

Četvrti bosanskohercegovački slavistički kongres
Четврти босанскохерцеговачки славистички конгрес
Четвертий боснійсько-герцеговинський конгрес славистів
Czwarty bośniacko-hercegowiński Kongres Slawistów
Čtvrtý kongres slavistů Bosny a Hercegoviny
Štvrtý kongres slavistov Bosny a Hercegoviny
Četrti bosansko-hercegovski slavistični kongres
Четврти босанско-херцеговски конгрес на славистите
Четвърти босненско-херцеговински конгрес на славистите
Четвёртый боснийско-герцеговинский конгресс славистов
Fourth Bosnian-Herzegovinian Congress in Slavic Studies

Knjiga sažetaka Књига сажетака Book of abstracts

SARAJEVO | 22-24. 5. 2025.

Slavistički komitet

Četvrti bosanskohercegovački slavistički kongres
Четврти босанскохерцеговачки славистички конгрес
Четвертий боснійсько-герцеговинський конгрес славистів
Czwarty bośniacko-hercegowiński Kongres Slawistów
Čtvrtý kongres slavistů Bosny a Hercegoviny
Štvrtý kongres slavistov Bosny a Hercegoviny
Četrtri bosansko-hercegovski slavistični kongres
Четврти босанско-херцеговски конгрес на славистите
Четвърти босненско-херцеговински конгрес на славистите
Четвёртый боснийско-герцеговинский конгресс славистов
Fourth Bosnian-Herzegovinian Congress in Slavic Studies

Knjiga sažetaka Књига сажетака Book of abstracts

SARAJEVO | 22-24. 5. 2025.

ČETVRTI BOSANSKOHERCEGOVAČKI SLAVISTIČKI KONGRES SARAJEVO, 22–24. 5. 2025.

Organizacioni odbor Četvrtog bosanskohercegovačkog slavističkog kongresa

Elma Durmišević, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet – predsjednica
Organizacionog odbora

Lingvistika

Alica Arnaut, Filozofski fakultet Univerziteta u Zenici
Mehmed Kardaš, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Amela Ljevo-Ovčina, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Emira Mešanović-Meša, Univerzitet u Sarajevu – Pedagoški fakultet
Marijana Nikolić, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli
Erma Ramić-Kunić, Univerzitet u Sarajevu – Institut za jezik
Belmin Šabić, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Amela Šehović, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

Književnost

Anisa Avdagić, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli
Ajla Demiragić, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Adijata Ibrišimović-Šabić, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Enver Kazaz, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Iva Beljan Kovačić, Filozofski fakultet Sveučilišta u Mostaru
Andrea Lešić-Thomas, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Anes Osmić, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

Programski odbor Četvrtog bosanskohercegovačkog slavističkog kongresa

Prof. dr. Anisa Avdagić, Filozofski fakultet Univerziteta u Tuzli
Dr. hab. Helena Grochola-Szczepanek, Institut za poljski jezik PAN u Krakovu
Prof. dr. Renate Hansen-Kokoruš, Institut za slavistiku Univerziteta u Grazu
Prof. dr. Mehmed Kardaš, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Prof. dr. Andrea Lešić-Thomas, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Prof. dr. Amela Ljevo-Ovčina, Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

Suorganizatori Četvrtog bosanskohercegovačkog slavističkog kongresa

Federalno ministarstvo obrazovanja i nauke

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

Univerzitet u Sarajevu – Rektorat

Prijatelji i sponzori Četvrtog bosanskohercegovačkog slavističkog kongresa

Bošnjački institut – Fondacija Adila Zulfikarpašića

Historijski muzej Bosne i Hercegovine

JU Muzej Sarajeva

- Brusa bezistan
- Muzej Sarajevo 1878–1918.
- Svrzina kuća
- Despića kuća
- Muzej Jevreja BiH

Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine

Muzej ratnog djetinjstva

Olimpijski muzej Sarajevo

Zemaljski muzej Bosne i Hercegovine

AS Holding grupacija

Sadržaj

I. Teme iz oblasti lingvistike

1.	Standardizacija bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika krajem 20. i početkom 21. stoljeća	19
2.	Historija jezika: Jezik spomenika pismenosti	31
3.	Teme iz dijalektologije	49
4.	Bosanski, hrvatski, srpski jezik u nastavnoj praksi u Bosni i Hercegovini i svijetu	65
5.	Slavističke teme: Savremena slavistička lingvistička istraživanja	99

II. Teme iz oblasti književnosti i kulturalnih studija

1.	Bosanskohercegovačka književnost / književnosti naroda Bosne i Hercegovine u južnoslavenskom, komparatističkom i intertekstualnom kontekstu	181
2.	Fenomen migraciono-dijaspornih književnosti i manjinske književne i kulturne tradicije u slavenskom kontekstu	197
3.	Slavenske književnosti i tranzicija	205
4.	Emocije – reprezentacija i percepcija u slavenskom književnom i civilizacijskom kontekstu	217
5.	Slavističke teme: Savremena slavistička književna i kulturalna istraživanja	233

Plenarna izlaganja

Celia Hawkesworth
University College London
London, United Kingdom

OTHER PEOPLE IN MY HEAD

The relationship between a text and its rendering in a different language involves the translator's sense of the author and a commitment to understanding that author's intentions. The talk will be in two parts:

1. the first will consider several of the authors I have translated and my relationship with them, both in reality and in my imagination. It involves a process similar to acting, in which the translator must find a way of identifying with the author's personality in order for the author's voice to speak through her.
2. The second part will focus more on technical questions of moving between these two languages, considering such issues as syntax, historical allusions and dialect. An attempt at the faithful rendering of the subtleties of these issues is the central challenge of the process of translating where only the closest possible attention to the other voices in one's head can sometimes lead to acceptable solutions.

Key words: translator's relationship with author, translator as actor, specific technical issues, central challenge: conveying the author's intentions within these two main constraints.

DRUGI LJUDI U MOJOJ GLAVI

Odnos između teksta i njegovog prijevoda na drugi jezik podrazumijeva i prevoditeljčin osjećaj za autora i posvećenost razumijevanju autorskih intencija. Predavanje će se sastojati iz dva dijela:

1. Prvi dio bavit će se nekim od autora i autorica koje sam prevodila i mog odnosa s njima, i u stvarnosti i u mojoj mašti. To je proces sličan glumi, u kojem prevoditeljica mora naći način da se identificira sa autorskom ličnošću kako bi autorski glas mogao govoriti kroz nju.
2. Drugi dio će se fokusirati više na tehnička pitanja prelaska iz jednog jezika u drugi, posebno ona vezana za sintaksu, historijske aluzije i dijalekt. Pokušaj vjernog prijevoda suptilnijih aspekata te problematike centralni je izazov procesa

prevođenja u kojem samo pažljivo slušanje tuđih glasova u prevoditeljicinoj glavi može ponekad dovesti do prihvatljivog rješenja.

Ključne riječi: odnos prevoditelja/prevoditeljice sa autorom/autoricom; prevoditelj/prevoditeljica kao glumac/glumica, posebna tehnička pitanja, centralni izazov: prenošenje autorske intencije unutar ta dva ograničenja.

Helena Grochola-Szczepanek

Instytut Języka Polskiego PAN w Krakowie
Kraków, Polska

WSPÓŁCZESNA POLSZCZYŻNA MÓWIONA W BADANIACH KWANTYTATYWNO-KORPUSOWYCH

Tematem wystąpienia są polonistyczne badania nad językiem mówionym. Autorka skrótowo przedstawi przegląd najważniejszych opracowań, jednak główną uwagę skupi na najnowszych badaniach kwantytatywno-korpusowych oraz zasobach danych mówionych i narzędziach do przetwarzania tekstów.

Tradycyjne językoznawstwo ukierunkowane jest przede wszystkim na teksty pisane. Na specyfikę języka mówionego zaczęto zwracać większą uwagę dopiero pod koniec XX wieku. Opracowania polszczyzny mówionej oparte są zwykle na badaniach jakościowych. Rozwój humanistyki cyfrowej pozwala na wykorzystanie nowych narzędzi i metod opracowania tekstów mówionych. Prowadzenie ilościowych analiz polszczyzny mówionej odbywa się na dużych korpusach tekstów mówionych. Istotnym problemem jest wciąż niewielka ilość zbiorów tego typu w przeciwieństwie do korpusów tekstów pisanych. Związane to jest z trudnościami gromadzenia oraz archiwizowania spontanicznych danych mówionych.

Metody kwantytatywne znajdują zastosowanie m.in. w opracowaniu cech charakterystycznych dla mowy, analizie wyznaczników mówioności oraz w badaniach porównawczych języka mówionego i pisanego. Otrzymane dane pozwalają na zweryfikowanie ustaleń, które wcześniej oparte były tylko na ogólnej obserwacji.

Słowa kluczowe: polszczyżna mówiona, wyznaczniki mówioności, korpus, badania ilościowe.

CONTEMPORARY SPOKEN POLISH IN QUANTITATIVE-CORPUS RESEARCH

The topic of the presentation are Polish studies on the spoken language. The author will briefly present an overview of the most important studies, but the main focus will be on the latest quantitative-corpus studies and spoken data resources and text processing tools.

Traditional linguistics is primarily focused on written texts. The specificity of spoken language began to be noticed only at the end of the 20th century. Studies of spoken Polish are usually based on qualitative research. The development of digital humanities allows the use of new tools and methods for the study of spoken texts. Quantitative analyses of spoken Polish are conducted on large corpora of spoken texts. A significant problem is still the small number of such collections in contrast to corpora of written texts. This is related to the difficulties of collecting and archiving spontaneous spoken data.

Quantitative methods are used, among others, in the development of characteristic features of speech, analysis of determinants of orality, and in comparative studies of spoken and written language. The data obtained allow for the verification of findings that were previously based only on general observation.

Key words: spoken Polish, determinants of orality, corpus, quantitative research.

Krešimir Bagić

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

KONCEPTUALNI SONET – OD EKSPERIMENTA DO STILSKE VJEŽBE

Sonet je najpoznatija, najpracticiranija i vjerojatno formalno najstroža lirski vrsta zapadne kulture. U sve tri inačice (talijanskoj, engleskoj i francuskoj) precizno su određeni razvoj sonetne teme, kompozicija soneta, broj i vrsta stihova, rimarij itd. Iako je s pojavom modernizma i prevlašću slobodnoga stiha dospio u drugi plan, sonet je jedini stalni lirski oblik za kojim posežu pjesnici različitih poetičkih orijentacija.

Ovaj će rad sažeto prikazati konceptualna propitivanja soneta, koja su obilježila šezdesete i sedamdesete godine 20. stoljeća, te njihove kasnije odjeke i parafraze. Konceptualna se praksa temelji na redukciji, dezintegraciji i detekstualizaciji soneta; ona u pravilu združuje različite komunikacijske moduse, a njezine su glavne karakteristike izrazita idejnost, analitički i kritički potencijal. U radikalno izmijenjenom pjesničkom kontekstu sonet je postao poprište brojnih lirskih igara, stilskih *presvlačenja* i ekskluzivnih gesti.

Konceptualna će praksa biti oprimjerena različitim oblicima konkretističkih soneta s jedne i soneta pripadnika skupine Oulipo s druge strane. Kasnija postmodernistička ponavljanja konceptualnih gesti umjesto radikalnosti i kritičkoga potencijala ponajprije svjedoče o diskurzivnim uporištima suvremenoga doba – primatu vizualne komunikacije, lakoći parafraziranja i sklonosti prigodnoj atrakciji. Ona će biti ilustrirana raznovrsnim artefaktima – od soneta hrvatskih pjesnika do studentskih stilskih vježbi, digitalnih sonetnih automata ili pak zidnih dekoracija.

Ključne riječi: konceptualni sonet, konkretno pjesništvo, Oulipo, stilski vježba.

THE CONCEPTUAL SONNET – FROM EXPERIMENT TO EXERCISE IN STYLE

The sonnet is the most famous, most practiced, and probably the formally strictest poetic form in Western culture. In all three versions (Italian, English, and French), the sonnet's theme development, composition, number and type of verse,

rhyme scheme, etc., are precisely defined. Although with the advent of modernism and the dominance of free verse, it took a backseat, the sonnet remains the only constant poetic form that poets of various poetic orientations turn to.

This paper will briefly present the conceptual explorations of the sonnet, which marked the 1960s and 1970s, and their later resonances and paraphrases. Conceptual practice is based on the reduction, disintegration, and detextualization of the sonnet; it usually combines different communication modes, and its main characteristics are a strong emphasis on ideas, as well as analytical and critical potential. In the radically altered poetic context, the sonnet has become a stage for numerous lyrical plays, stylistic transformations, and exclusive gestures.

Conceptual practice will be exemplified by various forms of concrete sonnets on one hand, and sonnets by members of the Oulipo group on the other. Later postmodern repetitions of conceptual gestures, instead of radicalism and critical potential, primarily testify to the discursive foundations of the contemporary era – the primacy of visual communication, ease of paraphrasing, and a tendency toward apposite attraction. This will be illustrated by various artifacts – from the sonnets of Croatian poets to students' exercises in style, digital sonnet generators, or even wall decorations.

Key words: conceptual sonnet, concrete poetry, Oulipo, exercise in style.

Julija Dragojlović

Univerzitet u Beogradu – Filološki fakultet
Beograd, Srbija

FOTOGRAFIJA KAO ELEMENT TEKSTA I PARATEKSTA U SAVREMENOJ UKRAJINSKOJ KNJIŽEVNOSTI: PROBLEMATIZACIJA SEĆANJA

Deo savremene ukrajinske književnosti, pogotovo one koja je nastala u poslednjoj deceniji, predstavlja određenu vrstu komemorativne prakse, jer se u naučnom i umetničkom diskursu postsovjetske Ukrajine sve češće i jasnije uočavao problem prećutkivanja traumatičnog iskustva i izvrtanja istorijske stvarnosti.

U ovom istraživanju, na primeru nekoliko dela različitih ukrajinskih pisaca, nastojimo da prikazemo funkcionalni aspekt opisanih i štampanih fotografija (kao elemenata teksta u prvom slučaju i kao dopunskog, paratekstualnog materijala u drugom). Dok opis fotografije u tekstu predstavlja književni detalj i svojevrstan intermedijalni čin, fotografija određenog sadržaja koja se štampa na stranicama knjige vrši funkciju dodatnog vizuelnog komunikativnog medija koji apeluje na informacioni potencijal kolektivnog sećanja. Pojavu fotografije razmatramo u kontekstu književne postfiksacije traumatičnog iskustva ukrajinskog naroda (prisećanje ratova, represija, genocida itd.) u cilju reanimacije zaboravljenog, kritičkog osmišljavanja prošlosti, potrage za nacionalnim identitetom i istorijskim korenima aktuelnih problema.

Kao teorijsko-metodološka podloga ovog rada služe ideje iz studija traume i kulturnog sećanja u književnosti.

Ključne reči: fotografija, savremena ukrajinska književnost, paratekst, trauma, sećanje, nacionalni identitet.

PHOTOGRAPHY AS AN ELEMENT OF TEXT AND PARATEXT IN CONTEMPORARY UKRAINIAN LITERATURE: PROBLEMATIZATION OF MEMORY

Part of contemporary Ukrainian literature, especially that created in the last decade, represents a certain type of commemorative practice, because in the scientific and artistic discourse of post-Soviet Ukraine, the problem of silencing

traumatic experience and distorting historical reality was more and more clearly observed.

In this research, on the example of several works by different Ukrainian writers, we try to show the functional aspect of described and printed photographs (as textual elements in the first case and as supplementary, paratextual material in the second). While the description of the photograph in the text represents a literary detail and a kind of intermedial act, the photograph of a certain content that is printed on the pages of the book performs the function of an additional visual communicative medium that appeals to the informational potential of collective memory. We consider the phenomenon of photography in the context of the literary post-fixation of the traumatic experience of the Ukrainian people (recollections of wars, repressions, genocide, etc.) with the aim of reanimating the forgotten, critical understanding of the past, searching for national identity and for historical roots of current problems.

Ideas from trauma and memory studies in literature serve as the theoretical and methodological basis of this work.

Key words: photography, contemporary Ukrainian literature, paratext, trauma, memory, national identity.

**Četvrti bosanskohercegovački slavistički kongres
Sarajevo, 22–24. 5. 2025.**

I. Teme iz oblasti lingvistike

1. Standardizacija bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika krajem 20. i početkom 21. stoljeća
2. Historija jezika: Jezik spomenika pismenosti
3. Teme iz dijalektologije
4. Bosanski, hrvatski, srpski jezik u nastavnoj praksi u Bosni i Hercegovini i svijetu
5. Slavističke teme: Savremena slavistička lingvistička istraživanja

1.

Standardizacija bosanskog,
hrvatskog, srpskog jezika
krajem 20. i početkom
21. stoljeća

Elmedina Alić

Ministarstvo obrazovanja i znanosti Srednjobosanskog kantona / Mješovita srednja škola "Travnik"

Travnik, Bosna i Hercegovina

RIJEČI S VIŠESTRUKIM NAGLASNIM VARIJANTAMA U DVA SAVREMENA BOSANSKA RJEČNIKA: KOMPARATIVNA ANALIZA NORMATIVNIH PRISTUPA

Višestruke naglasne varijante predstavljaju jezičke situacije u kojima jedna riječ ima dva ili više dopuštenih naglasnih oblika, često ovisno o gramatičkom obliku, regionalnoj upotrebi ili stilskoj varijaciji. Ove varijante omogućavaju fleksibilnost u izražavanju, ali istovremeno predstavljaju izazov za standardizaciju i normiranje jezika. Kao predmet istraživanja, u ovom radu analiziraju se riječi s višestrukim naglasnim varijantama zabilježene u dva savremena bosanska rječnika – *Rječniku bosanskoga jezika* (S. Halilović, I. Palić, A. Šehović) i *Rječniku bosanskog jezika* Instituta za jezik u Sarajevu, s posebnim fokusom na normativne pristupe prema riječima s više dopuštenih naglasnih oblika. Razmatra se dosljednost bilježenja višestrukih naglasnih oblika u oba rječnika, kao i pristupi u njihovoj normativnoj obradi.

Komparativni pregled preferiranih oblika i normativnih postupaka ukazuje na razlike i sličnosti u pristupima dvaju rječnika, istovremeno naglašavajući doprinos ovakvih rješenja razumijevanju i primjeni jezičkih pravila u bosanskom jeziku. Uz lingvističke aspekte, ističe se i šira primjena ovih rezultata u standardizaciji jezika, obrazovnim procesima i svakodnevnoj komunikaciji, što doprinosi unaprjeđenju jezičke prakse.

Ključne riječi: bosanski jezik, višestruke naglasne varijante, normativni pristupi, leksikografija, standardizacija jezika.

WORDS WITH MULTIPLE ACCENT VARIANTS IN TWO CONTEMPORARY BOSNIAN DICTIONARIES: A COMPARATIVE ANALYSIS OF NORMATIVE APPROACHES

Multiple accent variants represent linguistic situations in which a single word has two or more permissible accent forms, often depending on grammatical form,

regional usage, or stylistic variation. These variants enable flexibility in expression but simultaneously pose a challenge for the standardization and regulation of language. This study examines words with multiple accent variants recorded in two contemporary Bosnian dictionaries – *Rječnik bosanskoga jezika* (S. Halilović, I. Palić, A. Šehović) and the *Rječnik bosanskog jezika* published by the Institute for Language in Sarajevo, with a specific focus on normative approaches to words with multiple permissible accent forms.

The study explores the consistency in recording these accent variants in both dictionaries, as well as the approaches taken in their normative treatment. A comparative review of preferred forms and normative procedures highlights differences and similarities in the approaches of the two dictionaries while emphasizing how these solutions contribute to understanding and applying linguistic rules in the Bosnian language. Beyond linguistic aspects, the broader application of these findings in language standardization, educational processes, and everyday communication is also emphasized, contributing to the improvement of linguistic practices.

Key words: Bosnian language, multiple accent variants, normative approaches, lexicography, language standardization.

Emira Mešanović-Meša

Univerzitet u Sarajevu – Pedagoški fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

O NORMATIVI U ZAKONODAVNO-PRAVNIM DOKUMENTIMA NA BOSANSKOM JEZIKU

Posljednja tri desetljeća bosnistike obilježena su, pored ostaloga, objavljivanjem pravopisā, gramatike i rječnikā, kojima se utvrđivala norma savremenog bosanskog jezika. Tako je i administrativni funkcionalni stil morao odgovoriti ne samo na zahtjeve ove norme nego i na brojne jezičke dileme koje donosi moderno doba. Naime, na bosanskom jeziku, jednom od službenih jezika u Bosni i Hercegovini, svakodnevno se pojavljuju raznovrsni pravni dokumenti koji sadrže i pitanja za koja norma do sada nije ponudila odgovore, a ta pitanja traže promptna rješenja. Potreba za utvrđivanjem normative u zakonodavno-pravnim tekstovima na bosanskom jeziku neosporno postoji već dugi niz godina, a u ovom radu će se aktualizirati određena načela i rješenja koji mogu poslužiti za njeno utemeljenje i određenje daljih tokova.

Ključne riječi: bosanski jezik, administrativni stil, norma.

ABOUT NORMS IN LEGISLATIVE-LEGAL DOCUMENTS IN THE BOSNIAN LANGUAGE

The last three decades of Bosnian studies have been marked, among other things, by the publication of books on spelling and grammar, as well as editions of dictionaries that established the norm of the contemporary Bosnian language. Thus, the administrative functional style had to respond not only to the conditions of this norm, but also to numerous linguistic dilemmas of the modern era. Namely, in the Bosnian language, one of the official languages in Bosnia and Herzegovina, various legal documents are published every day, which also contain questions for which the norm has not yet offered answers, and these questions require prompt solutions. The demand for establishing norms in legislative and legal texts in the Bosnian language has undeniably existed for many years, and this paper will update certain principles and solutions that can be used to establish it and determine further actions.

Key words: Bosnian language, administrative style, norm.

Krešimir Mićanović

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

O NAŠIM POLAZIŠTIMA I STAVOVIMA. POLEMIKA O PRIRUČNOJ GRAMATICI HRVATSKOGA KNJIŽEVNOG JEZIKA

U drugoj polovici 1970-ih skupina hrvatskih jezikoslovaca tadašnjeg Zavoda za jezik Instituta za filologiju i folkloristiku izradila je *Priručnu gramatiku hrvatskoga književnog jezika* (1979). Izrade toga djela, kako navode autori u predgovoru, Zavod za jezik prihvatio se nastojeći da “našoj javnosti – u skladu s društvenim i stručnim potrebama – pruži gramatiku hrvatskoga književnog jezika utemeljenu na suvremenijim lingvističkim načelima i dostignućima”. U ovome se izlaganju prikazuje onodobna recepcija *Priručne gramatike hrvatskoga književnog jezika* u stručnoj i široj javnosti, a posebna se pozornost posvećuje polemici prouzročenoj ministarskom odlukom da se *Priručnoj gramatici*, unatoč prijedlogu Komisije za udžbenike, uskrati odobrenje za upotrebu u školama.

Ključne riječi: gramatika, hrvatski književni jezik, jezična politika.

ON OUR FOUNDATIONS AND ATTITUDES. THE CONTROVERSY OVER THE HANDBOOK GRAMMAR OF THE CROATIAN LITERARY LANGUAGE

In the second half of the 1970s, a group of Croatian linguists from the then Department of Language at the Institute for Philology and Folklore Studies compiled the *Handbook Grammar of the Croatian Literary Language* (1979). As stated by the authors in the preface, the Department undertook this work with the aim of providing “our public – with regard to social and professional needs – a grammar of the Croatian literary language based on more modern linguistic principles and achievements”.

This presentation examines the contemporary reception of the *Handbook Grammar of the Croatian Literary Language* among both experts and the wider public, with particular attention given to the controversy sparked by the ministerial decision to deny approval for its use in schools, despite the recommendation of the Textbook Commission.

Key words: grammar, language policy, Croatian literary language.

Josip Miletić

Sveučilište u Zadru – Odjel za kroatistiku
Zadar, Hrvatska

SUDBINA HRVATSKOGA PRAVNOG NAZIVLJA U STANDARDIZACIJSKIM PROCESIMA HRVATSKOGA JEZIKA

U radu se razmatraju jezični i izvanjezični uzroci formiranja i modifikacije hrvatskoga pravnog nazivlja s posebnim fokusom na standardizacijske procese hrvatskoga jezika tijekom 20. stoljeća. Radi zornijega prikaza diskontinuiteta hrvatskoga pravnog nazivlja za vrijeme dviju Jugoslavija, analizira se kodifikacijsko razdoblje sredine 19. stoljeća kada se stvara hrvatsko pravno nazivlje po uzoru na njemačko, kao i terminološki procesi do kojih je došlo osamostaljenjem Republike Hrvatske devedesetih godina 20. stoljeća.

Ključne riječi: diskontinuitet, hrvatsko pravno nazivlje, kodifikacija, modifikacija, standardizacija.

THE FATE OF CROATIAN LEGISLATIVE TERMINOLOGY IN THE CROATIAN LANGUAGE STANDARDIZATION PROCESSES

The paper examines the linguistic and extra-linguistic causes of the formation and modification of the Croatian legislative terminology, focusing on the Croatian language standardization processes in the 20th century. Aiming to offer a clearer presentation of the discontinuity of Croatian legislative terminology during the two Yugoslav periods, the analysis covers the codification period of the mid-19th century, when Croatian legislative terminology was created following the German model, as well as the terminological processes after Croatia gained independence in the 1990s.

Key words: discontinuity, Croatian legislative terminology, codification, modification, standardization.

Slavica Vrsaljko

Sveučilište u Zadru – Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
Zadar, Hrvatska

JEZIČNI SAVJETI ČASOPISA *JEZIK* U VRIJEME UREDNIŠTVA LJUDEVITA JONKEA

U današnje vrijeme jezično savjetništvo prati trendove pa se tako savjeti objavljuju u medijima, na različitim platformama, društvenim mrežama i sl. Međutim, nekada su se savjeti objavljivali samo u jezičnim savjetnicima, ili u časopisima u kojima su se nerijetko oslikavali korisni jezični interesi te vladajući jezični stavovi. U tom se kontekstu može govoriti i o povijesti jezičnoga savjetovanja pa se u literaturi uglavnom spominje podjela na četiri razdoblja (Rišner 2006, Protuđer 2011, Baraban 2018 i dr.). Prvim se razdobljem smatra početak 20. stoljeća i objava djela Vatroslava Rožića, Nikole Andrića i Tome Maretića do 1939. i objave *Jezičnoga i stilističkoga savjetnika* Marka Soljačića, koji nije imao osobitoga utjecaja kao savjetnik Krune Krstića i Petra Guberine *Razlike između hrvatskoga i srpskoga književnog jezika*, objavljenog godinu dana poslije, kada započinje drugo razdoblje i traje do kraja Drugoga svjetskog rata. To je razdoblje stvaranja nove Jugoslavije koje nije bilo plodonosno za davanje jezičnih savjeta, osobito ne razlikovnih pa se tako do 1964. godine i objave *Književnog jezika u teoriji i praksi* Ljudevita Jonkea ne pojavljuje ni jedan jezični savjetnik. Treće razdoblje završava 1989. jer 1990. izlaze djela ključnih savjetodavaca četvrtoga razdoblja, i to Stjepka Težaka i Stjepana Babića.

U ovome će radu biti fokus na razdoblju nakon Drugoga svjetskog rata odnosno od 1952. kada se pokreće časopis *Jezik* koje se u literaturi malo spominjalo, a zapravo je bilo u savjetodavnom smislu izuzetno plodno te utjecalo na oblikovanje današnjeg hrvatskoga standardnog jezika općenito. Naime, Ljudevit Jonke biva glavnim urednikom *Jezika* od njegova osnutka pa sve do 1970. godine, stoga će se u radu obraditi jezični savjeti odnosno odgovori na pitanja čitatelja objavljenih u rubrici *Pitanja i odgovori* (časopis sadrži još članke i osvrte) upravo u tom razdoblju. Osim Jonkea na pitanja su odgovarali ostali članovi uredništva i suradnici, i to Mate Hraste, Milan Moguš, Petar Skok, Josip Hamm, Josip Vončina, Božidar Finka, Rikard Simeon, Slavko Pavešić, Zlatko Vince, Stjepan Babić, Vladimir Anić te jezikoslovci s prostora bivše Jugoslavije.

Ključne riječi: jezični savjeti, časopis *Jezik*, Ljudevit Jonke.

LINGUISTIC ADVICE OF THE JOURNAL JEZIK DURING THE EDITORSHIP OF LJUDEVIT JONKE

Nowadays, linguistic advice follows trends, so advice is published in the media, on different platforms, social networks, etc. However, in the past, advice was only published in language manuals, or in magazines that often depicted useful language interests and ruling language attitudes. In this context, we can also talk about the history of linguistic advice, so the literature mainly mentions the division into four periods (Rišner 2006, Protuđer 2011, Baraban 2018, etc.). The first period is considered to be the beginning of the 20th century and the publication of the works of Vatroslav Rožić, Nikola Andrić and Toma Maretić until 1939 and the publication of the *Linguistic and stylistic manual* Marko Soljačić, which did not have a particular influence on Kruna Krstić and Petar Guberina *Differences between the Croatian and Serbian literary languages*, published a year later, when the second period begins and lasts until the end of World War II. It was the period of the creation of the new Yugoslavia that was not fruitful for giving language advice, especially not distinctive ones, so until 1964 and the publication of Ljudevit Jonke's *Literary Language in Theory and Practice*, not a single language manual appears. The third period ends in 1989, because in 1990 the works of the key advisers of the fourth period, namely Stjepko Težak and Stjepan Babić, were published.

In this paper, the focus will be on the period after the Second World War, i.e. from 1952, when the Journal *Jezik* was started, which was little mentioned in the literature, but was actually extremely fruitful in terms of advice and influenced the shaping of today's Hrat standard language in general. Namely, Ljudevit Jonke was the editor-in-chief of *Jezik* from its inception until 1970, so the paper will deal with language advice, i.e. answers to readers' questions published in the *Questions and Answers column* (the magazine also contains articles and reviews) published in that period. In addition to Jonke, the questions were answered by other members of the editorial board and collaborators, namely Mate Hraste, Milan Moguš, Petar Skok, Josip Hamm, Josip Vončina, Božidar Finka, Rikard Simeon, Slavko Pavešić, Zlatko Vince, Stjepan Babić, Vladimir Anić and linguists from the area former Yugoslavia.

Key words: linguistic advice, Journal *Jezik*, Ljudevit Jonke.

Petar Vuković

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

ENKLITIKE NAKON POČETNE SINTAGME U SUVRMENOM PISANOM HRVATSKOM: KODIFIKACIJA I UPORABA

Iako se enklitike u suvremenom pisanom hrvatskom često smještaju neposredno nakon početne sintagme, npr. *Njezin prijatelj je stigao kući*, kodifikacijski priručnici taj položaj uglavnom ne preporučuju. Umjesto toga propisuju razdvajanje sintagme, npr. *Njezin je prijatelj stigao kući*, ili odgođeno smještanje enklitike, npr. *Njezin prijatelj stigao je kući*. Na temelju korpusa sastavljenog od nelektoriranih znanstvenih tekstova (oko 180 000 riječi) rad istražuje stvarne tendencije u smještanju enklitika u rečenicama s početnom sintagmom u suvremenom pisanom hrvatskom te donosi preporuke za kodifikaciju.

Rezultati pokazuju da je odgođeno smještanje najčešće, pri čemu enklitike za domaćina obično biraju prvu riječ desno od početne sintagme koja samostalno čini rečeničnu sastavnicu. U većini slučajeva to je predikat, iako je on rijetko domaćin kad se nalazi na kraju rečenice. Položaj neposredno nakon sintagme češći je od razdvajanja sintagme, koje je uobičajeno samo za sintagme sastavljene od zamjenice (rjeđe i pridjeva) i imenice te u slučajevima kada čestice modificiraju rečeničnu sastavnicu. Sintagme drukčijeg sastava češće se razdvajaju samo ako služe kao imenski dio predikata. Osim toga u razdvajanju znatno češće sudjeluju samostalne enklitike nego enklitičke skupine.

U preporukama za kodifikaciju naglašava se da je odgođeno smještanje osnovni i neutralni položaj enklitika u rečenicama s početnom sintagmom u suvremenom pisanom hrvatskom. Razdvajanje sintagme, osim u navedenim slučajevima, relativno je rijetko i obilježje je knjiškog stila. Položaj enklitika neposredno nakon sintagme dobro je zastupljen i u suvremenom pisanom hrvatskom ne nosi obilježja supstandardnosti, iako se može povezati s manjom formalnošću.

Ključne riječi: enklitike, hrvatski jezik, razdvajanje sintagme, odgođeno smještanje.

ENCLITICS AFTER INITIAL PHRASE IN CONTEMPORARY WRITTEN CROATIAN: CODIFICATION AND USAGE

Although enclitics in contemporary written Croatian often appear immediately after the initial phrase, e.g. *Njezin prijatelj je stigao kući* ('Her friend has arrived home'), codification manuals generally do not recommend this placement. Instead, they prescribe phrase splitting, e.g. *Njezin je prijatelj stigao kući*, or delayed placement of the enclitic, e.g. *Njezin prijatelj stigao je kući*. Based on an analysis of a corpus of unedited scientific texts comprising approximately 180,000 words, this paper examines contemporary tendencies in the placement of enclitics in sentences with an initial phrase in contemporary written Croatian and provides recommendations for their codification.

The findings indicate that delayed placement is the most common pattern, with enclitics typically selecting as their host the first word to the right of the initial phrase that independently forms a sentence constituent. In most cases, this is the predicate, although the predicate rarely serves this function when it is positioned at the very end of a sentence. The placement of enclitics immediately after the phrase appears significantly more frequently than phrase splitting, which is common only with phrases consisting of a pronoun (less frequently an adjective) and a noun, as well as in cases where particles modify a sentence constituent. In phrases of a different composition, phrase splitting occurs more frequently only if the phrase functions as the nominal part of the predicate. Additionally, phrase splitting is significantly more often associated with standalone enclitics than with enclitic clusters.

In codification recommendations, delayed placement is emphasized as the primary and neutral position for enclitics in sentences with an initial phrase in contemporary written Croatian. On the other hand, phrase splitting, except in the cases mentioned, is relatively rare and is a feature of a bookish style. The placement of enclitics immediately after the phrase is frequent in written usage and in contemporary Croatian it does not carry substandard connotations, but may be associated with a lower level of formality.

Key words: enclitics, Croatian language, phrase separation, postponed placement.

2.

Historija jezika: Jezik
spomenika pismenosti

Gordana Čupković

Sveučilište u Zadru – Odjel za kroatistiku

Zadar, Hrvatska

ZASTUPLJENOST I FUNKCIJA RELATIVNIH REČENICA U NASLOVIMA RECEPATA IZ PUČKIH LJEKARUŠA

U opsežnom korpusu glagoljčnih, ćiriličnih i latiničnih ljekaruša (knjižica koje objedinjuju recepte za razne bolesti i stanja te različite upute za pripremu ljekovitih pripravaka i koje su kao reprezentant narodne medicine pretežno anonimno posredovane još od ranoga srednjovjekovlja) učestala je uporaba relativnih rečenica, među ostalim i kao prepoznatljivih obilježja tekstne vrste, koja su posebno sažeta u formulama naslovljavanja. Bitna su semantička i funkcionalna obilježja tih iskaza neodređenost referenata kojima su tekst i recept namijenjeni (u smislu široke primjenjivosti na različite adresate) te svojevrsna svestremenost (u smislu pretapanja uporabe u projiciranoj stvarnosti s mogućnošću opetovane uporabe u budućnosti, ali i u smislu potvrđivanja pouzdanosti koja se temelji na znanju o oprobanoosti recepta u prošlosti), čime zadobivaju i obilježja gnomičnosti. U ovom se radu s funkcionalnosintaktičkoga aspekta proučavaju naslovi recepata iz triju ćiriličnih ljekaruša (Druga ljekaruša i Četvrta ljekaruša iz Arhiva HAZU, datirane u 17./18. st., te *Livanjska likaruša* iz 19. st.) i jedne latinične (*Tevter od likaria* iz 19. st.). Odnosne rečenice s relativizatorom u proučavanom korpusu tekstova raščlanjuju se s obzirom na iskazani antecedent ili postcedent (imenski, zamjenički, formalni) ili bez antecedenta ili postcedenta (slobodni zamjenički relativi). Dobiveni rezultati uspoređuju se s rezultatima istraživanja naslova glagoljčnih ljekaruša (Čupković 2023) kako bi se dobila cjelovitija slika (ne)ovisnosti proučavanoga diskursa o dijakronijskim promjenama i o arealnoj raširenosti.

Ključne riječi: relativna rečenica, povijest jezika, sintaksa, semantika.

REPRESENTATION AND FUNCTION OF RELATIVE CLAUSES IN THE TITLES OF PRESCRIPTIONS FROM FOLK MEDICINE BOOKS

In the extensive corpus of Glagolitic, Cyrillic and Latin medicine books (booklets that combine recipes for various diseases and conditions and various instructions for the preparation of medicine and which, as a representative of folk medicine,

have been mostly anonymously mediated since the early Middle Ages) the use of relative clauses is frequent, among others, and as recognizable characteristics of the text type, which are especially summarized in the heading formulas. The essential semantic and functional characteristics of these utterances are the indeterminacy of the referents to which the text and recipe are intended (in the sense of broad applicability to different addressees) and a kind of contemporaneity (in the sense of merging the use in projected reality with the possibility of repeated use in the future, but also in the sense of confirming the reliability that based on the knowledge of the tried-and-tested recipe in the past), which also acquires the characteristics of gnomicity. In this paper, from a functional-syntactic point of view, the titles of recipes from three Cyrillic folk medicine books (the Second book and the Fourth book, from the CASA Archives, dated to the 17th/18th century, and the *Livanjska likaruša* 'Booklet of medicinal recipes from Livno' from the 19th century) and one Latin (*Tevter od likaria* 'Notebook of medicinal recipes' from the 19th century) are studied. Relative sentences with a relativizer in the studied corpus of texts are analyzed with regard to the explicit antecedent or postcedent (nominal, pronominal, formal) or without an antecedent or postcedent (free pronominal relatives). The research results are compared with the results of the research on the titles of Glagolitic folk medicine books (Čupković 2023) in order to obtain a more complete picture of the (in)dependence of the studied discourse on diachronic changes and on areal distribution.

Key words: relative clause, language history, syntax, semantics.

Siniša Habijanec

Bratislava, Slovačka

PANONSKO-MIGRACIJSKA TEORIJA NASTANKA SLOVAČKOG JEZIKA

Slovački zauzima posebno mjesto unutar zapadnoslavenske jezične potporodice, budući da sadržava brojna južnoslavenska obilježja ili obilježja koja se pripisuju južnoslavenskim jezicima, ali ona nisu ravnomjerno raspoređena po dijalektima. Najočitija su u srednjoslovačkim dijalektima koji s druge strane pokazuju i mnoge jednoznačne zapadnoslavenske karakteristike. Objašnjenje takvog stanja znatno je otežano činjenicom da prvi suvisli tekstovi na slovačkom potječu tek s kraja 15. stoljeća, kada je njegov fonološki razvoj uglavnom već bio dovršen, tako da su glavni izvori za rekonstruiranje njegova razvoja današnji slovački dijalekti, te komparativni podatci drugih slavenskih jezika. Panonsko-migracijska teorija, razvijena u sklopu projekta Povijesna fonologija slovačkog jezika, pretpostavlja da se slovački razvio na području izumrloga panonskog slavenskog na sjecištu zapadnoslavenskih i južnoslavenskih izoglosa. Također pretpostavlja migraciju predaka središnjih Slovaka s područja današnje sjeverne Mađarske na sjever u 10. stoljeću. U odnosu na u slovačkoj filologiji dominantnu migracijsko-integracijsku teoriju R. Krajčoviča, prednost je nove teorije primjena suvremene koncepcije praslavenskog jezika koja pretpostavlja da su sve promjene, koje su vodile nastanku suvremenih slavenskih jezika, provedene nakon slavenskih migracija. Nova teorija nadalje različito tretira genetske i arealne promjene, a pri objašnjenju integracijskih procesa daje prednost inovacijama pred arhaizmima. Osim što rješava nedostatke i kronološke diskrepancije migracijsko-integracijske teorije, nova teorija također pridonosi rekonstrukciji izumrlog panonskog slavenskog jezika.

Ključne riječi: slovački jezik, panonski slavenski, dijakronijska slavenska lingvistika.

THE PANNONIAN-MIGRATION THEORY OF THE EMERGENCE OF THE SLOVAK LANGUAGE

Slovak occupies a unique position within the West Slavic language subfamily, as it contains numerous South Slavic features, or features attributed to South Slavic languages, with the caveat that these features are not evenly distributed across

dialects. They are most evident in the Central Slovak dialects which, on the other hand, also exhibit many unambiguous West Slavic characteristics. Explaining this situation is significantly complicated by the fact that the first coherent texts in Slovak did not emerge until the late 15th century, when its phonological development had largely already been completed. Therefore, the main sources for reconstructing its development are today's Slovak dialects, and comparative data from other Slavic languages. The Pannonian-migration theory, developed within the framework of the Historical Phonology of the Slovak Language project, hypothesizes that Slovak developed in the area of the extinct Pannonian Slavic at the intersection of West and South Slavic isoglosses. It also postulates the migration of the ancestors of central Slovaks from the area of present-day northern Hungary northwards in the 10th century. Compared to the Migration-integration theory of R. Krajčovič, dominant in Slovak philology, the advantage of the new theory is the application of a modern concept of the Proto-Slavic language, which assumes that all changes that led to the emergence of modern Slavic languages occurred after the Slavic migrations. The new theory further treats genetic and areal changes differently. In explaining integration processes, it gives preference to innovations over archaisms. In addition to resolving the shortcomings and chronological discrepancies of the Migration-integration theory, the new theory also contributes to the reconstruction of the extinct Pannonian Slavic language.

Key words: Slovak language, Pannonian Slavic, diachronic Slavic linguistics.

Jasmin Hodžić

Univerzitet u Sarajevu – Institut za jezik
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

STIHOVANI EPITAFI NA LATINICI NA NIŠANIMA XX VIJEKA NA PODRUČJU ISTOČNE I CENTRALNE HERCEGOVINE

U radu se govori o stihovanim natpisima na latinici na muslimanskim nadgrob-nim spomenicima u istočnoj i centralnoj Hercegovini XX vijeka, kao svojevrsnom nastavku tradicije bogate srednjovjekovne ćirilične krstjanske epigrafike, preko islamske arebičke epigrafike u Bosni i Hercegovini osmanskog perioda, pa sve do bogate islamske epigrafike XX vijeka pisane bosanskom arebicom. Obraduje se nekoliko desetina stihovanih latiničnih natpisa na nišanima, uglavnom iz Gacka, Bileće, Trebinja, Mostara i Stoca. Ovi natpisi se posmatraju kao bogato filološko i šire tradicijsko naslijeđe bosanske pismenosti, književnosti i kulture.

Ključne riječi: islamska epigrafika, Bosna i Hercegovina, latinica, epitafi, XX vijek.

VERSIFIED EPITAPHS IN LATIN SCRIPT ON TOMBSTONES OF THE 20TH CENTURY IN THE REGION OF EASTERN AND CENTRAL HERZEGOVINA

This paper discusses poetic (versified) inscriptions (epitaphs) in Latin script on Muslim gravestones in Eastern and Central Herzegovina during the 20th century, representing a continuation of the tradition of rich medieval Cyrillic Christian epigraphy, through Islamic Arabic epigraphy in Bosnia and Herzegovina during the Ottoman period, and extending to the rich Islamic epigraphy of the 20th century written in Bosnian Arabic script. It examines several dozen poetic inscriptions in Latin script found on tombstones, primarily from the areas of Gacko, Bileća, Trebinje, Mostar, and Stolac. These inscriptions are regarded as a significant philological and broader cultural heritage of Bosnian literacy, literature and culture.

Key words: Islamic epigraphy, Bosnia and Herzegovina, Latin script, epitaphs, 20th century.

Mehmed Kardaš

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

BEŠTIMAT RIČMI NEPRISTOJNIM I POGANIM – PRILOG PROUČAVANJU STEREOTIPA, UVREDA I PSOVKI U STARIM TEKSTOVIMA

U centru pažnje ovoga referata su stereotipi, uvrede i psovke u odabranim slavenskim tekstovima predstandardnog perioda. Poznato je da je formiranje negativnih predodžbi o drugima potaknuto političkim i konfesionalnim prilikama još od srednjeg vijeka, tako da se određeni stereotipi odražavaju sve do modernog vremena, a ovjereni su i u spomenicima pismenosti. Pored toga, u referatu se analiziraju uvrede i psovke na osnovu nekoliko novovjekovnih tekstova koji predstavljaju pravi kuriozitet među sačuvanim dokumentima: riječ je o pismima kostajničkog bajraktara Mustafe Akvalovića upućenih grofu Emeriku Erdodi, zatim pismu izvjesnog Grge Trogrlića upućenom Matiju Biliću te nekoliko poljičkih isprava. S obzirom na to da se psovke i vulgarizmi iznimno rijetko bilježe u starim tekstovima, ovaj će rad ujedno biti prilog proučavanju njihove geneze u srednjožugoslavenskoj pisanoj tradiciji.

Ključne riječi: stereotipi, uvrede, psovke, stari slavenski tekstovi.

SPEAKING IN OBSCENE AND FILTHY WORDS – A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF STEREOTYPES, INSULTS AND SWEAR WORDS IN OLD TEXTS

The focus of this paper is on stereotypes, insults and curses in selected Slavic texts from the pre-standard period. It is known that the formation of negative images of others has been stimulated by political and confessional circumstances since the Middle Ages, so that certain stereotypes are reflected until modern times, and are also attested in monuments of literacy. In addition, the paper analyses insults and curses based on several modern texts that represent a real curiosity among the preserved documents: these are letters from the Kostajnica bayraktar Mustafa Akvalović addressed to Count Emerik Erdod, then a letter from a certain Grgo Trogrlić addressed to Matij Bilić, and several documents from Poljica. Given that curses and vulgarisms are extremely rarely recorded in old texts, this paper will also be a contribution to the study of their genesis in the Middle South Slavic written tradition.

Key words: stereotypes, insults, curses, old Slavic texts.

Milica Mikecin

Hrvatsko katoličko sveučilište

Zagreb, Hrvatska

KNJIGA OTKRIVENJA U BREVIJARU VIDA OMIŠLJANINA I HVALOVU ZBORNIKU

Brevijar Vida Omišljanina (1396.) i *Hvalov zbornik* (1404.) dva su iznimno važna spomenika hrvatske i bosanske srednjovjekovne književnosti. Iako se po svojoj namjeni, pismu i kulturnom kontekstu razlikuju, oba pripadaju staroslavenskoj jezičnoj tradiciji. Izlaganje donosi usporednu jezikoslovnu i tekstološku analizu *Knjige Otkrivenja* iz tih dvaju rukopisa, koji potječu iz iste pramatice nastale prijevodom grčkoga teksta iz *Septuaginte*. Budući da je *Brevijar Vida Omišljanina* poznat po arhaičnim i rijetkim riječima, poseban naglasak u izlaganju stavljen je na sličnosti i razlike na leksičkoj razini jezika, što je jedan od dokaza jezične povezanosti hrvatskoga i bosanskoga prijepisa te posljednje biblijske knjige.

Ključne riječi: *Knjiga Otkrivenja*, *Brevijar Vida Omišljanina*, *Hvalov zbornik*, jezikoslovna i tekstološka analiza.

THE BOOK OF REVELATION IN THE VID OMIŠLJANIN'S BREVIARY AND HVAL'S MISCELLANY

Vid Omišljanin's Breviary (1396) and *Hval's Miscellany* (1404) are two extremely important monuments of Croatian and Bosnian medieval literature. Although they differ in their purpose, script and cultural context, both belong to the Old Slavic linguistic tradition. The presentation brings a comparative linguistic and textological analysis of the *Book of Revelation* from those two manuscripts, which have the common source, translated from the *Septuagint*. Since *Vid Omišljanin's Breviary* is known for its archaic and rare vocabulary, special emphasis in the presentation is placed on the similarities and differences at the lexical level of the language, which is one of the proofs of the linguistic connection between the Croatian and Bosnian transcriptions of the last book of the *Bible*.

Key words: *Book of Revelation*, *Vid Omišljanin's Breviary*, *Hval's Miscellany*, linguistic and textological analysis.

Gerhard Neweklowsky

Univerzitet u Beču – Filozofski fakultet

Beč, Austrija

KONTAKTNI SINONIMI U *BOSANSKOM VJESTNIKU* 1866.

U Turskom carstvu je 1865. donesen nov administrativni zakon za pojedine vilajete, tako i za Bosnu, a objavljen je u prvim bosanskim novinama, u *Bosanskom vjestniku*, 1866. Iste je godine izbio rat između Austrije i Italije kao i između Austrije i Prusije. O svemu tome izvještavao je *Bosanski vjestnik*, kao i, naravno, o turskim i bosansko-hercegovačkim događajima. Pismo novina je ćirilica, pravopis je uglavnom Vukov. Novinari su imali veliku odgovornost prema čitaocima, često su objašnjavali nove ili manje poznate riječi. Pregledali smo kontaktne sinonime i druge riječi u zagradama u tekstovima *Bosanskog vjestnika*. U članku se skupljaju i klasificiraju kontaktni sinonimi i druge riječi u zagradama. Navodimo nekoliko primjera: nova riječ, često internacionalizam, stoji u zagradama, npr. Привремена влада и министарство у Букурешту средством печатаних објава (плаката) ... предлажу за кнеза румунског... U drugim se slučajevima nova riječ nalazi ispred zagrade, npr. Финансијални и рачунски послови вилајетски повјерени су једном званичнику министарства финансије, који носи име Мухасебеџија (управитељ финансије),... Ponekad se upotrebljavaju sinonimi, npr. Ако ферман к вама доспије (стигне) нека вам буде знано... U nekim slučajevima slijedi objašnjenje u zagradi, npr. Он узме на своје лице наличије (исплетену од жица маску) да би се од жалаца сачувао,... Turcizam se može objasniti domaćom riječju, npr. ... који су такође поњешто радили од своје воље и без икаквог зора (насиља), ili se pokušava razgovornu riječ zamijeniti književnom, npr. Људи ... који су подложни шлогу (удару),... Opštiji pojam se može sužiti novim terminom, npr. Јер корист нових пруских пушака (иглењача) могла се, ... постићи с аустријске стране топовима, itd. U članku se pokušava pratiti jezičko obogaćivanje bosanskog jezika primjerima kontaktnih sinonima i drugih riječi u zagradama iz *Bosanskog vjestnika*, s tim da se vidi šta su novinari smatrali neophodnom ili korisnom informacijom za svoje čitaoce.

Ključne riječi: novine *Bosanski vjestnik* 1866., bosanski jezik, kontakti sinonimi, leksičko obogaćivanje, standardizacija.

CONTACT SYNONYMS IN THE NEWSPAPER *BOSANSKI VJESTNIK* 1866

In 1865, a new administrative law was adopted in the Turkish Empire for all provinces, including Bosnia. It was published in the *Bosanski vjestnik* in 1866. In the same year, war broke out between Austria and Italy and shortly afterwards between Austria and Prussia. *Bosanski vjestnik* reported on this, as well as on Turkish and local events. The newspaper was printed in Cyrillic script in Vuk's orthography. The journalists felt a great responsibility towards their readers by explaining new or difficult-to-understand terms and subjects. The essay collects and classifies contact synonyms and other parenthetical expressions. A few examples should explain the technique: The newly introduced word, often an internationalism, is in brackets, e.g. Привремена влада и министарство у Букурешту средством печатаних објава (плаката) ... предлажу за кнеза румунског... In other cases, the new word is explained as an apposition in brackets, e.g. Финансијални и рачунски послови вилајетски повјерени су једном званичнику министарства финансије, који носи име Мухасебеџија (управитељ финансије),... Sometimes synonyms are used, e.g. Ако ферман к вама доспије (стигне) нека вам буде знано... In other cases, the explanation of the term follows in brackets, e.g. Он узме на своје лице наличије (исплетену од жица маску) да би се од жалаца сачувао,... Turkisms are replaced by native words, e.g. ...који су такође поњешто радили од своје воље и без икаквог зора (насиља), or an attempt is made to replace a colloquial word with a literary one, e.g. Људи ... који су подложни шлогу (удару),... A general term can be explained by a narrower one, e.g. Јер корист нових пруских пушака (иглењача) могла се, ... постићи с аустријске стране топовима, and so on.

The essay attempts to trace the linguistic enrichment of the Bosnian language with the help of examples of contact synonyms and other bracket words in *Bosanski vjestnik*, showing which expressions journalists considered necessary or useful information for their readers.

Key words: *Bosanski vjestnik* 1866, Bosnian language, contact synonyms, lexical enrichment, standardisation.

Ivana Petešić Šušak

Sveučilište u Zadru – Odjel za kroatistiku – Centar za istraživanje glagoljaštva
Zadar, Hrvatska

ODJECI PUČKE PISMENOSTI U HRVATSKOGLAGOLJSKIM TEKSTOVIMA

Hrvatskoglagoljska pismenost obuhvaća vrlo dug period: tekstovi pisani glagoljicom prisutni su na hrvatskim prostorima već od 10./11. stoljeća, a ovo se pismo, nakon evolucije u brzopisni oblik, tj. kurzivnu glagoljicu, zadržalo i koristilo sve do u kasno 19. stoljeće kada posustaje pred latinicom. Najprije medij izravno vezan uz liturgijske (obredne) tekstove, ustavna će glagoljica tijekom 14. stoljeća početi zadobivati naznake kurzivnog pisma, koje će se malo kasnije razvijati u dva osnovna tipa kurzivnog pisma – knjiški i kancelarijski kurziv. Nositelji pismenosti u cijelom su razdoblju korištenja glagoljskog pisma, bez obzira na to kojem tipu pripada, bili svećenici glagoljaši. Stoga ni ne čudi da se po različitim hrvatskim ustanovama (primjerice, Arhiv HAZU, Arhiv Zadarske nadbiskupije itd.) čuva vrlo velik broj tekstova glagoljskih kojima su autori upravo svećenici. Oni su, u kasnijim razdobljima glagoljaške pismenosti, kada se glagoljicom pišu razni administrativni tekstovi, vrlo često i pismeni posrednici za potrebe pučanstva: pišu u njihovo ime razne oporuke, kupoprodajne ugovore i slične administrativno-pravne tekstove, čineći tako most između nepismenog puka i administrativnog aparata. Iz ovoga se da zaključiti da je pismenost puka, posebice u ranonovovjekovlju, bila na niskim razinama. Stoga će se u radu pokušati istražiti jesu li i uolikoj mjeri u hrvatskoglagoljskoj tradiciji prisutni odjeci pučke pismenosti, tj. djela kojima se autorstvo pripisuje pripadnicima puka te kojim su putevima tu pismenost stekli. Posebice se ovo odnosi na jedinstvene bilježnice Mate Šimoncina Puhova iz Sali na Dugome otoku, a koji je bio pismen i ostavio za sobom niz osobnih zapisa iz 18. i 19. stoljeća, a koji se danas čuvaju u Arhivu Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti u Zagrebu.

Ključne riječi: glagoljica, kurziv, pučka pismenost.

ECHOES OF POPULAR LITERACY IN CROATIAN GLAGOLITIC TEXTS

The Croatian Glagolitic literacy spans a very long period: texts written in Glagolitic script have been present in Croatian territories since the 10th/11th century, and this script, after evolving into a cursive form, known as cursive Glagolitic, remained in use until the late 19th century, when it began to wane in favor of the Latin alphabet. Initially a medium directly associated with liturgical texts, Glagolitic began to exhibit features of cursive writing during the 14th century, which later developed into two main types of cursive script: book cursive and office cursive. Throughout the entire period of Glagolitic usage, regardless of its type, the bearers of literacy were Glagolitic priests. Therefore, it is not surprising that a large number of Glagolitic texts, authored by priests, are preserved in various Croatian institutions (for example, the Archives of the Croatian Academy of Sciences and Arts, the Archives of the Archdiocese of Zadar, etc.). In later periods of Glagolitic literacy, when various administrative texts were written in Glagolitic, these priests often acted as literate intermediaries for the populace: they wrote wills, sales contracts, and similar administrative-legal documents on behalf of the people, thus bridging the gap between the illiterate masses and the administrative apparatus. From this, it can be concluded that the literacy of the populace, especially in the early modern period, was at a low level. Therefore, this study will attempt to explore whether and to what extent the echoes of popular literacy are present in the Croatian Glagolitic tradition, i.e., works attributed to the common people and the ways in which they acquired this literacy. This particularly refers to the unique notebooks of Mate Šimoncin Puhov from Sali on Dugi Otok, who was literate and left behind a series of personal records from the 18th and 19th centuries, which are now preserved in the Archives of the Croatian Academy of Sciences and Arts in Zagreb.

Key words: Glagolitics, cursive, literacy of the populace.

Erma Ramić-Kunić

Univerzitet u Sarajevu – Institut za jezik
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

GILJFERDINGOV APOSTOL: TEKSTOVNO-LEKSIČKA ANALIZA

Giljferdingov apostol jedan je od četiri sačuvana apostola nastala u krugu Crkve bosanske. Rukopis je pisan krajem 14. ili početkom 15. stoljeća. Prema dosadašnjim istraživanjima znamo da je tekst ispisivala jedna ruka, ali o broju predložaka s kojeg je rukopis prepisan još uvijek nema podataka. U ovome se radu analizira tekstovno-leksička razina rukopisa te se tekst poredi s drugim bosanskim apostolima, ali i s apostolima drugih slavenskih redakcija. Na razini međusobnog odnosa tekstova bosanskih apostola utvrđen je visok procent podudaranja njihovih tekstova, dok je udaljavanje rezultat različitih predložaka koji su im u podlozi. *Giljferdingov apostol* na tekstovno-leksičkoj razini pokazuje brojna odstupanja u odnosu na ostale sačuvane bosanske apostolske tekstove.

Ključne riječi: *Giljferdingov apostol* br. 14, staroslavenski apostol, *Hvalov zbornik*, *Mletački zbornik*, leksička analiza, tekstologija.

GILFERDING'S APOSTLE: TEXTUAL AND LEXICAL ANALYSIS

The Gilferding's Apostle is one of the four preserved apostles of Bosnian medieval literacy. The manuscript was written at the end of the 14th or the beginning of the 15th century. According to current research, we know that the text was written by a one scribe. This paper analyses the textual and lexical level of the manuscript and compares the text with other Bosnian apostles, as well as with apostles from other Slavic editions. *Giljferding's Apostle* on the textual-lexical level shows numerous deviations compared to other preserved Bosnian apostolic texts.

Key words: *Giljferding's Apostle* no. 14, Old Slavonic apostle, *Hval's Codex*, *Marcianum Codex*, lexical, textology.

Belmin Šabić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

SANKCIJA U BOSANSKIM POVELJAMA I KLETVA NA STEĆCIMA – POREDBENA ANALIZA

Ovaj rad polazi od toga da do sada nije dublje istražena povezanost sankcije, kao dijela povelje koji se sastoji od kletve upućene prekršitelju naredbe, i kletve na lapidarnim spomenicima, prvenstveno na stećku, koja ima za cilj zaštititi stećak od oštećenja ili otuđenja. Nadalje, ni zakletvene formule u poveljama nisu bile čest predmet filoloških istraživanja i analize pa su radovi i saznanja o toj temi oskudni. Tek u novije vrijeme izneseni su neki zaključci (Lovrenović 2012, Isailović 2018) u kojima je napravljen pomak od ranijih sudova (Solovjev 1949), međutim, riječ je o radovima historičara koji usputno govore o jeziku. Cilj ovog rada jeste istražiti jezičke konstrukcije sankcije i kletve pretpostavljajući međusobni utjecaj između sankcija u poveljama i kletvi na stećcima ili drugim lapidarnim spomenicima. Osim toga, ispitat će se porijeklo sankcije i kletve jer se određene kletve referiraju na biblijski crkvenoslavenski tekst kao njeno ishodište. Pred nama je zadatak ispitati postoje li sličnosti između ovih dvaju višestruko povezanih fenomena bosanske srednjovjekovne pismenosti.

Ključne riječi: povelje, stećci, natpis na stećku, sankcija, kletva, srednjovjekovna bosanska pismenost.

SANCTION IN BOSNIAN MEDIEVAL CHARTERS AND CURSE ON STEĆCI – COMPARATIVE ANALYSIS

This paper is based on the premise that the connection between the sanction, as part of the charter consisting of a curse directed at the violator of the command, and the curse on lapidary monuments, primarily the stećci, which aims to protect the stećak from damage or alienation, has not been explored in depth thus far. Furthermore, oath formulas in charters have not been a frequent subject of philological research and analysis, making works and knowledge on this topic scarce. It is only recently that some conclusions have been made (Lovrenović 2012, Isailović 2018) which show a shift from earlier judgments (Solovjev 1949), although these are works of historians who briefly touch upon language. The aim

of this paper is to investigate the linguistic constructions of sanction and curse, assuming mutual influence between sanctions in charters and curses on stećci or other lapidary monuments. In addition, the origins of sanctions and curses will be examined, as certain curses refer to the biblical Church Slavonic text as their source. The task before us is to examine whether there are similarities between these two multifacetedly connected phenomena in Bosnian medieval literacy.

Key words: charters, stećci, stećak inscription, sanction, curse, medieval Bosnian literacy.

Barbara Štebih Golub

Institut za hrvatski jezik
Zagreb, Hrvatska

Dubravka Ivšić Majić

Institut za hrvatski jezik
Zagreb, Hrvatska

ŽENSKA OSOBNA IMENA U KRISTIJANOVIĆEVOM PRIJEVODU *BIBLIJE*

U povijesti kajkavskoga književnog jezika posebno mjesto zauzima Ignac Kristijanović i njegov pokušaj prevođenja *Biblije*. Riječ je o drugome pokušaju prevođenja cjelovite *Biblije* na književnu kajkavštinu u 19. stoljeću, u sklopu kojega je Kristijanović preveo veći dio *Staroga zavjeta* i cijeli *Novi zavjet*.

Važan aspekt svakog prevođenja *Biblije* jesu vlastita imena i njihove prilagodbe s obzirom na to da su imena u *Bibliji* podrijetlom većinom iz hebrejskoga, manjim dijelom iz drugih jezika (aramejskoga, grčkoga i latinskoga). Koliko je poznato, Kristijanović je prevodio *Bibliju* s latinskoga (Vulgatu), no konzultirao je i druge izvore.

U ovome radu cilj je analizirati ženska osobna imena u Kristijanovićevu prijevod *Biblije* s obzirom na njihovo jezično podrijetlo, motivaciju, grafijske, fonološke i morfološke osobine te ih usporediti s imenima iz drugih književnokajkavskih prijevoda *Biblije*. Nastojat ćemo utvrditi na koji je način Kristijanović prilagodio osobna imena, koliko je bio dosljedan u prilogodbama te je li se držao samo latinskoga predloška ili se služio i drugim prijevodima.

Ključne riječi: kajkavski književni jezik, Ignac Kristijanović, prijevod *Biblije*, biblijska imena, ženska osobna imena.

FEMALE PERSONAL NAMES IN THE KRISTIJANOVIĆ'S *BIBLE* TRANSLATION

Ignac Kristijanović and his translation of the *Bible* hold a significant position in the history of the Kajkavian literary language. His endeavor was the second attempt in the 19th century to translate the entire *Bible* into the Kajkavian literary language. The outcome is a Kajkavian translation of a substantial portion of the *Old Testament* and the complete *New Testament*.

Proper names and their adaptations are a major part of every translation of the *Bible*, given that Biblical names primarily originate from the Hebrew language, with a smaller portion derived from other languages such as Aramaic, Greek, and Latin. As far as is known, Kristijanović's template was the Latin *Bible* (The Vulgate), although he also referenced additional sources.

This paper aims to analyse female personal names in Kristijanović's *Bible* translation, considering their language origin, motivation, and graphic, phonological, and morphological characteristics. Also, these names will be compared with those from other Literary Kajkavian *Bible* translations. Through this analysis, we will attempt to determine Kristijanović's principles for adapting names, his consistency in applying those principles, and whether he adhered solely to the Latin template or utilized other translations as well.

Key words: Kajkavian Literary Language, Ignac Kristijanović, *Bible* Translation, Biblical Names, Female Personal Names.

3.

Teme iz dijalektologije

Emina Berbić Kolar

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Osijek, Hrvatska

PRILOG PROUČAVANJU STAROŠTOKAVSKIH GOVORA BOSANSKE POSAVINE

Radom će se prikazati suvremeno stanje staroštokavskih govora u Bosanskoj Posavini, točnije u mjestima Tolisa, Donja Mahala, Vidovice, Ugljara, Kostrč i Matići. Pregledno će se prikazati presjek dosadašnjih objavljenih znanstvenih i stručnih radova u Republici Hrvatskoj kao i drugih publikacija kojima je cilj bio istraživanje staroštokavskih govora Bosanske Posavine. Uz pregled dosadašnje literature objelodanjene u Republici Hrvatskoj, dat će se i lingvistički opis toliškoga govora kao oglednoga primjera očuvanosti staroštokavštine u Bosni i Hercegovini. Staroštokavski su govori najarhaičniji govori štokavskoga narječja koji u svome opisu čuvaju arhaična obilježja na svim jezičnim razinama: fonološkoj, morfološkoj, sintaktičkoj, leksičkoj, a posebice naglasnoj. Staroštokavski govori pripadaju štokavskom narječju, slavonskom dijalektu, posavskom poddijalektu. Staroštokavskim se govorima govori u Republici Hrvatskoj, ali i izvan nje, i to u Bosni i Hercegovini (okolica Orašja: Tolisa, Donja Mahala, Vidovice, Ugljara, Kostrč, Matići), Srbiji (nekolicina sela u pograničnom području Bačke: Bački Breg, Bački Monoštar, Sonta, Plavna, Vajska) te u Mađarskoj (Santovo, Dušnok i Vršenda). U radu će se koristiti metodologija rada na tekstu te metoda terenskih lingvističkih snimanja izvornih govornika. Na temelju dobivenih podataka dat će se preporuke za daljnja istraživanja.

Ključne riječi: Bosanska Posavina, bosanski organski idiomi, hrvatski jezik, slavonski dijalekt, staroštokavski govori.

A CONTRIBUTION TO THE STUDY OF THE OLD ŠTOKAVIAN SPEECHES IN COUNTY OF BOSNIAN POSAVINA

The work will show the contemporary state of the Old Štokavian speeches in County of Bosanska Posavina, specifically in the towns of Tolisa, Donja Mahala, Vidovice, Ugljara, Kostrč and Matići. A cross-section of scientific and professional

works published so far in the Republic of Croatia, as well as other publications aimed at researching the Old Štokavian speeches of Bosanska Posavina, will be presented. Along with an overview of the literature published in the Republic of Croatia so far, a linguistic description of the Tolisa speech will be given as an exemplary example of the preservation of the Old Štokavian speeches in Bosnia and Herzegovina. The Old Štokavian languages are the most archaic languages of the Štokavian dialect, which in their description preserve archaic features on all linguistic levels: phonological, morphological, syntactic, lexical, and especially accent. The Old Štokavian dialects belong to the Štokavian speeches, Slavonian dialect, Posavina sub-dialect. Old Štokavian speeches are spoken in the Republic of Croatia, but also outside it, in Bosnia and Herzegovina (surroundings of Orašje: Tolisa, Donja Mahala, Vidovice, Ugljara, Kostrč, Matići), Serbia (several villages in the border area of Bačka: Bački Breg, Bački Monoštor, Sonta, Plavna, Vajska) and in Hungary (Santovo, Dušnok and Vršenda). The paper will use the methodology of working on the text and the method of field linguistic recordings of native speakers. Based on the obtained data, recommendations for further research will be given.

Key words: Bosnian Posavina, Bosnian organic idioms, Croatian language, Slavonian dialect, Old Štokavian speeches.

Mirjana Crnić Novosel

Institut za hrvatski jezik (podružnica u Rijeci)

Zagreb / Rijeka, Hrvatska

GOVOR VAREŠA U RUKOPISU MIJE ŽULJIĆA (1897. – 1911.)

U ovom je istraživanju pozornost usmjerena na vareški govor kojim se učitelj Mijo Žuljić krajem 19. i početkom 20. st. služio opisujući život i običaje starog Vareša onog doba. Taj je rukopis, uz to što se ubraja u rijetke etnografije stare bosanske gradske civilizacije, raritetni primjerak dostupne istočnobosanske dijalektne građe. Nastao je na temelju Radićeve *Osnove za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu* iz 1897., a u konačnici je objavljen 2023. g. u ediciji *Zbornik za narodni život i običaje (Knjiga 63)* Hrvatske akademije znanosti i umjetnosti (prir. Mario Katić, Jakša Primorac i Mirjana Crnić Novosel).

O govoru Vareša Žuljić piše neposredno prije nastanka ovog rukopisa u *Školskome vjesniku* (1908.), a podatci se iz tih radova rabe u budućim sintetskim prikazima istočnobosanskog štokavskog dijalekta kojem vareški govor pripada. U ovom će se izvješću predstaviti njegove osnovne specifičnosti, onako kako ga je Mijo Žuljić u svom rukopisu trajno zabilježio. Analiza promatrane građe bit će prikazana i u okviru već podnesenih opisa matičnog mu dijalekta, što je tek početak većeg i sustavnijeg proučavanja vareškog govora.

Ključne riječi: vareški govor, istočnobosanski dijalekt, Mijo Žuljić, Vareš, etnografija.

THE SPEECH OF VAREŠ IN THE MANUSCRIPT OF MIJO ŽULJIĆ (1897–1911)

This study focuses on the speech of Vareš, which was used by the teacher Mijo Žuljić at the end of the 19th and the beginning of the 20th century to describe life and customs of Vareš at the time. The manuscript, apart from being a rare example of an ethnography of old Bosnian urban civilisation, is a scarce specimen of available Eastern Bosnian dialectal material. It is based on Radić's *Osnove za sabiranje i proučavanje građe o narodnom životu* (Foundations for collecting and studying material on folk life) from 1897, and it was finally published in 2023, in the volume *Zbornik za narodni život i običaje (Knjiga 63)* by the Croatian Academy of Arts and Sciences (eds. Mario Katić, Jakša Primorac and Mirjana Crnić Novosel).

Shortly before the creation of the manuscript, Žuljić writes about the speech of Vareš in *Školski vjesnik* (1908), and data from these papers is used in future synthetic overviews of Eastern Bosnian Shtokavian dialect, which Vareš speech is a part of. This report will present its fundamental features, as permanently recorded by Mijo Žuljić in his manuscript. The present analysis also draws on the already submitted descriptions of his native dialect, which is but the first step to a more comprehensive and systematic research of the speech of Vareš.

Key words: the speech of Vareš, Eastern Bosnian dialect, Mijo Žuljić, Vareš, ethnography.

Zenaida Karavdić

Univerzitet u Sarajevu – Institut za jezik
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

BOSANSKI JEZIK U KOMENTARIMA ANKETE *PITANJA O GOVORU PROSTOGA NARODA* IZ 1897.

U proučavanju historije bosanskog jezika, bilo s dijalektološkog, bilo sa standardološkog aspekta, 19. stoljeće je najsiromašniji materijalom, budući da krajišnička pisma zamiru, a tek pretkraj stoljeća počinje se razvijati publicistika (časopisi, knjige), i to pod raznim utjecajima (hrvatskog i srpskog jezika), tako da nedostaju podaci o autentičnom bosanskom jeziku koji se u to vrijeme koristio. Anketa *Pitanja o govoru prostoga naroda* iz 1897. godine, pored dijalektoloških podataka koje, s obzirom na nestručnost osoba koje su popunjavale upitnike, treba uzeti s rezervom, donosi materijal o bosanskom jeziku u komentarima koje su anketari dopisivali uz popunjavanje ankete. U ovom će se radu analizirati jezik tih komentara, otkrivajući sponu s jezikom krajišničkih pisama u smislu dijalekatske podloge te utjecaj početaka standardizacije jezika.

Ključne riječi: *Pitanja o govoru prostoga naroda* iz 1897, bosanski jezik, 19. stoljeće, dijalekatska podloga, krajišnička pisma, standardizacija jezika.

BOSNIAN LANGUAGE IN THE COMMENTS IN THE 1897 SURVEY *PITANJA O GOVORU PROSTOGA NARODA* (QUESTIONS ABOUT THE SPEECH OF THE COMMON PEOPLE)

In the study of the history of the Bosnian language, either from the dialectological or from the standardological aspect, the 19th century is the poorest in terms of material, since “the script from Krajina” (krajišnička pisma) become extinct, and publicism (journals, books) begins to develop only towards the end of the century, under various influences (Croatian and Serbian language), so there is lack of information about the authentic Bosnian language that was used at that time. In addition to dialectological data, which should be taken with a grain of salt due to the inexperience of the people filling out the questionnaires, the 1897 survey *Pitanja o govoru prostoga naroda* (Questions about the Speech of the Common People) provides material about the Bosnian language in the comments that the

interviewers wrote when filling out the survey. In this paper, the language of those comments will be analyzed, revealing the link with the language of “the scripts from Krajina” in terms of dialectal background and the influence of the beginnings of language standardization.

Key words: *Pitanja o govoru prostoga naroda* from 1897, Bosnian language, 19th century, dialect background, “the scripts from Krajina”, language standardization.

Marina Marinković

Sveučilište u Rijeci – Filozofski fakultet
Rijeka, Hrvatska

**JEZIK NARODNIH PRIPOVIJETKI IZ GRADA KARLOVCA
(1901.): DOPRINOS RASVJETLJAVANJU STARE
ČAKAVSKO-KAJKAVSKE INTERFERENCIJE
NA TLU SREDIŠNJE HRVATSKE**

Neumorni istraživač hrvatske baštine, Rudolf Strohal, početkom 20. stoljeća (1901.) sabrao je i objavio *Narodne pripovijetke iz Grada Karlovca*. Kako je i sam zapisao u Predgovoru, pripovijedali su mu ljudi rođeni i odgojeni u Karlovcu, a zabilježio ih je baš onako kako je i čuo. Popis kazivača i njihovih godina života svjedoči da je većina rođena polovicom 19. stoljeća. Navedene činjenice navode nas na pretpostavku da je u 57 objavljenih priča utkan velik broj elemenata tadašnjeg lokalnog idioma i da, zahvaljujući njima, danas imamo pred sobom vrijedan jezični spomenik i izvor vrlo starih jezičnih značajki. Premda dosadašnja jezičnopovijesna istraživanja dvoje o pouzdanosti starih tekstova kao predložaka za dijakronijska proučavanja kojega organskoga idioma, postoje i slučajevi u kojima nema sumnje da takvi tekstovi nude vjerodostojne podatke. Jedan od takvih je i spomenuta zbirka čije je jezične značajke predstavljamo u ovome istraživanju. U usporedbi s današnjim osobinama karlovačkoga govora, ova će analiza, između ostalog, pokušati pokazati i razvojni put ovoga govora koji je još u predmigracijskome razdoblju bio pozicioniran na granici kajkavskoga i čakavskoga narječja, a danas je uz čakavsko-kajkavsku osnovicu prošaran novijim štokavskim utjecajima.

Ključne riječi: povijesna dijalektologija, čakavsko-kajkavska interferencija, narodne pripovijetke, Rudolf Strohal, Karlovac.

**LANGUAGE OF THE FOLK TALES FROM THE TOWN OF
KARLOVAC (1901.): A CONTRIBUTION TO CLARIFYING
THE OLD CHAKAVIAN-KAJKAVIAN INTERFERENCE IN
CENTRAL CROATIA**

The tireless researcher of Croatian heritage, Rudolf Strohal, collected and published *Folk Tales from the Town of Karlovac* at the beginning of the 20th century (1901). As he wrote in the foreword, the tales were narrated by people born and

raised in Karlovac, and he recorded them exactly as he heard them. The list of storytellers and their ages indicates that most were born in the mid-19th century. These facts lead us to assume that a large number of elements of the local idiom of that time are woven into the 57 published stories, and that owing to them, we now have a valuable linguistic monument and a source of very old linguistic features.

Although previous historical linguistic research questions the reliability of old texts as templates for diachronic studies of any organic idiom, there are cases in which there is no doubt that such texts provide reliable data. One such case is the mentioned collection, whose linguistic features are presented in this research.

Compared with today's features of the Karlovac dialect, this analysis will, among other things, attempt to show the developmental path of this speech, which was positioned on the border of the Kajkavian and Chakavian dialects even before the migration period, and is today, in addition to its Chakavian-Kajkavian base, interspersed with more recent Shtokavian influences.

Key words: historical dialectology, Chakavian-Kajkavian interference, folk tales, Rudolf Strohal, Karlovac.

Dženisa Mujević

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

ADINATON U DIJALEKATSKIM FRAZEOLGIZMIMA GOVORA ROŽAJA

U ovom radu analizirani su dijalekatski frazeologizmi govora Rožaja nastali putem adinatona, specifičnog mehanizma semantičke frazeologizacije. Ova stil-ska figura različito je definisana u literaturi, kao podvrsta perifraze ili hiperbole, a najčešće je u definicijama navođeno samo jedno njeno značenje – ‘nikad’. Adinatonske konstrukcije jesu perifrastične, ali nije svaka perifrastična konstrukcija frazeološka i adinatonska, značenja perifrastičnih izraza su različita, te je stoga važno adinaton izdvojiti kao zasebnu figuru, što ćemo u ovom radu i učiniti. U frazeologiji ova stilska figura donosi izrazitu ekspresivnost, slikovitost i stilsku markiranost u odnosu na odrične priloške i pridjevske lekseme koje predstavljaju značenjski ekvivalent. U radu će biti predstavljeni frazeologizmi nastali putem adinatona sa značenjem univerzalnih odričnih kvantifikatora: ‘nikad’, ‘nimalo’, ‘niko’, ‘ništa’, ‘nikako’, ‘nikakav’, ‘nigdje’. Takođe, adinatonskim smatramo i frazeologizme sa značenjem ‘uzalud raditi’. Korpus istraživanja čini oko sto dijalekatskih frazeologizama prikupljenih dijalekatskim istraživanjem govora Rožaja tokom 2022. i 2023. godine. Neki frazeologizmi mogu pripadati mnoštvu semantičkih grupa, jer ih karakteriše polisemičnost, ali ćemo ih klasifikovati u semantičke grupe uzimajući u obzir najfrekventnije značenje u upotrebi, a na ostala značenja ćemo ukazati.

Ključne riječi: frazeologija, dijalekatski frazeologizmi, Rožaje, adinaton, perifraza, semantička frazeologizacija.

ADYNATON IN DIALECTAL PHRASEOLOGISMS OF THE SPEECH OF ROŽAJE

This paper analyses dialectal phraseologisms of the Rožaje dialect formed through adynaton, a specific mechanism of semantic phraseologization. This stylistic figure is defined differently in theoretical literature, sometimes as a subtype of periphrasis or hyperbole, but most definitions mention only one meaning – ‘never’. Adynaton constructions are periphrastic, but not every periphrastic

construction is phraseological or adynaton-based, as the meanings of periphrastic expressions vary. Therefore, it is important to distinguish adynaton as a separate figure, which we will do in this paper. In phraseology, this stylistic figure brings pronounced expressiveness, vividness, and stylistic emphasis compared to negating adverbs and adjectives, which represent its semantic equivalent. The paper will present phraseologisms formed through adynaton with the meaning of universal negative quantifiers: ‘never’, ‘none’, ‘no one’, ‘nothing’, ‘in no way’, ‘no kind of’, ‘nowhere’. Additionally, we consider phraseologisms with the meaning ‘to work in vain’ as adynaton constructions. The corpus of research consists of about one hundred dialectal phraseologisms collected through dialectological research of the Rožaje speech during 2022 and 2023. Some phraseologisms may belong to multiple semantic groups due to their polysemy, but we will classify them into semantic groups considering the most frequent meaning in use, while also pointing out other meanings.

Key words: phraseology, dialectal phraseologisms, Rožaje, adynaton, periphrasis, semantic phraseologization.

Edita Spahić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Nusret Drešković

Univerzitet u Sarajevu – Prirodno-matematički fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

ETIMOLOŠKA STRUKTURA SARAJEVSKE TOPONIMIJE

U radu se etimološkom analizom utvrdilo jezičko porijeklo 733 sarajevska toponima, ekscerpiranih sa topografskih karata razmjera 1:25.000 i 1:10.000 i katastarskog plana razmjera 1:5.000, koje su izdali Vojnogeografski institut u Beogradu i Urbanistički zavod Grada Sarajeva u periodu 1975–1982. godine. Jezičko porijeklo toponima posmatralo se kao zavisna varijabla u odnosu na nezavisne varijable: praslavenski jezik, orijentalne i druge jezike (hebrejski, latinski, grčki, njemački, mađarski, mletački, aramejski, albanski, staronordijski, italijanski, hetitski), a kao indikator je uzet korijen riječi. Utvrđeno je da je sarajevski toponomastikon nastao i razvijao se dominantno u okviru srednjojužnoslavenskog dijasistema, odnosno, ijekavskošćakavskog dijalekta, sa malim ili zanemarljivim procentom drugih jezika, koji učestvuju u njegovoj tvorbi, uprkos intenzivnim utjecajima rimske kulture, višestoljetnoj vladavini Osmanlijskog Carstva i austrougarskim kulturnim utjecajima kao i sve izraženijoj urbanizaciji, koja neminovno donosi utjecaje neslavenskih jezika i kultura.

Ključne riječi: toponimija, Sarajevo, etimološka analiza, ijekavskošćakavski dijalekt.

ETYMOLOGICAL STRUCTURE OF SARAJEVO TOPONYMY

In the paper, the linguistic origin of 733 Sarajevo toponyms, extracted from topographic maps on a scale of 1:25,000 and 1:10,000, and a cadastral plan on a scale of 1:5,000, which were issued by the Military Geographical Institute in Belgrade and the Urban Institute of the City of Sarajevo in the period 1975–1982, was determined through etymological analysis. The linguistic origin of toponyms was viewed as a dependent variable in relation to independent variables: Proto-Slavic language, oriental and other languages (Hebrew, Latin, Greek, German, Hungarian, Venetian, Aramaic, Albanian, Old Norse, Italian, Hittite), The root of the word was taken as an indicator. It was established that the toponomasticon

of Sarajevo was created and developed dominantly within the framework of the Middle South Slavic diasystem, that is, the Eastern Bosnian dialect, with a small or negligible percentage of other languages participating in its creation, despite the intense influences of Roman culture, the centuries-long rule of the Ottoman Empire, Austro-Hungarian cultural influences and the urbanization, which inevitably brings the influence of non-Slavic languages and cultures.

Key words: toponymy, Sarajevo, etymological analysis, Eastern Bosnian dialect.

Silvana Vranić

Sveučilište u Rijeci – Filozofski fakultet
Rijeka, Hrvatska

Adriana Car-Mihec

Sveučilište u Rijeci – Filozofski fakultet
Rijeka, Hrvatska

PROLEGOMENA STILISTIČKE ANALIZE ISAKOVIĆEVE *HASANAGINICE*

Cilj je ovoga izlaganja analizirati u dramatološkom smislu stilogeno funkcionalne aspekte Isakovićeve drame *Hasanaginica*. Organizacija specifične komunikacije na kojoj taj velikan bosanskohercegovačke književnosti temelji osobitost dramaturške strukture spomenutoga teksta vezana je uz čvrst povijesni i sociološki okvir, a nesumnjivo je i važno ishodište za potencijalno zanimljiva istraživanja s područja vernakularne stilistike. U tom će se dijelu istraživanja ponajprije nastojati izdvojiti jezične značajke Isakovićeve *Hasanaginice* koje se uvidom u dijalektološku literaturu, primarno u klasifikacije zapadnobosanskih i hercegovačkih govora (Peco 2007), mogu pripisati vernakularnim elementima. Premda se u dijelu literature neke od njih određuju i dijelom “razgovornoga jezika” (Hadžiefendić-Parić 2020: 179), analizom će se teksta prema dijalektološkim kriterijima pokušati utvrditi mogu li se takve jezične osobitosti, uvjetovane u prvom redu kulturološkom i socijalnom pripadnošću junaka drame, mjestom i vremenom radnje (područjem Klisa i Zagvozda i prvom polovicom 17. st.), pridružiti samo jednomu tipu spomenutih govora ili izmiću strogoj klasifikaciji. Pritom valja imati na umu da se A. Isaković, kao što i sâm piše u uvodu svoje drame, “želio približiti životnim realnostima, moralu i jeziku ove balade” (Isaković 1981).

Ključne riječi: Alija Isaković, *Hasanaginica*, dramski tekst, vernakularna stilistika.

PROLEGOMENA TO THE STYLISTIC ANALYSIS OF ISAKOVIĆ'S *HASANAGINICA*

The aim of this presentation is to analyse, from a dramaturgical perspective, the stylistically functional aspects of Isaković's play *Hasanaginica*. The organization of the specific communication on which this great figure of Bosnian-Herzegovinian literature bases the distinctiveness of the dramaturgical structure

of the mentioned text is tied to a solid historical and sociological framework. This undoubtedly serves as an important foundation for potentially interesting research in the field of vernacular stylistics. This part of the research will primarily aim to highlight the linguistic features of Isaković's *Hasanaginica* which, by referencing dialectological literature – primarily classifications of Western Bosnian and Herzegovinian dialects (Peco 2007) – can be attributed to vernacular elements. Although some of these features are categorized in part as “colloquial language” in certain literature (Hadžiefendić-Parić 2020: 179), the analysis of the text based on dialectological criteria will attempt to determine whether such linguistic characteristics, influenced primarily by the cultural and social belonging of the drama's protagonists, the place and time of action (the area of Klis and Zagvozd in the first half of the 17th century), can be associated with only one type of the mentioned dialects or if they evade strict classification. It should be noted that A. Isaković, as he himself writes in the introduction to his play, “wanted to bring closer the realities of life, morality, and the language of this ballad” (Isaković 1981).

Key words: Alija Isaković, *Hasanaginica*, dramatic text, vernacular stylistics.

4.

Bosanski, hrvatski, srpski
jezik u nastavnoj praksi
u Bosni i Hercegovini
i svijetu

Azra Ahmetspahić-Peljto

Humboldtov univerzitet – Fakultet za jezik i književnost
Berlin, Njemačka

Azra Hodžić-Kadić

Univerzitet u Beču – Centar za jezike
Beč, Austrija

STATUS BOSANSKOG KAO STRANOG NA VISOKOŠKOLSKIM USTANOVAMA U SVIJETU: DA LI JE BOSANSKI KAO STRANI JOŠ UVIJEK STRAN?

Bosanski kao strani jezik izučava se na visokoškolskim ustanovama širom svijeta, u prvom redu na slavistikama i jezičkim centrima u Njemačkoj, Austriji, Švicarskoj, Velikoj Britaniji, Sjedinjenim Američkim Državama, i šire. Ipak, iako je potreba za razvijanjem ove oblasti snažna, ona i dalje stoji u početnoj fazi svog razvitka.

Cilj ovog rada je sagledati aktuelnu situaciju u vezi s izučavanjem bosanskog kao stranog u poređenju sa izučavanjem crnogorskog, hrvatskog i srpskog na visokoškolskim ustanovama te analizirati praktične potrebe za razvijanjem didaktičkih, ali i deskriptivnih priručnika. U istraživanju će biti korišten metod upitnika čije će informatorke i informatori biti lektorice i lektori bosanskog, crnogorski, hrvatskog i srpskog kao stranog.

Ključne riječi: slavistika, bosanski jezik kao strani, bosanski jezik kao zavičajni, strani lektorati.

THE STATUS OF BOSNIAN AS A FOREIGN LANGUAGE AT HIGHER EDUCATION INSTITUTIONS IN THE WORLD: IS BOSNIAN AS A FOREIGN LANGUAGE STILL UNKNOWN?

Bosnian as a foreign language is studied at higher education institutions around the world, primarily at Slavic studies and language centres in Germany, Austria, Switzerland, Great Britain, the United States of America, and beyond. Nevertheless, although the need to develop this area is strong, it is still in the initial phase of its development.

The aim of this paper is to review the current situation regarding the study of Bosnian as a foreign language in comparison with the study of Montenegrin, Croatian and Serbian at higher education institutions, and to analyse the practical needs for developing didactic and descriptive tools. The research will use the questionnaire method, whose informants will be lecturers of Bosnian, Montenegrin, Croatian and Serbian as a foreign language.

Key words: Slavic studies, Bosnian language as a foreign language, Bosnian language as a heritage language, foreign lectorships.

Олександра Антонів

Львівський національний університет імені Івана Франка – Філософський
факультет
Львів, Україна

УКРАЇНСЬКА МОВА ЯК ІНОЗЕМНА: АКТУАЛЬНІ ПИТАННЯ І СПРОБИ ЇХ ВИРІШИТИ

Увагу автора зосереджено на актуальних питаннях у сфері української лінгводидактики, зокрема викладання української мови як іноземної. Проаналізовано здобутки останніх років. Вказано на ділянки, які залишаються незаповненими і потребують новітніх підходів у викладанні. Основний акцент зроблено на питаннях інституалізації поняття “українська як іноземна”, сертифікаційних іспитах з української як іноземної, на підготовці фахівців для викладання української мови та створенні якісних навчальних матеріалів.

Ключові слова: українська лінгводидактика, українська як іноземна, підходи до викладання української як іноземної, навчальні підручники, сертифікаційний іспит з української як іноземної.

TEACHING UKRAINIAN AS A FOREIGN LANGUAGE: CHALLENGES AND STRATEGIES

The author focuses on current issues in the field of Ukrainian linguodidactics, particularly the teaching of Ukrainian as a foreign language. The achievements of recent years are analysed. Areas that remain unfilled and require new approaches to teaching are indicated. The main emphasis is placed on the issues of institutionalizing the concept of “Ukrainian as a foreign language”, certification exams in Ukrainian as a foreign language, training specialists for teaching the Ukrainian language, and creating high-quality teaching materials.

Key words: Ukrainian linguodidactics, Ukrainian as a foreign language, approaches to teaching Ukrainian as a foreign language, textbooks, Ukrainian as a foreign language certification exam.

Jasna Bićanić

Sveučilište u Rijeci – Filozofski fakultet
Rijeka, Hrvatska

Tomislav Fuzul

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

POUČITI I (NA)UČITI TEORIJU KNJIŽEVNOSTI – IZAZOVI U NASTAVI HRVATSKOGA JEZIKA

U okrilju interpretativno-analičkog metodičkog sustava intrapersonalna komunikacija učenika s književnim djelom, odnosno primarna literarna komunikacija temeljna je vrijednost nastave književnosti nastavnoga predmeta Hrvatski jezik. K. Visinko (2014) poučavanje teorije književnosti uspoređuje s poučavanjem znanja o jeziku, što se osobito odnosi na prva dva odgojno-obrazovna ciklusa (1. – 2. r.; 3. – 5. r.). Uzimajući u obzir da su učenici tada u razdoblju konkretnih operacija, koliko je zališno nastavu jezika opterećivati pravilima i definicijama iz različitih jezikoslovnih disciplina, toliko je nepotrebno sekundarnu literarnu komunikaciju u tom razdoblju, koja je svaki oblik govorenja, slušanja, čitanja i pisanja o književnome djelu, opterećivati obradbama književnoteorijskih pojmova. To ne znači da književne teorije (i povijesti) ne treba biti u nastavi književnosti (usp. Pavličić 1995, Kovačević 1997), već se treba uvoditi postupno i odmjereno, u skladu s razvojnim obilježjima učenika, poštujući vertikalno-spiralni slijed. Pritom valja imati na umu sljedeće – što time dobiva učenik i kako to doprinosi razvijanju i poticanju učenikove primarne literarne komunikacije? U procesu razvijanja učenikove jezične djelatnosti čitanja teži se postizanju visoke razine razumijevanja književnoga djela i razvijenoj sposobnosti oblikovanja samostalnoga mišljenja o pročitane (v. Grosman 2010). Ostvarenost navedenoga jednim će odsječkom biti određeno i stečenim književnoteorijskim znanjem. Stoga je cilj istraživanja, u skladu s Kurikulumom (2019.), prepoznati književnoteorijsko pojmovlje s čijim ovladavanjem učenici viših razreda osnovne škole imaju određene poteškoće, a učitelji osjećaju izazove u njihovu poučavanju. Spoznajama stečenim istraživanjem produbit će se uvidi o poticanju i razvijanju učenikova čitanja s razumijevanjem u nastavnoj praksi, ali i otvoriti prostor preispitivanju uvriježenoga načina i slijeda poučavanja književne teorije u okvirima nastavnoga predmeta Hrvatski jezik u osnovnoj školi.

Ključne riječi: književnoteorijsko pojmovlje, nastavni predmet Hrvatski jezik, literarna komunikacija, učenik, učitelj.

TEACHING AND LEARNING LITERARY THEORY – CHALLENGES IN CROATIAN LANGUAGE TEACHING

According to the interpretive-analytical system of teaching methods, students' intrapersonal communication with a literary work – i.e., primary literary communication – is the fundamental value of literature instruction in the school subject Croatian Language. K. Visinko (2014) compares the teaching of literary theory to the teaching of linguistic knowledge, particularly focusing on the first two educational cycles (grades 1–2; and 3–5). Since students at this stage are in the concrete operational phase, it seems unnecessary to burden language instruction with rules and definitions from various linguistic disciplines. At the same time, it seems equally unnecessary to burden secondary literary communication at that stage – which includes all forms of speaking, listening, reading, and writing about a literary work – by covering literary-theoretical terms. However, this does not mean that literary theory (and history) should be excluded from literature instruction (cf. Pavličić 1995, Kovačević 1997). Instead, it should be introduced gradually and appropriately, in line with students' developmental characteristics, following a vertical-spiral progression. At the same time, the following question should be kept in mind: what do the students gain from this, and how does it contribute to the development and encouragement of their primary literary communication? In developing students' reading skills, the goal is to achieve a high level of understanding of a literary work and to foster the ability to form independent opinions about what has been read (see Grosman 2010). The success of this endeavour will, to some extent, be determined by the acquisition of literary-theoretical knowledge. Therefore, in accordance with the learning outcomes defined by the Curriculum (2019), the aim of this research is to identify the literary-theoretical concepts that students in the upper grades of primary school find challenging to master, and which teachers find difficult to teach. The findings will deepen insights into how reading comprehension is encouraged and developed in teaching practice and will also create space for re-examining the traditional methods and progression of teaching literary theory within the subject Croatian Language in primary schools.

Key words: literary theory terminology, Croatian Language (school subject), literary communication, student, teacher.

Vesna Bjedov

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku – Filozofski fakultet
Osijek, Hrvatska

UČENIKOVA UPORABA UDŽBENIKA HRVATSKOGA JEZIKA

Udžbenik je oduvijek imao važnu ulogu u institucionalnom odgojno-obrazovnom prostoru kao sudjelujući čimbenik u izgradnji učenikova identiteta kojega čine ne samo njegov spoznajni svijet, nego i emocionalni te afektivni potencijal. Iako je u današnjoj nastavi razvidna sve veća tendencija uporabe obrazovne tehnologije, pri čemu se nerijetko i pretjeruje, udžbenik je i nadalje ostao značajnim komunikacijskim resursom u procesu učenja i poučavanja. Dakako, nedvojbeno je činjenica da se udžbenik više ne drži jedinim izvorom znanja, ali je u procesu edukacije najstariji izvor znanja (Malić 1986). Jedna je od temeljnih funkcija udžbenika učiniti postojeće znanje učenicima dostupnim na odabran, jednostavan i organiziran način. Hutchinson i Torres (1994) navode da svaki udžbenik ima važnu i pozitivnu ulogu u poučavanju i učenju te pruža poticaje u nastavi različitim aktivnostima, čitanjima i objašnjenjima. Također, udžbenici pružaju strukturu i standarde te obuhvaćaju i dodatne resurse (radne bilježnice, multimedijalne matrijale) koji čine okruženje za učenje zanimljivim i učenicima ugodnim. U okruženju različitih izvora znanja, pri čemu multimedijски koncept pruža nove i dinamične mogućnosti oblikovanja odgojno-obrazovnih sadržaja, udžbenik postaje većim izazovom proučavanja te predmetom različitih znanstvenih zanimanja i rasprava. U ovome će se radu fokusirano promatrati učenikova uporaba udžbenika hrvatskoga jezika u procesu učenja tijekom i izvan nastave s osobitim obzirom na aktivnosti na nastavi koje uključuju uporabu udžbenika. Cilj je utvrditi u kojoj se mjeri učenici koriste udžbenikom u procesu učenja. Da bi se ispitala učenikova uporaba udžbenika hrvatskoga jezika, provedena je anketa među učenicima osnovne škole, gimnazije i strukovne škole. Uzorak je obuhvatio ukupno 222 učenika pri čemu je podjednak omjer sudionika svih triju vrsta škole. Rezultati su pokazali da 93% učenika (N=207) ima svoj udžbenik hrvatskoga jezika od čega se 43% učenika (N=95) njime (uglavnom) koristi u učenju kod kuće. Na svakom nastavnom satu hrvatskoga jezika 51% (N=114) učenika (uglavnom) se koristi udžbenikom hrvatskoga jezika pri učenju sudjelovanjem u različitim aktivnostima. Međutim, rezultati su također pokazali i različitost u učestalosti uporabe udžbenika hrvatskoga jezika među učenicima osnovne škole, gimnazije

i strukovne škole, pri čemu se učenici osnovne i strukovne škole u prosjeku značajno češće koriste udžbenikom u odnosu na učenike gimnazije.

Ključne riječi: udžbenik hrvatskoga jezika, učenici, nastava hrvatskoga jezika, uloga udžbenika u učenju i poučavanju.

STUDENTS' USE OF CROATIAN LANGUAGE TEXTBOOKS

The textbook has always played an important role in the institutional educational space as a participating factor in the construction of the student's identity, which consists not only of his cognitive world, but also of his emotional and affective potential. Although in today's teaching there is a growing tendency to use educational technology, which is often exaggerated, the textbook still remains an important communication resource in the learning and teaching process. Of course, it is an indisputable fact that the textbook is no longer considered the only source of knowledge, but it is the oldest source of knowledge in the educational process (Malić 1986). One of the fundamental functions of textbooks is to make existing knowledge available to students in a selected, simple and organized way. Hutchinson and Torres (1994) state that each textbook has an important and positive role in teaching and learning and provides incentives in teaching with different activities, readings and explanations. Textbooks also provide structure and standards and include additional resources (workbooks, multimedia materials) that make the learning environment interesting and pleasant for students. In the environment of various sources of knowledge, where the multimedia concept provides new and dynamic possibilities for shaping educational content, the textbook becomes a greater challenge for exploring and the subject of various scientific interests and discussions. In this paper, we will focus on the students' use of Croatian language textbooks in the learning process inside and outside of the classroom, with particular regard to classroom activities that include the use of textbooks. The goal is to determine the extent of the students' use of the textbook in the learning process. In order to examine students' use of Croatian language textbooks, a survey was conducted among elementary school, high school, and vocational school students. The sample included a total of 222 respondents, with an equal proportion of participants from all three types of schools. The results showed that 93% of students (N=207) have their own Croatian language textbook, of which 43% of students (N=95) use it (mostly) in learning at home. In each Croatian language lesson, 51% (N=114) of students (mostly) use the Croatian language textbook while participating in various activities. However, the results

also showed a difference in the frequency of use of Croatian language textbooks among elementary school, high school, and vocational school students, with elementary and vocational school students on average using textbooks significantly more often than high school students.

Key words: Croatian language textbook, students, Croatian language teaching, the role of textbooks in learning and teaching.

Anita Celinić

Institut za hrvatski jezik
Zagreb, Hrvatska

Mira Menac-Mihalić

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

OD HRVATSKE DIJALEKTOLOŠKE GRAĐE DO OZVUČENIH DIJALEKTOLOŠKIH ČITANKI

Dijalektološka istraživanja bilježe podatke iz organskih govora, idiomâ na kojima se komunikacija odvija većinom usmenim putem. Izvorni govornici rijetko ili nikada ne zapisuju svoj mjesni govor. Terenskim dijalektološkim istraživanjima dijalektna se građa zapisuje. Nerijetko upravo dijalektološki zapisi bivaju prvi zapisi istraživanoga mjesnoga govora. Dijalektolog građu bilježi pisanim zapisom (slovima, transkripcijom), a već duže vrijeme tehnologija omogućuje njezino bilježenje i zvučnim zapisima (tonskim snimkama) – načinom koji najzornije pokazuje mjesne govore. Dužim prikupljanjem pisanih i zvučnih zapisa organskih govora, s vremenom nastaje baza podataka kao riznica dijalektne građe prikupljene u obama oblicima. Takva baza omogućuje da svatko zainteresiran može poslušati i pročitati kakvo je stanje izabranoga mjesnoga govora i bez odlaska na teren. Kako bi se dijalektna građa pohranjena u bazama učinila lakše dostupnom javnosti, za organske je govore hrvatskoga jezika u posljednjih desetak godina izdano nekoliko ozvučenih dijalektoloških čitanki. Čitanke mogu služiti stručnjacima dijalektolozima i općenito filolozima, ali i zainteresiranoj široj javnosti, ponajprije pak studentima i učenicima koji se bave dijalektologijom.

U izlaganju ćemo pokazati metode primijenjene u stvaranju dijalektoloških čitanki te njihovu strukturu i načine uporabe.

Ključne riječi: dijalektologija, snimke hrvatskih govora, ozvučena dijalektološka čitanka.

FROM CROATIAN DIALECTOLOGICAL MATERIAL TO READERS IN DIALECTOLOGY

Dialectological researches record data from organic local dialects, idioms in which communication takes place mostly orally. Native speakers rarely or never write down their local dialect. Dialect material is recorded through field dialectological

researches. Dialectological recordings are often the first recordings of the investigated local dialect. A dialectologist records the material in written record (letters, transcription), and for a long time technology has also enabled it to be recorded in audio-recordings - the way that most vividly shows local dialects. Through the long-term collection of written and audio-recordings of organic local dialects, a database has been created over time as a treasure trove of dialect material collected in both forms. Such a database allows anyone interested to listen and read the state of the selected local dialect without going to the field. In order to make the dialectological material stored in the databases more accessible to the public, several Croatian audio Readers in Dialectology have been published for the organic local dialects of the Croatian language in the last ten years. Readers can be useful to dialectologists and philologists in general, but also to the interested general public, primarily students and pupils who deal with dialectology.

The methods applied in the creation of Readers in Dialectology as well as their structure and ways of use, are going to be shown in this presentation.

Key words: Dialectology, audio-recordings of Croatian local dialects, audio Readers in Dialectology.

Kirill Ganzha

Université Paris Nanterre – UFR Langues et Cultures Etrangères
Paris, France

ТРУДНОСТИ ФРАНКОГОВОРЯЩИХ СТУДЕНТОВ ПРИ ОСВОЕНИИ ПРОСОДИИ РУССКОГО ВЫСКАЗЫВАНИЯ

Обучение иностранных студентов просодии русского высказывания зачастую ограничивается отработкой автоматизмов по системе семи интонационных конструкций (ИК) Елены Брызгуновой: каждая конструкция содержит интонационный центр (реже два), предупредную и заударную части, в совокупности из которых формируется определённый мелодический контур. Автор предлагает серию типовых практических артикуляционных упражнений, основанных главным образом на чтении; задача студента состоит в распознавании по формальным признакам того или иного типа высказывания и применении к нему подходящей выученной конструкции. Многие освоили просодические основы русского языка по данной методике. Тем не менее, франкоговорящие студенты сталкиваются с рядом специфических трудностей, которые можно разделить на два блока: первые происходят из существенных различий между фонетическими (сегментный уровень) и просодическими (супraseгментный уровень) системами изучаемых языков: на практике наблюдается неосознанный перенос свойств родного языка на изучаемый; вторые – из несовершенств самой методики. Например, читая диалог: Ты *придёшь* завтра? – Нет, у меня *мама* заболела, франкоговорящие студенты в ответной реплике ошибочно выделяют глагол в конечной позиции *Нет, у меня *мама заболела*, что лишает диалог всякого смысла. Дело в том, что во французском языке высказывание маркируется по краям – акцент падает на один из первых двух слогов первого слова или стремится к финальному слогу; в русском же языке фразовый акцент может ударять любое слово, вне зависимости от его линейной позиции в высказывании. Именно идентификация фразовых акцентов, на которых строится мелодический контур русского высказывания, является ключевой трудностью франкоговорящих студентов, вопрос остающийся полностью нераскрытым в системе Брызгуновой.

Ключевые слова: РКИ для франкоговорящих студентов, ошибки франкоговорящих студентов, интонация русского языка, просодия русского языка, фразовый акцент, методика преподавания русского языка, дидактика.

DIFFICULTIES OF NATIVE FRENCH-SPEAKING STUDENTS IN ASSIMILATING THE PROSODY OF RUSSIAN UTTERANCES

Teaching the prosody of Russian utterances to foreign students is still largely based on Elena Bryzgunova's system of seven intonation constructions (IK). Each construction consists of an intonational centre (less commonly, two), as well as pre-nuclear and post-nuclear parts, forming together a specific prosodic contour. Bryzgunova's method includes a range of articulation exercises, primarily based on reading; the student's task is to identify the formal features of an utterance and apply the appropriate IK. Many have acquired the prosodic fundamentals of Russian using this methodology. However, native French speakers face specific difficulties, which can be divided into two categories: the first set stems from significant differences between the phonetic (segmental) and prosodic (suprasegmental) systems of Russian and French. This often leads to the unconscious transfer of native language features to the target language. For example, when reading the dialogue: Ты *придёшь* завтра? – Нет, у меня *мама заболела*, French speakers frequently misplace the nuclear (pitch) accent, highlighting the verb in the final position: *Нет, у меня *мама заболела*. This disrupts the intended meaning of the Russian utterance. This issue arises because, in French, utterances are marked at the edges, with accent typically falling on one of the first two syllables of the first word or on the final syllable of the last word. In Russian, however, the nuclear accent can fall on any word, regardless of its position within the utterance. The second set of difficulties is related to the limitations of Bryzgunova's framework itself. The primary challenge for French-speaking students lies in correctly identifying nuclear accents in order to construct melodic contours for utterances – an issue that Bryzgunova's framework leaves completely unaddressed.

Key words: Russian as a Foreign Language for native French speakers, errors of native French-speaking learners of Russian, Russian intonation, Russian prosody, nuclear accent, pitch accent, methodology of teaching Russian, didactics.

Martin Henzelmann

University of Greifswald – Department of Slavonic Studies
Greifswald, Njemačka

MANJINSKI JEZICI U SISTEMU OBRAZOVANJA: PRIMJER IZ MOLDAVSKO-UKRAJINSKOG POGRANIČNOG REGIONA

Istorijska oblast Besarabija u velikoj mjeri se poklapa sa granicama današnje Republike Moldavije, a manjim dijelom pripada Ukrajini. Jug ovog istorijskog regiona je posebno interesantan sa lingvističke tačke gledišta, jer se sa obje strane moldavsko-ukrajinske granice govore veoma različiti manjinski jezici. Ovi jezici uključuju bugarski i tursko-gagauski jezik. Naša prezentacija daje pregled kako su govornici ovih manjinskih jezika uspjeli da uvedu svoje lokalne jezike u školski sistem i visoko obrazovanje u Moldaviji i Ukrajini, i naglašava probleme koji i dalje ostaju.

Ključne riječi: Moldavija, Ukrajina, Besarabija, manjinski jezici, obrazovanje.

MINORITY LANGUAGES IN THE CLASSROOM: EVIDENCE FROM A MOLDOVAN-UKRAINIAN BORDER REGION

The historical region of Bessarabia largely coincides with the borders of today's Republic of Moldova, with a smaller part belonging to Ukraine. The south of this historical region is particularly interesting from a linguistic point of view, as very different minority languages are spoken on both sides of the Moldovan-Ukrainian borderland. These minority languages include Bulgarian and the Turkic Gagauz language. Our presentation gives an overview of how speakers of these minority languages managed to introduce their local languages in the school system and in higher education in Moldova and Ukraine, and it highlights problems that still remain.

Key words: Moldova, Ukraine, Bessarabia, minority languages, education.

Azra Hodžić-Kadić

Universität Wien – Sprachenzentrum

Friedrich-Schiller-Universität Jena – Institut für Slawistik und Kaukasusstudien

Beč, Austrija / Jena, Njemačka

STANJE I PERSPEKTIVE BOSANSKOG KAO JEZIKA PORIJEKLA (ENGL. HERITAGE LANGUAGE, NJEM. HERKUNFTSSPRACHE) U AUSTRIJI, NJEMAČKOJ I ŠVEDSKOJ

Jezici porijekla i/ili nasljedni jezici zauzeli su veoma važnu ulogu u proučavanju dvojezičnosti/višejezičnosti i kulturnog naslijeđa (v. Jelaska 2005; Koch et Riehl 2024; Dunmore et al. 2024; Borlongan 2023; Piller 2016). U bosnistici je ova disciplina u samom začetku i nema novijih značajnijih istraživanja, iako imamo već pete generacije govornika (aktivnih ili pasivnih) izvan BiH (npr. u Turskoj, Albaniji, Makedoniji, Americi i u cijeloj Evropi). Veoma često se za jezik ovih govornika upotrebljava naziv “maternji ili prvi jezik”, što je veoma diskutabilno jer su njihove jezičke vještine veoma oskudne te je jezik često u “izolaciji” i smanjenoj upotrebi. Austrija je već 80-ih godina 20. stoljeća uvela srpskohrvatski kao nastavni predmet u svoj obrazovni sistem u sklopu nastave maternjeg jezika, da bi ga 1992. godine preimenovala u tzv. BKS (bosanski, hrvatski, srpski). Švedska je 1975. godine uvrstila u svoj redovni školski sistem nastavu tzv. jezika prve domovine (šved. Hemspråk). U Njemačkoj svaka pokrajina vodi zasebnu jezičku politiku i odlučuje da li će neki od jezika porijekla biti uključen u obrazovni sistem. Migrantski jezici (bosanski, hrvatski, srpski, turski, dari, paštu, arapski...), nažalost, veoma su rijetko uključeni u redovnu, ali i fakultativnu nastavu te je organizacija časova bosanskog jezika prepuštena domovini porijekla (tzv. konzularni tip nastave). Tokom izlaganja nastojat će se predstaviti kompleksnost obrazovnih sistema spomenutih država te unutar takvih i status bosanskog jezika kako u formalnom tako i u neformalnom obrazovanju.

Ključne riječi: migraciona lingvistika, jezik porijekla, zavičajni jezik, bosanski jezik, kulturno naslijeđe.

THE STATE AND PERSPECTIVES OF BOSNIAN AS A HERITAGE LANGUAGE (BOS. JEZIK PORIJEKLA) IN AUSTRIA, GERMANY AND SWEDEN

Heritage languages have played a very important role in the study of bilingualism/multilingualism and cultural heritage (see Jelaska 2005; Koch et Riehl 2024; Dunmore et al. 2024; Borlongan 2023; Piller 2016). In Bosnian studies, this discipline is in its infancy and there is no recent significant research, although we already have fifth generations of speakers (active or passive) outside of Bosnia and Herzegovina (e.g., in Turkey, Albania, Macedonia, America, and throughout Europe). Very often the term “mother tongue or first language” is used for these speakers, which is very questionable because their language skills are very poor and the language is often “isolated” and used in a reduced way. Austria introduced Serbo-Croatian as a subject in its education system in the 1980s as part of mother tongue teaching, and in 1992 renamed it the so-called BKS (Bosnian, Croatian, Serbian). Sweden has included the teaching of the so-called first mother tongue (Swedish: Hemspråk) in its regular school system since 1975. In Germany, each state has its own language policy and decides whether one of the languages of origin is included in the education system. Migrant languages (Bosnian, Croatian, Serbian, Turkish, Dari, Pashto, Arabic...) are unfortunately very rarely included in the regular, but also in the optional education, and the organization of Bosnian language classes is left to the home country (the so-called consular type of education). The presentation will try to show the complexity of the educational systems of the above mentioned countries and within them the status of the Bosnian language in formal and informal education.

Key words: linguistics of migration, heritage language, native language, Bosnian language, cultural heritage.

Damir Horga

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

Ivančica Banković-Mandić

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

(IZ)GOVOR U NASTAVI BOSANSKOG, HRVATSKOG I SRPSKOG KAO STRANIH

Metode poučavanja stranih jezika mijenjale su se ovisno o teorijskim pogledima na prirodu jezika, stavovima o učenju jezika i tehničkim mogućnostima poučavanja. Time se mijenjala i uloga fonetike u poučavanju stranog jezika te će se u ovom radu dati pregled fonetskih sadržaja kroz povijest učenja stranih jezika. Prirodno je da se usvajanju fonetske komponente stranog jezika posvećuje posebna pažnja jer je govor temelj preko kojeg se usvajaju drugi oblici jezika, a izgovor je važan element uspješnosti govorne komunikacije.

Počeci poučavanja hrvatskog jezika za neizvorne govornike temelje se na govoru i izgovoru, tj. na primjeni AVGS metode (audio-vizualne globalno-strukturalne) kojom su se na Filozofskom fakultetu u Zagrebu poučavali hrvatskom jeziku neizvorni govornici iz različitih zemalja svijeta koji su došli u Zagreb s namjerom da studiraju na Sveučilištu u Zagrebu. Metoda je izrasla na principima lingvističkih teorija strukturalističkih pogleda prve polovice 20. stoljeća i bila je prihvaćena širom Europe i svijeta u učenju stranih jezika. Razvojem sociolingvistike, psiho-lingvistike, jezičnih tehnologija, uporabe računala, interneta, većih mogućnosti formalnog i neformalnog učenja razvijaju se komunikacijske i kognitivno-gramatičke metode poučavanja stranih jezika te je početno poučavanje hrvatskog jezika kao J2 putem AVGS metode zamijenjeno drugim pristupima čime je promijenjena i uloga fonetike u poučavanju jezika.

U kontekstu pojačanih migracija i potreba za poučavanjem jezika s prostora bivše Jugoslavije osvrnut ćemo se i na udio fonetike u priručnicima i tečajevima škola koje poučavaju bosanski, hrvatski i srpski kao strani, s posebnim naglaskom na hrvatski kao drugi i strani jezik.

Ključne riječi: metode učenja stranih jezika, fonetika, AVGS metoda, hrvatski kao J2, bosanski kao J2, srpski kao J2.

SPEECH AND PRONUNCIATION IN TEACHING BOSNIAN, CROATIAN AND SERBIAN AS L2

Methods of teaching foreign languages have changed depending on theoretical views on the nature of language, attitudes about language learning and technical possibilities of teaching. This changed the role of phonetics in teaching foreign languages and this paper will show an overview of phonetic content in learning foreign languages. It is natural that attention in learning languages is given to phonetic because speech is the fundamental way through which other forms of language are acquired.

In the 1950s, at the Institute of Phonetics at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb (Petar Guberina in collaboration with Paul Rivenc from L'École Normale Supérieure in Saint-Cloud) developed the audiovisual global-structural method of foreign language learning (AVGS). Starting from the priority of speech in language acquisition, in the AVGS method, learning the phonetic side of another language is very important. Initially, non-native speakers from different countries of the world who came to Zagreb with the intention of studying at University of Zagreb were taught by this method at the Faculty of Humanities and Social Sciences in Zagreb. With the development of sociolinguistics, psycholinguistics, language technologies, computer use, Internet, greater opportunities for formal and non-formal learning, communication and cognitive-grammatical methods of teaching foreign languages, new method were developed and applied also in teaching Croatian as L2. Initially, language teaching through the AVGS method was replaced by other methods, which changed the role of phonetics in teaching.

In the context of increased migration and the need of teaching languages of the former Yugoslavia, we will show how much phonetics is present in the manuals and courses of schools that teach Bosnian, Croatian and Serbian as a foreign language, with a special review to Croatian as a second and foreign language.

Key words: foreign language learning methods, phonetics, AVGS method, Croatian as L2, Bosnian as L2, Serbian as L2.

Andrea Knežević

Sveučilište u Zadru – Odjel za rusistiku
Zadar, Hrvatska

(NE)OPRAVDANOST UPORABE MATERINSKOGA JEZIKA U POUČAVANJU SRODNIH JEZIČNIH SUSTAVA (NA PRIMJERU HRVATSKOGA I RUSKOGA JEZIKA)

Korištenje materinskoga jezika u nastavi oduvijek je zaokupljalo pozornost svih sudionika nastavnoga procesa. Od samih početaka položaj materinskoga jezika u nastavi stranih jezika mijenjao se od svakodnevnog pa i pretjeranog korištenja (što su zagovarali predstavnici gramatičko-prijevodne metode) pa do radikalnog zaokreta u pogledu direktnih metoda koje u potpunosti osuđuju bilo kakav oblik uporabe materinskoga u ovladavanju ciljnim jezikom. Kasnije su se nastavne metode kombinirale i modificirale što je dovelo do prihvaćanja ograničene uporabe materinskoga jezika u poučavanju stranih jezika.

No, kakav je položaj materinskoga jezika u nastavi stranih jezika danas? Postoji li razlika u njegovoj uporabi kada je riječ o srodnim ili potpuno različitim jezičnim sustavima? Suvremena nastava podrazumijeva višejezični pristup koji uključuje korištenje svih jezičnih sustava kojima korisnik jezika raspolaže pa tako i uporabu materinskoga jezika (ZEROJ 2005). U ovome izlaganju osvrnut ćemo se na stanje u praksi na primjeru dvaju slavenskih jezika, hrvatskoga i ruskoga. Prikazat ćemo prednosti i nedostatke korištenja hrvatskoga u nastavi ruskoga kao stranog jezika (RSJ). Isto tako, pokušat ćemo dati odgovor na pitanje koliko hrvatski jezik u nastavi koriste studenti, a koliko nastavnici. Koji su glavni razlozi pribjegavanju materinskome jeziku? Postoji li razlika u korištenju hrvatskoga jezika s obzirom na stupanj ovladanosti ruskim jezikom? Koristi li se hrvatski više u razvoju određenih vještina u odnosu na neke druge? Na temelju svega navedenoga izvest će se osnovni zaključci s ciljem unaprjeđenja nastavne prakse te svsishodnijeg korištenja hrvatskoga u ovladavanju drugim slavenskim (ruskim) jezikom.

Ključne riječi: materinski jezik, ruski kao strani jezik (RSJ), srodni jezični sustavi.

(UN)JUSTIFIABILITY OF USING THE MOTHER TONGUE IN TEACHING RELATED LANGUAGE SYSTEMS (ON THE EXAMPLE OF CROATIAN AND RUSSIAN LANGUAGES)

The use of the mother tongue in teaching has always attracted the attention of all participants in the educational process. From the very beginning, the role of the mother tongue in foreign language teaching has shifted from everyday and even excessive use (advocated by proponents of the grammar-translation method) to a radical shift towards direct methods, which completely condemn any form of the mother tongue's use in mastering the target language. Later, teaching methods were combined and modified, leading to the acceptance of limited mother tongue use in foreign language instruction.

But what is the role of the mother tongue in foreign language teaching today? Is there a difference in its usage when it comes to related versus completely different language systems? Modern teaching promotes a multilingual approach, which includes the use of all language systems available to the language user, including the mother tongue (CEFR 2001). In this presentation, we will discuss the teaching practice today using the example of two Slavic languages, Croatian and Russian. We will present the advantages and disadvantages of using Croatian in the teaching of Russian as a foreign language (RFL). Additionally, we will aim to answer the question of how much Croatian is used by students and how much by teachers during lessons. What are the main reasons for resorting to the mother tongue? Is there a difference in the use of Croatian depending on the level of proficiency in Russian? Is Croatian used more in the development of certain language skills compared to others? Based on all of this, key conclusions will be drawn with the aim of improving teaching practice and optimizing the use of Croatian in mastering another Slavic language (Russian).

Key words: mother tongue, Russian as a foreign language (RFL), related language systems.

Erika Kum

Univerza v Ljubljani – Filozofska fakulteta
Ljubljana, Slovenija

ANALIZA POTREB, PREFERENC IN ŽELJA UČENCEV, KATERIH PRVI JEZIK JE EDEN OD JUŽNOSLOVANSKIH JEZIKOV, PRI POUČEVANJU SLOVENŠČINE KOT DRUGEGA IN TUJEGA JEZIKA

Slovenija se med državami članicami EU uvršča na 16. mesto po deležu priseljenec v državo (leta 2018). Povprečen priseljenec je moški, ki je star med 30 in 39 let, ter ima stalno prebivališče v Sloveniji. Prihaja iz Bosne in Hercegovine (vsak četrti priseljenec), je zaposlen in ima poklicno izobrazbo. Število priseljencev v Sloveniji narašča, prevladujejo pa priseljenci iz območja nekdanje Jugoslavije (Statistični urad Republike Slovenije).

Priseljenci se slovenščine učijo iz več razlogov, na mnogih področjih je znanje slovenščine tudi zahtevano (službe, vpis na fakulteto, pridobitev državljanstva ...), slovenščino pa bodo tudi uporabljali v različnih okoljih in z različnim namenom. Zaradi tega se lahko razlikuje tudi način učenja, hitrost učenja in teme, ki jih oseba mora obvladati, da je samostojna in učinkovita na svojem področju.

Običajno tečaji potekajo po ustaljenih načrtih in sledijo ali učbenikom ali internemu gradivu, kar pa predvideva obravnavo določenih slovničnih in tematskih sklopov. Za namen svoje analize bom sestavila vprašalnik, s katerim bom poizvedovala o vzrokih, zakaj se učenci učijo slovenščino, o njihovih preferencah, kako se je najraje učijo (npr. metode in oblike pouka, razmerje med slovnico in besediščem ...), ter o željah, kaj bi si želeli obravnavati, pa tega (še) niso. Zanima me tudi, kakšne so po njihovem mnenju njihove potrebe znanja jezika, kje slovenščino potrebujejo in kje morda ne. Osredotočila se bom na učence slovenščine kot drugega in tujega jezika, katerih prvi jezik je eden od južnoslovanskih jezikov.

Na koncu bom nekaj pozornosti posvetila tudi prevajalnikom in umetni inteligenci. Zanima me, ali jo učenci uporabljajo in kako pogosto jo uporabljajo, sploh v vsakdanjem življenju, saj se lahko njihove potrebe po znanju jezika precej spremenijo, če upoštevamo, da lahko umetna inteligenca opravi veliko dela namesto nas (npr. napiše mejl v slovenščini, prevede sporočilo ...).

Ključne besede: slovenščina kot drugi in tuji jezik, analiza potreb, didktika slovenščine kot drugega in tujega jezika, uporaba umetne inteligence.

ANALYSIS OF THE NEEDS AND PREFERENCES OF STUDENTS WHOSE FIRST LANGUAGE IS ONE OF THE SOUTH SLAVIC LANGUAGES WHEN TEACHING SLOVENE AS A SECOND AND FOREIGN LANGUAGE

Slovenia ranks 16th among EU Member States in terms of the share of immigrants entering the country (2018). The average immigrant is a man aged between 30 and 39 years, with permanent residence in Slovenia. They come from Bosnia and Herzegovina (one in four immigrants), are employed and have a vocational qualification. The number of immigrants in Slovenia is increasing, but immigrants from the former Yugoslavia are predominant (Statistical Office of the Republic of Slovenia).

Immigrants learn Slovene for many reasons, in many areas knowledge of Slovene is also required (jobs, enrolment at university, obtaining citizenship, etc.), and they will use Slovene in different settings and for different purposes. This can also lead to differences in the way they learn, the pace at which they learn and the topics they need to master to be independent and effective in their field.

Typically, courses follow a set outline, following either textbooks or in-house material, which in turn involves dealing with specific grammar and subject areas. For the purpose of my analysis, I will design a questionnaire to ask about the reasons why people learn Slovene, their preferences, how they prefer to learn it (e.g. teaching methods and formats, the ratio between grammar and vocabulary, etc.), and what they would like to see covered but have not (yet). I would also like to know what they think their language needs are, where they need Slovene and where they might not. I will focus on learners of Slovene as a second and foreign language whose first language is one of the South Slavic languages.

Finally, I will also pay some attention to translators and artificial intelligence. I want to know whether students use them and how often they use them, especially in their daily lives, because their language needs can change a lot if we consider that AI can do a lot of the work for us (e.g. write an email in Slovene, translate a message, etc.).

Key words: Slovene as a second and foreign language, needs analysis, didactics of Slovene as a second and foreign language, usage of artificial intelligence.

Valentina Majdenić

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera – Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti
Osijek, Hrvatska

ISTRAŽIVANJE SVIJETA KROZ IGROKAZE: IGROKAZI U ČITANKAMA HRVATSKOGA JEZIKA ZA DJECU MLAĐE ŠKOLSKE DOBI

Rad istražuje ulogu igrokaza u udžbenicima hrvatskog jezika za djecu mlađe školske dobi kao sredstvo za istraživanje svijeta. Stavljajući u središte pozornosti analizu igrokaza u čitankama, istražiti će se kako igrokazi oblikuju dječju percepciju okoline, društvenih interakcija i jezičnih vještina. Metodologija istraživanja uključuje pregled dostupnih udžbenika, analizu strukture igrokaza, istraživanje tema i poruka te eksploraciju pedagoških potencijala ovih tekstova. Kroz sustavnu analizu, otkrivamo različite stilove i tehnike pisanja igrokaza te njihov utjecaj na dječji razvoj. Zaključci ovog istraživanja pružaju uvid u važnost igrokaza kao sredstva za poticanje jezičnih vještina, kreativnosti i razumijevanja svijeta kod djece mlađe školske dobi. Glavni cilj istraživanja je analizirati ulogu igrokaza u čitankama hrvatskog jezika za djecu mlađe školske dobi te istražiti na koji način ovi tekstovi oblikuju dječju percepciju svijeta. Kroz detaljnu analizu strukture, tema, poruka i pedagoških potencijala igrokaza, cilj je razumjeti kako ovi tekstovi doprinose razvoju jezičnih vještina, kreativnosti i društvene osviještenosti kod djece. Kroz ovo istraživanje, nastojimo pružiti dublji uvid u važnost i učinkovitost korištenja igrokaza u nastavnom procesu te istaknuti potencijalne smjernice za unaprjeđenje pedagoške prakse u području poučavanja hrvatskog jezika u mlađim školskim razredima. Ovaj cilj jasno postavlja svrhu istraživanja, naglašava fokus na analizi igrokaza u čitankama te ističe željene zaključke koji će doprinijeti razumijevanju uloge igrokaza u obrazovnom kontekstu.

Ključne riječi: udžbenici hrvatskoga jezika, igrokazi, autori igrokaza, kreativnost.

EXPLORING THE WORLD THROUGH PLAYS: PLAYS IN CROATIAN LANGUAGE READING BOOKS FOR YOUNGER SCHOOL-AGE CHILDREN

The research explores the role of plays in Croatian language textbooks for younger school-age children as a means of exploring the world. By focusing on the analysis of plays in reading books, it will investigate how these plays shape children's

perceptions of their environment, social interactions, and language skills. The research methodology includes a review of available textbooks, an analysis of the structure of plays, an exploration of themes and messages, and an investigation of the pedagogical potential of these texts. Through systematic analysis, we reveal different styles and techniques of writing plays and their impact on child development. The conclusions of this research provide insight into the importance of plays as a tool for fostering language skills, creativity, and understanding of the world among younger school-age children. The main goal of the research is to analyse the role of plays in Croatian language reading books for younger school-age children and to investigate how these texts shape children's perceptions of the world. Through a detailed analysis of the structure, themes, messages, and pedagogical potential of plays, the aim is to understand how these texts contribute to the development of language skills, creativity, and social awareness in children. Through this research, we strive to provide a deeper insight into the importance and effectiveness of using plays in the educational process and to highlight potential guidelines for improving pedagogical practices in teaching Croatian language in lower elementary grades. This goal clearly outlines the purpose of the research, emphasizes the focus on analysing plays in reading books, and highlights the desired conclusions that will contribute to understanding the role of plays in an educational context.

Key words: Croatian language textbooks, plays, authors of plays, creativity.

Olja Perišić

Univerzitet u Torinu – Departman za strane jezike i književnosti i moderne kulture
Torino, Italija

KONVERGENTNI I DIVERGENTNI ELEMENTI KULTURE U UDŽBENICIMA “NAŠIH” JEZIKA ZA STRANCE

Poslednjih godina svedoci smo opadanja interesovanja za filološke studije manje rasprostranjenih jezika, uključujući naš. Jedan od ključnih načina njegove promocije u inostranstvu leži u činjenici da učenjem jednog jezika studenti mogu komunicirati u četiri različite države. Teorije policentričnosti (Kordić 2010) i međusobne razumljivosti govornika slovenskih jezika (Doyé 2005) dodatno podržavaju ovu ideju, ali istovremeno otvaraju pitanje sličnosti i razlika među kulturama u kojima se ti jezici govore. Kultura, u ovom kontekstu, podrazumeva ne samo materijalne artefakte, već i identitet pojedinca, oblikovan i uslovljen fluidnim kulturno-hibridnim dinamikama, kao i pripadnošću određenim kulturnim grupama (Mesić 2007). U radu će biti analizirani udžbenici srpskog, hrvatskog, bosanskog i crnogorskog kao stranog, u cilju razmatranja izbora kulturnih elemenata i načina njihovog predstavljanja za strane polaznike. Posebnu pažnju posvetićemo konceptu kulture koji autori udžbenika implicitno zastupaju, kako bismo ispitali transverzalnost (konvergentnost) ali i specifičnost (divergentnost) ovih sadržaja u kontekstu četiri nacionalne kulture i njihovih međusobnih odnosa.

Ključne reči: kultura, naš jezik, konvergentnost, divergentnost, udžbenici.

CONVERGENT AND DIVERGENT ELEMENTS OF CULTURE IN TEXTBOOKS OF “OUR” LANGUAGES FOR FOREIGNERS

In recent years, we have witnessed a decline in interest in philological studies of less widely spoken languages, including our own. One of the key ways to promote it abroad lies in the fact that by learning one language, students can communicate in four different countries. Theories of polycentricity (Kordić 2010) and mutual intelligibility of Slavic language speakers (Doyé 2005) further support this idea, but at the same time raise the question of similarities and differences among the cultures in which these languages are spoken. Culture, in this context, encompasses not only material artefacts but also the identity of the individual, shaped and conditioned by fluid cultural-hybrid dynamics, as well as belonging

to certain cultural groups (Mesić 2007). This paper will analyse textbooks of Serbian, Croatian, Bosnian, and Montenegrin as foreign languages, with the aim of examining the selection of cultural elements and how they are presented to foreign learners. We will pay special attention to the concept of culture implicitly advocated by textbook authors, in order to examine their transversality (convergence) as well as specificity (divergence) of these contents in the context of four national cultures and their interrelationships.

Key words: culture, our language, convergence, divergence, textbooks.

Emir Šišić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

KULTUROLOŠKI IDENTITET STUDENATA BOSANSKOG/ HRVATSKOG/SRPSKOG/CRNOGORSKOG JEZIKA NA PARISKOM UNIVERZITETU SORBONNE

Tema ovog rada je kulturološki identitet studenata bosanskog/hrvatskog/srpskog/crnogorskog jezika na pariskom univerzitetu Sorbonne. Svjesni da je kulturno nasljeđe nezaobilazan faktor u izgradnji i jezičkog identiteta, napravili smo terensko istraživanje sa studentima bosanskog/hrvatskog/srpskog jezika prvog i drugog ciklusa studija na Odsjeku za slavenske studije Univerziteta Sorbonne, jedinog francuskog univerziteta koji nudi petogodišnji studij ovog jezika. Kao mjerni instrument koristili smo upitnik koji se sastoji od pitanja o jezičkom i kulturnom identitetu studenata (izbor studija, ulazni nivo jezika, asocijacije na zemlje u kojima se jezik govori, porijeklo studenata, stereotipi i sl.). S obzirom na to da se radi o francuskim studentima od kojih većina ima porijeklo iz Bosne i Hercegovine, Hrvatske, Srbije i Crne Gore, željeli smo ispitati korelaciju između tzv. dvostrukog francusko-slavenskog identiteta i njihovog univerzitetskog izbora. Rezultati istraživanja pokazuju da je slavenski identitet i kultura najviše prisutan u porodičnom životu studenata u kojem i koriste ovaj jezik, ali da izvan toga studenti, čak i s kolegama s istog studija, komuniciraju isključivo na francuskom jeziku na kojem su izgradili veći dio svog identiteta.

Ključne riječi: Sorbonne, kultura, identitet, jezik, slavenske studije.

THE CULTURAL IDENTITY OF STUDENTS OF BOSNIAN/ CROATIAN/SERBIAN/MONTENEGRIN LANGUAGE AT THE SORBONNE UNIVERSITY IN PARIS

The topic of this paper is the cultural identity of students of the Bosnian/Croatian/Serbian/Montenegrin language at the Sorbonne University in Paris. Aware that cultural heritage is an indispensable factor in the construction of linguistic identity, we conducted field research with first and second cycle students of the Bosnian/Croatian/Serbian language at the Department of Slavic Studies at the Sorbonne University, the only French university that offers a five-year study

program in this language. We used a questionnaire as a measuring instrument, consisting of questions about the linguistic and cultural identity of students (choice of study, language proficiency level, associations with countries where the language is spoken, students' origins, stereotypes, etc.). Since these are French students, most of whom have origins from Bosnia and Herzegovina, Croatia, Serbia, and Montenegro, we wanted to examine the correlation between the so-called dual French-Slavic identity and their choice of university. The research results show that Slavic identity and culture are most present in the family life of students where they also use this language, but outside of that, students, even with colleagues from the same program, communicate exclusively in French, on which they have built a significant part of their identity.

Key words: Sorbonne, culture, identity, language, slavis studies.

Filip Škiljan

Institut za istraživanje migracija
Zagreb, Hrvatska

Kristian Lewis

Institut za hrvatski jezik
Zagreb, Hrvatska

POUČAVANJE BOSANSKOG JEZIKA I KULTURE PO MODELU C U OSNOVNIM I SREDNJIM ŠKOLAMA U REPUBLICI HRVATSKOJ

Ustavnim i zakonskim propisima u demokratskom društvu u Hrvatskoj nakon raspada zajedničke države normirano je obrazovanje nacionalnih manjina. U obrazovanju osnovnoškolaca i srednjoškolaca postoje tri modela obrazovanja za pripadnike nacionalnih manjina: A, B i C. Bošnjaci u Hrvatskoj koriste u obrazovanju model C. Nastava po modelu C organizirana je u Gunji, Sisku, Zagrebu, Buzetu, Labinu i Puli. U Zagrebu se nastava izvodi u dvije osnovne škole i u jednoj srednjoj školi. Autori će pokušati uz dostupne podatke koji se nalaze na mrežnim stranicama i koji su dostupni u Ministarstvu znanosti, obrazovanja i mladih provesti i polustrukturirane dubinske intervjue s učiteljima koji provode nastavu bosanskog jezika i kulture po modelu C u navedenim naseljima. Također će pokušati ustanoviti koliko je važno provođenje nastave bosanskog jezika po modelu C za očuvanje nacionalnog i vjerskog identiteta Bošnjaka u Hrvatskoj.

Ključne riječi: Bošnjaci, bosanski jezik, model C, nacionalne manjine.

TEACHING BOSNIAN LANGUAGE AND CULTURE ACCORDING TO THE C MODEL IN PRIMARY AND SECONDARY SCHOOLS IN THE REPUBLIC OF CROATIA

Constitutional and legal provisions in the democratic society in Croatia after the dissolution of Yugoslavia standardized the education of national minorities. The education of primary and secondary school students comprises three models of education for the members of national minorities: A, B and C. Bosniaks in Croatia use the C model in their education. The C model classes are held in Gunja, Sisak, Zagreb, Buzet, Labin and Pula. In Zagreb, classes are held at two

primary schools and one secondary school. The authors will try to conduct semi-structured in-depth interviews with teachers who teach Bosnian language and culture according to the C model in the aforementioned settlements in addition to the available data found on the web pages, as well as the data that is available in the Ministry of Science, Education and Youth. They will also try to establish how important it is to teach the Bosnian language according to the C model for preserving the national and religious identity of Bosniaks in Croatia.

Key words: Bosniaks, Bosnian language, C model, national minorities.

Jelena Vignjević

Sveučilište u Zagrebu – Učiteljski fakultet
Zagreb, Hrvatska

JEZIK ZADARSKE POČETNICE IZ 1847. GODINE

U ovome radu opisuju se i analiziraju jezične odlike školskog priručnika za početno čitanje (početnice) pod naslovom *Knjixica imenah za seoske učionice po cesarsko-kraljskim derxavam*. Ta je neautorizirana knjižica objavljena u Zadru 1847. godine, a sekundarni izvori pripisuju je Stjepanu Ivićeviću, hrvatskom političaru i piscu (1801–1871), aktivnom sudioniku hrvatskoga narodnog preporoda u Dalmaciji.

Analiza početnice pokazuje da ona svojom strukturom – istim tekstom na talijanskom (neparne stranice) i na hrvatskom jeziku (parne stranice) – odražava Ivićevićovo zalaganje za uvođenju hrvatskog jezika kao službenoga u Dalmaciji, ali i za očuvanje ravnopravnosti talijanskog jezika. Analiza jezičnih odlika hrvatskog teksta početnice svjedoči o Ivićevićevu zalaganju za hrvatski standardni jezik izgrađen na štokavskoj jezičnoj osnovi, na tradiciji usmene književnosti te združivanjem elemenata iz ostalih dvaju hrvatskih narječja. Tako je u početnici uz štokavski u znatnoj mjeri zastupljen i čakavski leksik, što ima i didaktičko opravdanje, prvenstveno u osiguravanju razumljivosti za govornike kojima se početnica obraća. Leksička analiza teksta pokazuje i znatnu zastupljenost (Ivićevićevih) novotvorenica.

Analiza hrvatskog teksta ove početnice doprinosi razumijevanju tijeka procesa učvršćivanja standardnoga hrvatskog jezika, kao i tijeka razvoja poučavanja i opismenjavanja hrvatskim jezikom sredinom 19. stoljeća u Dalmaciji.

Ključne riječi: hrvatska narječja, hrvatski standardni jezik, početnica, Stjepan Ivićević.

LANGUAGE OF THE READING PRIMER PUBLISHED IN ZADAR 1847

This paper describes and analyzes the linguistic features of the school handbook for initial reading (primer) titled *Knjixica imenah za seoske učionice po cesarsko-kraljskim derxavam*. This unauthorized booklet was published in Zadar in 1847. Secondary sources attribute it to Stjepan Ivićević, Croatian politician and writer (1801–1871), active in the Croatian national revival in Dalmatia.

Analysis of this reading primer shows that its structure – the same text in Italian (odd pages) and in Croatian (even pages) – reflects Ivićević's advocacy for Croatian language as the official language in Dalmatia, but also for the equality of Italian language. Analysis of the linguistic features of the Croatian text of the primer shows Ivićević's ideas about Croatian standard language built on Shtokavian base, on the tradition of oral literature and combining elements of the other two Croatian dialects. Thus, in addition to Shtokavian, the primer also includes the Chakavian lexicon, which also has a didactic function, primarily in ensuring comprehensibility for the speakers to whom the primer is addressed. The lexical analysis of the text also shows a considerable representation of (Ivićević's) linguistic neologisms.

Analysis of the Croatian text of this reading primer contributes to the understanding of the process of Croatian standard language consolidation, as well as the process of development of Croatian language teaching, in the middle of the 19th century in Dalmatia.

Key words: Croatian dialects, Croatian standard language, reading primer, Stjepan Ivićević.

5.

Slavističke teme:
Savremena slavistička
lingvistička istraživanja

Христина Андоновска

Универзитет “Св. Кирил и Методиј” – Институт за македонски јазик “Крсте Мисирков”

Скопје, Македонија

ЗА НЕКОИ ОСОБЕНОСТИ НА ЕВРОЛЕКТОТ ВО МАКЕДОНСКИОТ ЈАЗИК И ВО БОСАНСКИОТ ЈАЗИК

Предмет на наша анализа ќе бидат одредени особености во евролектот, односно во еврожаргонот во македонскиот и во босанскиот јазик. Имено, со процесот на евроинтеграции во Европската Унија (ЕУ), преку преводот на европската легислатива на националните јазици на земјите-членки, односно на земјите-кандидатки за членство во ЕУ, дојде до појава на нов лексички слој во јазикот, односно до појава на неологизми во терминологијата, т.н. еврониими или евротермини. Исто така, се забележуваат промени и во одредени синтаксички изрази, односно конструкции, како и појава на низа акроними. Преку користење на примери од преводот на европската легислатива, како и на Евровок на македонски и на босански јазик, ќе направиме анализа на сличностите и на разликите меѓу двата словенски јазика во поглед на евролектот/еврожаргонот.

Клучни зборови: евролект (еврожаргон), еврониими (евротермини), македонски јазик, босански јазик, европска легислатива, Евровок.

ON SEVERAL FEATURES OF THE EUROPEAN LEXICON IN THE MACEDONIAN AND BOSNIAN LANGUAGES

The object of our analysis will be certain features in the European lexicon, that is to say, in European slang found in the Macedonian and Bosnian languages. Namely, in the process of European integration into the European Union (EU), through the translation of European legislative language into the national languages of the nation members, rather of the candidate countries for membership in the EU, leads to the appearance of a new lexical layer in the language., that is, to the appearance of neologisms in terminology, thus Euro-nyms or Euro-terminology. Changes in specific syntactic expressions are noted as well, that is to say, constructions such as the appearance of a string of aeronyms. Through the use of examples of translations of the European lexicon, as well as of European

vocabulary, into Macedonian and Bosnian, we will construct an analysis of the similarities and differences between these two Slavic languages, in an examination of European lexicon and European slang.

Key words: European lexicon, European slang, Euro-nyms (Euro-terminology), Macedonian language, Bosnian language, European legislative language, European vocabulary.

Enisa Bajraktarević

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

SOCIOLINGVISTIČKA ANKETA O UPOTREBI BOSANSKOG JEZIKA KOD ISELJENIKA U NJEMAČKOJ (AACHEN, KAMP-LINTFORT, KÖLN, OBERHAUSEN I WITTEN)

Emigracije bosanskohercegovačkog stanovništva dešavale su se u različitim historijskim periodima i bile uvjetovane relativno čestim mijenama na polju državnog i društvenog uređenja Bosne i Hercegovine. U posljednjih tridesetak godina (od početka agresije na BiH 1992. godine) posebno je intenziviran odlazak Bosanaca i Hercegovaca u susjedne evropske zemlje, i diljem svijeta. Emigracije su, nažalost, i dalje sastavni dio bosanskohercegovačke svakodnevnice.

Promjene u društvu ogledaju se u jeziku i pokazuju se jezikom. Živ jezik se mijenja, različitim tempom, ali kontinuirano, u skladu s razvojem samoga društva, društvene zajednice. Jezik kojem se smanjuje nivo upotrebe onemogućava se razvoj, on stagnira i, vremenom, gasi se.

Emigranti, došavši u novo govorno područje i drugačiji socioekonomski prostor, u nastojanju da se priviknu na drugu životnu sredinu, usvajajući jezik domaćina, postepeno potiskuju maternji jezik iz upotrebe. Naše istraživanje pokušava proniknuti u stanje bosanskoga jezika kod bosanskohercegovačkih emigranata u Njemačkoj i spada u pionirska sociolingvistička istraživanja ove vrste u bosni-stici. Anketu o upotrebi bosanskoga jezika u pet njemačkih gradova (Aachenu, Kamp-Lintfortu, Kölnu, Oberhausenu i Wittenu) popunilo je 79 informatorki različite starosne dobi. Dvadeset anketnih pitanja obuhvaća sociološke elemente: starosnu dob, obrazovanje, zaposlenje i sl., te pitanja koja se tiču upotrebe jezika – sposobnost tečnoga govorenja, čitanja i pisanja, poteškoća koje se javljaju u vezi s time, pohađanju nastave maternjeg jezika i sl. Odgovori na ova sociolingvistička pitanja će nam, unekoliko, pokazati da li je bosanski jezik živ (i u kojoj mjeri) u svakodnevnicu naših iseljenika.

Ključne riječi: iseljenici, bosanski jezik, sociolingvistička anketa.

SOCIOLINGUISTIC SURVEY ON THE USE OF THE BOSNIAN LANGUAGE AMONG EMIGRANTS IN GERMANY (AACHEN, KAMP-LINTFORT, KÖLN, OBERHAUSEN AND WITTEN)

Emigrations of the Bosnian population took place in different historical periods and were conditioned by relatively frequent changes in the field of state and social organization of Bosnia and Herzegovina. In the last thirty years (since the beginning of the aggression against Bosnia and Herzegovina in 1992), the departure of Bosnians and Herzegovinans to neighbouring European countries and all over the world has especially intensified. Unfortunately, emigration is still an integral part of Bosnia and Herzegovina's everyday life.

Changes in society are reflected in language and are shown through language. The living language changes, at a different pace, but continuously, in accordance with the development of the society itself, the social community. A language whose level of use is reduced is prevented from developing, it stagnates and, over time, dies out.

Emigrants, having arrived in a new speaking area and a different socioeconomic area, in an effort to adapt to a different environment, adopting the language of the host, gradually push the mother tongue out of use. Our research tries to penetrate into the state of the Bosnian language among emigrants from Bosnia and Herzegovina in Germany and belongs to pioneering sociolinguistic research of this kind in Bosnian studies. A survey on the use of the Bosnian language in five German cities (Aachen, Kamp-Lintfort, Köln, Oberhausen and Witten) was completed by 79 informants of different ages. The twenty survey questions include sociological elements: age, education, employment, etc., and questions concerning the use of language – the ability to speak, read and write fluently, the difficulties that arise in connection with this, attending classes in the mother tongue, etc. Answers to these sociolinguistic questions will, to some extent, show us whether the Bosnian language is alive (and to what extent) in the everyday life of our emigrants.

Key words: emigrants, Bosnian language, sociolinguistic survey.

Vuk-Tadija Barbarić

Institut za hrvatski jezik

Zagreb, Hrvatska

DIGITALIZACIJA I GRAFEMATIČKA ANALIZA KAŠIĆEVA PISMA OD NASLEDOVAN'JA (1641.) U OKVIRU STVARANJA ELEKTRONIČKOGA POVIJESNOG KORPUSA HRVATSKOGA JEZIKA

U Institutu za hrvatski jezik u Zagrebu provode se dva usko povezana projekta financirana sredstvima EU-a (NextGenerationEU) – Razvoj i primjena modela za normalizaciju grafije starih latiničnih tiskanih tekstova (MONOGRAF) te *De imitatione Christi* na trima stilizacijama hrvatskoga književnog jezika. Jedna od njihovih dodirnih točaka jest i prijevod srednjovjekovnog teološko-filozofskoga djela *De imitatione Christi* koji je 1645. u Rimu objavio Bartol Kašić (*Pismo od nasledovan'ja...*). U ovome će se prilogu iznijeti grafematička analiza navedenoga djela u okviru nastojanja da se projektom MONOGRAF uspostavi elektronički povijesni korpus hrvatskoga jezika utemeljen na izvornim tiskanim latiničnim zapisima.

Ključne riječi: grafematika, digitalizacija, korpus, hrvatski jezik, Bartol Kašić.

DIGITIZATION AND GRAPHEMATIC ANALYSIS OF KAŠIĆ'S PISMO OD NASLEDOVAN'JA (1641) IN THE CONTEXT OF DEVELOPING AN ELECTRONIC HISTORICAL CORPUS OF THE CROATIAN LANGUAGE

At the Institute for the Croatian Language in Zagreb, two closely connected projects funded by the EU (NextGenerationEU) are being carried out: The Development and Application of a Model for the Normalization of the Orthography of Old Roman-Script Printed Texts (MONOGRAF) and *De imitatione Christi* in Three Stylizations of the Croatian Literary Language. One of their points of intersection is the translation of the medieval theological-philosophical work *De imitatione Christi*, published in Rome in 1645 by Bartol Kašić (*Pismo od nasledovan'ja...*). This paper will present a graphematic analysis of the aforementioned work as part of the effort to establish, through the MONOGRAF project, an electronic historical corpus of the Croatian language based on original printed Roman-script records.

Key words: graphematics, digitization, corpus, Croatian language, Bartol Kašić.

Irina Budimir

Sveučilište u Mostaru – Filozofski fakultet
Mostar, Bosna i Hercegovina

STILSKE FIGURE I LEKSIČKI BINOMI

Kao frazemska podvrsta koja može biti samostalna ili dijelom frazeologije u užem ili širem smislu, neke leksičke binome, u čijoj se strukturi prepoznaju stil-ske figure, karakterizira poseban zvučni efekt njihovih sastavnica čineći tako binomsku, ali i trinomsku, strukturu prepoznatljivom, ritmičnom i blagozvuč-nom, što omogućuje njezino lako učenje i pamćenje.

Neki leksički binomi u hrvatskome jeziku imaju u svojoj strukturi figure dikcije u kojima se ponavljanjem glasova postiže zvučni efekt i pojačava značenje samih sastavnica binoma, što ukupnoj binomskoj strukturi daje pojačani intezitet isti-čući njezine ritmične dijelove. Stoga je uloga rime (*i čast i mast*) i drugih figura dikcije, kao što su asonanca (*sitan, tih i fin*) i aliteracija (*izbliza i izdaleka*), važna kada je u pitanju i slijed sastavnica binoma. Binomi su obično čvrste strukture, jednoga ili preferiranoga slijeda sastavnica, pa će se u ovom radu ispitati odnos figura dikcije i (i)reverzibilnosti leksičkih binoma. Također će se predstaviti bi-nomi s rimom i aliteracijom kao i mogući utjecaj slijeda sastavnica na promjenu ritmičnosti binomske strukture kao i značenja binoma u cjelini.

Ključne riječi: leksički binomi, rima, aliteracija, slijed sastavnica.

FIGURES OF SPEECH AND LEXICAL BINOMIALS

As an idiom subtype that can be independent or a part of phraseology in nar-rower and wider meaning, some lexical binomials, in whose structure stylistic figures are recognized, are characterized by a special sound effect of their con-stituents, thus making the binomial, but also trinomial structure recognizable, rhythmic, and melodious, which makes it easy to learn and remember.

Some lexical binomials in the Croatian language have in their structure figures of speech in which the repetition of sounds achieves a sound effect and enhanc-es the meaning of the components of the binomial itself, which gives the over-all binomial structure increased intensity by highlighting its rhythmic parts. Therefore, the role of rhyme (*i čast i mast*) and other figures of speech, such as

assonance (*sitan, tih i fin*) and alliteration (*izbliza i izdaleka*), is important when it comes to the sequence of binomial components. Binomials are usually strict structures, one or a preferred sequence of components, so this paper will examine the relationship between figures of speech and (i)reversibility of lexical binomials. Binomials with rhyme and alliteration will also be presented, as well as the possible influence of the sequence of components on changing the rhythmicity of the binomial structure as well as the meaning of the binomial as a whole.

Key words: lexical binomials, rhyme, alliteration, sequence of components.

Bisera Cero

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

**OD KIF KIF ILI SUTRA SVE ISPOČETKA DO VOLIM SUTRA:
PREVOD ŽARGONA I HUMORA S FRANCUSKOG JEZIKA
NA SRPSKI I HRVATSKI JEZIK**

Roman *Kiffe kiffe demain* književni je prvijenac francuske spisateljice Faïze Guène, koji je stekao veliku popularnost odmah po objavljivanju 2004. godine i spada u domen književnosti za mlade. Napisan je u stilu autobiografskog romana osamnaestogodišnje djevojčice marokanskog porijekla, koja živi u predgrađu Pariza. Preveden je na dvadeset i šest jezika. Prevod na srpski jezik izašao je godinu dana nakon originalnog izdanja, a potom je uslijedio i prevod na hrvatski jezik. Sam prevod ovog djela naročito je zanimljiv za proučavanje govornog jezika, kolokvijalnih izraza, jezika mladih i humora. U našem članku posebno ćemo se osvrnuti na upotrebu žargona s početkom dvadesetog vijeka u francuskim predgrađima (*cité*), koje većinski nastanjuju doseljenici iz Magreba. Djelo obiluje kulturemama vezanim za francusko, ali i za arapsko društvo, stoga ne čudi da su i izrazi kojima se autorica koristi često arapskog porijekla. U ovom članku nastojimo kontrastivnom analizom pokazati koje su to prevodilačke strategije primijenjene u prevodu na srpski i hrvatski jezik u odnosu na sleng i na registar, te da ustanovimo da li je, i u kojoj mjeri, zadržan humoristični efekt u ciljnom tekstu.

Ključne riječi: književni prevod, književnost za mlade, govorni jezik, jezik mladih, humor.

**FROM KIFFE KIFFE DEMAIN TO VOLIM SUTRA:
TRANSLATING SLANG AND HUMOR FROM FRENCH
INTO SERBIAN AND CROATIAN**

The novel *Kiffe kiffe demain* is the literary debut of French author Faïza Guène, which gained immense popularity upon its publication in 2004 and is classified as young adult literature. Written in the style of an autobiographical novel, it follows the perspective of an eighteen-year-old girl of Moroccan descent living in the suburbs of Paris. The book has been translated into twenty-six languages, with the Serbian translation published a year after the original edition, followed

by the Croatian translation. The translation of this work is particularly interesting for studying spoken language, colloquial expressions, youth language, and humor.

This article specifically examines the use of slang at the beginning of the 21st century in French suburban areas (*cité*), which are predominantly inhabited by immigrants from the Maghreb. The novel is rich in culture-specific elements related to both French and Arabic societies, which explains the frequent use of expressions of Arabic origin. Through a contrastive analysis, this study aims to explore the translation strategies applied in rendering slang and register in the Serbian and Croatian translations and to determine whether, and to what extent, the humorous effect has been preserved in the target texts.

Key words: literary translation, young adult literature, spoken language, youth language, humor.

Maria Cichońska

Uniwersytet Śląski w Katowicach – Wydział Filologiczny
Katowice, Polska

JAK FENOMEN JĘZYKA RADZI SOBIE Z CHAOSEM?

W referacie nawiązuje się do artykułu *Between chaos and Order: Are conjunctions making order or disorder?*, który ukazał się w zbiorze prac Sarajevski filološki susreti 4, 2018 g.

Deterministyczna teoria określa chaos jako inercję i nieporządek który przynosi jednak nieoczekiwanie coś nowego, co teoretycy nauki nazywają “perłami”. Coraz częściej uważa się, że i fenomen języka, jak część wszechświata, podlega tym procesom. Obserwujemy, jak ze skomplikowanej językowej materii, powoli wyłaniają się pewne nowe byty językowe, a inne potencjalne możliwe, nie są realizowane. One jakiś czas współegzystują z innymi, które są obecne w języku, a potem je wypierają. Takie językowe procesy są widoczne w każdej językowej płaszczyźnie. Język utrzymuje równowagę dzięki sprzężeniu zwrotnemu oraz wykształconym względnie trwałym schematom, w których funkcjonują jednostki języka. Te schematy to “perły”, które utrzymują strukturę języka. W referacie pokażemy kilka takich sytuacji na przykładzie zjawisk w językach słowiańskich.

Słowa kluczowe: chaos, porządek, determinizm, język, kategorie, sprzężenie zwrotne, języki słowiańskie, język polski, języki sztokawskie.

HOW DOES THE PHENOMENON OF LANGUAGE DEAL WITH CHAOS?

The paper refers to the article “Between chaos and Order: Are conjunctions making order or disorder?”, which appeared in the volume *Sarajevski filološki susreti 4*, 2018 g. Deterministic theory defines chaos as inertia and disorder which, however, unexpectedly brings something new, which theorists of science call “pearls”. It is increasingly believed that the phenomenon of language, like a part of the universe, is subject to these processes. We observe how some new linguistic entities slowly emerge from the complex linguistic matter, while other potentially possible ones are not realized.

They coexist for some time with others that are present in the language, and then they displace them. Such linguistic processes are visible at every linguistic level. Language maintains its balance thanks to feedback and the relatively stable patterns in which language units function. These schemas are the “pearls” that support/maintain the structure of the language.

In this paper, we will show several such situations on the example of phenomena occurring in Slavic languages.

Key words: chaos, order, determinism, language, category of language, feedback, Slavonic languages, Polish language, Shtokavian languages.

Nermina Čengić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

TVORBENE I SEMANTIČKE OSOBINE TVORENICA U BOSANSKOM I ITALIJANSKOM JEZIKU NA PRIMJERIMA IZ ANDRIĆEVOG ROMANA NA *DRINI ĆUPRIJA*

U ovom ćemo radu analizirati tvorbene postupke pomoću kojih su formirane tvorenice upotrijebljene u Andrićevom romanu *Na Drini ćuprija* i prevodu romana na italijanski jezik. Tvorbenim se postupcima od osnovne riječi stvara ne samo novi oblik nego i riječ sa novim značenjem, tako da će biti zanimljivo zaključiti i o značenjskim vrijednostima tvorbena motiviranih leksičkih struktura ekscerpiranih iz izvornog teksta i uporediti ih sa njihovim italijanskim ekvivalentima. Analiza i kontrastiranje tvorenica poslužit će nam da uočimo strukturalne i semantičke sličnosti i razlike karakteristične za dva jezička sistema, s posebnim osvrtom na prepoznavanje oblika i značenja izvorne tvorbena motivirane riječi i odabir rješenja u prevodu na italijanski jezik.

Ključne riječi: tvorba riječi, tvorenice, značenje, bosanski jezik, italijanski jezik.

MORPHOLOGICAL AND SEMANTIC ASPECTS OF WORD FORMATION IN BOSNIAN AND ITALIAN AS OBSERVED IN ANDRIĆ'S NOVEL *THE BRIDGE ON THE DRINA*

In this paper, we analyse word formation processes that derive lexemes found in Andrić's novel *The Bridge on the Drina* and its translation to Italian. Word formation processes entail not only another morphological form but also a new lexeme with its own meaning. Therefore, it will be interesting to observe the semantic values of lexical structures derived by word formation in the original text and to compare them with their Italian translation equivalents. Analysing and contrasting the structures derived by word formation will help us to pinpoint the structural and semantic similarities and differences characteristic of the two language systems, with a special focus on the form and meaning of the derived lexeme in the original text and the choice of a translation equivalent in Italian.

Key words: word formation, derived lexemes, meaning, Bosnian, Italian.

Nermina Čordalija

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

NEAKUZATIVNOST I GRAMATIČKI GLAGOLSKI VID

Neergativni glagoli svom subjektu pripisuju tematsku ulogu agens, dok se neakuzativni glagoli javljaju sa subjektima koji nose tematsku ulogu tema. U literaturi se postulira da, za razliku od subjekata neergativnih glagola, subjekti neakuzativnih glagola su prvobitno generisani u postverbalnoj poziciji unutrašnjeg argumenta i onda bivaju pomjereni u preverbalnu poziciju eksternog argumenta. U eksperimentalnoj studiji koja koristi metodu leksičkog prajminga, pratili smo obrasce (re)aktivacije subjekta u rečenicama sa svršenim i nesvršenim oblicima neergativnih i neakuzativnih glagola u bosanskom jeziku. Posmatrali smo interakciju između neakuzativnosti i glagolskog vida. Studija je pokazala da se subjekti neakuzativnih glagola u svršenom vidu reaktiviraju u postverbalnoj poziciji, gdje su i generisani, što nije slučaj sa subjektima neergativnih glagola i neakuzativnih glagola u nesvršenom vidu.

Ključne riječi: glagolski vid, nesvršeni glagolski vid, svršeni glagolski vid, neakuzativni glagoli, neergativni glagoli, leksički prajming.

UNACCUSATIVITY AND GRAMMATICAL ASPECT

Unergative verbs assign the agent theta role to subjects whereas unaccusative verbs occur with theme subjects. Theory suggests that, unlike subjects of unergative verbs, theme subjects of unaccusative verbs are merged in the post-verbal internal argument position and moved to the pre-verbal external argument position. In a cross-modal lexical priming experiment, we tracked (re-)activation patterns of the subject in sentences with imperfective and perfective unergative and unaccusative verbs in Bosnian. We investigated the interplay between unaccusativity and verbal aspect. Our findings are that the subject of perfective unaccusative verbs is (re-)activated post-verbally, at the gap position, whilst this is not the case for unergative verbs and imperfective unaccusative verbs.

Key words: aspect, imperfective, perfective, unaccusative, unergative, lexical priming.

Alma Čović-Filipović

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

O STILISTIČKIM ODREDNICAMA U NJEMAČKO-HRVATSKOM UNIVERZALNOM RJEČNIKU

U radu se analizira upotreba stilističkih odrednica u dvojezičnom rječniku za njemački i b/h/s jezik. Stilističke odrednice se u leksikografiji smatraju još uvijek neuređenim poljem počev od nazivlja, preko njihove klasifikacije sve do same leksikografske prakse navođenja ovih odrednica (vidi Babić 1993, Muhvić-Dimanovski 2002, Tikvica 2010 i dr.). Stoga je važno u uputama za upotrebu korisnicima dati jasna objašnjenja kako se i u kojem značenju odrednice koriste što, međutim, nije uvijek slučaj. Ako su objašnjenja ponuđena, ona su katkada oskudna i time neinformativna za korisnika. Poseban fokus rada je na odrednicama *razg.* za razgovorni jezik i značenjski bliskoj odrednici *žarg.* za žargonske izraze. Ove odrednice su od posebnog interesa jer leksikografima priređuju probleme zbog: 1. svoje pripadnosti razgovornom jeziku za koji rijetko postoje korpusi, 2. toga što podliježu bržim značenjskim i upotrebnim mijenama od izraza pisanog jezika i 3. toga što leksemi na koje se te odrednice odnose leksikografu nisu lako dostupni jer pripadaju određenim društvenim skupinama. Stoga je cilj ovog rada utvrditi savremenu leksikografsku praksu navođenja ovih odrednica na primjeru danas najsavremenijeg dvojezičkog rječnika za ovaj jezički par, *Njemačko-hrvatskom univerzalnom rječniku* autorâ Hansen-Kokoruš, Matešić, Pečur-Medinger i Znika. U prvom dijelu rada daje se teorijski pregled stilističkih odrednica u domaćoj i njemačkoj naučnoj literaturi. U empirijskom dijelu rada analizira se leksikografska praksa upotrebe ovih odrednica na stotinjak nasumično odabranih leksema. U zadnjem dijelu rada se sistematiziraju rezultati analize i porede sa ranijim teorijskim razmatranjima te daju eventualne preporuke za dvojezičke rječnike za njemački i b/h/s jezik.

Ključne riječi: dvojezični rječnik, stilističke odrednice, razgovorni jezik, žargonizmi, *Njemačko-hrvatski univerzalni rječnik*.

ON STYLISTIC LABELS IN *THE GERMAN-CROATIAN UNIVERSAL DICTIONARY*

This paper analyses the use of stylistic labels in bilingual dictionaries for the German and Bosnian/Croatian/Serbian (b/h/s) languages. Stylistic labels are still considered an unregulated field in lexicography, ranging from terminology to their classification and the actual lexicographic practice of citing these labels (see Babić 1993, Muhvić-Dimanovski 2002, Tikvica 2010, et al.). Therefore, it is important to provide users with clear explanations in the usage instructions regarding how and in what context these labels are used, which, however, is not always the case. When explanations are provided, they are sometimes sparse and thus uninformative for the user. A special focus of this paper is on the label “razg.” for colloquial language and its semantically related label “žarg.” for jargon expressions. These labels are of particular interest because they pose challenges for lexicographers due to: 1. their belonging to colloquial language for which there are rarely any corpora available, 2. their susceptibility to faster semantic and usage changes compared to written language expressions, and 3. the fact that the lexemes to which these labels refer are not easily accessible to lexicographers as they belong to specific social groups. Therefore, the aim of this paper is to determine contemporary lexicographic practices regarding these labels by examining the most modern bilingual dictionary for this language pair – the German-Croatian Universal Dictionary by Hansen-Kokoruš, Matešić, Pečur-Medinger, and Znika. The first part of the paper provides a theoretical overview of stylistic labels in domestic and German scientific literature. The empirical part analyses the lexicographic practice of using these labels based on approximately one hundred randomly selected lexemes. The final section synthesizes the results of the analysis and compares them with earlier theoretical considerations while offering potential recommendations for bilingual dictionaries for German and b/h/s languages.

Key words: bilingual dictionary, stylistic labels, colloquial language, jargonisms, *German-Croatian Universal Dictionary*.

Ганна Дидик-Меуш

Український католицький університет – Інститут українознавства ім. І.

Крип'якевича НАНУ

Львів, Україна

МОВНА ПАМ'ЯТЬ VS КУЛЬТУРНА ПАМ'ЯТЬ У ФОРМАТІ СЛОВНИКА

Мовна пам'ять тісно пов'язана з культурною пам'яттю, а також із мовною ідентичністю, мовною картиною світу. Ці категорії ждє кожного народу свої. Мова надзвичайно важлива для збереження пам'яті – історичної, культурної, колективної. Особливо чітко можна простежити цей взаємозв'язок на основі писемних текстів 16-18 століть. Опрацьовані нами тексти різні за жанрами і стилями: релігійні, художні, наукові та ін. На наше переконання, саме словник дає найбільш точну картину життя народу, його проблеми, мрії, прагнення, уявлення про світ. Ось чому ми хочемо подати свій матеріал і свої роздуми у форматі словника сполучуваності на основі українських пам'яток 16-18 ст. Там зможемо відтворити світ тогочасної людини за допомогою її ж лексики.

Ключові слова: мовна пам'ять, культурна пам'ять, словник.

LANGUAGE MEMORY VS. CULTURAL MEMORY IN DICTIONARY FORMAT

Language memory is closely connected with cultural memory, as well as with language identity, the language picture of the world. These categories are different for each nation. Language is very important for preserving memory – historical, cultural, collective. This relationship can be traced especially clearly with the help of written monuments of the 16th-17th centuries. These are texts of different genres and styles: religious, artistic, scientific. In our opinion, the dictionary will give the most accurate picture of the life of the people, their problems, dreams, and ideas about the world.

That is why we will present our material in the format of a collocation dictionary based on Ukrainian written texts of the 16th-18th centuries. This way we will be able to display the world of a person of the 16th-18th centuries using his own words.

Key words: language memory, cultural memory, dictionary.

Elma Durmišević

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Azra Hodžić-Čavkić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

GOVOR MRŽNJE U KOMENTARIMA NA BOSANSKOHERCEGOVAČKIM INTERNETSKIM PORTALIMA ILI KAKO NADMUDRITI AI ZA PREPOZNAVANJE GOVORA MRŽNJE

Ovaj se rad u širem smislu bavi javnim govorom mržnje kao pisanim govorom na internetu čija je osnovna svrha izazivanje mržnje, netrpeljivosti, diskriminacije i nasilja obično prema određenoj grupi ljudi ili pojedincu. U užem smislu glavni zadatak koji su autorice rada postavile jeste prepoznavanje načina i modela kojim govor mržnje u komentarima na bosanskohercegovačkim internetskim portalima vještačka inteligencija (AI) ne prepoznaje kao govor mržnje, a on to u suštini jeste. Analiziraju se sve (ne)jezičke mogućnosti (pravopisne, gramatičke, pragmatičke, stilističke, sociolingvističke), uloga konteksta i intuicije te jezička kreativnost “komentatora” kako bi komentirao određenu internetsku vijest te tako svoj lični stav javno konkretizirao u nacionalistički, antifeministički, antimigrantski govor mržnje, odnosno bilo koji govor mržnje usmjeren prema manjinskim grupama u bosanskohercegovačkoj zajednici, regionu, pa i šire.

Ključne riječi: govor mržnje, vještačka inteligencija, bosanskohercegovački internetski portali, bosanski jezik.

HATE SPEECH IN COMMENTS ON BOSNIAN AND HERZEGOVINIAN INTERNET PORTALS OR HOW TO OUTSMART AI IN RECOGNIZING HATE SPEECH

This paper explores public hate speech on the internet and its broad purpose is to incite hatred, intolerance, discrimination and violence, usually against a specific group of people or an individual. More specific, the main task of the paper is to identify models which conduct hate speech in comments on Bosnian and

Herzegovinian internet portals not recognized by artificial intelligence (AI) as hate speech. All (non)linguistic possibilities (orthographic, grammatical, pragmatic, stylistic, sociolinguistic), the role of context and intuition, and the linguistic creativity of the “commentator” are analysed in order to understand how creators of strategies that outsmart AI comment on a specific internet news item and thus publicly concretize their personal position into nationalist, anti-feminist, anti-migrant hate speech, or any hate speech directed towards minority groups in the Bosnian and Herzegovinian community, the region, and beyond.

Key words: hate speech, artificial intelligence, Bosnian and Herzegovinian internet portals, Bosnian language.

Жанна Горіна

Південноукраїнський національний педагогічний університет імені К. Д.
Ушинського – Історико-філологічний факультет
Одеса, Україна

ЕТНОКОНЦЕПТИ В МУЛЬТИМЕДІЙНОМУ СЛОВНИКУ КУЛЬТУРИ УКРАЇНИ

Розроблені композиційні параметри мультимедійного словника етноконцептів культури України реалізуються через його макро- і мікроструктуру, побудовану за законами гіпертексту з урахуванням специфіки реєстрових одиниць. Основу макроструктури словника складають три блоки: 1) передмова для користувачів; 2) тематичні розділи «Флора», «Фауна», «Побут», «Духовно-культурні концепти», в яких етноконцепти згруповані за окремими рубриками тематичного мікрополя на підставі смислової близькості слів-концептів; 3) гіперпосилання на джерельну базу історико-культурологічної інформації. Мікроструктуру словника (електронний корпус кожної словникової статті) розроблено на основі принципу інтеграції вербальної й аудіовізуальної інформації власне лінгвістичного, екстралінгвістичного і лінгвокультурологічного характеру. Входом у словникову статтю є заголовне слово або словосполучення – найменування концепту, до якого подане словникове тлумачення лексичної одиниці, яка вербалізує концепт (ядерна інформація). Будова кожної словникової статті розподілена на декілька пов'язаних між собою інформаційних зон: а) у першій інформаційній зоні «Символічна репрезентація етноконцепту» під позначкою (текстові файли) розкрито образну (периферійну) зону концепту, співвіднесену з різноманітними прагматичними конотаціями й асоціаціями на слово – репрезентант концепту; б) у другій інформаційній зоні з гіперпосиланнями на репродукції, графічну анімацію або відеофайли наведено приклади реінтерпретації концепту в образотворчому і кіномистецтві. в) наявність звукових файлів у третій інформаційній зоні слугує для вербальної репрезентації етноконцепту в авторських і/або народних піснях.

Ключові слова: етноконцепт, корпусна лексикографія, мультимедійний словник.

ETHNOCONCEPTS IN THE MULTIMEDIA DICTIONARY OF CULTURE OF UKRAINE

The developed compositional parameters of the multimedia dictionary of ethnoconcepts of the culture of Ukraine are implemented through its macro- and microstructure, built according to the laws of hypertext, taking into account the specifics of register units. The basis of the macrostructure of the dictionary is made up of three blocks: 1) preface for users; 2) thematic sections “Flora”, “Fauna”, “Everyday life”, “Spiritual and Cultural Concepts”, in which ethnoconcepts are grouped under separate headings of the thematic microfield on the basis of semantic proximity of words-concepts; 3) hyperlinks to the source base of historical and cultural information. The microstructure of the dictionary (the electronic corpus of each dictionary entry) is developed on the basis of the principle of integration of verbal and audiovisual information of a linguistic, extralinguistic and linguocultural nature. The entrance to the dictionary entry is the title word or phrase – the name of the concept, to which the dictionary interpretation of the lexical unit that verbalises the concept (nuclear information) is given. The structure of each dictionary entry is divided into several interconnected information zones: a) in the first information zone “Symbolic Representation of the Ethnoconcept” under the mark (text files) the figurative (peripheral) zone of the concept is revealed, correlated with various pragmatic connotations and associations with the word – representative of the concept; b) in the second information zone with hyperlinks to reproductions, graphic animation or video files, examples of reinterpretation of the concept in visual and film art are given. c) presence of sound files in the third information zone serves for verbal representation of the ethnoconcept in author’s and/or folk songs.

Key words: ethnoconcept, corpus lexicography, multimedia dictionary.

Vojko Gorjanc

Univerzitet u Ljubljani/Institut za savremenu istoriju
Ljubljana, Slovenija

ČIJI JE JEZIK LEGITIMAN? STANDARDNOJEZIČNA IDEOLOGIJA U SLOVENAČKIM PARLAMENTARNIM RASPRAVAMA

Jezična ideologija je isprepletenost ideja o jeziku u određenom društvu. Kada razmišljamo o vlastitom jeziku, naše ideje često uključuju i odnos prema drugim jezicima. Istodobno, naše ideje o jeziku i jezicima u velikoj su mjeri povezane s dominantnim jezičnim izborom i kreirale su se tijekom vremena u specifičnom jezičnom i kulturnom kontekstu. Za slovenački jezični i kulturni prostor može se reći da je snažno obilježen odnosom prema jezičnom standardu, odnosno prema obliku jezika koji je društveno reguliran, karakterističan prije svega za obrazovne ustanove i javni život. U društvima u kojima dominira standardni jezik upravo to je ključna točka identifikacije zajednice, standardni jezik je središte svih razmišljanja o jeziku. Govornici u takvim sredinama žive u standardnojezičnom kulturnom okruženju u kojem su ideološke pozicije vezane uz standardni jezik jasne i društveno značajne.

U radu, na temelju analize korpusa, pokazujemo koja su ideološka stajališta vezana uz slovenački jezik u parlamentarnim raspravama u samostalnoj Republici Sloveniji i uspoređujemo ih s već objavljenim analizama drugih korpusa, općeg korpusa Elexis Slovenian web 2020 (–2020) i specijaliziranog korpusa tvitova JANES Tviti (2013–2017). Analiza temeljit će se na korpusu Slovenski parlamentarni korpus siParl 3.0 (1990–2022).

Ključne riječi: jezična ideologija, korpusna analiza, parlamentarni diskurs.

WHOSE LANGUAGE IS LEGITIMATE? STANDARD LANGUAGE IDEOLOGY IN SLOVENIAN PARLIAMENTARY DEBATES

Language ideology is the interweaving of ideas about language within a certain environment. When we think about our own language, our ideas often include its relationship to other languages. Simultaneously, our perceptions of language are largely tied to dominant language choices that have evolved over time in a specific

linguistic and cultural context. The Slovenian linguistic and cultural space is notably characterized by its attitude towards the language standard, which is a form of language that is socially regulated and primarily associated with educational institutions and public life. In societies where the standard language is dominant and serves as a key point of community identification, it becomes the focal point of all linguistic considerations. Speakers in such environments live in a standard-language cultural milieu where ideological positions related to the standard language are clear and socially significant.

In this paper, we analyse the corpus to identify the ideological positions associated with the Slovenian language in parliamentary debates in the independent Republic of Slovenia. We then compare these findings with previously published analyses of other corpora, including the general corpus Elexis Slovenian Web 2020 (–2020) and the specialized corpus of tweets JANES Tviti (2013–2017). Our analysis is based on the Slovenian Parliamentary Corpus siParl 3.0 (1990–2022).

Key words: language ideology, corpus analyses, parliamentary discourse.

Joža Horvat

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet / Institut za hrvatski jezik
Zagreb, Hrvatska

Anita Celinić

Institut za hrvatski jezik
Zagreb, Hrvatska

TKO SE PONOSI *LEPOM BRENO*M, A TKO *MOMOM* I *UZEIROM*? NESLUŽBENA IMENA ZGRADA U BOSANSKOHERCEGOVAČKIM GRADOVIMA

U izlaganju se predstavljaju rezultati istraživanja neslužbenih imena poznatih zgrada bosanskohercegovačkih gradova (npr. Banje Luke, Mostara, Sarajeva, Zenice). U uvodu donosimo teorijsko-terminološki temelj, u kojem se osvrćemo na mjesto imena zgrada u cjelokupnom imenskom sustavu. U središnjem dijelu izlaganja prikupljenu građu opisujemo na nekoliko razina. Primjere najprije klasificiramo prema etiološkom kriteriju – utvrđujemo što je (u izvanjezičnoj stvarnosti) imenovatelj potaknulo na odabir konkretnih imena. Pozornost posvećujemo i doimenskoj semantici, stoga idućom klasifikacijom nastojimo ustanoviti kojim značenjskim poljima pripadaju polazne jedinice od kojih su nastala imena. Konačno, građu razvrstavamo i prema strukturnom i tvorbenom kriteriju kako bismo ustanovili raznolikost korpusa i na toj razini. Prikazani rezultati omogućit će usporedbe s građom iz drugih urbanih sredina (npr. zagrebačkom građom).

Ključne riječi: neslužbena imena zgrada, ojkodomonimi, Bosna i Hercegovina, etiološka analiza, tvorbena analiza.

WHO IS PROUD OF *LEPA BRENA*, AND WHO OF *MOMO* AND *UZEIR*? UNOFFICIAL PROPER NAMES OF BUILDINGS IN BOSNIAN AND HERZEGOVINIAN CITIES

The paper presents the results of research on the unofficial proper names of famous buildings in Bosnian and Herzegovinian cities (e.g. Banja Luka, Mostar, Sarajevo, Zenica). In the introduction, we provide a theoretical and terminological foundation, in which we establish the place of proper names of buildings in the overall naming system. In the central part of the presentation, we describe

the collected corpus on several levels. We first classify the examples according to the etiological criterion – we determine what (in extralinguistic reality) motivated the name givers to choose specific proper names. We also pay attention to the pre-proper name semantics, therefore, with the next classification we try to establish which semantic fields the starting units (from which the proper names were derived) belong to. Finally, we classify the corpus according to the structural and formation criteria in order to establish its diversity at this level as well. The presented results will enable comparisons with corpora from other urban environments (e.g. Zagreb corpus).

Key words: unofficial proper names of buildings, oikodomonyms, Bosnia and Herzegovina, etiological analysis, formation analysis.

Marijana Horvat
 Institut za hrvatski jezik
 Zagreb, Hrvatska

O DIGITALIZACIJI HRVATSKIH DOPREPORODNIH GRAMATIKA

U izlaganju se predstavljaju rezultati rada na projektu *Retrodigitalizacija i interpretacija hrvatskih gramatika do ilirizma – RETROGRAM*, koji su financirali Hrvatska zaklada za znanost (IP-2018-01-3585) i Institut za hrvatski jezik.

Na projektu se, među ostalim, radilo na označivanju sklonidbenih paradigma i paradigma sprezanja u odabranim dopreporodnim gramatikama i nazivlja u gramatikama pisanim hrvatskim jezikom.

Uspostavom *Portala hrvatskih gramatika do ilirizma* (<https://retrogram.jezik.hr/portal-hrvatskih-gramatika-do-ilirizma/>) kao središnjim rezultatom rada na projektu *RETROGRAM* hrvatska je filologija dobila digitalizirane i, u okvirima morfoloških paradigma promjenjivih vrsta riječi i morfološkoga nazivlja, pretražive odabrane dopreporodne gramatike. Oznake su izrađene prema smjernicama TEI-ja (Text Encoding Initiative) za humanističke znanosti.

Nakon završetka projekta *RETROGRAM* rad je od početka 2024. nastavljen u sklopu novoga institutskog projekta *Razvoj i primjena modela za normalizaciju grafije starih latiničnih tiskanih tekstova (MONOGRAF)*, koji financira Europska unija (NextGenerationEU). Na primjeru Relkovićeve *Nove slavonske i nimačke gramatike* (1767.), koja je trenutačno u pripremi za digitalizaciju, ukratko će se opisati proces i pokazati način označivanja imenica, glagola i nazivlja.

Ključne riječi: digitalizacija, hrvatske dopreporodne gramatike, označivanje teksta, TEI oznake.

ABOUT THE DIGITIZATION OF CROATIAN PRE- STANDARD GRAMMAR BOOKS

The author analyse the results of the project *Retrodigization and Interpretation of Croatian Grammar Books before Illyrism – RETROGRAM* financed by the Croatian Science Foundation (IP-2018-01-3585) and the Institute for the Croatian Language.

One of the project's tasks was to label the declension and conjugation paradigms in selected grammar books before Illyrism and label the terms in grammar books written in Croatian. The *Portal of Croatian Grammar Books before Illyrism* (<https://retrogram.jezik.hr/portal-hrvatskih-gramatika-do-ilirizma/>) is the central deliverability of the *RETROGRAM* project, which offers Croatian philology the digitized and searchable morphological paradigms of changeable word classes and morphological terminology in Croatian grammar books before Illyrism. The tags were created in accordance with the Text Encoding Initiative (TEI) guidelines for encoding machine-readable texts in humanities.

Thus, after the end of the *RETROGRAM* project, the work continues within the new project of the Institute for the Croatian Language, the *Development and Application of the Model of Normalization of the Orthography of Old Latin printed texts – MONOGRAM* financed by the EU (NextGenerationEU). The process of digitizing Relković's *Nova slavonska i nimačka gramatika* (1767) will be briefly outlined. This grammar will serve as an example to demonstrate the process of marking nouns, verbs, and terminology.

Key words: digitization, Croatian pre-standard grammar books, text encoding, TEI tags.

Lana Hudeček

Institut za hrvatski jezik
Zagreb, Hrvatska

Milica Mihaljević

Institut za hrvatski jezik
Zagreb, Hrvatska

HRVATSKA OPĆA JEDNOJEZIČNA LEKSIKOGRAFIJA U 21. STOLJEĆU

U izlaganju će se prikazati tijekovi u hrvatskoj općoj jednojezičnoj leksikografiji u 21. stoljeću. Dat će se pregled specifičnosti svakoga od hrvatskih općih jednojezičnih rječnika objavljenih u 21. stoljeću: *Rječnika hrvatskoga jezika* urednika Jure Šonje objavljena 2000., *Hrvatskoga enciklopedijskoga rječnika* skupine autora objavljena 2002., *Velikoga rječnika hrvatskoga jezika* Vladimira Anića (priredila Ljiljana Jojić) objavljena 2003., *Hrvatskoga jezičnoga portala*, zajedničkoga projekta nakladničke kuće Znanje i Srca, dostupnoga od 2006., *Školskoga rječnika hrvatskoga jezika* objavljena 2012. te *Velikoga rječnika hrvatskoga standardnoga jezika* objavljena 2015.

U izlaganju će se posebno osvrnuti na *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*, koji se od 2017. godine izrađuje u Institutu za hrvatski jezik. Poticaj za pokretanje projekta *Mrežnik* u prvome je redu bila činjenica da je Hrvatska 2016. godine, u vrijeme prijave projekta na natječaj Hrvatske zaklade za znanost, još uvijek bila jedna od zemalja koje nisu imale mrežni rječnik svojega nacionalnog jezika sastavljen prema pravila suvremene e-leksikografije. Glavni cilj na početku projekta bio je i ostao izraditi opći jednojezični e-rječnik hrvatskoga jezika koji je: besplatno dostupan na mreži, korpusno utemeljen, hipertekstni, pretraživ, normativno-deskriptivni, tromodulni (modul za odrasle izvorne govornike hrvatskoga, modul za školsku djecu i modul za neizvorne govornike) te sastavljen na temelju suvremenih rezultata e-leksikografije i računalne lingvistike.

Dodatni je cilj bio da bude središnje mjesto susreta postojećih jezičnih izvora Instituta za hrvatski jezik i svih jezičnih izvora nastalih u okviru projekta.

Mrežnik je zamišljen kao dinamičan rječnik koji će se dalje sastavljati i uređivati i nakon završetka četverogodišnjega razdoblja (2024. – 2027.) u kojemu se trenutno provodi kao projekt koji financira Europska unija u sklopu programa NextGeneration EU jer je riječ o dugoročnome projektu Instituta za hrvatski jezik.

Ključne riječi: e-leksikografija, jednojezična leksikografija, *Hrvatski mrežni rječnik – Mrežnik*.

CROATIAN GENERAL MONOLINGUAL LEXICOGRAPHY IN THE 21ST CENTURY

Trends in Croatian general monolingual lexicography in the 21st century will be presented. An overview of the features of each of the general monolingual Croatian dictionaries published in the 21st century will be given: the *Dictionary of the Croatian Language* edited by Jure Šonje, published in 2000; the *Croatian Encyclopedic Dictionary*, published in 2002; the *Big Dictionary of the Croatian Language* by Vladimir Anić (edited by Ljiljana Jojić), published in 2003; the *Croatian Language Portal*, a joint project of the publishing house Znanje and University Computing Center Srce, available online since 2006; the *School Dictionary of the Croatian Language*, published in 2012; and the *Big Dictionary of the Croatian Standard Language*, published in 2015.

The *Croatian Web Dictionary – Mrežnik*, compiled since 2017 at the Institute for the Croatian Language, will be presented. The main reason for launching the *Mrežnik* project was the fact that in 2016, at the time of the application for the first project phase, Croatia was still one of the countries that did not have a born-digital dictionary of its national language compiled according to the rules of modern e-lexicography. The main goal at the beginning of the project was and still is to compile an e-dictionary of the Croatian language that is online, free, corpus-based, monolingual, hypertext, searchable, normative and descriptive, consists of three-modules (module for adult native speakers of Croatian, module for schoolchildren, and module for non-native speakers), and is based on the results of e-lexicography and computational linguistics. The additional goal was to make it the central meeting point of the existing language resources of the Institute for the Croatian Language and all the language resources created within the project. *Mrežnik* is conceived as a dynamic dictionary that will continue to be compiled and edited even after the end of the period (2024–2027) in which the European Union currently funds it as part of the NextGeneration EU program.

Key words: e-lexicography, monolingual lexicography, *Croatian Web Dictionary – Mrežnik*.

Мери Јосифовска

Универзитет “Свети Кирил и Методиј” – Институт за македонски јазик “Крсте Мисирков”

Скопје, Северна Македонија

Đenita Haverić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Amira Turbić-Hadžagić

Univerzitet u Tuzli – Filozofski fakultet

Tuzla, Bosna i Hercegovina

БОСАНСКИТЕ И МАКЕДОНСКИТЕ ПРЕИМИЊА ВО КОНТАКТ – МОТИВАЦИСКА И ЗБОРООБРАЗУВАЧКА АНАЛИЗА

Оваа презентација е од областа на компаративната лингвистика, по-конкретно од областа на споредбената антропономастика. Нејзин предмет на анализа се босанските и македонските презимиња во контакт, јазичната интерференција до која доаѓа на лексички план во двата јазика, а што, секако се должи на нивната заедничка општословенска и јужнословенска јазична генеза. Имено, тоа значи дека, при овој повод, сакаме да ги претставиме сличностите и разликите во презименските модели кај Босанците и кај Македонците од аспект на нивната мотивациска и зборообразувачка анализа. Притоа ќе нагласиме дека оваа тема носи богата културолошка содржина и затоа излегува од рамките на лингвистиката, па преку екстралингвистичкиот научен пристап нè води до националната историја воопшто.

Овој коавторски труд ќе остави драгоцен прилог во нематеријалното културно наследство кај двата народа и ќе даде поттик за идни ономастички истражувања од ваков тип.

Клучни зборови: антропономастика, презимиња, зборообразување, босански јазик, македонски јазик.

BOSNIAN AND MACEDONIAN SURNAMES IN CONTACT – MOTIVATIONAL AND FORMATIONAL ANALYSIS

This presentation is in the field of comparative linguistics, more specifically in the field of comparative anthroponomastics. Its subject of analysis is Bosnian and Macedonian surnames in contact, the linguistic interference that occurs at the lexical level in both languages, which is, of course, due to their common Slavic and South Slavic linguistic genesis. Namely, this means that, on this occasion, we want to present the similarities and differences in the surname patterns of Bosnians and Macedonians from the perspective of their motivational and word-formation analysis. At the same time, we will emphasize that this topic carries a rich cultural content and therefore goes beyond the framework of linguistics, leading us through the extralinguistic scientific approach, to national history in general.

This co-authored paper will make a valuable contribution to the intangible cultural heritage of both nations and will encourage future onomastic research of this type.

Key words: athroponomastics, surnames, word formation, Bosnian, Macedonian.

Nejla Kalajdžisalihović

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Selma Đuliman

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

NARATIVI O PROŠLOSTI, SADAŠNJOSTI I BUDUĆNOSTI U OSMRTNICAMA

Cilj rada je ilustrirati kako se žanr osmrtnica posljednjih godina pomjerio s *informativnog* na *opinativni* (Fernandez 2007). S tim u vezi, analiziramo različite izraze koji se obično koriste u konvencionalnim osmrtnicama (informativnim), napisanim na bosanskom/hrvatskom/srpskom jeziku i poredimo s novonastalim, trajnijim multimodalnim narativima prošlosti, sadašnjosti i budućnosti koji prepričavaju život pojedinaca na engleskom jeziku. Glavni dio analize fokusiran je na posvete ispisane na *The National Covid Memorial Wall* u Londonu kao jedinstveni izraz tuge i ljubavi posvećen žrtvama pandemije COVID-19.

Ključne riječi: osmrtnice, posveta, eufemizam, metafora, multimodalni žanr, COVID-19.

NARRATIVES OF THE PAST, THE PRESENT, AND THE FUTURE IN DEATH ANNOUNCEMENTS AND OBITUARIES

The aim of the paper is to illustrate how the genre of death announcements and obituaries has shifted from *informative* to *opinitive* (Fernandez 2007) in recent years. For this purpose, we analyse different expressions typically used in conventional obituaries (informative) written in B/C/S and compare the features to the newly emerging, more durable multimodal narratives of the past, the present, and the future recounting life of an individual written in English. The main part of the analysis focuses on the dedications written on the *The National Covid Memorial Wall* in London as a unique expression of grief and affection dedicated to victims of COVID-19.

Key words: death announcement, dedication, euphemism, metaphor, multimodal genre, COVID-19.

Adriana Katavić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

UTJECAJ ENGLESKOG JEZIKA NA BOSANSKI, HRVATSKI I SRPSKI: ANGLIZMI U PRIJEVODIMA ROMANA STEPHENA KINGA

Ovaj rad istražuje utjecaj engleskog jezika na bosanski, hrvatski i srpski jezik kroz prizmu anglizama u prijevodima romana Stephena Kinga. Glavni cilj istraživanja jeste ispitati kako je engleski jezik utjecao na ove slavenske jezike, osobito kroz uporabu anglizama i engleskih sintaktičkih struktura u prevedenim tekstovima. Istraživanje ispituje u kojoj su mjeri anglizmi razumljivi čitateljima koji ne govore engleski jezik te da li korištenje engleske jezične strukture ometa razumijevanje i “prirodan” tok rečenice. Također će se provesti komparativna analiza suvremenih i starijih prijevoda kako bi se istražilo ukoliko postoji povećano korištenje anglizama tijekom vremena. Kao hipotezu postavljamo da noviji prijevodi romana Stephena Kinga sadrže veći broj anglizama u usporedbi sa starijim prijevodima. Primjenom kontrastivne jezične analize, ovaj rad nastoji istražiti uporabu prevodilačkih strategija kroz vrijeme i ispitati kako jezični kontakt s engleskim utječe na uporabu anglizama u suvremenim slavenskim jezicima.

Ključne riječi: anglizmi, utjecaj engleskog jezika, prevodilačka analiza, Stephen King.

THE INFLUENCE OF ENGLISH ON BOSNIAN, CROATIAN, AND SERBIAN: ANGLICISMS IN TRANSLATIONS OF STEPHEN KING’S NOVELS

This paper explores the influence of the English language on Bosnian, Croatian, and Serbian through the lens of anglicisms in translations of Stephen King’s novels. The main goal of the research is to examine how the English language has affected these Slavic languages, particularly through the use of anglicisms and English syntactic structures in translated texts. The study investigates the extent to which these anglicisms are understandable to readers who do not speak English, and whether the use of English sentence structures disrupts comprehension or the “natural” flow of the sentences. A comparative analysis of contemporary and older translations will also be conducted to explore whether there has

been an increased use of anglicisms over time. The hypothesis posits that newer translations of Stephen King's works contain a higher number of anglicisms compared to older ones. By employing contrastive language analysis, this paper aims to explore the evolution of translation strategies over time and examine how language contact with English influences the use of anglicisms in contemporary Slavic languages.

Key words: anglicisms, English language influence, translation analysis, Stephen King.

Наталія Кондратенко

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова – Філологічний
факультет
Одеса, Україна

Любов Завальська

Одеський національний університет імені І. І. Мечникова – Філологічний
факультет
Одеса, Україна

ЕКВІВАЛЕНТНІСТЬ СИНТАКСИЧНИХ ФРАЗЕОЛОГІЗМІВ СЛОВ'ЯНСЬКИХ МОВ У МУЛЬТИЛІНГВАЛЬНОМУ РЕПОЗИТОРІЇ ФРАЗЕМНИХ КОНСТРУКЦІЙ ЦЕНТРАЛЬНОЇ ТА СХІДНОЇ ЄВРОПИ (PHRACONREP)

Науковий проєкт створення Мультилінгвального репозиторію синтаксичних фразеологізмів «PhraConRep» скерований на пошук фраземних конструкцій, що становлять еквіваленти або часткові еквіваленти синтаксичних фразеологізмів у мовах Центральної та Східної Європи. Вихідною мовою для розроблення репозиторію є німецька, а еквіваленти переважно представлено слов'янськими мовами на матеріалі художніх текстів, відібраних з національних мовних корпусів.

PhraConRep координує порівняльні емпіричні дослідження фраземних конструкцій і створює платформу для проведення спільних досліджень з класифікації, опису, зберігання, перекладу та викладання синтаксичних фразеологізмів у мовах Центральної та Східної Європи. Його головна мета – створити багатомовний репозиторій фраземних конструкцій принаймні дев'ятьма слов'янськими мовами та угорською.

Основну проблему становлять пошуки еквівалентів синтаксичних фразеологізмів у слов'янських мовах, що є репрезентантами однієї фразеологізованої моделі. Відмінності сягають структурного, семантичного і прагматичного рівнів, що передбачає виокремлення різних типів еквівалентності. На матеріалі української, польської та хорватської мов простежено спільні та відмінні риси в реалізації однакових моделей синтаксичних фразеологізмів. Здійснено спробу визначити основні закономірності функціонування фраземних конструкцій у перекладах німецьких художніх текстів слов'янськими мовами. Для ілюстрації обрано моделі з повторюваними

компонентами, моделі з незмінним ініціальним компонентом і моделі зі зміненими лексичними компонентами.

Ключові слова: фраземна конструкція, еквівалентність, українська мова, польська мова, хорватська мова, мультилінгвальний репозиторій.

EQUIVALENCE OF SYNTACTIC IDIOMS OF SLAVIC LANGUAGES IN THE MULTILINGUAL REPOSITORY OF PHRASEME CONSTRUCTIONS OF CENTRAL AND EASTERN EUROPE (PHRACONREP)

The research project for creating the Multilingual Repository of Phraseme Constructions in Central and Eastern Europe languages (PhraConRep) is aimed at identifying phraseme constructions that are equivalents or partial equivalents of syntactic idioms in the different languages. The base language for developing the repository is German. The equivalents are primarily represented in Slavic languages, using materials from literary texts selected from national language corpora.

PhraConRep coordinates comparative empirical research on phraseme constructions and creates a platform for collaborative studies on the classification, description, storage, translation, and research of phraseme constructions in the languages of Central and Eastern Europe. Its main goal is to establish a multilingual repository of phraseme constructions in at least nine Slavic languages and Hungarian.

The primary challenge is in identifying equivalents of phraseme constructions in Slavic languages that represent the same phraseological model. Differences occur at structural, semantic, and pragmatic levels, necessitating the identification of various types of equivalence. Using materials from Ukrainian, Polish, and Croatian, shared and differing features in the realization of identical phraseme constructions models were analysed. An attempt was made to define the main patterns of how phraseological constructions function in translations of German literary texts into Slavic languages.

For illustration, models with repetitive components, models with invariant initial components, and models with modified lexical components were chosen.

Key words: phraseme construction, equivalence, Ukrainian language, Polish language, Croatian language, multilingual repository.

Domagoj Kostanjevac

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera – Filozofski fakultet

Osijek, Hrvatska

POSUJE LI SE JOŠ U POLITICI: O KONCEPTUALNOJ METAFORI *POLITIKA JE POSAO* IZNOVA

U kognitivnoj lingvistici metafore se smatraju važnim dijelom mišljenja i našeg konceptualnog sustava (Lakoff i Johnson 1980), a sam politički diskurs obiluje konceptualnim metaforama. Cilj je ovog istraživanja pružiti longitudinalnu kvalitativnu analizu metafore *POLITIKA JE POSAO* u izbornom diskursu. Izrazi poput politička trgovina, kupiti glasove, izborna trgovina postali su sasvim uobičajeni u predizborno vrijeme te je jasno što je roba, tko su kupci i prodavatelji, a što je platežno sredstvo u politici. Iako je proučavana metafora konvencionalna u američkom političkom diskursu, a i sve češća u hrvatskom (v. Babić 2018, Kostanjevac 2022), pregled literature ukazuje da je još nedovoljno istražena, posebno njezine podmetafore. Ovo istraživanje uspoređuje konceptualne (pod) metafore u predizbornim kampanjama za hrvatske parlamentarne izbore u 2016. i 2020. identificirane u Kostanjevac (2022) s konceptualnim (pod)metaforama u predizbornoj kampanji za hrvatske parlamentarne izbore 2024. Skup podataka čine tematski koherentni članci vezani uz predizborne kampanje za hrvatske parlamentarne izbore u 2016., 2020. i 2024. objavljeni na internetskim portalima i u internetskim izdanjima novina. Četiri su istraživačka pitanja: prvo, koje su podmetafore metafore *POLITIKA JE POSAO* u suvremenom hrvatskom izbornom diskursu; drugo, razlikuju li se te podmetafore po konceptualnom statusu, odnosno stupnju konvencionalnosti; treće, kakvi su učinci tih podmetafora, te četvrto, rabe li se iste ili različite podmetafore u proučavanim predizbornim kampanjama. Koraci su u analizi sljedeći: identifikacija metaforičkih izraza, identifikacija konceptualnih metafora, određivanje podmetafora metafore *POLITIKA JE POSAO* na temelju kontinuuma konceptualnih hijerarhija, određivanje konceptualnog statusa, odnosno stupnja konvencionalnosti, podmetafora i metafore *POLITIKA JE POSAO*, određivanje učinaka podmetafora.

Ranije istraživanje pokazalo je da se *POLITIKA JE POSAO* grana na niz podmetafora koje se razlikuju po konceptualnom statusu, ali i da se u predizbornim kampanjama 2016. i 2020. javljaju iste podmetafore koje se razlikuju po metaforičkim izrazima i broju njihovih pojava. Ovim istraživanjem želi se vidjeti kako su nastavile “živjeti” te podmetafore.

Ključne riječi: konceptualna metafora, metafora *POSLA*, izborni diskurs.

DOES ONE STILL DO BUSINESS IN POLITICS: CONCEPTUAL METAPHOR *POLITICS IS BUSINESS* REVISITED

In Cognitive Linguistics, metaphors are considered an important part of thought and our conceptual system (Lakoff and Johnson 1980), while political discourse is abundant with conceptual metaphors.

The aim of this study is to give a longitudinal qualitative analysis of the *POLITICS IS BUSINESS* metaphor in election campaign discourse. Expressions like political trade, to buy votes, election trade have become quite common in the election time, so it is quite clear what the merchandise is, who buyers and sellers are, and what the means of payment in politics are. Although this metaphor is conventional in American political discourse, and more often in Croatian (see Babić 2018, Kostanjevac 2022), the literature review shows that it is still understudied, especially its submetaphors.

This study compares conceptual (sub)metaphors identified in the Croatian parliamentary election campaigns in 2016 and 2020 identified in Kostanjevac (2022) with the conceptual (sub)metaphors in the Croatian parliamentary elections campaign in 2024. The data set consists of thematically coherent articles related to the 2016, 2020 and 2024 Croatian parliamentary election campaigns published on online news portals and in online newspapers. There are four research questions: first, which are the submetaphors of the *POLITICS IS BUSINESS* metaphor in the contemporary Croatian elections campaign discourse; second, do these submetaphors differ in conceptual status, i.e., degree of conventionality; third, what are the effects of these submetaphors, and fourth, are the same or different submetaphors used in the observed election campaigns. The stages of analysis are as follows: identification of metaphorical expressions, identification of conceptual metaphors, determining submetaphors of *POLITICS IS BUSINESS* metaphor based on the continuum of conceptual hierarchies, determining conceptual status, i.e., the degree of conventionality, of submetaphors and *POLITICS IS BUSINESS* metaphor, determining the effects of submetaphors.

Previous studies have shown that *POLITICS IS BUSINESS* branches into a range of submetaphors that differ in their conceptual status, but also that the same submetaphors which differ according to metaphorical expressions and the number of their tokens are found in election campaigns in 2016 and 2020. This study intends to investigate how these submetaphors continued “to live”.

Key words: conceptual metaphor, *BUSINESS* metaphor, election campaign discourse.

Ana Lalić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

PRAGMATIČKA MOTIVACIJA SLAVENSKIH POSUĐENICA U DOKUMENTIMA DRŽAVNOG ARHIVA U DUBROVNIKU NA ITALIJANSKOM JEZIKU

U ovom radu ispitujemo pragmatičku ulogu slavenskih posuđenica u korpusu na italijanskom jeziku. Radi se o građi na italijanskom jeziku iz zbirke *Lettere di Levante*, koja se danas čuva u Državnom arhivu u Dubrovniku. Uzeli smo u obzir 88 pisama koji su u periodu od 1403. do 1463. godine poslani ambasadorima Dubrovačke republike u Bosanskom kraljevstvu. Jedna od karakteristika italijanskog jezika dubrovačke kancelarije je i upotreba brojnih posuđenica među kojima su i slavenske.

U ovom istraživanju se odvajamo od tradicionalnog shvaćanja posuđenica kao “potrebnih” i “nepotrebnih” i uzimamo u obzir jezički i vanjezički kontekst nastajanja korpusa kako bismo ukazali na pragmatičku motivisanost njihove upotrebe. Kao osnovni metodološki okvir uzimamo Levinsonovu (2000) teoriju generalizovanih konverzionih implikatura prema kojoj svaka leksema posjeduje karakteristike kvantifikacije, informativnosti i markiranosti. Također se oslanjamo na pojmove katahrestične i nekatahrestične posuđenice koje su, na osnovu Levinsona (2000), uveli Onysko i Winter-Froemel (2011) kako bi opisali razliku između leksema kojoj nema alternative (katahrestična) i one koje imaju blizak ekvivalent (nekatahrestična).

Istraživanje pokazuje da su u *Lettere di Levante* korpusu upotrijebljene i katahrestične i nekatahrestične posuđenice te da razlika u njihovoj upotrebi zavisi od stilskih, pragmatičkih i kontekstualnih faktora zahvaljujući kojima je upotrijebljena markirana leksema radi iskazivanja terminološke preciznosti.

Ključne riječi: slavenske posuđenice, italijanski kancelarijski jezik, Dubrovačka republika, srednjovjekovna Bosna, pragmatička motivisanost.

PRAGMATIC MOTIVATION OF SLAVIC LOANWORDS IN DOCUMENTS FROM THE DUBROVNIK STATE ARCHIVES IN THE ITALIAN LANGUAGE

In this paper, we examine the pragmatic role of Slavic loanwords in an Italian-language corpus. The corpus consists of Italian-language material from the collection *Lettere di Levante*, which is now preserved in the State Archives in Dubrovnik. We analysed 88 letters sent between 1403 and 1463 to ambassadors of the Republic of Ragusa in the Bosnian Kingdom. One characteristic of the Italian language used in the Dubrovnik chancery is the presence of numerous loanwords, including Slavic ones.

In this study, we depart from the traditional view of loanwords as either “necessary” or “unnecessary” and consider the linguistic and extralinguistic context in which the corpus was created to highlight the pragmatic motivations behind their usage. We use Levinson’s (2000) theory of generalized conversational implications as our primary methodological framework. According to Levinson, each lexeme possesses characteristics of quantification, informativeness, and markedness. We also rely on the concepts of “catachrestic” and “non-catachrestic” loanwords, introduced by Onysko and Winter-Froemel (2011) based on Levinson (2000), to describe the difference between lexemes with no alternative (catachrestic) and those with a close equivalent (non-catachrestic).

The study shows that both catachrestic and non-catachrestic loanwords were used in the *Lettere di Levante* corpus, and that the differences in their usage depend on stylistic, pragmatic, and contextual factors, with marked lexemes being employed to convey terminological precision.

Key words: Slavic loanwords, Italian chancery language, Republic of Ragusa, medieval Bosnia, pragmatic motivation.

Josip Lasić

Sveučilište u Zadru – Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
Zadar, Hrvatska

Ivana Čagalj

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

PROSTOR ISELJAVANJA U JEZIKU NOVOZELANDSKIH AUTOR(IC)A HRVATSKOGA PODRIJETLA

Novi je Zeland jedno od prekomorskih područja, koje je od druge polovice 19. stoljeća kolonizirano brojnim hrvatskim doseljenicima, poglavito onima iz južnih dijelova srednje Dalmacije. Premda se materinski jezik prve generacije useljenika, od nekadašnjih kopača kauri smole do recentnih migranata, u jezično i kulturno potpuno drugačijem društvenom kontekstu teško prenosio na mlađe naraštaje, te gotovo u potpunosti izgubio, pisana ostavština pripadnika ove zajednice, uključujući i fikcijsku, danas predstavlja vrijednu građu za filološku rekonstrukciju raznih aspekata njihova identiteta. Stavljaajući u fokus istraživanja identitet(e) kao svojevrсна oprostoviranja raznih vrsta pripadnosti, u središtu je ovoga rada diskurzivna analiza njegova osjećajno-prostornoga aspekta u odabranim književnim tekstovima novozelandskih autor(ic)a hrvatskoga podrijetla. Točnije, u njemu se analiziraju tekstualne (re)konstrukcije prostora iseljavanja. Kod useljenika prve generacije riječ je, dakako, o u tjelesnom iskustvu utemeljenim predodžbama o vlastitom zavičaju, a kod autora rođenih na Novom Zelandu o (re)kreiranom kulturnom pamćenju o pretcima i njihovu rodnom kraju. Analizirani korpus čine književni tekstovi vremenski, žanrovski, jezično i rodno diferenciranih useljeničkih autora: Ante Kosovića (1879–1958), Veljka Čurina (1925–2021), Franka Pervana (1939–2007), Slavka Žarnića (1933) i Floride Vele (1942). Analizom njihovih jezičnih praksi, odnosno konkretnih jezičnih sredstava izdvajaju se i interpretiraju istaknuta obilježja diskursa kojim se oblikuje i predstavlja navedeni aspekt specifičnoga iseljeničkog iskustva na dalekom prekomorskom prostoru.

Ključne riječi: hrvatski identitet, Novi Zeland, topos iseljavanja.

THE SPACE OF EMIGRATION IN THE LANGUAGE OF NEW ZEALAND AUTHORS OF CROATIAN DESCENT

New Zealand is one of the overseas territories that has been colonized by numerous Croatian settlers since the second half of the 19th century, particularly those from the southern parts of central Dalmatia. Although the mother tongue of the first generation of immigrants – from former kauri gum diggers to recent migrants – was difficult to transmit to younger generations in a linguistically and culturally different social context, and is now almost completely lost, the written legacy of this community, including fictional works, represents valuable material for the philological reconstruction of various aspects of their identity. Focusing on identity as a specialisation of various types of belonging, this paper centres on a discursive analysis of the emotional-spatial aspect in selected literary texts by New Zealand authors of Croatian origin. Specifically, it analyses the textual (re) constructions of the space of emigration. For first-generation immigrants, this involves images of their homeland based on personal, bodily experiences, while for authors born in New Zealand, it concerns the (re)created cultural memory of their ancestors and their country of origin. The analysed corpus consists of literary texts by immigrant authors differentiated by period, genre, language, and gender: Ante Kosović (1879–1958), Veljko Ćurin (1925–2021), Frank Pervan (1939–2007), Slavko Žarnić (b. 1933), and Florida Vela (b. 1942). By analysing their language practices and specific linguistic means, this paper identifies and interprets prominent discursive features that shape and represent the unique emigrant experience in a distant overseas context.

Key words: Croatian identity, New Zealand, topos of emigration.

Amela Ljevo-Ovčina

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

SLAVENSKI EGZOTIZMI U PUTOPISIMA PO SLAVENSKIM ZEMLJAMA (NA PRIMJERU TEKSTOVA OBJAVLJENIH U OSLOBOĐENJU)

Egzotizmi su leksika posebno karakteristična za putopis kao oblik teksta koji, iako nesumnjivo pripada književnosti, ima graničnu poziciju zbog svog dokumentarnog karaktera. U oblikovanju putopisnog narativa, koji ima za cilj da određenu kulturu približi recipijentu ili, bolje rečeno, da recipijenta približi toj kulturi – putopisci nerijetko posežu za leksičkim sredstvima koja su obilježja kulture koju opisuju. To se postiže na različite načine, a jedan, posve neobičan, odnosi se na upotrebu leksike iz drugih jezika u njenom izvornim ili transliteriranom, ipak nešto izmijenjenom obliku.

U radu su analizirani egzotizmi u putopisima po slavenskim zemljama: Poljskoj, Bugarskoj i nekadašnjim zemljama Čehoslovačkoj i Sovjetskom Savezu. Riječ je o putopisima Bore Draškovića *S puta po Poljskoj*, Marine Trumić *U začaranom gradu* (Krakowu), Vuka Krnjevića *S puta po Bugarskoj*, Zdravka Čolića *Sibirski dnevnik* i Mladena Arnautovića *S puta po Sovjetskom Savezu* te *S puta po Čehoslovačkoj* objavljenim u *Oslobođenju* 50-ih i 60-ih godina XX stoljeća. U prikazivanju drugih slavenskih naroda egzotizmima se imenuju različiti pojmovi iz njihove materijalne i duhovne kulture, kao što su oni koji se odnose na običaje, narodna vjerovanja, hranu, pića, plesove, odjeću i drugo. Istraživani su osnovni oblici ovih jezičkih posuđenica i njihova ortografska adaptacija u istraživanim putopisima. Morfološka i semantička analiza pokazat će načine njihovog prilagođavanja transfonemizacijom i transmorfemizacijom kao i preuzimanje njihovog značenja iz jezika izvornika. Rad će također doprinijeti rasvjetljavanju statusa slavenskih egzotizama u današnjim srednjojužnoslavenskim jezicima i u njihovoj leksikografiji.

Ključne riječi: slavenski egzotizmi, posuđenice, slavenski jezici, srednjojužnoslavenski jezici, putopisi, morfološki i semantički nivo analize, lingvokulturološki aspekt.

SLAVIC EXOTICISMS IN TRAVELOGUES ON SLAVIC COUNTRIES (A CASE STUDY OF TEXTS PUBLISHED IN OSLOBOĐENJE)

Exoticisms are lexical elements particularly characteristic of travel writing – a genre which, although undoubtedly part of literature, holds a borderline position due to its documentary nature. In shaping the travel narrative, which aims to bring a particular culture closer to the recipient – or rather, to bring the recipient closer to that culture – travel writers often employ lexical means that are characteristic of the culture they describe. This is achieved in various ways, one of which, quite unusual, involves the use of vocabulary from other languages in its original or transliterated, yet slightly modified form.

This paper analyzes exoticisms in travelogues about Slavic countries – Poland, Bulgaria, and the former countries of Czechoslovakia and the Soviet Union. The analyzed travelogues include *From a Journey through Poland* by Bora Drašković, *In the Enchanted City (Krakow)* by Marina Trumić, *From a Journey through Bulgaria* by Vuk Krnjević, *Siberian Diary* by Zdravko Čolić, and *From a Journey through the Soviet Union* and *From a Journey through Czechoslovakia* by Mladen Arnautović, all published in *Oslobođenje* during the 1950s and 1960s. In presenting other Slavic nations, exoticisms are used to name various concepts from their material and spiritual culture, such as those related to customs, folk beliefs, food, drinks, dances, clothing, and more. The study explores the basic forms of these linguistic borrowings and their orthographic adaptation in the analyzed travelogues. Morphological and semantic analysis will reveal the ways in which they are adapted through transphonemization and transmorphemization, as well as the adoption of their meanings from the source language. This paper also contributes to clarifying the status of Slavic exoticisms in contemporary South Slavic languages and their treatment in lexicography.

Key words: Slavic exoticisms, loanwords, Slavic languages, South Slavic languages, travel writing, morphological and semantic analysis, linguocultural aspect.

Irena Mikulaco

Sveučilište Jurja Dobrile – Filozofski fakultet
Pula, Hrvatska

KOMPARATIVNA SEMANTIČKA REPREZENTACIJA JUGOSLAVENSKOG I SOVJETSKOG KULTURNOG NAZIVLJA

Ovaj rad istražuje i uspoređuje semantičku reprezentaciju kulturnoga nazivlja u Jugoslaviji i Sovjetskom Savezu od 1940. do 1990. godine. Fokus je na analizi ključnih termina koji odražavaju specifične ideološke, političke i društvene kontekste dvaju socijalističkih sustava. Sovjetsko kulturno nazivlje, oblikovano strogim načelima socijalističkoga realizma, uključuje pojmove poput *samizdata*, *tamizdata*, *socijalističkog realizma* i dr., koji simboliziraju kontroliranu kulturnu produkciju. S druge strane, jugoslavensko kulturno nazivlje odražava specifičan hibrid socijalizma i pluralizma, izražen kroz termine poput *partizanskog filma*, *crnog vala* i *kulturne diplomacije Galeba* i dr. Usporedba otkriva kako je centralizirani sovjetski model rezultirao uniformnim pristupom kulturi, dok je jugoslavenski decentralizirani sustav poticao kreativnost i otvorenost prema globalnim utjecajima. Rezultati ukazuju na to kako su ideološke razlike, kulturna i jezična politika utjecale na oblikovanje jezika kulture i diskursa u ova dva sustava, naglašavajući ulogu kulturnoga nazivlja u artikulaciji kolektivnog identiteta.

Ključne riječi: kulturno nazivlje, socijalistički realizam, jugoslavenski model, sovjetski model, jezična politika.

COMPARATIVE SEMANTIC REPRESENTATION OF YUGOSLAV AND SOVIET CULTURAL TERMINOLOGY

This paper examines and compares the semantic representation of cultural terminology in Yugoslavia and the Soviet Union from 1940 to 1990. The focus is on analysing key terms that reflect the specific ideological, political, and social contexts of the two socialist systems. Soviet cultural terminology, shaped by the strict principles of Socialist Realism, includes concepts such as *samizdat*, *tamizdat*, and *Socialist Realism*, among others, symbolizing tightly controlled cultural production. On the other hand, Yugoslav cultural terminology reflects a distinctive hybrid of socialism and pluralism, expressed through terms such as *partisan*

film, *black wave*, and *Galeb cultural diplomacy*, among others. The comparison reveals that the centralized Soviet model resulted in a uniform approach to culture, while the Yugoslav decentralized system fostered creativity and openness to global influences. The findings indicate that ideological differences, as well as cultural and linguistic policies, significantly shaped the language of culture and discourse in these two systems, highlighting the role of cultural terminology in articulating collective identity.

Key words: Cultural terminology, Socialist Realism, Yugoslav model, Soviet model, Language policy.

Damir Mišetić

Sveučilište u Mostaru – Filozofski fakultet
Mostar, Bosna i Hercegovina

KAKAV MUKTOKAZ ŽNJ FILMOVA, KAKVI BAKRAČI! – O LEKSIČKI OTVORENIM FRAZEMIMA ILI FRAZEOSHEMAMA U HRVATSKOME JEZIKU

Frazeologija se dugo vremena držala rubnim područjem jezikoslovlja u kojemu je dosta toga idiosinkratično i iregularno, a obrasci i frazeosheme držali su se opet rubnim područjem te rubne discipline. Novija pak istraživanja pokazuju da uz idiosinkratične elemente u frazeološkome blagu jezika postoje mnogi obrasci i leksički otvoreni frazemi (frazeosheme) koji se rabe u suvremenoj sinkronijskoj izvedbi europskih jezika. Pretraživanjem mrežnoga korpusa CLASSLA-web.hr lako je prepoznati da su i u hrvatskome jeziku brojni primjeri ustaljenih i frekventnih frazeoshema.

Cilj je ovoga rada analizirati frazeme kakav (a, o) X[imenica, sintagma, paremija...], kakvi bakrači i žnj X[imenica] u hrvatskome mrežnom korpusu CLASSLA-web.hr radi njihova određivanja i opisa u skladu sa suvremenim frazeološkim spoznajama te razlikovanja od (okazionalnih) modifikacija. Na koncu će se predložiti i njihova prikladna leksikografska obradba u frazeološkim i općim rječnicima.

Obrasci i leksički otvoreni frazemi zaslužuju svakako veću pozornost u našim suvremenim frazeološkim istraživanjima, osobito zahvaljujući mogućnosti njihova lakšega prepoznavanja, opisa i lematiziranja na temelju korpusnolingvističkih istraživanja u mrežnim korpusima koji broje milijarde pojava.

Ključne riječi: leksički otvoreni frazemi, modifikacije, leksikografska obradba, korpusna lingvistika, hrvatski jezik.

KAKAV MUKTOKAZ ŽNJ FILMOVA, KAKVI BAKRAČI! – ABOUT LEXICALLY OPEN IDIOMS OR SCHEMATIC IDIOMS IN THE CROATIAN LANGUAGE

For a long time, phraseology was kept in the marginal area of linguistics, where a lot of things are idiosyncratic and irregular, whereas patterns and schematic idioms were again kept in the marginal area of that marginal discipline. However,

more recent research shows that in addition to idiosyncratic elements in the phraseological treasure of the language, there are many patterns and lexically open idioms (schematic idioms) that are used in the contemporary synchronic performance of European languages. By searching the CLASSLA-web.hr online corpus, it is easy to recognize that there are numerous examples of established and frequent schematic idioms in the Croatian language as well.

The aim of this paper is to analyse the idioms *kakav* (a, o) X[noun, syntagma, *paremia*..], *kakvi bakrači* and *žnj* X[noun] in the Croatian online corpus CLASSLA-web.hr in order to determine and describe them in accordance with contemporary phraseological knowledge and distinguish them from (occasional) modifications. At the end of the paper, their appropriate lexicographic treatment in phraseological and general dictionaries will be proposed.

Patterns and lexically open idioms certainly deserve greater attention in our contemporary phraseological research, especially thanks to the possibility of their easier recognition, description and lemmatization based on corpus linguistic research in online corpora that number billions of occurrences.

Key words: lexically open idioms, modifications, lexicographic processing, corpus linguistics, Croatian language.

Lidija Nerandžić Čanda

Univerzitet u Beogradu – Filološki fakultet
Beograd (Sombor), Srbija

Dragana Francišковиć

Univerzitet u Novom Sadu – Učiteljski fakultet na mađarskom nastavnom jeziku u
Subotici
Subotica, Srbija

INTERTEKSTUALNI DIJALOG DŽEVADA KARAHASANA U *PISMA IZ 1993.* I *IVE ANDRIĆA U PISMU IZ 1920.* (LEKSIČKO-SEMANTIČKI ASPEKT)

Interpoliranje citata Andrićeve priče u “Pismo iz 1993.” Dževad Karahasan, po Jasmini Ahmetagić, jasno signalizira da te dve priče treba čitati uporedo. One ne oponiraju jedna drugoj, nego se postupkom pisma u pismu, potvrđuje stav da su uverenja Andrićevog Levenfelda podvrgnuta revidiranju vlastitih uverenja. Tako, unoseći Andrićev citat i Maksovo promišljanje o različitom računanju vremena četiri konfesije u Bosni, stariji, Karahasanov Maks, iz naknadne perspektive zaključuje: “Priznajem da nisam otkrio zašto je dobro ako se svi ravnamo prema jednom kalendaru i ujedinito se u jednom zajedničkom osjećanju vremena” (Karahasan 2007, 86–87).

U Andrićevom “Pismu iz 1920.” imenica mržnja ponavlja se 47 puta. Nikada sinonimno. Ona je centar semantičkog polja celokupne pripovetke. Kod Dž. Karahasana nalazimo na njen odjek, metamorfozu. Ovdje je iskazana i sinonimima, i antonimima, čime se njeno modifikovanje preobličava. Suština tog proisticanja kazuje o neuništivosti ne samo kulture, no i sadašnjosti koja proističe iz prošlosti. Leksičko-semantički aspekt odnosi se na odnose i značaje reči unutar jezika, uključujući sinonimiju, antonimiju i druge semantičke odnose između leksema. Ovaj aspekt proučava kako reči sa različitim izrazima mogu imati slične ili različite sadržaje, što ukazuje na bogatstvo značenja i konteksta korišćenja reči. U radu ćemo kontrastivno analizirati leksičko-semantički aspekt proučavanja jezika Andrićeve i Karahasanove pripovetke na sledećim nivoima: 1. Analiza značenja reči; 2. Proučavanje odnosa među rečima; 3. Kontekstualna upotreba.

Ključne reči: intertekstualnost, Karahasan, Andrić, leksika, semantika.

INTERTEXTUAL DIALOGUE BETWEEN DŽEVAD KARAHASAN IN *LETTER FROM 1993* AND IVO ANDRIĆ IN *LETTER FROM 1920* (LEXICAL-SEMANTIC ASPECT)

Interpolation of quotes from Andrić's story in "Letter from 1993" Karahasan, according to Jasmina Ahmetagić, clearly signals that the two stories should be read side by side. They do not oppose each other, but the letter-to-letter process confirms the position that Andrić's Levenfeld's beliefs are subject to revision of his own beliefs. Thus, introducing Andrić's quote and Max's reflection on the different time calculation of the four confessions in Bosnia, the elder, Karahasan's Max, concludes from a later perspective: "I admit that I have not discovered why it is good if we all align ourselves according to one calendar and unite in one common sense of time" (Karahasan 2007, 86-87).

In Andrić's "Letter from 1920", the noun hatred is repeated 47 times. Never synonymous. She is the centre of the semantic field of the entire story. At Dž. Karahasan we find its echo, metamorphosis. Here it is expressed by both synonyms and antonyms, which changes its modification. The essence of that emanation speaks of the indestructibility of not only culture, but also the present, which emanates from the past. The lexical-semantic aspect refers to the relationships and meanings of words within a language, including synonymy, antonyms and other semantic relationships between lexemes. This aspect studies how words with different expressions can have similar or different contents, which indicates the richness of meaning and context of word use. In this paper, we will contrastively analyse the lexical-semantic aspect of the language study of Andrić's and Karahasan's short stories at the following levels: 1. Analysis of word meanings; 2. Studying the relationship between words; 3. Contextual use.

Key words: intersexuality, Karahasan, Andrić, lexicon, semantics.

Maja Opašić

Sveučilište u Rijeci – Učiteljski fakultet
Rijeka, Hrvatska

Nina Spicijarić Paškvan

Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti – Zavod za povijesne i društvene znanosti HAZU
Rijeka, Hrvatska

ODABRANE POSLOVICE, IZREKE I FRAZEMI IZ BOJNIČIĆEVE SLOVNICE MADŽARSKOGA JEZIKA I NJIHOVI HRVATSKI EKVIVALENTI

U izlaganju će se analizirati odabrane mađarske poslovice, izreke i frazemi iz *Slovnice mađarskoga jezika* Ivana Bojničića. Radi se o dvije gramatike izdane u nakladi knjižare L. Hartmana (St. Kugli) u Zagrebu 1905. i 1912. godine u kojima poseban III. Dodatak nosi naslov *Izabrane mađarske poslovice. Válogatott magyar közmondások*. Cilj izlaganja je analizirati naveden korpus te pronaći ekvivalente poslovica, izreka i frazema u suvremenim mađarskim jezičnim priručnicima kao i u hrvatskome jeziku. Stoga će se provesti kontrastivna analiza odabranih primjera kojoj je cilj utvrditi potpune i djelomične ekvivalente (potpuna ili djelomična podudarnost u izrazu, potpuna podudarnost u sadržaju), ali i primjera za koje u hrvatskome jeziku postoji samo sadržajni ekvivalent.

Ključne riječi: Bojničić, gramatika, hrvatski, mađarski, frazemi, poslovice, izreke.

SELECTED PROVERBS, SAYINGS, AND IDIOMS FROM BOJNIČIĆ'S HUNGARIAN GRAMMAR AND THEIR CROATIAN EQUIVALENTS

The presentation will analyse selected Hungarian proverbs, sayings, and idiomatic expressions from *Slovnica mađarskoga jezika* (Hungarian Grammar) by Ivan Bojničić. These two grammars were published by the publisher L. Hartman (St. Kugli) in Zagreb in 1905 and 1912, in which a special third appendix is titled *Izabrane mađarske poslovice. Válogatott magyar közmondások*. (*Selected Hungarian Proverbs*). The presentation analyses the selected corpus and aims to find equivalents of the proverbs, sayings, and idioms in contemporary Hungarian language manuals, as well as in the Croatian language. Therefore, a contrastive

analysis of selected examples will be conducted, aiming to determine complete and partial equivalents (complete or partial correspondence in expression, complete correspondence in meaning). We will also discuss examples from the corpus for which there are only content equivalents in the Croatian language.

Key words: Bojničić, grammar, Croatian, Hungarian, proverbs, sayings, idioms.

Sanja Orlandić

Fakultet za crnogorski jezik i književnost – Cetinje

Nikšić, Crna Gora

MEDIJSKA RATNA RETORIKA I NJENE IDEOLOŠKE IMPLIKACIJE PREMA KODIFIKACIJI CRNOGORSKOGA JEZIKA

U radu ću analizirati načine na koji se kroz medije koristila ratna retorika za delegitimizaciju procesa kodifikacije crnogorskog jezika. Fokus će biti na strategijama nominacije i predikacije. Posebna pažnja biće posvećena metaforama kroz koje je oblikovana javna percepcija i legitimiziranje protivljenju kodifikacije. Kroz rad ću povezati i ideološke implikacije ovih strategija i njihov doprinos širem društvenom i političkom kontekstu, sa naglaskom na pitanja nacionalnog i jezičkog identiteta u Crnoj Gori.

Ključne riječi: kodifikacija crnogorskog jezika, medijski diskurs, ratna retorika, ideološke implikacije, nominacija, predikacija, jezički identitet.

MEDIA WAR RHETORIC AND ITS IDEOLOGICAL IMPLICATIONS FOR THE CODIFICATION OF THE MONTENEGRIN LANGUAGE

This paper will examine the use of war rhetoric in media discourse as a strategy to delegitimize the codification process of the Montenegrin language. The analysis will focus on the strategies of nomination and predication, with particular attention given to metaphors that have shaped public perception and legitimized opposition to the codification. Furthermore, the study will explore the ideological implications of these discursive strategies and their contribution to the broader social and political context, emphasizing issues of national and linguistic identity in Montenegro.

Key words: codification of the Montenegrin language, media discourse, war rhetoric, ideological implications, nomination, predication, linguistic identity.

Merima Osmankadić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

TEMATSKA I INFORMACIJSKA STRUKTURA U ROMANU *TRAVNIČKA HRONIKA* I NJEGOVA DVA ENGLESKA PRIJEVODA

U ovome radu polazimo od Hallidayevog poimanja tematske i informacijske strukture kao dva komplementarna, ali ipak odvojena sistema koja strukturiraju i održavaju tok diskursa na strukturalnom nivou. Osnovna jedinica tematske strukture je klauza kao poruka i sastoji se od *teme* i *reme*, dok je informacijska jedinica osnova informacijske strukture. Informacijska jedinica može odgovarati jednoj klauzi, ali i strukturama manjim i većim od proste klauze, i sastoji se od Datog i Novog, odnosno od informacije koja je poznata i one koja je nepoznata. Tematska progresija diskursa, kao i informacijski balans između Datog i Novog, postiže se uz pomoć reda riječi u klauzi. Iako i bosanski i engleski pripadaju SVO jezicima, razlikuju se po tome što je red riječi u bosanskom relativno slobodan (ili bolje rečeno, fleksibilan), dok je on u engleskom relativno fiksiran, što je direktna posljedica reduciranog padežnog sistema i fleksije. Međutim, bez obzira na relativno fiksiran poredak riječi u engleskoj klauzi, i taj jezik posjeduje sintaksičke konstrukcije koje odstupaju od kanonskog reda riječi i koje omogućavaju komunikacijski dinamizam u diskursu u skladu s tematskom i informacijskom strukturom (neki autori, kao što su Ward, Birner i Huddleston 2002), ove konstrukcije nazivaju i *information-packaging constructions*). U engleskom jeziku se može uočiti još jedan princip koji je komplementaran informacijskoj strukturi Dato – Novo, a to je tzv. *end-weight principle*, tj. tendencija da se strukturalno “teži”, odnosno kompleksniji sintaksički elementi nalaze na kraju klauze, dok su na početku klauze obično smještene “lakše”, odnosno manje kompleksne strukture, najčešće zamjenice ili proste imeničke sintagme. Istraživanja su pokazala da je Data informacija u klauzi obično “upakovana” u “lakše” strukture, dok je Novo “upakovano” u “teže”. Osnovni cilj ovoga rada jeste analizirati tematsku i informacijsku strukturu u Prologu romana *Travnička hronika* Ive Andrića, i kontrastirati je s tematskom i informacijskom strukturom u dva engleska prijevoda toga romana, *Bosnian Chronicle* Josepha Hitreca i *The Days of the Consuls* Celijs Hawkesworth u saradnji s Bogdanom Rakićem. Budući da se radi o žanru književnog teksta i njegovim prijevodima, postavilo se pitanje da li se tu radi o kontrastivnoj analizi

ili translatologiji. Odgovor smo pronašli u metodološkom pristupu ovakvoj analizi koji se naziva kontrastivna funkcionalna analiza (Chesterman 1998), a koja spaja ove dvije oblasti. Kontrastivna funkcionalna analiza nam pruža adekvatan metodološki aparat za naše istraživanje jer se bazira na funkcionalnim teorijama jezika, između ostalih i na sistemskoj funkcionalnoj lingvistici, koja je i osnovno polazište ovoga istraživanja.

Ključne riječi: tematska struktura, informacijska struktura, red riječi, kontrastivna funkcionalna analiza, tekstualna ekvivalencija.

THEMATIC AND INFORMATION STRUCTURE IN *TRAVNIČKA HRONIKA* AND ITS TWO ENGLISH TRANSLATIONS

This paper takes as its starting point Halliday's account of thematic and information structure as two complementary, and yet separate systems, which construe and manage the discourse flow at structural level. The main unit of thematic structure is the clause as a message, and it consists of Theme and Rheme, while the information unit is the basic unit of information structure. The information unit can be parallel with the clause, but it can stretch over more than one clause, or less than one clause. It consists of Given and New, viz. the information that is familiar and that which is unfamiliar. Thematic progression of discourse, as well as information balance between Given and New, is achieved by the word order in a clause. Even though both Bosnian and English belong to SVO languages, they differ in that the word order in Bosnian is relatively free (or better, flexible), whereas in English it is relatively fixed, which is a direct consequence of its reduced case system and inflection. However, in spite of the relatively fixed word order in an English clause, that language too possesses syntactic constructions that depart from the canonical word order and that make communicative dynamism in discourse possible in accordance with thematic and information structure (some authors, like Ward, Birner and Huddleston (2002), call them information-packaging constructions). There is another important syntactic principle in English, called end-weight principle, which complements information structure, and postulates that "heavier", or more complex syntactic elements tend to occur at or toward the end of the clause, whereas "lighter", or less complex structures like pronouns or simple noun phrases, tend to appear at the beginning of the clause. Research has shown that Given in the clause is usually "packaged" in "lighter" structures, whereas New is usually packaged in "heavier" structures.

The main aim of this paper is to analyse thematic and information structure in the Prologue of *Travnička hronika* by Ivo Andrić, and contrast it with thematic and information structure in two English translations of that novel, *Bosnian Chronicle* by Joseph Hitrec and *The Days of the Consuls* by Celia Hawkesworth in collaboration with Bogdan Rakić. Since the analysis concerns the literary genre and its translations, a question arose whether the analysis should be done within the framework of contrastive analysis or translation studies. The answer to that question was found in a methodological approach to such an analysis called contrastive functional analysis (Chesterman, 1998), which reconciles these two frameworks and blends them into one. Contrastive functional analysis offers us adequate methodological tools for our research because it is based on functional theories of language, systemic functional linguistics among others, on which this paper heavily relies.

Key words: thematic structure, information structure, word order, contrastive functional analysis, textual equivalence.

Bogumił Ostrowski

Uniwersytet Komisji Edukacji Narodowej w Krakowie – Instytut Języka Polskiego PAN
Instytut neofilologii uken – Pracownia etymologii i geolingwistyki (IJP PAN)
Kraków, Polska

NAJNOWSZE SŁOWNIKI I OPRACOWANIA ETYMOLOGICZNE JĘZYKÓW I DIALEKTÓW SŁOWIAŃSKICH

Sytuacja geopolityczna (zbrojna agresja Rosji na Ukrainę), która miała miejsce podczas globalnej pandemii, niezwykle skomplikowała naukowe relacje w słowiańskim kręgu językoznawczym. Ta sytuacja wciąż niestety przekłada się nie tylko do realizację zainicjowanych (często wspólnych) projektów badawczych, ale przede wszystkim na wymianę myśli naukowej.

W referacie chciałbym przedstawić najnowsze wyniki badań etymologów słowiańskich ośrodków naukowo-badawczych z uwzględnieniem gwarowej i potocznej warstwy ogólnosłowiańskiego leksykonu. Szczególną uwagę chciałbym zwrócić na takie publikacje słownikowe jak *Słownik etymologiczny polszczyzny potocznej* Adama Fałowskiego; tegoż, we współautorstwie z Wiktorią Hojsak, *Etymologie łemkowskie*, czy też monografie Ľubora Kráľika *Etymológia a nárečová lexikografia (na materiáli Slovníka slovenských nárečí)* oraz – wydane w 2023 roku – *Dimenzie slovenskej etymológie*. Omówione zostanie także dzieło belgradzich etymologów — wydane także pod koniec 2023 roku nowe tomy dwu *słowników etymologicznych języka serbskiego*.

Słowa kluczowe: etymologia, leksykologia i leksykografia historyczna, językoznawstwo diachroniczne.

AN OVERVIEW OF RECENT DEVELOPMENTS IN THE FIELD OF ETYMOLOGYSLAVIC LANGUAGES AND DIALECTS IN SLAVIC SCIENTIFIC RESEARCH CENTRES

The geopolitical situation (Russia's armed aggression in Ukraine), which occurred during the global pandemic, complicated relations in the Slavic linguistic area. This situation still affects not only the implementation of initiated (often joint) research projects, but above all the exchange of scientific ideas.

In this article I would like to present the latest research results of etymologists in Polish and foreign scientific centres, especially Slavic ones, taking into account the dialectal and colloquial layers of the general Slavic lexicon. I would like to draw special attention to such dictionary publications as *Słownik etymologiczny polszczyzny potocznej* by Adam Fałowski, and *Etymologie łemkowskie* by Adam Fałowski co-authored with Wiktoria Hojsak, or monographs by Ľubor Králik: *Etymologie a nárečová lexicografia (na materiáli Slovníka slovenských nárečí)* and – published in 2023 – *Dimenze slovenskej etymologii*. The work of the Belgrade etymologists will also be presented – new volumes of two *etymological dictionaries of the Serbian language* (published at the end of 2023).

Key words: etymology, historical lexicology and lexicography, diachronic linguistics.

Ivica Peša Matracki

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

O SEMANTICI ODABRANIH JEDNOSTAVNIH PRIJEDLOGA U SUVREMENOM HRVATSKOM JEZIKU

U gramatikama prijedlozi su nepromjenjive riječi kojima se izražavaju odnosi među predmetima, događajima i pojmovima. S morfosintaktičkog stajališta oni su glave prijedložnih sintagmi. Zbog svojih relacijskih funkcija prijedlozi su višeznačni, tj. njihova se značenja konstruiraju kontekstualno s obzirom na značenja dopuna kojima upravljaju. U suvremenim teorijama funkcionalno definiranje prijedloga vezuje se uz njihovo osnovno prostorno i vremensko značenje. Osnovni značenjski odnosi prijedloga često se svode na nabranje različitih uporabnih vrijednosti pri čemu se zanemaruje leksički potencijal pojedinog prijedloga, tj. narav njegovih značenjskih proširenja.

Leksički sadržaj prijedloga i morfoloških padeža kojima je obilježena prijedložna sintagma vrlo je bitan za istraživanje ove teme jer je u njemu često sadržano prototipno značenje samog prijedloga. Međutim, njihovog značenjskog odnosa nema po samim prijedlozima i morfološkim oblicima, u analizu moraju biti uključeni i elementi koji se njima dovode u vezu te njihova implicitna značenjska struktura.

Teorijski okvir istraživanja oslanja se na glavne postavke kognitivne lingvistike koja je osmislila teorijsko polazište za semantičku analizu prijedloga (usp. Belaj i Faletar 2014, Matovac 2017). Glavni je cilj ovoga istraživanja provesti preciznu i teorijski dosljedno osmišljenu korpusno utemeljenu analizu hrvatskih jednostavnih prijedloga koji imaju relevantan značenjski potencijal (prostor, vrijeme, izvor, sredstvo, način, uzrok): od, u, s(a), na, među, iz, po. Budući da neke relevantne spoznaje kognitivne lingvistike u vezi prijedloga nisu dale zadovoljavajuće rezultate u empirijski utemeljenom opisu, pokušat ćemo također otvoriti neka pitanja teorijske naravi kojima bi valjalo posvetiti više pažnje u budućnosti.

Ključne riječi: jednostavni prijedlog, kognitivna lingvistika, prototipno značenje, značenjski potencijal, hrvatski jezik.

ON THE SEMANTICS OF SELECTED SIMPLE PREPOSITIONS IN MODERN CROATIAN

In grammars, prepositions are invariant words that express relationships between objects, events and concepts. From the morphosyntactic point of view, they are the heads of prepositional phrases. Because of their relational functions, prepositions have multiple meanings, i.e. their meanings are constructed contextually with respect to the meanings of the complements they govern. In contemporary theories, the functional definition of prepositions is linked to their basic spatial and temporal meaning. The basic meaning relationships of prepositions are often reduced to enumerating different usage values, while the lexical potential of a single preposition is ignored, i.e. the nature of its semantic extensions.

The lexical meaning of prepositions and morphological cases that characterize the prepositional phrase is very important for the research of this topic because it often contains the prototypical meaning of the preposition itself. However, their meaning relationship is not based on the prepositions and morphological forms themselves, the elements connected to them and their implicit meaning structure must also be included in the analysis.

The framework of the research relies on the main principles of cognitive linguistics, which developed the theoretical model for the semantic analysis of prepositions (cf. Belaj and Faletar 2014, Matovac 2017). The first aim of this research is to carry out a precise and theoretically consistently designed corpus-based analysis of Croatian simple prepositions that have a relevant meaning potential (space, time, source, instrument/means, way/manner, cause): *od*, *u*, *s(a)*, *na*, *među*, *iz*, *po*. Since some relevant ideas of cognitive linguistics on the prepositions did not give satisfactory results in an empirically based description, we will also try to open some questions of a theoretical nature that should be given more attention in the future.

Key words: simple preposition, cognitive linguistics, prototypical meaning, meaning potential, Croatian language.

Iva Petrak

Sveučilište u Heidelbergu – Slavistički institut
Heidelberg, Njemačka

METAFORE I IDEOLOGIJA U SUVREMENOM HRVATSKOM RAČUNALNO POSREDOVANOM DISKURSU

Rad istražuje suvremeni krajolik hrvatskog internetskog diskursa, s posebnim naglaskom na purističke rasprave o jeziku na internetskim forumima. Primjenjujući teoretski okvir kritičke analize metafora (*Critical Metaphor Analysis* (Charteris-Black, 2004)), rad se oslanja na korpus jezično-kritičkih iskaza, prikupljenih s najveće hrvatske internetske online platforme, *Forum.hr*. Koristeći pristup odozgo prema dolje, studija ispituje temeljne ideologije koje se odražavaju kroz četiri najizraženija metaforička okvira u diskursu: jezični purizam je (prekomjerna) čistoća, jezik je riznica, jezik je živi organizam i jezična situacija je nasilna situacija. Iako su ovi metaforički okviri konvencionalno prisutni u purističkim diskursima, analiza upućuje na to da konkretne metafore i izvorne domene koje se ovdje dosljedno koriste unutar svakog okvira odražavaju individualne i kolektivne stavove prema jeziku te ideologije koje su specifične za hrvatski jezični krajolik. Nadalje, ove metafore nadovezuju se na ustaljene povijesne jezične narative te odražavaju širi društveno-politički kontekst u Hrvatskoj.

Ključne riječi: jezični purizam, računalno posredovan diskurs, metaforički okvir, ideologija, metajezik.

METAPHORS AND IDEOLOGY IN CONTEMPORARY CROATIAN COMPUTER-MEDIATED DISCOURSE

This study examines the current landscape of Croatian online discourse, with a particular focus on purist language debates within online discussion forums. Using Critical Metaphor Analysis (Charteris-Black, 2004), it analyses a self-compiled corpus of language-critical metalinguistic utterances sourced from Croatia's largest online discussion platform, *Forum.hr*. Adopting a top-down approach, the study investigates the underlying ideologies underlying four of the most salient linguistic metaphors – or, more precisely, metaphorical frames – that recur throughout the discourse: linguistic purism is (excessive) cleanliness, language is a repository of wealth, language is a living organism and linguistic

situation is a violent situation. The findings reveal that while these metaphorical frames are conventionally employed in purist contexts, the specific metaphors and the source domains consistently employed within each frame are used in ways that reflect both individual and collective language attitudes and ideologies unique to the Croatian linguistic landscape. Moreover, these metaphors build upon established historical linguistic narratives and resonate with broader socio-political contexts in Croatia.

Key words: linguistic purism, computer-mediated discourse, ideology, metaphorical framing, metalanguage.

Lucia Ráčková

Matej Bel University in Banská Bystrica – Faculty of Arts
Banská Bystrica, Slovensko

MIRATIVITA V SLOVENSKOM JAZYKU. NA PRÍKLADE ROMÁNU ŽIVÝ BIČ OD MILA URBANA

Podľa Aikhenwaldovej (2012a: 435) miratívne významové odtienky vyjadrujú predovšetkým afixy, zložené predikáty a zámená. Ide o koncept, ktorý existuje v každom jazyku, avšak v slovenčine nebol doteraz spracovaný uceleným spôsobom, a to napriek tomu, že ho DeLancey uviedol už v roku 1997. Pôvodne sa tento jav skúmal najmä v exotických jazykoch Amazónie (Aikhenwaldová, 2004, 2012b). Zo slovanských jazykoch je kategória mirativity najviac spracovaná v bulharčine (Tsonev 1911, Weigand 1923, Gerdžikov, 1984, Yovkova-Shii, 2004, Guéntcheva, 2006). Existujú o nej zmienky v českých lingvistických prácach (Hoffmannová – Homoláč – Mrázková 2019, Kratochvílová, 2021), avšak nie detailné spracovanie formou štúdií, kapitol či monografií venovaných danej problematike.

Predmetom príspevku sú miratívne odtienky ako súčasť vyjadrovania emócií (prekvapenie, uvedenie novej informácie, neočakávanosť vzhľadom na moment prehovoru, podrobnejšie Aikhenwaldová, 2012a) v slovenskom jazyku. (Financované z prostriedkov EÚ NextGenerationEU prostredníctvom Plánu obnovy a odolnosti Slovenska, projekt č. 09I03-03-V04-00417. V rámci investície zefektívnenia riadenia a posilnenia financovania výskumu, vývoja a inovácií. Excelentná veda.) Cieľom výskumu je identifikácia, analýza a kategorizácia miratívnych markerov v románe *Živý bič* (Urban, vydanie z roku 2003). Domnievame sa, že miratívne odtienky v slovenčine sa vyjadrujú predovšetkým afixmi a príslovkami. Zo synchronného neologického pohľadu skúmame potenciál a produktivitu afixov v slovenčine, predovšetkým prefixov na úrovni slovesa. Výskumné zistenia poslúžia lingvistom a záujemcom o modalitu v jazyku i lexikálnu sémantiku.

Kľúčové slová: mirativita, Aikhenwaldová, afixy, prefixálne slovesá, *Živý bič*.

MIRATIVITY IN SLOVAK LANGUAGE. ON THE EXAMPLE OF THE NOVEL *ŽIVÝ BIČ* (*THE LIVING WHIP*) BY MILO URBAN

According to Aikhenwald (2012a: 435), mirative shades of meaning are mainly expressed by affixes, compound predicates and pronouns. This is a concept that exists in every language, but it has not yet been treated in a coherent way in Slovak, despite the fact that DeLancey introduced it as early as 1997. Originally, this phenomenon was studied mainly in the exotic languages of Amazonia (Aikhenwald 2004, 2012b). Among the Slavic languages, the category of mirativity is most elaborated in Bulgarian (Tsonev 1911, Weigand 1923, Gerdžikov 1984, Yovkova-Shii 2004, Guéntcheva 2006). There are mentions of it in Czech linguistic works (Hoffmannová – Homoláč – Mrázková 2019; Kratochvílová 2021), but not a detailed elaboration in the form of studies, chapters, or monographs devoted to the subject.

The topic of the paper are mirative nuances as part of the expression of emotions (surprise, introduction of new information, unexpectedness with respect to the moment of speech, in more detail Aikhenwald, 2012a) in the Slovak language. (Funded by the EU NextGenerationEU through the Recovery and Resilience Plan for Slovakia under the project No. 09I03-03-V04-00417. Within the framework of more efficient governance and strengthening RDI funding – Investment. Excellent science.) The aim of the research is the identification, analysis and categorization of mirative markers in the novel *Živý bič* (*The Living Whip*, Urban, 2003 edition). We believe that mirative markers in Slovak are mainly expressed by affixes and adverbs. From a synchronic neological perspective, we investigate the potential and productivity of affixes in Slovak, especially prefixes at the verb level. The research findings will serve linguists and those interested in modality in language and lexical semantics.

Key words: mirativity, Aikhenwald, affixes, prefixal verbs, *Živý bič*, *The Living Whip*.

Francesca Sammartino

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

KAUZATIVNE KONSTRUKCIJE U MOLISKOHRVATSKOME GOVORU

Kauzativne konstrukcije (također: faktitivne/učinske konstrukcije) označavaju dva događaja, prvi u kojemu uzročnik (engl. *causer*) uzrokuje ili pokreće radnju, drugi u kojemu uzročenik (engl. *causee*) vrši/dovršava ili trpi radnju (Peša Matracki 2023: 44). Ovaj tip uzročnosti izražava se složenim predikatom (engl. *complex predicate*) u jezicima poput engleskoga, talijanskoga, francuskoga, portugalskoga, dok se u hrvatskome izražava uglavnom složenom rečenicom ili morfološki složenim glagolom (*idem*: 125; usp. Dixon 2000).

Iz kontaktološke i kontrastivne perspektive u radu se donosi analiza sintaktičkoga ustroja kauzativnih konstrukcija u moliškohrvatskome govoru, hrvatskoga štokavsko-ikavskoga govora u uporabi u jezičnome otoku hrvatske manjine u Italiji (u pokrajini Molise). Cilj je rada analiza utjecaja talijanskoga jezika na sintaksu kauzativnih konstrukcija u moliškohrvatskome govoru.

Kauzativne konstrukcije s glagolom *činiti* tipične su za zapadne romanske jezike poput talijanskoga (usp. Dixon 2000; Simone and Cerbasi 2001), a ista se nalazi u moliškohrvatskome (s glagolom *činit*). Korpusna se analiza tiče glavnih sintaktičkih svojstava kauzativnih konstrukcija u moliškohrvatskome (položaj klitika, ponašanje argumenata u službi A i O, negacija, pasiv itd.) te moguće vrste kauzativnih konstrukcija s obzirom na infinitivni (dopunski) glagol. Utvrđuje se da moliškohrvatski ima inovativna obilježja proizašla iz kontakta s talijanskim jezikom te da se moliškohrvatske kauzativne konstrukcije razlikuju i od konstrukcija s glagolom *činiti* u ostalim hrvatskim govorima.

Ključne riječi: kauzativne konstrukcije, moliškohrvatski govor, talijanski utjecaj, jezični kontakt, sintaksa.

CAUSATIVE CONSTRUCTIONS IN MOLISE CROATIAN DIALECT

Causative constructions denote two events, the first in which the causer causes or initiates an action, the second in which the causee performs/completes or undergoes the action (Peša Matracki 2023: 44). This type of causality is expressed by a complex predicate in languages such as English, Italian, French, Portuguese, while in Croatian it is expressed mainly by a complex sentence or a morphologically complex verb (*idem*: 125; cf. Dixon 2000).

From a contactological and contrastive perspective, the paper presents an analysis of the syntactic structure of causative constructions in Molise Croatian dialect, a Croatian Štokavian-Ikavian dialect spoken in the language island of the Croatian minority in Italy (in the Molise region). The aim of the paper is to analyse the influence of the Italian language on the syntax of causative constructions in Molise Croatian dialect.

Causative constructions with the verb *to make* (cro. *činiti*) are typical for Western Romance languages such as Italian (cf. Dixon 2000; Simone and Cerbasi 2001), and the same is found in Molise Croatian (with the verb *činit* (*to make*)). The corpus analysis concerns the main syntactic properties of causative constructions in Molise Croatian (clitic position, behavior of arguments in the function of A and O, negation, passive, etc.) and possible types of causative constructions with regard to the infinitive (complementary) verb. It is established that Molise Croatian has innovative characteristics resulting from the contact with the Italian language and that Molise Croatian causative constructions also differ from constructions with the verb *to make* in other Croatian dialects.

Key words: causative constructions, Molise Croatian dialect, Italian influence, linguistic influence, syntax.

Diana Stolac

Sveučilište u Rijeci – Filozofski fakultet
Rijeka, Hrvatska

Vesna Grahovac-Pražić

Sveučilište u Zadru – Filozofski fakultet
Rijeka, Hrvatska

JEZIČNI IZAZOVI POVRATNIKA IZ DIJASPORE U HRVATSKU

Veliki je broj povratnika iz dijaspor pripadnika prve generacije iseljenika. Oni su rođeni u Hrvatskoj, a neki su i dio školovanja proveli na hrvatskome jeziku. Za njih je povratak u Hrvatsku samo dijelom i jezični izazov. Pripadnicima druge generacije Hrvata u dijaspori (rođenima u novoj domovini njihovih roditelja) hrvatski je jezik nasljedni jezik. Istraživanja pokazuju da je njihovo poznavanje hrvatskoga jezika ograničeno na svim jezičnim razinama, od gramatike do leksika. Oni ne rabe hrvatski jezik u svim komunikacijskim situacijama ni u svim funkcionalnim stilovima te najčešće ne pišu niti čitaju na hrvatskom jeziku. Uporabna sfera hrvatskoga jezika za njih je obiteljska komunikacija. Istraživanje čije rezultate donosimo pokazuje s kojim se jezičnim izazovima susreću ako se odluče nastaviti život u Hrvatskoj. Izdvaja se sljedeće: (a) odnos nasljednoga i standardnoga jezika; (b) sročnost i (c) leksičke, posebice nazivoslovne dvojbe. Na temelju prikupljene i obrađene građe raspravlja se o jezičnim kompetencijama povratnika.

Ključne riječi: hrvatski jezik, hrvatski standardni jezik, dijaspora, nasljedni jezik, povratnici, jezična kompetencija.

LINGUISTIC CHALLENGES OF DIASPORA RETURNEES TO CROATIA

A large number of returnees from the diaspora are members of the first generation of emigrants. They were born in Croatia, and some of them spent part of their schooling in the Croatian language. For them, returning to Croatia is only partly a language challenge. To members of the second generation of Croats in the diaspora (born in the new homeland of their parents), the Croatian language is the heritage language. Research indicate that their knowledge of the Croatian

language is limited at all language levels, from grammar to vocabulary. They do not use the Croatian language in all communication situations or in all functional styles, and most often they neither write nor read in the Croatian language. To them, the sphere of use of the Croatian language is family communication. The results of the research which is presented, show the language challenges they face if they decide to continue living in Croatia. The following is highlighted: (a) the relationship between heritage and standard language; (b) agreement, and (c) lexical, especially terminology doubts. Based on the collected and processed material, the language competences of the returnees are discussed.

Key words: Croatian language, Croatian standard language, diaspora, heritage language, returnees, language competence.

Ljiljana Šarić

Univerzitet u Oslu – Institut za hrvatski jezik
Zagreb, Hrvatska / Oslo, Norveška

Agnieszka Będkowska-Kopczyk

University of Bielsko-Biala – Department of Modern Languages
Bielsko-Biala, Polska

SLAVIC PREPOSITIONAL CONSTRUCTIONS WITH NOUNS AND VERBS CORRESPONDING TO *HOPE* AND *DESPAIR*

This talk focuses on the semantics of prepositional constructions with nouns and verbs corresponding to *hope* and *despair* in Croatian, Slovene, and Polish. Using a corpus-based approach, we examine the similarities and differences in these constructions across the three languages. The study builds on our previous work on the conceptualization of *hope* and *despair* in these Slavic languages, where we analysed corpus examples to explore their semantic and syntactic features, as well as the metaphorical conceptualization of these emotions.

We also address the broader significance of space and spatial conceptualization in language expressions of emotion and emotional states. Additionally, we compare Slavic prepositional constructions with those in English.

Key words: emotions, prepositions, metaphor, Slavic.

SLAVENSKE PRIJEDLOŽNE KONSTRUKCIJE S IMENICAMA NADA I OČAJ, NJIHOVIM EKVIVALENTIMA, TE S TIM IMENICAMA POVEZANIM GLAGOLIMA

Ova se studija usredotočuje na semantički profil prijedložnih konstrukcija s imenicama *nada* i *očaj* te na profil prijedložnih konstrukcija s glagolima izvedenima od tih imenica. U komparativnoj perspektivi uspoređujemo hrvatske, slovenske i poljske konstrukcije na temelju korpusnog materijala istražujući sličnosti i razlike. Studija se temelji na prethodnom istraživanju konceptualizacije nade i očaja u slavenskim jezicima u kojem su analizirani korpusni primjeri da bi se istražile semantičke osobitosti tih imenica s naglaskom na metaforičkoj konceptualizaciji emocija na koje one upućuju. U okviru ove studije razmatramo ulogu prostora i na njemu utemeljene konceptualizacije u jezičnim izrazima emocija i

emocionalnih stanja te uspoređujemo slavenske prijedložne konstrukcije s onima na engleskom jeziku.

Ključne riječi: emocije, prijedlozi, metafora, slavenski jezici.

Amela Šehović

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

GEJMERSKI ŽARGON BOSANSKOG JEZIKA

Predmet istraživanja u radu su lekseme tipične za gejmerski žargon bosanskog jezika. Cilj istraživanja je utvrditi kojem sloju leksike ove lekseme pripadaju i da li se one uvijek uklapaju u gramatički sistem bosanskog jezika, naročito na tvorbenom planu. Korpus je prikupljen iz tri izvora: stručne (gejmerske) literature, pisanih poruka gejmera i ankete. Treći izvor (anketa) je dvovrstan – informanti za nju su kako gejmeri tako i opća populacija. Na taj način, nastoji se utvrditi koliko je gejmerski žargon poznat prosječnom govorniku bosanskog jezika i da li sociolingvistička varijabla dobi u tome igra značajnu ulogu. Istraživanjem se želi dati odgovor i na pitanje koliko stručni žargoni doprinose leksičkom bogaćenju jezika.

Ključne riječi: gejmerski žargon, bosanski jezik, stručni termini, angloneologizmi, žargonizmi.

BOSNIAN LANGUAGE GAMER JARGON

This paper focuses on words typical of the gaming jargon of the Bosnian language. The aim of the research is to determine which layer of lexicon these lexemes belong to and whether they are always part of the grammatical system of the Bosnian language, especially at the level of word formation of the Bosnian language. The corpus is compiled from three sources: professional (gaming) literature, written messages from gamers, and surveys. The third source (survey) is of two types – informants are both gamers and the general population. In this way, efforts are made to determine how familiar the gaming jargon is to the average speaker of Bosnian language and whether the sociolinguistic variable of age plays a significant role in this. The aim of this research is also to answer the question how much professional jargons contribute to lexical enrichment of the Bosnian language.

Key words: gaming jargon, Bosnian language, professional terms, Angloneologisms, Jargonisms.

Jožica Škofic

Inštitut za slovenski jezik Frana Ramovša
Ljubljana, Slovenija

SLOVENSKA GEOLINGVISTIKA PRED (VEDNO) NOVIMI IZZIVI

V prvem delu predstavitve bo na kratko predstavljena zgodovina nastajanja Slovenskega lingvističnega atlasa in izzivi, s katerimi so se soočali sodelavci pri projektu (zasnova projekta, spreminjanje mreže krajevnih govorov, dopolnjevanje vprašalnice, izzivi zbiranja narečnega gradiva na terenu, spreminjanje metod in orodij za kartiranje narečnega gradiva). V jedrnem delu prispevka bodo prikazane rešitve težjih dialektoloških vprašanj iz doslej objavljenih delov SLA (na fonološki, morfološki in leksikalni ravni jezikovnega sistema). V zadnjem delu si bomo poskušali odgovoriti na vprašanja: zakaj sta dialektologija in geolingvistika še vedno pomembni področji jezikoslovnih raziskav in kako se je mogoče povezovati z drugimi (jezikoslovnimi, humanističnimi, družboslovnimi in naravoslovnimi) vedami. So sodobni dialektologiji jezikovne tehnologije v pomoč (o modelu nove podatkovne zbirke za geolingvistične in dialektološko-leksikografske projekte DIAtlas in o spletišču iSLA) ter koliko in s čim lahko dialektologi prispevamo k razvoju jezikovnih tehnologij (o sodelovanju v projektih Mezzanine, PoVeJMo)?

Ključne besede: *Slovenski lingvistični atlas* (SLA), dialektologija, geolingvistika, slovenski jezik.

SLOVENIAN GEOLINGUISTICS FACES (ALWAYS) NEW CHALLENGES

In the first part of the presentation, the history of the Slovenian Linguistic Atlas and the challenges faced by project collaborators will be briefly presented (preparation of the project, changing the network of local dialects, supplementing the questionnaire, challenges of collecting dialect material in the field, changing methods and tools for mapping dialect materials). In the core part of the paper, solutions to difficult dialectological questions from the parts of SLA published so far (on the phonological, morphological and lexical levels of the language system)

will be shown. In the last part, we will try to answer the questions: why dialectology and geolinguistics are still important areas of linguistic research and how it is possible to connect with other sciences (in the field of linguistics, humanities, social sciences and natural sciences). Are language technologies helpful to modern dialectology (about the new database model for geolinguistics and dialectological lexicography DIAtlas and the iSLA website) and how much and how can dialectologists contribute to the development of language technologies (about participation in the Mezzanine and PoVeJMo projects)?

Key words: Slovenian Linguistic Atlas, dialectology, geolinguistics, Slovenian language.

Ana Valjan

Universität Heidelberg – Slavisches Institut
Heidelberg, Njemačka

MORFEMI KAO NOSITELJI HRVATSKOG JEZIČNOG I NACIONALNOGA IDENTITETA U BOSNI I HERCEGOVINI

Hrvati u Bosni i Hercegovini su pravno konstitutivan narod, a ne manjina, u skladu s tim je i hrvatski jezik u Bosni i Hercegovini jedan od triju službenih jezika, a ne manjinski jezik. Međutim, ima li se u vidu sva kompleksnost društvenopolitičke situacije bosanskohercegovačkoga prostora i to da su Hrvati u njoj najmanji konstitutivni narod s tendencijom iseljavanja, ovdje je opravdano pitati se kakva je njihova konkretna jezična praksa i što ona govori o njihovom statusu. Tim više što dosadašnja terenska istraživanja (Valjan 2020) sugeriraju da postoje znatne razlike kako u izboru konkretnih jezičnih jedinica u svakodnevnoj komunikacijskoj praksi, tako i stavova o materinjem jeziku, između bosanskohercegovačkih Hrvata koji žive u dominantno hrvatskom lokalnom okruženju, tj. gdje su Hrvati u većini i onih koji žive u dominantno nehrvatskom lokalnom okruženju, tj. gdje su u manjini. Tako na primjer za razliku od mostarskih ispitanika koji na sintaktičkoj i leksičkoj razini u velikoj većini preferiraju hrvatska standardnojezična rješenja, sarajevski, a osobito banjalučki ispitanici skloniji su standardnojezičnim rješenjima dominantnim u okruženju u kojem žive, tj. onim koji su karakteristični za bosanski odnosno srpski jezični standard (Valjan 2020).

Kako sintaktičke i leksičke, pretpostavka je da su i određene morfološke jedinice odnosno njihov konkretni izbor u bosanskohercegovačkome jezičnome kontekstu u službi simbolične funkcije jezika. No, zanimljivo je vidjeti je li i izbor morfema ovisan o nacionalnoj strukturi lokalnoga okruženja, osobito ako se uzme u obzir da je morfološka razina za razliku primjerice od leksičke manje podložna utjecaju izvanlingvističkih faktora.

Cilj je ovoga rada prikazati istraživanje koje je provedeno 2013. godine među učenicima gimnazija triju bosanskohercegovačkih gradova, Sarajeva, Banje Luke i Mostara. Dok su u Mostaru Hrvati jedan od dva najbrojnija naroda, u Sarajevu, a osobito u Banjoj Luci, u znatnoj su manjini. U istraživanju je sudjelovao ukupno 841 učenik. Učenici su ispunjavali pismenu anketu u kojoj su bili zamoljeni da, pored ostaloga, među ponuđenim morfološkim varijacijama označe sve one koje oni svakodnevno koriste. Učenicima su ponuđene najizrazitije razlike između hrvatskoga, srpskoga i bosanskoga jezika na morfološkoj razini.

Važnost je ovoga rada da egzaktnim podacima i u kontekstu u kojem egzistira, dakle u odnosu s jezičnim izborom sugrađana druge nacionalne pripadnosti, prikazuje jedan dio jezične stvarnosti bosanskohercegovačkih Hrvata.

Ukoliko se rezultati ovoga rada budu podudarali s rezultatima dosadašnjih istraživanja (Valjan 2020) pokazuje se da je u slučaju bosanskohercegovačkih Hrvata (osobito onih koji žive u uglavnom nehrvatskom nacionalnom okruženju) komunikacijski aspekt i potreba za jezičnom integracijom u sredini u kojoj se živi, jednako važan ili čak važniji od simbolične funkcije jezika odnosno iskazivanja pripadnosti ukupnom nacionalnom jezičnom korpusu.

Ključne riječi: morfemi, hrvatski jezični i nacionalni identitet, Bosna i Hercegovina, simbolična funkcija jezika.

MORPHEMES AS CARRIERS OF CROATIAN LINGUISTIC AND NATIONAL IDENTITY IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

In Bosnia and Herzegovina, Croats are a legally constitutive people, not a minority, accordingly, Croatian language is one of the three official languages in Bosnia and Herzegovina not the minority language. However, if we consider the complexity of the socio-political situation of Bosnia and Herzegovina and the fact that the Croats are the least in number constitutive people with a tendency to emigrate, it is justified to wonder about their actual language practice and what it represents on their status.

Moreover, the current field research (Valjan 2020) suggests that there are significant differences in the choice of specific language units in everyday communication practice and attitudes towards native language between Bosnian-Herzegovinian Croats living in the predominantly Croat local environment, i.e. where Croats are in the majority, and those who live in a predominantly non-Croatian local environment, where they are the minority. For example, unlike Mostar examinee who, in the syntactic and lexical level, mostly prefer the Croatian standard language solutions, examinee in Sarajevo and Banja Luka are more inclined to standard-language solutions dominant in their living environment, that is, those characteristic of the Bosnian and Serbian language standard (Valjan 2020).

As syntactic and lexical, it is to be assumed that certain morphological units and their concrete choices in the Bosnian-Herzegovinian language context serve

as symbolic function of language. However, it is interesting to see whether the choice of morpheme depends on the national structure of the local environment, especially considering the fact that the morphological level is less susceptible to the influence of non-linguistic factors than the lexical level.

The aim of the paper is to present a study carried out in 2013 among high school students in three cities in Bosnia and Herzegovina: Sarajevo, Banja Luka and Mostar. In Mostar Croats are one of the two largest nationality groups while in Sarajevo, and especially in Banja Luka, they make up a minority. The study was conducted among 841 students. The students took a written survey. In one of the tasks they were asked to mark the morphological variants they use on a daily basis. The students were presented with the most salient differences between the Croatian, Serbian and Bosnian language on a morphological level.

The significance of this study is that by providing exact data in this particular context regarding the linguistic choices of fellow citizens of different nationalities it aims to show one aspect of the linguistic reality of Croats in Bosnia and Herzegovina.

If the results of this paper concur the results of previous research (Valjan 2020) it is shown that in the case of Bosnian-Herzegovinian Croats (especially those living in a mostly non-Croatian national environment) the communication aspect and the need for language integration in the territory they live, is equally important or even more important than the symbolic function of language, and expression of belonging to the total national language corps.

Key words: morphemes, Croatian linguistic and national identity, Bosnia and Herzegovina, symbolic function of language.

Nika Zoričić

Sveučilište u Zadru – Odjel za rusistiku
Zadar, Hrvatska

Marina Radčenko

Sveučilište u Zadru – Odjel za rusistiku
Zadar, Hrvatska

О ЯЗЫКОВОЙ ИГРЕ В ИНТЕРНЕТ-КОММУНИКАЦИИ НА РУССКОМ И ХОРВАТСКОМ ЯЗЫКАХ

В неформальной интернет-коммуникации языковая игра, как проявление лингвокреативности, выступает в качестве средства самопрезентации и развлечения, охватывая все уровни языковой системы, в первую очередь графический, словообразовательный, лексический. Целью исследования является выявление и сопоставительный анализ наиболее частотных видов языковой игры в неформальной интернет-коммуникации на русском и хорватском языках на материале интернет-форумов. Желая продемонстрировать нестандартным образом свои лингвокреативные способности, интенции, личностные ориентации, а также привлечь внимание собеседников, пользователи как русских, так и хорватских интернет-форумов нередко прибегают к разнообразным способам и приемам создания языковой игры. Необходимость комплексного изучения лингвокреативной деятельности участников интернет-коммуникации, реализующейся посредством языковой игры, определяет актуальность исследования. Новизна работы обусловлена тем, что в ней впервые предпринята попытка сопоставительного изучения феномена языковой игры в неформальном интернет-общении на материале русского и хорватского языков. В качестве теоретической базы послужили труды российских исследователей в области теории языковой игры и лингвокреативности. Проведенный анализ языкового материала позволяет сделать вывод об использовании аналогичных приемов языковой игры в неформальной интернет-коммуникации на русском и хорватском языках, таких как нестандартное использование графических средств, создание окказиональных новообразований, различные преобразования фразеологизмов, цитат и других устойчивых выражений. Выявляются также некоторые особенности реализации различных игровых приемов в двух родственных славянских языках.

Ключевые слова: языковая игра, интернет-коммуникация, интернет-форум, русский язык, хорватский язык, графическая игра, словообразовательная игра, прецедентный текст.

ON LANGUAGE PLAY IN COMPUTER-MEDIATED COMMUNICATION IN RUSSIAN AND CROATIAN

In informal computer-mediated communication (CMC), the phenomenon of language play, as a manifestation of linguistic creativity, serves as a means of self-presentation and entertainment, impacting all levels of the language system, primarily the orthographic and lexical level, as well as the level of word-formation. The aim of the present paper is thus to identify and comparatively analyse the most frequent patterns of language play in informal CMC in Russian and Croatian based on data collected from Internet forums. In order to demonstrate in an unconventional manner their linguistic and creative skills, their intentions and personal orientations, as well as to draw the attention of their interlocutors, users of both Russian and Croatian Internet forums frequently incorporate language play in their electronic interactions, employing a variety of different techniques and patterns. The relevance of the topic is determined by the need for a more comprehensive analysis of the linguistic and creative activity of users in CMC, achieved through language play. In this regard, the novelty of the study lies in the fact that it represents the first attempt to conduct a comparative investigation of the phenomenon of language play in informal CMC on the basis of Russian and Croatian data. The theoretical framework of the present paper focuses on the studies of Russian scholars in the field of language play and linguistic creativity. The analysis of the collected data allows to conclude that in informal CMC in Russian and Croatian similar language play techniques are employed, such as the non-standard use of graphic characters, the creation of nonce words and the various changes involving phraseological units, quotes and other fixed expressions. In addition, some specific features of the realisation of different patterns of language play in both Slavic languages are identified.

Key words: language play, computer-mediated communication, Internet forum, Russian language, Croatian language, play with graphic characters, word-formation play, precedent text.

**Četvrti bosanskohercegovački slavistički kongres
Sarajevo, 22–24. 5. 2025.**

II. Teme iz oblasti književnosti i kulturalnih studija

1. Bosanskohercegovačka književnost / književnosti naroda Bosne i Hercegovine u južnoslavenskom, komparatističkom i intertekstualnom kontekstu
2. Fenomen migraciono-dijaspornih književnosti i manjinske književne i kulturne tradicije u slavenskom kontekstu
3. Slavenske književnosti i tranzicija
4. Emocije – reprezentacija i percepcija u slavenskom književnom i civilizacijskom kontekstu
5. Slavističke teme: Savremena slavistička književna i kulturalna istraživanja

1.

Bosanskohercegovačka
književnost / književnosti
naroda Bosne i Hercegovine
u južnoslavenskom,
komparatističkom
i intertekstualnom
kontekstu

Iva Beljan Kovačić

Sveučilište u Mostaru – Filozofski fakultet
Mostar, Bosna i Hercegovina

SLIKE I STVARI: POIMANJE ODNOSA ZNAKA I REFERENTA U RANONOVOVJEKOVNOJ BOSANSKOHERCEGOVAČKOJ I EUROPSKOJ KATOLIČKOJ KULTURI

Rad istražuje katoličku crkvenu kulturu u Bosni i Hercegovini u periodu od 17. do 19. stoljeća koncentrirajući se na njezino poimanje znakova, u prvom redu odnosa između znakova i onoga što predstavljaju. Budući da odabrani korpus tekstova u najvećoj mjeri nastaje postupcima prerade i kompiliranja literature iz zapadnih izvora, problem se promatra u širem europskom kontekstu. U njemu se kao važan čimbenik ističe regulacija štovanja slika, kipova i relikvija u vrijeme crkvene reforme nakon Tridentskoga koncila. U tom okviru zamjećuje se da crkvena kultura inzistira na reprezentacijskoj funkciji znakova (slika, kipova, tekstova). Strogo razgraničava materijalnu komponentu znaka (označitelja) od njegova referenta te zabranjuje prakse koje imenuje idolopoklonstvom. Zbog toga ulazi u sukob s narodnom kulturom i pučkim katolicizmom, pretežno magijsko-mitskog svjetonazorskog predznaka. Međutim crkvena kultura ne uspijeva razlikovati mentalnu komponentu znaka (označeno) od njegova referenta, iz čega proizlaze neka od njezinih karakterističnih svjetonazorskih ograničenja.

Ključne riječi: Bosna i Hercegovina – kulturna povijest, bosanskohercegovački katolicizam, kulturni svjetonazori, znak, označitelj, označeno.

IMAGES AND THINGS: THE PERCEPTION OF THE RELATIONSHIP BETWEEN SIGN AND REFERENT IN EARLY MODERN BOSNIAN-HERZEGOVINIAN AND EUROPEAN CATHOLIC CULTURE

This paper explores Catholic church culture in Bosnia and Herzegovina from the 17th to the 19th century, focusing on its understanding of signs, particularly the relationship between signs and what they represent. Since the selected corpus of texts largely stems from adaptations and compilations of Western sources, the issue is examined in a broader European context. One important factor in this context is the regulation of the veneration of images, statues, and relics during

the Church reform following the Council of Trent. Within this framework, it becomes evident that church culture emphasizes the representational function of signs (images, statues, texts). It strictly distinguishes between the material component of the sign (the signifier) and its referent and forbids practices labelled as idolatry. As a result, it comes into conflict with folk culture and popular Catholicism, which is predominantly characterized by a magical-mythical worldview. However, the church culture fails to differentiate between the mental component of the sign (the signified) and its referent, from which some of its characteristic worldview limitations arise.

Key words: Bosnia and Herzegovina – cultural history, Bosnian-Herzegovinian Catholicism, cultural worldviews, sign, signifier, signified.

Cristina Beretta

Univerzitet u Klagenfurtu – Institut za slavistiku Alpen-Adria
Klagenfurt, Austrija

AGENCY U POSTJUGOSLAVENSKOJ RATNOJ KNJIŽEVNOSTI

Postjugoslavenska ratna literatura koja tematizira jugoslavenske ratove 90-ih godina prošlog stoljeća ne bavi se samo činjeničnim elementima rata, kao što su opsada, masakr, deportacija, i njihovi efekti na pojedince, zajednice i društva. Ova literatura se također bavi umjetničkim istraživanjem društveno-političkih i ideoloških mehanizama koji su u osnovi ovih ratova, s posebnim fokusom na ulogu nacionalizma. Čineći to, tvrdim, prikazuje ono što bi se moglo nazvati literary “agency” (“književnim djelovanjem”). U svom izlaganju, ispitat ću tekstove koji, u različitoj mjeri, dovode u pitanje nacionalistički “društveni imaginarij” (Cornelius Castoriadis). U nekim slučajevima, ovi tekstovi djeluju protiv nacionalizma koji izaziva podjele razvijajući “literary agency” kroz umjetničke instrumente, naime one pjesničke, a ne esejističke ili deklarativne.

Ključne riječi: postjugoslavenska/e književnost/i, ratna književnost, nacionalizam, *agency*, društveni imaginarij, gender.

AGENCY IN THE POST-YUGOSLAV WAR LITERATURE

The post-Yugoslav war literature that addresses the Yugoslav wars of the 1990s does not merely address and process the factual elements of war, such as siege, massacre, deportation, and their effects on individuals, communities, and societies. The literature in question also engages in artistic exploration of the socio-political and ideological mechanisms that underlie these wars, with a particular focus on the role of nationalism. In doing so, I argue, it displays what might be termed “literary agency”. In this contribution, I will examine texts that, to varying degrees, question the divisive nationalist “social imaginary” (Cornelius Castoriadis). In some cases, these texts act against divisive nationalism by unfolding “literary agency” through artistic instruments, namely those of the poetic rather than the essayistic or declarative.

Key words: Post-Yugoslav Literature/s, War literature, Nationalism, Agency, Social Imaginary, Gender Norms.

Ruggero Cattaneo

Klasična gimnazija "Cesare Beccaria"

Milano, Italija

SV. FRANJO I FRANJEVCI U LASTRIĆEVU HOMILETIČKOM OPUSU

Bosanski franjevac Filip Lastrić (Očevija kraj Vareša 1700. – Kraljeva Sutjeska 1783.), provincijal franjevačke redodržave Bosne Srebrene od 1741. do 1745., jedan je od istaknutijih i plodnijih pisaca hrvatske književne tradicije Bosne i Hercegovine XVIII. stoljeća. Uz filozofski priručnik *Traditiones in universam aristotelico-scoticam philosophiam* (koji je ostao u rukopisu), historiografsko djelo *Epitome vetustatum Bosnensis Provinciae* te pobožne kraće spise *Promišljanje* i *Put Križa*, Lastrić je autor niza opsežnih homiletičkih zbornika: dvojezičnog latinsko-“slavo-bosanskog” *Testimonium bilabium* te *Od’ uza me*, *Nediljnik dvostruk* i *Svetnjak* na narodnome jeziku. Namijenjeni prvenstveno duhovnim pastirima katoličkog puka slavonsko-bosansko-dalmatinskog areala, ti zbornici čine značajan korpus, koji se žanrovski nastavlja na europsku i bosansku tradiciju crkvenog govorništva. U ovom ću prinosu promatrati nazočnost Sv. Franje i franjevaca u Lastrićevu homiletičkom opusu, fokusirajući se na način obrade teme sukladno duhu i karakteru svakog pojedinog zbornika, kako u oblikovanju propovijedi posvećenih svecu (*Testimonium bilabium* 18; *Od’ uza me* IV, 82; *Svetnjak* 41), tako i u upotrebi primjerâ iz života *Šerafinskoga Oca* i franjevaca u moralno-parenetičkome diskursu.

Ključne riječi: Filip Lastrić, bosanski franjevci, franjevački red, Sv. Franjo kao književna tema.

ST. FRANCIS AND THE FRANCISCANS IN THE HOMILETICAL OPUS BY FILIP LASTRIĆ

The Bosnian Franciscan Filip Lastrić (Očevija near Vareš 1700 – Kraljeva Sutjeska 1783), provincial of the Franciscan Province *Bosna Argentina* from 1741 to 1745, is one of the most relevant and prolific writers of the Croatian literary tradition of Bosnia and Herzegovina in the 18th century. Besides the philosophy handbook *Traditiones in universam aristotelico-scoticam philosophiam* (which has remained a manuscript), the historiographical work *Epitome vetustatum Bosnensis*

Provinciae and the shorter devotional writings *Promišljanje* ("The meditation") and *Put Križa* ("The *Via Crucis*"), Lastrić is the author of several wide-ranging homiletical collections: the bilingual Latin-"Slavo-Bosanski" *Testimonium bilabium* and, in the vernacular language, *Od' uza me* ("Vademecum"), *Nediljnik dvostruk* ("Double collection of Sunday sermons") and *Svetnjak* ("A collection of Holiday sermons"). These collections, which are intended for the pastoral care of Catholic people of the Slavonic-Bosnian-Dalmatian area, make up a quite remarkable corpus. As far as the literary genre is concerned, it links up to both European and Bosnian tradition of sacred oratory. In this contribution I will observe the presence of St. Francis and the Franciscans in the homiletical opus by Filip Lastrić, focusing on the ways he elaborates this topic according to the spirit and features of every single collection, both in shaping sermons about St. Francis (*Testimonium bilabium* 18; *Od' uza me* IV, 82; *Svetnjak* 41) and in using examples from the life of the *Seraphic Father* and the Franciscans in moral exhortation.

Key words: Filip Lastrić, Bosnian Franciscans, Franciscan Order, St. Francis as literary topic.

Almedina Čengić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

ARHETIPSE KOMIČNE FORME U DRAMSKOM PROSEDEU HAMIDA ŠAHINOVIĆA EKREMA

Krajem XIX stoljeća započinje preporodni period sveukupne kulturne djelatnosti u Bosni i Hercegovini. Obrazovanje u kulturnim centrima Evrope rezultiralo je pojavom mladih avangardnih autora u književnoumjetničkim krugovima i potpuno novom pristupu u prezentaciji njihovog djelatništva. Intenzivirao se interes za dramsko stvaralaštvo i adekvatnu scensku prezentaciju. Prvi dramski tekstovi određeni su elementima folklornog naslijeđa, dijelovima historijskih podataka i prepoznatljivim herojskim likovima iz prošlosti, kao i socijalnom problematikom, koja je sve više opterećavala bosanskohercegovačku populaciju, raspolućenu između kulturnih naslijeđa Istoka i Zapada. Komedija je, u tom periodu, određena simplificiranim formama, strukturirana, uglavnom, u jednom činu, čiji sadržaj podilazi socijalnom miljeu svakodnevnice. Fabula i likovi stereotipno su predstavljeni, a dramski sukob pojednostavljen i zasnovan na suprotnostima između dobrih i loših postupaka. Komedije Hamida Šahinovića Ekrema (1879–1939) (*Đavo pod čergom* /1902/, *Orden* /1903/ i *Punica* /1903/) tematski su povezane sa problemima u svakodnevnom životu, uglavnom ruralne sredine koja, određena i opterećena tradicijom, ne prepoznaje vrijednosti drugačijeg pristupa životu i stvarnosti, u novim okolnostima u kojima se našla. Želimo dokazati, metodama istraživanja i dokazivanja, da je Šahinović napravio pomak u slijedu inovativnih stremljenja u dramskom stvaralaštvu, arhetipskim komičnim formama. To potvrđuje drama *Dva načelnika* (1907), komedija zabune u tri čina, napisana po motivima Gogoljevog teksta *Revizor* i modelu tzv. “ruske komediografske škole”, koja je na širem južnoslavenskom području imala izuzetno važan utjecaj na dramsko stvaralaštvo početkom XX stoljeća.

Cilj ovog rada je dokazati da je, Šahinović kao “avangardni komediograf” onoga vremena, imao značajnu ulogu u popularizaciji dramske umjetnosti na teritoriji Bosne i Hercegovine, kao i njenoj sveukupnoj afirmaciji.

Ključne riječi: komedija situacije, komedija intrige, socijalno-društvena sredina, didaktičko-refleksivne poruke.

ARCHETYPICAL COMIC FORMS IN THE DRAMA PROCEDURES OF HAMID ŠAHINOVIĆ EKREM

At the end of the 19th century, the revival period of the overall cultural activity in Bosnia and Herzegovina begins. Education in the cultural centres of Europe resulted in the appearance of young avant-garde authors in literary and artistic circles and a completely new approach in the presentation of their work. Interest in dramatic creativity and adequate stage presentation intensified. The first dramatic texts were determined by elements of folklore heritage, parts of historical data and recognizable heroic characters from the past; as well as social problems, which increasingly burdened the population of Bosnia and Herzegovina, torn between the cultural heritage of the East and the West. In that period, comedy was determined by simplified forms, structured, mostly, in one act, the content of which corresponded to the social milieu of everyday life. The plot and characters are stereotypically presented, and the dramatic conflict is simplified and based on contrasts between good and bad actions. The comedies of Hamid Šahinović Ekrem (1879–1939), *Đavo pod čergom* (1902), *Orden* (1903) and *Punica* (1903) are thematically related to problems in everyday life and on mostly rural environment that, determined and burdened by tradition, does not recognize the value of a different approach to life and reality in the new circumstances in which it found itself. We want to prove, by methods of research and proof, that Šahinović made a shift in the sequence of innovative aspirations in dramatic creation of archetypal comic forms. This is confirmed by the play *Dva načelnika* (1907), a comedy of confusion in three acts, based on the motifs of Gogol's text *Revizor* and the model of the so-called "Russian school of comedy", which had an extremely important influence on dramatic creativity in the wider South Slavic area at the beginning of the 20th century. The aim of this work is to prove that Šahinović, as an "avant-garde comedy writer" of the time, had a significant role in the popularization of dramatic art on the territory of Bosnia and Herzegovina, as well as its overall affirmation.

Key words: comedy of situation, comedy of intrigue, social environment, didactic-reflexive messages.

Dominika Kaniecka

Jagellonsko sveučilište – Instytut Filologii Słowiańskiej, Filološki fakultet
Krakov, Poljska

INSTITUCIJE PAMĆENJA U MULTINACIONALNIM SREDINAMA: ZNAČAJ MUZEJA KNJIŽEVNOSTI I POZORIŠNE UMJETNOSTI BOSNE I HERCEGOVINE ZA MEĐUNARODNA ZNANSTVENA ISTRAŽIVANJA

Muzej književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine predstavlja jedinstvenu platformu za istraživanje složenog kulturnog naslijeđa zemlje čije su društvene, vjerske i etničke raznolikosti oblikovale bogatu, ali i traumatičnu povijest. U referatu se analizira vrijednost ove ustanove ne samo za domaće sudionike kulturnih procesa, već i za međunarodne istraživače koji traže dublji uvid u fenomen multinacionalnog naslijeđa i pitanja složenih identiteta. Zbirke ovog muzeja predstavljaju iznimno vrijedan resurs, osobito za slaviste. Rad se oslanja na vlastita ranija istraživanja provedena u Muzeju književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine, koja su bila usmjerena na koncept *difficult heritage* i potragu za strategijama spašavanja ustanove. Zaključci i hipoteze također se baziraju na iskustvu i potrebama poljske slavistike. U referatu je poseban naglasak stavljen na pitanje potencijala i realnih mogućnosti ustanove koja sudjeluje u oblikovanju i interpretaciji kulturne baštine. Značenje Muzeja književnosti i pozorišne umjetnosti Bosne i Hercegovine razmatram kroz teorijski okvir studija kulturnog naslijeđa, kulturnog sjećanja te socijologije književnosti. Dodatni cilj referata je potaknuti raspravu o važnosti ovakvih institucija za istraživanja koja prelaze nacionalne granice i otvaraju prostor za dublje razumijevanje složene kulturne dinamike Bosne i Hercegovine.

Ključne riječi: muzej književnosti, kulturna baština, kulturni identitet, književnost Bosne i Hercegovine.

MEMORY INSTITUTIONS IN MULTINATIONAL ENVIRONMENTS: THE SIGNIFICANCE OF THE MUSEUM OF LITERATURE AND PERFORMING ARTS OF BOSNIA AND HERZEGOVINA FOR INTERNATIONAL SCIENTIFIC RESEARCH

The Museum of Literature and Performing Arts of Bosnia and Herzegovina serves as a unique platform for exploring the complex cultural heritage of a country whose social, religious, and ethnic diversities have shaped a rich yet traumatic history. This paper analyses the value of this institution not only for domestic participants in cultural processes but also for international researchers seeking deeper insights into the phenomenon of multinational heritage and complex identity issues. The collections of this museum represent an exceptionally valuable resource, especially for Slavic scholars. The study relies on earlier research conducted at the Museum of Literature and Performing Arts of Bosnia and Herzegovina, which focused on the concept of difficult heritage and the search for strategies to save the institution. Conclusions and hypotheses are also based on the experiences and needs of a Polish Slavic studies community. The paper places a particular emphasis on the potential and real possibilities of an institution that participates in shaping and interpreting cultural heritage. I consider the significance of the Museum of Literature and Performing Arts of Bosnia and Herzegovina through the theoretical framework of heritage studies, cultural memory, and the sociology of literature. An additional goal of the paper is to stimulate discussion about the importance of such institutions for research that transcends national borders and opens up space for a deeper understanding of the complex cultural dynamics of Bosnia and Herzegovina.

Key words: museum of literature, cultural heritage, cultural identity, literature of Bosnia and Herzegovina

Alma Skopljak

Univerzitet u Zenici – Filozofski fakultet
Zenica, Bosna i Hercegovina

PJESME IZ 2015: TROJANSKO DOBA ENVERA KAZAZA I NAKUPINE STRAHA DARKA CVIJETIĆA

Kazazova zbirka pjesama *Trojansko doba* i Cvijetićevi *Mali ekshumatorski eseji*, objavljeni u knjizi *Nakupine straha*, nastaju iste 2015, ali tek iste 2023. u potpunosti dopiru do svojih čitalaca, otkrivajući enorman i poguban vanknjiževni, politički i/ili urednički uticaj na bosanskohercegovačku književnu scenu i, uzročno-posljedično, na njenu kritičku recepciju, pošto se u maglama ideoloških i ličnih interesa gube dijahronijska i sinhronijska bosanskohercegovačka književna ravan uz također gotovo decenijski recepcijski zaostatak. Iako, kako tvrdi Lovrenović, poezija, “ona dobra, prava, s jakim unutarnjim razlozima i s odgovarajućom poetskom artikulacijom”, ima načina, “samo njoj znanog i svojstvenog, da i to preokrene u svoju korist” i iako je vrijeme “silno obogatilo značenja i pojačalo dramatski napon” *Trojanskog doba*, što se može reći i za *Nakupine straha* Darka Cvijetića, Kazazova sedma knjiga poezije je zapravo njegova treća knjiga poezije jer su prije nje objavljene četiri njegove pjesničke zbirke: *Kuća i drugi elementi* (Sarajevo – Zagreb, 2016), *Glasovi* (Tešanj, 2018), *Fraktali* (Tešanj, 2019), *Neko drugi* (Sarajevo – Zagreb, 2021). Premda poimanje književnosti kao dijaloga s tradicijom Kazazu ni u ostalim njegovim zbirkama nije strano budući da u dijalogu s precima pjesnicima također tka tkivo pjesme obremenjeno traumama svakodnevnice, ranjeno prolaznošću i krhkošću tijela i tragičnim iskustvom društva i povijesti, saznanje da je *Trojansko doba* napisano prije sedam godina i prije četiri posljednje objavljene Kazazove zbirke pjesama uveliko mijenja predodžbu o Kazazovoj pjesničkoj putanji otkrivajući, zapravo, prave vanknjiževne aktualitete i kontekste sa kojim Kazazova poezija rezonira. Isto tako, i Darko Cvijetić je široj književnoj publici prvenstveno poznat kao pisac višestruko nagrađivanog romana *Schindlerov lift* i kratkog romana *Što na podu spavaš?*, čije su dramatizacije također odvojile višestruke nagrade, ali i kao režiser i dramaturg i pozorišni glumac. Ipak, nagrađivani romansijer i dvostruki finalista nagrade Evropski pjesnik slobode u trima štampanim, ali ne i objavljenim knjigama otkriva da se u književnosti prvenstveno javio kao pjesnik i esejista, da su “ekshumatorluci, masgrobišta, manifesti uzaludne nade” ključne tematske preokupacije ne samo proznog dijela njegovog opusa, već i cjelokupnog njegovog postratnog književnog i esejističkog stvaralaštva, i, nažalost, vanknjiževni aktualiteti s kojima, opet,

rezonira njegovo stvaralaštvo. Kazazovo *Trojansko doba* i Cvijetićeve *Mali ekshumatorski eseji* i 2015, a zatim 2023, a i 2024. godine rezoniraju i jedno s drugim dekonstruirajući nedavnu bosansku ratnu prošlost, ali i savremena politička zbivanja i nova ratna (st)ratišta u istovremenom dijalogu s antičkom književno-mitološkom tradicijom. Dok je za Kazaza najstariji ep evropske književnosti lakmus-papir vlastite zbilje i iznevjerenih očekivanja, Cvijetić vlastitu zbilju i rat dekonstruira posezanjem za tebanskim ciklusom i Argonautima. U 2015, odnosno 2023, u bosanskohercegovačkoj književnosti rat i poraće i dalje imaju mitske obrise, ali se o njima ovaj put govori poetikom demitologizacije. *Trojansko doba* Envera Kazaza i *Nakupine straha* Darka Cvijetića zbog svega ovoga su predmet interesovanja ovog rada.

Ključne riječi: *Trojansko doba*, *Mali ekshumatorski eseji*, dekonstrukcija, demitologizacija, rat i poraće.

POEMS FROM 2015: *THE TROJAN AGE* BY ENVER KAZAZ AND *THE ACCUMULATIONS OF FEAR* BY DARKO CVIJETIĆ

Kazaz's poetry collection *Trojansko doba* (*The Trojan Age*) and Cvijetić's *Mali ekshumatorski eseji* (*Small Exhumation Essays*), published in the book *Nakupine straha* (*Clusters of Fear*), were both created in 2015 but only fully reached their readers in 2023. This delay reveals the enormous and detrimental extra-literary, political, and/or editorial influence on the Bosnian-Herzegovinian literary scene, and consequently, on its critical reception. In the fog of ideological and personal interests, the diachronic and synchronic Bosnian-Herzegovinian literary plane is lost, resulting in an almost decade-long reception lag. Although, as Lovrenović claims, poetry, "the good, true kind, with strong internal reasons and appropriate poetic articulation", has a way, "known and unique to it, to turn even this to its advantage", and although time has "greatly enriched the meanings and intensified the dramatic tension" of *The Trojan Age*, which can also be said for Cvijetić's *Clusters of Fear*, Kazaz's seventh book of poetry is actually his third book of poetry because four of his poetry collections were published before it: *Kuća i drugi elementi* (*House and Other Elements*) (Sarajevo – Zagreb, 2016), *Glasovi* (*Voices, a Poem*) (Tešanj, 2018), *Fraktali* (*Fractals*) (Tešanj, 2019), and *Neko drugi* (*Someone Else*) (Sarajevo – Zagreb, 2021). Although the concept of literature as a dialogue with tradition is not foreign to Kazaz in his other collections, as he weaves the fabric of the poem burdened with the traumas of everyday life, wounded by transience and the fragility of the body, and the tragic experience of

society and history, the knowledge that *The Trojan Age* was written seven years ago and before the last four published Kazaz poetry collections greatly changes the perception of Kazaz's poetic trajectory, revealing the true extra-literary realities and contexts with which Kazaz's poetry resonates. Similarly, Darko Cvijetić is primarily known to the wider literary audience as the author of the multi-award-winning novel *Schindlerov lift* (*Schindler's Lift*) and the short novel *Što na podu spavaš?* (*Why Are You Sleeping on the Floor?*), whose dramatizations have also won multiple awards, but also as a director, dramaturge, and theatre actor. However, the award-winning novelist and two-time finalist for the European Poet of Freedom award reveals in three printed but unpublished books that he first appeared in literature as a poet and essayist, and that "exhumations, mass graves, manifestos of futile hope" are key thematic preoccupations not only of the prose part of his opus but also of his entire post-war literary and essayistic creation, and, unfortunately, the extra-literary realities with which his work resonates. Kazaz's *The Trojan Age* and Cvijetić's *Small Exhumation Essays* resonate with each other in 2015, then in 2023, and even in 2024, deconstructing the recent Bosnian war past, contemporary political events, and new war (battle)fields in a simultaneous dialogue with the ancient literary-mythological tradition. For Kazaz, the oldest epic of European literature is a litmus test of his own reality and betrayed expectations, while Cvijetić deconstructs his own reality and war by reaching for the Theban cycle and the Argonauts. In 2015, or rather 2023, in Bosnian-Herzegovinian literature, war and post-war still have mythical outlines, but this time they are discussed with the poetics of demythologization. Therefore, Kazaz's *The Trojan Age* and Cvijetić's *Clusters of Fear* are the subjects of interest in this work.

Key words: *The Trojan Age*, *Small Exhumation Essays*, deconstruction, demythologization, war and post-war.

Jurica Vuco

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera – Filozofski fakultet
Osijek, Hrvatska

PRIKAZ ANTIJUNAKA U DRAMSKOM EKSPRESIONIZMU

Rad donosi prikaz specifičnog i čestog tipa dramskog lika u ekspresionizmu, svojevrsnog dramskog antijunaka i njegove arhetipske karakteristike prema tumačenju Northropa Fryeja. Analizirat će se identitetne označnice lika, njegova unutarnja psihička stanja i previranja, njegov odnos prema ostalim likovima i društvu u cijelosti te njegovo nesnalaženje u svijetu i nemogućnost ostvarivanja odnosa. Osobine lika antijunaka tumačit će se na reprezentativnih primjerima dramskih antijunaka u paradigmatiskim ekspresionističkim dramskim tekstovima vodećih ekspresionističkih dramatičara ovim prostorima: Miroslava Krleže, Josipa Kulundžića i Ahmeda Muradbegovića.

Ključne riječi: antijunak, drama, ekspresionizam, Krleža, Kulundžić, Muradbegović.

THE PORTRAIT OF THE ANTI-HERO IN EXPRESSIONIST PLAYS

The paper will show a specific and frequent type of dramatic character in expressionism, a kind of dramatic anti-hero and its archetypal characteristics according to the interpretation of Northrop Frye. The character's identity markers, his inner psychological states and turmoil, his relationship with other characters and society as a whole, and his disorientation in the world and the impossibility of establishing relationships will be analysed. The characteristics of the anti-hero character will be interpreted on the representative examples of dramatic anti-heroes in the paradigmatic expressionist dramatic texts of the leading expressionist dramatists in this area: Miroslav Krleža, Josip Kulundžić and Ahmed Muradbegović.

Key words: anti-hero, play, expressionism, Krleža, Kulundžić, Muradbegović.

2.

Fenomen migraciono-
-dijaspornih književnosti
i manjinske književne
i kulturne tradicije u
slavenskom kontekstu

Mirela Boloban

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

TRAUMA MIGRACIJE I UNIVERZALNI MOTIVI U PRIČAMA IZ ZBIRKE *LA CENA* BOŽIDARA STANIŠIĆA

Hronotop zbirke priča *La cena*, autora Božidara Stanišića, dominantno je smješten u italijanski kontekst, iz kojeg likovi povremeno odstupaju kako bi reflektirali događaje iz prošlosti i razloge napuštanja postjugoslovenskog prostora. Autor kreira likove koji egzistiraju u liminalnom prostoru, svjesno izbjegavajući stereotipne kategorizacije koje bi ga svrstavale u korpus migrantske književnosti, dok istovremeno otklanja jednostrane predodžbe o ovom književnom fenomenu. Ova zbirka funkcioniše kao suptilna analiza društvenih tokova u dvadeset i prvom stoljeću, što je postignuto kroz sugestivne dijaloge i kompleksnu psihološku razradu likova. Posebna pažnja posvećena je tendencijama nametanja kolektivnog identiteta, koji migrant ne može ili ne želi prihvatiti. U radu će biti ispitana natorova upotreba ironije, provučena kroz naizgled frivolne opaske, kao sredstvo ukazivanja na duboko ukorijenjene probleme. Analizirat će se odnosi među likovima, obilježeni nerazumijevanjem i tišinom, koji dodatno potenciraju suštinske konflikte s kojima se migranti suočavaju u novom kulturnom kontekstu. Rad nastoji doprinijeti razumijevanju književnosti bosanskohercegovačke dijasfore u novoj kulturi i dokazati da Stanišićev tekst predstavlja oblik književnog otpora i dostojanstven zahtjev za priznavanjem unutar novog kulturnog prostora.

Ključne riječi: migrantska književnost, kolektivni identitet, trauma izmještenosti, marginalizacija, ironija.

THE TRAUMA OF MIGRATION AND UNIVERSAL MOTIFS IN THE STORIES FROM *LA CENA* BY BOŽIDAR STANIŠIĆ

The chronotope of the short story collection *La Cena* by Božidar Stanišić is predominantly set in the Italian context, from which the characters occasionally deviate to reflect on past events and the reasons behind leaving the post-Yugoslav space. The author creates characters who exist in a liminal space, consciously avoiding stereotypical categorizations that would place the collection within the corpus of migrant literature, while simultaneously challenging simplistic notions

of this literary phenomenon. The collection serves as a subtle analysis of societal currents in the twenty-first century, achieved through suggestive dialogues and the complex psychological development of characters. Particular attention is given to the imposition of collective identity, which the migrant either cannot or refuses to accept. The paper will analyze the narrator's use of irony, expressed through seemingly frivolous remarks, as a tool for exposing deeply rooted issues, along with the relationships among the characters, characterized by misunderstanding and silence-that underscore the fundamental conflicts migrants encounter in a new cultural setting. The study aims to contribute to the understanding of Bosnian-Herzegovinian diaspora literature in a new culture and to demonstrate that Stanišić's text represents a form of literary resistance and a dignified demand for recognition within a new cultural space.

Key words: migrant literature, collective identity, displacement trauma, marginalization, irony.

Renate Hansen-Kokoruš

Karl-Franzens-Universität – Geisteswissenschaftliche Fakultät
Graz, Austrija

IDENTITET IZMEĐU DOMOVINE I EGZILA

Idealistični koncept nacionalnih književnosti, definiran u doba romantizma kao jedinstvo jedne nacije sa jednim narodnim jezikom, sve je više nešto što od čega odustajemo. U socijalističkoj kulturi taj je koncept zamijenjen teorijskim okvirom višenacionalne (Sovjetski Savez) ili jugoslovenske književnosti. Ne samo sa raspadom Jugoslavije, već i sa novonastalim državama i rastućim nacionalizmom pojavile su se debate o novim nacionalnim naspram transnacionalnih književnosti. Fenomen je, međutim, puno stariji: radnička i ratna migracija, kolonijalizam i izazovi hegemonijske politike sile pomiješali su suštinske kulturne i književne koncepte. Zasnivajući se na teoretskim promišljanjima, referat će pokazati kako funkcionišu koncepcije doma, egzila i identiteta u odabranim bosanskim/hrvatskim/srpskim romanima ili romanima nastalim u ovim područjima, kao što su oni Ludwiga Bauera, Aleksandra Hemon, Ivane Sajko, Slobodana Šnajdera i drugih. Nacionalne, etničke, vjerske, kulturalne, te rodne kategorije identiteta, čak i kada se čine jasnima, problematične su u ovim djelima. Da bi svjedočili jednoj ili više kategorija, odabrani likovi prvo moraju iskusiti udaljenost, otuđenje preko napuštanja doma, bilo svojom voljom (kroz studiranje, posao ili putovanje) ili iz nužde (rata, egzila). Koncepti doma su povezani sa jezikom, muzikom ili drugim kulturnim praksama, i mogu se definirati kao želja za pripadanjem porodici; u tom smislu, slično kao kod Nabokova ili Cvetajeva, nacionalni kontekst gubi na važnosti i egzistencijalne vrijednosti dobijaju primat.

Ključne riječi: nacionalna i transnacionalna književnost, identitet, bosanska/hrvatska/srpska književnost, egzil, dom, jezik, kultura.

IDENTITY BETWEEN HOMELAND AND EXILE

The idealistic concept of national literatures, proclaimed in romanticism for the unity of one nation with one common language, is more and more passed by. In socialist culture this was replaced by the theoretical frame of multinational (Soviet Union) or Yugoslav literature. Not only with the break of the Yugoslavia, but with the newly originated states and the uprising nationalism, arose debates

around new national versus transnational literatures. The phenomenon, however, is much older: work and war migration, colonialism and challenges of hegemonic power politics mixed up essential cultural and literary concepts. Based on theoretical considerations, the talk will discuss conceptions of home, exile and identity in selected present Bosnian/Croatian/Serbian novels or novels by writers from that area, i.e., by Ludwig Bauer, Aleksandar Hemon, Ivana Sajko, Slobodan Snajder a.o. National, ethnic, religious, cultural, gender categories of identity, even when they seem to be clear, are questionable in this works. For the witness of belonging to one or more categories the selected characters first have to experience a distance, alienation through leaving home, by their own will (study, work, travel) or of necessity (war, exile). Concepts of home are to be found which are connected to language, to music or other cultural practice, and can be defined as a desire of belonging to a family; in this context, similar to Nabokov or Cvetaeva, a national context loses its importance and more existential values are to be found.

Key words: national and transnational literature, identity, BCS literature, exile, home, language, culture.

Josip Miletić

Sveučilište u Zadru – Odjel za kroatistiku
Zadar, Hrvatska

Ivana Dizdar

Sveučilište u Splitu – Filozofski fakultet
Split, Hrvatska

PERCEPCIJA EGZILA HRVATA IZVAN DOMOVINE I HRVATSKOG TALIJANA ENZA BETIZZE

U radu se razmatra književno stvaralaštvo Hrvata izvan domovine koji problematiziraju temu egzila kroz sudbinu svojih sunarodnjaka iz Hrvatske te Bosne i Hercegovine. U analizi odabranoga korpusa poseban je naglasak na pjesništvu Šimuna Šite Ćorića i Lucijana Kordića. Pjesnički se unutrašnji i vanjski “egzil” uspoređuje s obradom te teme u romanu *Egzil* Talijana hrvatskog podrijetla Enza Bettize, koji kroz “talijansku” prizmu donosi svoje viđenje tog fenomena u svojevrsnoj obiteljskoj kronici, opisujući izgubljeni dalmatinski zavičaj, posebice rodni mu grad Split.

Ključne riječi: egzil, Enzo Bettiza, izgubljeni zavičaj, izvandomovinska književnost, Lucijan Kordić, marginalizacija, Šimun Šito Ćorić.

PERCEPTION OF EXILE IN CROATIAN EMIGRANTS AND IN CROATIAN-BORN ITALIAN ENZO BETIZZA

The paper analyzes the literary opus of Croatian emigrants, who discuss the topic of exile through the fate of their compatriots from Croatia and Bosnia and Herzegovina. In the analysis of the selected corpus, special emphasis is placed on the poetry of Šimun Šito Ćorić and Lucijan Kordić. The poetic inner and outer “exile” is compared to approaching this theme in the novel *The Exile* written by Enzo Bettiza, a Croatian-born Italian, who through the “Italian” prism presents his view of this phenomenon in a family chronicle, describing his lost Dalmatian homeland, especially his hometown Split.

Key words: exile, Enzo Bettiza, lost homeland, emigrant literature, Lucijan Kordić, marginalization, Šimun Šito Ćorić.

Zrinka Stričević Kovačević

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

MARTIN KUKUČÍN I HRVATSKA ISELJENIČKA ZAJEDNICA

Martin Kukučín, bard slovačkoga književnog realizma, polovicu je životnoga vijeka proveo među Hrvatima, te svojim romanom *Mat' volá* dao dojmljivu sliku hrvatske emigracije na prijelazu s devetnaestog na dvadeseto stoljeće. Višestruki prelazak granice, i one geografske i one kulturne (dolaskom na hrvatski otok Brač, a zatim strujom hrvatskih iseljenika odlaskom u Južnu Ameriku), za Martina Kukučina predstavlja formativni životni događaj, što se odražava i na njegova književna djela, ponajprije promjenom *statusa* pripovjedača. U radu se analiziraju tipovi lika iseljenika prikazanih u romanu *Mat' volá*, potom Kukučinov doprinos formiranju slike identiteta hrvatske iseljeničke zajednice, kao i autorovo (samo)pozicioniranje unutar nje. Analizom glavnoga motiva u romanu, motiva nostalgije, ukazuje se na bitno obilježje onodobnih generacija iseljenika te na postojanje diferencijacije u odnosu na današnju emigraciju.

Ključne riječi: Martin Kukučín, roman *Mat' volá*, tipovi lika iseljenika, slika identiteta hrvatske iseljeničke zajednice.

MARTIN KUKUČÍN AND THE CROATIAN DIASPORA

Martin Kukučín, the most prominent representative of Slovak literary realism, spent half of his life among the Croats and with his novel *Mat' volá* provided an impressive picture of Croatian emigration at the beginning of the twentieth century. Multiple crossing of the border, both geographic and cultural (arriving to the Croatian island of Brač and then later leaving for South America with a wave of Croatian emigrants) represents a formative life event for Martin Kukučín, which is also reflected in his literary works, primarily by the change of the narrator's status. The paper analyses the types of emigrant characters portrayed in the novel *Mat' volá*, as well as Kukučín's contribution to the formation of the identity of the Croatian emigrant community and the author's (self-) positioning within it. The analysis of the main motive in the novel, the motive of nostalgia, points to a significant characteristic of the generations of emigrants of that period and the existence of a differentiation in relation to the present-day emigration.

Key words: Martin Kukučín, novel *Mat' volá*, types of emigrant characters, identity of the Croatian emigrant community.

3.
Slavenske
književnosti
i tranzicija

Michał Kucharski

Univerzitet Adam Mickiewicz – Fakultet poljske i klasične filologije
Poznan, Poljska

BESKONAČNOST ILI NEDOVRŠENOST? TRANZICIJA I TRANZICIJSKI IDENTITET NA HRVATSKIM I POLJSKIM PRIMJERIMA TEKSTOVA KULTURE

Tranzicija je postala i blagoslov i prokletstvo za slavenske zemlje nakon 1989. godine. Donijela je niz društvenih, gospodarskih i političkih promjena od komunizma i socijalizma prema tzv. Zapadu. Ili tako se čini da to je bio njezin izvorni cilj. Također je postala važan fenomen koji se analizira iz različitih perspektiva u kulturnim tekstovima. U poljskoj i hrvatskoj književnosti, ali i TV serijama, tražit će se odgovor na pitanje je li procesualnost transformacije u tim zemljama povezana s njezinom nedovršenošću ili s trajnom beskonačnošću kao primarnim obilježjem tog fenomena devedesetih? Istodobno, procesnost ovog društvenog, povijesnog i kulturnog fenomena konstantna je pri opisivanju. Iva Hlavač u zbirci priča *Svi smo dobro* pokazuje koliko je iluzoran osjećaj stabilnosti vezan uz, primjerice, posao. Problemi nastali početkom devedesetih ne odlaze u “zaborav”, a napušteni prostori, uništeni transformacijom, poprimaju oblik mjesta sjećanja. Stvarnost se mijenja, ali to kretanje nema kraja i sve je bliže grčkoj tragediji, kao u seriji *Novine*. Slično “nedovršeno” djeluje i transformacija u poljskim televizijskim serijama, poput kultne *Ekstradicije* ili suvremenog *Rojsta*. Vrijeme prolazi, ali vremena samo poprimaju drugu masku. Kapitalizam “ne uzima zarobljenike”, kao da poručuju likovi u filmu *Smrt u Sarajevu*, baš kao i oni u reportaži *Bio je ovdje život* Katarzyne Dude. Borba se nastavlja, ali “za bolji, divniji svijet”, na račun onih koji u ovoj stvarnosti ne nalaze mjesto za sebe ili ih ona brzo prerašta. Jer što da kaže junak romana *Pokalanie* Piotra Czerwińskiego kojeg proždire vlastita korporacija, ili junakinja pjesme *Tko je ubio Jolantu Brzesku* Szczepana Kopyta, koja će poginuti od vlasnika svoje zgrade? Na taj se način tranzicija pokušava uklopiti u određene slike i okvire, dok se neprestano kreće naprijed u svijetu koji se mora mijenjati.

Ključne riječi: tranzicija, nedovršenost, prokletstvo, blagoslov, intermedijalnost kulture.

INFINITY OR INCOMPLETENESS? TRANSITION AND TRANSITIONAL IDENTITY IN CROATIAN AND POLISH EXAMPLES OF CULTURAL TEXTS

Transformation became both a blessing and a curse for Slavic countries after 1989. It brought a series of social, economic and political changes from communism and socialism towards the so-called West. Or at least that was its original goal. It also became an important phenomenon analysed from different angles in cultural texts. Polish and Croatian literature, but also TV series, will serve to find an answer to the question of whether the process of transformation in these countries is related to its incompleteness or permanent infinity as a primary feature. At the same time, the process of this social, historical and cultural phenomenon is constant, when describing it. So is identity in times of transformation possible as a set of specific features? In her collection of short stories *Svi smo dobro*, Iva Hlavač shows how illusory the sense of stability related to, for example, work is. Problems created in the early nineties do not become “forgotten”, and abandoned spaces, destroyed during the transformation, take the form of places of memory. Reality is changing, but this movement has no end and is closer to a Greek tragedy, like in the series *Novine*. Similarly, the transformation in Polish television films, such as the cult *Extradition* or the contemporary *Rojst* seems “unfinished”. Time passes, but times only take on a different mask. Capitalism “takes no prisoners”, the characters in the film *Death in Sarajevo* seem to say, similarly to those in the report *Once upon a time there was life* by Katarzyna Duda. The fight continues, but “for a better, wonderful world”, at the expense of those who do not find a place for themselves in this reality, or it quickly overwhelms them. Because what is the hero of the novel *Pokalanie* by Piotr Czerwiński, devoured by his own corporation, supposed to say, or the heroine of the poem *Who killed Jolanta Brzeska* by Szczepan Kopyta? In this way, transformation tries to fit into certain images and frames, while constantly running away, in a world that has to change.

Key words: transition, curse, blessing, incompleteness, intermediality of culture.

Andrea Lešić-Thomas

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

TRANZICIJA I (PO)RATNI BEOGRAD: DETEKTIVKE I ŽENSKA PRIJATELJSTVA U ROMANIMA MIRJANE ĐURĐEVIĆ I MIRJANE DRLJEVIĆ

Mirjana Drljević u svom detektivskom romanu *Niko nije zaboravljen i ničega se ne sećamo* i Mirjana Đurđević u čitavoj seriji romana o privatnoj detektivki Harijeti bave se problematikom tranzicijskog i (po)ratnog društva Srbije kroz vizuru žena koje po prirodi svog detektivskog posla moraju imati otvorene oči za sve ono što ih okružuje. Njihovi se romani mogu doživjeti kao odgovor na tezu Dubravke Ugrešić (iz knjige eseja *Kultura laži*) da su balkanski ratovi devedesetih godina bili izraz jedne agresivne, patrijarhalne i maskulinističke kulture, koja je omogućila muškarcima da čine zločine, a žene prisilila da tješi žrtve i čisti nered koji je stao na mjestima tih zločina. Romani ove dvije autorice kroz likove detektivki i njihovih ženskih prijateljstava pokušavaju ponuditi drugačiji model (subverzivnog) odgovora na takvu kulturu i ulogu žena u njoj, te ponuditi izlaz iz tradicionalnih rodni uloga koje nam je balkanski patrijarhat ostavio u naslijeđe.

Ključne riječi: detektivski roman, otpor patrijarhatu, ženske mreže solidarnosti, subverzivna uloga humora.

TRANSITION AND (POST)WARTIME BELGRADE: WOMEN DETECTIVES AND FEMALE FRIENDSHIPS IN THE NOVELS OF MIRJANA ĐURĐEVIĆ AND MIRJANA DRLJEVIĆ

Mirjana Drljević in her detective novel *Nobody's Forgotten and We Remember Nothing* and Mirjana Đurđević in her series of novels about the private detective Harijeta both deal with the issues plaguing the transitional (post)war Serbian society through the viewpoint of women who by the nature of their work have to look at the world around them with clear eyes. Their novels can be read as a response to Dubravka Ugrešić's thesis (from the essay collection *The Culture of Lies*) that the Balkan Wars of the 1990s were an expression of an aggressive, patriarchal and masculinist culture, which allowed men to commit crimes, and forced women to comfort the victims and to clean up crime scenes. The novels

of these two authors through the figures of women detectives and their female friendships attempt to offer a different (subversive) response to such a culture and the role of women in it, and to offer a path out of traditional gender roles that the Balkan patriarchy traditionally bestowed upon us.

Key words: detective fiction, resistance to patriarchy, female solidarity networks, subversive role of humour.

Mateja Pezdirc Bartol

Univerza v Ljubljani – Filozofska fakulteta
Ljubljana, Slovenija

REFLEKSIJA DELAVSKIH VPRAŠANJ V SODOBNI SLOVENSKI DRAMATIKI

Naslov prispevka odraža opažanja ob branju sodobnih slovenskih dramskih besedil, ki se po gospodarski krizi leta 2008 vedno intenzivneje ukvarjajo z refleksijo socialno-družbenih vprašanj. Številni brezposelni, pogosto mladi in ranljive skupine, prekarni delavci in delavke kot tudi nekateri zaposleni so za pridobitev oziroma ohranitev delavnega mesta podvrženi izkoriščevalskim odnosom s strani nadrejenih in si kljub nadurnemu garanju s plačilom ne morejo privoščiti dostojnega življenja. V članku v primerjalnem kontekstu na ozadju socioloških spoznanj analiziram dramska dela Žige Divjaka, Vinka Möderndorferja, Tjaše Mislej, Simone Semenič, Nine Kuclar Stiković idr., v katerih je tematika delavca, njegovih pravic, socialne zaščite in delovnih pogojev v tematskem in idejnem središču. Našteta dela prikazuje nov tip delavcev in delavk, ki niso uporniki ali borci za spremembe, niso nosilci novih idej, niso proti sistemu, temveč želijo delati in prejeti dostojno plačilo. Prikazana dramska besedila temeljijo na dokumentarnem gradivu in raziskovalnem delu, pa naj gre za medijske objave, pričevanja delavcev ali avtobiografske izkušnje. S tematizacijo izkoriščanja delavcev dajo dramatik in dramatičarke glas v javnosti pogosto prezrti in skorajda nevidni delovni sili ter opozarjajo na vedno večjo dehumanizacijo sveta.

Ključne besede: sodobna slovenska dramatika, delavec, socialna izključenost, revščina zaposlenih, dokumentarno gledališče.

REFLECTION OF LABOR ISSUES IN CONTEMPORARY SLOVENIAN DRAMA

The title of this contribution stems from an observation made while reading contemporary Slovene plays, which have been reflecting contemporary social issues more and more intensely since the 2008 financial crisis. In order to get or keep a job, many people – both the unemployed, often young and from a vulnerable group, as well as precarious workers and even some workers with regular employment – are subjected to exploitation by their superiors and are unable to

make a decent living despite strenuous overtime work. In a comparative context and against a backdrop of sociological findings, the article analyzes plays by Žiga Divjak, Vinko Möderndorfer, Tjaša Mislej, Simona Semenič, Nina Kuclar Stiković etc., with a thematic focus on workers, their rights, social protection, and working conditions: These works portray a new type of worker, one who does not rebel or struggle for change, does not have new ideas or opposes the system, but rather wishes to work and earn a decent wage. The plays in question are based on documentary materials and research, such as media stories, workers' testimonies, or autobiographical experiences. By raising the question of worker exploitation, the authors give voice to a workforce that is often overlooked and nearly invisible in public debate, and they call attention to how the world is becoming increasingly dehumanized.

Key words: contemporary Slovene drama, workers, social exclusion, working poverty, documentary theatre.

Jela Sablijić Vujica

Sveučilište u Mostaru – Filozofski fakultet
Mostar, Bosna i Hercegovina

OD HETEROTOPIJE DO ŠIZOTOPIJE – LIKVIDACIJA IDENTITETA U ROMANU *NIGDJE, NIOTKUDA* BEKIMA SEJLANOVIĆA

U imaginarnom polju kulture postoje dva ideološki magnetizirana pola koja se međusobno privlače i odbijaju, onaj tradicijski i onaj tranzicijski. U tradiciji se kultura uobličuje, ograničava, ukorjenjuje i stvara protagoniste. U tranziciji se kultura razobličuje, proširuje, iskorjenjuje i antagonizira. Tradicija je imanentno, a tranzicija latentno stanje kulture. Ova se činjenica zanemaruje u suvremenim raspravama o fenomenu tranzicijske književnosti u postjugoslavenskim društvima (Buden, Stojić, Kolanović, Gajin), bez obzira na to što se u njima mogu naći elementi koji ukazuju na povezanost između procesa kulturne integracije i dezintegracije. Stoga će se u ovome radu, na primjeru romana *Nigdje, niotkuda* Bekima Sejranovića, pokušati pronaći skriveni i prešućeni prostori u kojima se smještaju prijelazni identiteti. Time će se pokazati kako se u Sejranovićevu romanu tranzicijska trauma identiteta pretvara u opsesivnu potragu za fluidnim prostorom: od Foucaultove heterotopije (nigdje) do Andersove šizotopije (niotkud). Likvidacija ili rastakanje tako postaje i točka emancipacije i fokalna točka.

Ključne riječi: heterotopija, likvidacija, šizotopija, tradicija, tranzicija.

FROM HETEROTOPIA TO SCHIZOTOPIA – DESTRUCTION OF IDENTITY IN THE NOVEL *NIGDJE, NIOTKUDA* BY BEKIM SEJLANOVIĆ

There are two ideologically magnetized poles in the imaginary field of culture that attract and repel each other, the traditional one and the transitional one. In the tradition pole culture shapes itself, limits itself, roots itself, and creates protagonists. In the transition pole culture reshapes itself, broadens itself, eradicates itself and becomes antagonized. Tradition is an immanent state, and transition is a latent state of culture. This fact is commonly ignored in the recent discussions regarding the phenomenon of transition literature in post-Yugoslav societies (Buden, Stojić, Kolanović, Gajin), even if there are elements in them

that point to a connection between the process of cultural integration and disintegration. Therefore, this paper will, using the novel of Bekim Sejranović *From Nowhere to Nowhere* as an example, try to find the hidden and silent spaces where the transitory identities are settled. Such an approach will demonstrate how the transitional trauma in Sejranović's novel turns out to be an obsessive quest of a fluid space: from Foucault's heterotopy (nowhere) to Anders' schizo-topia (from nowhere). Liquidation or dissolution thusly becomes the point of emancipation as well as the focal point.

Key words: heterotopy, liquidation, schizo-topia, tradition, transition.

Josip Uglešić
Sveučilište u Zadru
Zadar, Hrvatska

KUKCI, KONZUM(ERIZAM), PREŽIVLJAVANJE – ODJECI TRANZICIJE I KAPITALIZMA U KRATKIM PRIČAMA MAŠE KOLANOVIĆ

Ako se kao polazna točka određivanja trajanja tranzicijskoga razdoblja u Hrvatskoj uzme dioba Mariusa Sørberga (2006), onda se vrijeme zbirke kratkih priča *Poštovani kukci i druge jezive priče* autorice Maše Kolanović može odrediti kao ono iz razdoblja druge (koju još nazivamo i hrvatskom) tranzicije koja započinje 2000. godine. Zbirka je duboko uronjena u svijet hrvatske aktualne stvarnosti, a njezina jezivost ne proizlazi iz elemenata strave, horora i/ili nadnaravnih, fantastičnih obilježja (koji se ipak povremeno javljaju u samom narativu, ali ne doprinose jezivoj atmosferi), već dolazi od zaprepaštenja zbog stvarnosti u kojoj živimo. Likovi ove zbirke su građani koji pokušavaju preživjeti u razdoblju tranzicije, točnije kapitalizma i konzumerizma koji vladaju. Nejasni obrisi njihovih nekadašnjih, a posljedično tomu i sadašnjih, novih identiteta koje trebaju izgraditi, grade se kroz metafore kukaca (koji su ujedno i *hommage* Franzu Kafki) s jedne strane, a s druge su pak strane stavljeni mirišljavi turisti, neonske reklame i izlozi, blještavi trgovački centri te pozitivni slogani s reklama i *Janinih* boca vode s porukom. Iako su prvi put objavljene 2019. godine, dakle s odmakom od početka "druge tranzicije", priče govore o likovima koji i dalje žive doba tranzicije, nisu se u potpunosti adaptirali, asimilirali, odnosno integrirali u surovo kapitalističko, a samim time i konzumerističko društvo. Izlaganje će se, između ostalog, fokusirati na karakterizaciju tranzicijski obojenih likova, (de)konstrukciju njihovih identiteta te na njihov odnos prema Drugima (bili oni izbjeglice, turisti ili netko treći).

Ključne riječi: identitet, kapitalizam, Kolanović, konzumerizam, kratka priča, kukci, tranzicija.

INSECTS, KONZUM(ERISM), SURVIVAL – ECHOES OF TRANSITION AND CAPITALISM IN THE SHORT STORIES OF MAŠA KOLANOVIĆ

If the starting point for determining the duration of the transition period in Croatia is based on the division by Marius Sørberg (2006), then the time of the short story collection *Poštovani kukci i druge jezeve priče* by Maša Kolanović can be defined as that of the second (also called the Croatian) transition, which began in 2000. The collection is deeply immersed in the world of contemporary Croatian reality, and its eeriness does not stem from elements of horror, terror, supernatural and/or fantastic features (which do occasionally appear in the narrative but do not contribute to the creepy atmosphere). Instead, it arises from the astonishment at the reality in which we live. The characters in this collection are citizens trying to survive in the period of transition, more specifically in a time dominated by capitalism and consumerism. The unclear outlines of their former, and consequently their present, new identities that they need to construct, are shaped through metaphors of insects (which also serve as an homage to Franz Kafka), on one hand, and on the other, they are contrasted with fragrant tourists, neon advertisements, shop windows, glittering shopping malls, and positive slogans from ads and Jana's water bottles with messages. Although first published in 2019, thus with a distance from the beginning of the "second transition", the stories still focus on characters who are living through the transition period, who have not fully adapted, assimilated, or integrated into the harsh capitalist and, by extension, consumerist society. The presentation will focus, among other things, on the characterization of transition-tinted characters, the (de)construction of their identities, and their relationship with Others (whether they are refugees, tourists, or someone else).

Key words: identity, capitalism, Kolanović, consumerism, short story, insects, transition.

4.

Emocije – reprezentacija
i percepcija u slavenskom
književnom i civilizacijskom
kontekstu

Jelena Alfirević Franić

Sveučilište u Zadru – Odjel za izobrazbu učitelja i odgojitelja
Zadar, Hrvatska

CONTRA ABORTUM: MAJČINSTVO I TRUDNOĆA KAO NAJVIŠE DRUŠTVENO DOBRO U HRVATSKOM ROMANU 21. STOLJEĆA

U simboličkom smislu govoreći o maternicama kao prioritetu “svijeta”, tj. uključenosti problematike ženskih trudnoća u retorike svjetskih i nacionalnih politika gotovo na svakodnevnoj razini, upravo je paradoksalno što se o tako aktualnom problemu abortusa u književnoj znanosti ne(dovoljno) govori. Zbog toga što vlada “status quo” koncepta šutnje, problematika abortusa predstaviti će se u radu kao “slijepa pjega” u književnoj znanosti. Na primjeru postmodernističkog hrvatskog romana *Dvije crte plavo* (2021.) Rosie Kugli istražiti će se konstruiranje majčinstva i trudnoće protagonistkinje romana, s naglaskom na oblikovanje njezina majčinskog “emocionalnog tijela”, a u skladu s “pro-life” ideološkom matricom i književnoznanstvenom emocionološkom metodologijom Martín-Moruno i Pichel (2019.). Diskurzivnom reprezentacijom sljedećih emocija: straha, tuge i očaja definirat će se emocionalni identitet majke koja planira abortus kao “identitet jednako invaliditet”. Na samom kraju problematizirat će se pitanje kanona hrvatske dječje/adolescentske književnosti (poglavito od 30-ih godina 20. st.) u kojemu “dijete-iscjeljitelj” nosi ključnu semantičku i simboličku funkciju u odnosu na a) majku i b) romaneskni društvenoangažirani narativ. Radom će se potvrditi teza o abortusu koja ide u prilog razvoju suvremene humanističke, književne znanosti i emocionologije, a glasi da promatrati pobačaj u duhu zakona iz 1978. kao strogo medicinski zahvat ostavlja dojam dehumanizirajućega pristupa ljudskom životu i dostojanstvu ljudske osobe, majke kao nositeljice života i djeteta kojemu je život ugrožen (Šehić, 2020.).

Ključne riječi: abortus u književnosti, majčinstvo, emocionologija, emocije, emocionalno tijelo, dijete, dječja književnost.

CONTRA ABORTUM: MOTHERHOOD AND PREGNANCY AS THE HIGHEST SOCIAL GOOD IN THE 21ST CENTURY CROATIAN NOVEL

In a symbolic sense, speaking of wombs as a priority of the “world”, i.e. the inclusion of the issue of women’s pregnancies in the rhetoric of world and national politics almost on an everyday level, it is paradoxical that such a current problem of abortion is not (enough) discussed in literary scholarship. Due to the prevailing “status quo” concept of silence, the issue of abortion will be presented in the paper as a “blind spot” in literary scholarship. Using the example of the post-modern Croatian novel *Dvije crte plavo* (2021) by Rosie Kugli, the construction of motherhood and pregnancy of the protagonist of the novel will be explored, with an emphasis on the formation of her maternal “emotional body”, and in accordance with the “pro-life” ideological matrix and the literary-scientific emotionological methodology of Martín-Moruno and Pichel (2019). The discursive representation of the following emotions: fear, sadness and despair will define the emotional identity of a mother planning an abortion as “identity equals disability”. At the very end, the issue of the canon of Croatian children’s/adolescent literature (especially since the 1930s) will be problematized, in which the “child-healer” carries a key semantic and symbolic function in relation to a) the mother and b) the novel’s socially engaged narrative. The paper will confirm the thesis on abortion that supports the development of contemporary humanistic, literary science and emotionology, which states that viewing abortion in the spirit of the 1978 law as a strictly medical procedure leaves the impression of a dehumanizing approach to human life and the dignity of the human person, the mother as the bearer of life and the child whose life is threatened (Šehić, 2020).

Key words: abortion in literature, motherhood, emotionology, emotions, emotional body, child, children’s literature.

Ajla Demiragić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

Anisa Avdagić

Univerzitet u Tuzli – Filozofski fakultet
Tuzla, Bosna i Hercegovina

ŽIVJETI U SAMOĆI I PISATI O USAMLJENOSTI: ANASTAZIJA BELA ŠUBIĆ

Anastazija Bela Šubić (Beograd, 1933 – Sarajevo, 1991) bila je jedinstvena književna pojava u polju bosanskohercegovačke kulture druge polovine 20. stoljeća. Polemički nastrojena, pronicljiva i oštroumna esejistica i šekspirologinja Anastazija Šubić stvorila je kompleksan i žanrovski raznorodan književni opus. Živjela je i djelovala kao autorica s margine, iz pozicije osvijestene izmještenosti i nepripadnosti, zbog čega je tokom života bila osporavana i skrajnuta, a njena književna ostvarenja i teorijsko-kritička radovi ignorirani. Osnovni cilj rada je da iluminira bar neke aspekte književnog stvaralaštva ove nepravедно zanemarene književnice. Polazeći od distinkcije samoće – svojevoljnog stanja u kojem se osoba osamljuje radi kontemplacije, samorefleksije ili zbog umjetničkih i kreativnih pobuda, i usamljenosti – subjektivnog iskustva koje ima negativan utjecaj na mentalno i fizičko zdravlje, ovaj rad u teorijskom smislu, te na nekoliko književnih primjera, ali i na temelju osobnog (proživljenog) iskustva autorice, nastoji ponuditi jasniji uvid u slojevitost stanja (preferirane) samoće književnice na margini i prikaza usamljenosti njenih likova.

Ključne riječi: Anastazija Bela Šubić, samoća, usamljenost, marginalizacija.

LIVING IN SOLITUDE AND WRITING ON LONELINESS: ANASTAZIJA BELA ŠUBIĆ

Anastazija Bela Šubić (Belgrade, 1933 – Sarajevo, 1991) was a unique literary phenomenon in Bosnian Herzegovinian culture in the second half of the 20th century. A polemical, insightful and sharp-witted essayist and scholar of Shakespeare, this author created a complex and genre-diverse literary work. She lived and worked as an author from the margins, from a position of conscious displacement and non-belonging, and because of this she remained unrecognized throughout

her life, and her literary and theoretical-critical oeuvre was neglected and inadequately evaluated. The main aim of this paper is to illuminate some aspects of literary creativity of the denied and marginalized female writer. Starting from the distinction of solitude – as a voluntary state in which a person isolates herself for contemplation, self-reflection or for artistic and creative motives, and loneliness – as a subjective experience that has a negative impact on mental and physical health, this paper in a theoretical sense and on several literary examples, but also on the basis of the author's personal (lived) experience, aims to offer a clearer insight into the layering of the state of (preferred) solitude of the writer on the margins and the depiction of loneliness of her characters.

Key words: Anastazija Bela Šubić, solitude, loneliness, marginalization.

Antonina Kurtok

Uniwersytet Śląski w Katowicach – Wydział Humanistyczny
Katowice, Polska

WYMIAR(-Y) (NIE)ISTNIENIA. ANATOMIA STAROŚCI I JEJ AFEKTYWNE OBLICZA W OPOWIADANIACH SLAVENKI DRAKULIĆ

Temat starości z jednej strony wydaje się być już dość dobrze opracowany w różnego typu tekstach kultury oraz literaturze przedmiotu, z drugiej zaś strony można odnieść wrażenie, że pomimo iż starość stanowi nieodzowny etap ludzkiej egzystencji, bywa – szczególnie we współczesnej (pop)kulturze propagującej kult młodości – marginalizowana, tabuizowana lub wręcz przemilczana. W niniejszym referacie przyjrzymy się sugestywnemu obrazowi starości nakreślonemu przez chorwacką pisarkę – dobrze znaną także polskim czytelnikom – Slavenkę Drakulić. Rozważaniom zostaną poddane dwa zbiory jej opowiadań *Nevidljiva žena* i *O čemu ne govorimo*, w oparciu o które dokonamy wglądu w interesującą nas problematykę. Analiza zostanie skoncentrowana przede wszystkim na emocjonalnym aspekcie starości – jej przeżywania, doświadczania i percepcji (zarówno przez sam podmiot, jak i jego otoczenie) – a także (postępującym) procesom stanowiącym immanentną jej część odzwierciedlających się w zmianach fizycznych i psychicznych (oraz psychosomatycznych), a znajdujących swe odbicie m.in. w relacjach osobistych, rodzinnych, czy szerzej ogólnospołecznych. Oś naszej refleksji stanowić będą zatem, oprócz swego rodzaju tematycznego spiritus movens twórczości Drakulić: (kobiecego) ciała czy bólu, takie zagadnienia jak cierpienie, wstyd i zapomnienie. Zostanie ponadto podjęta próba naszkicowania obrazu kobiety u zmierzchu życia z całym diapazonem problemów, z którymi musi się zmagać. Na koniec spróbujemy odpowiedzieć na pytanie czy temat starości jest współcześnie – celowo lub nie – marginalizowany, niedostrzegany, pomijany czy wręcz tabuizowany.

Słowa kluczowe: starość, emocje, ból, cierpienie, kobieta, tabu, opowiadanie, Slavenka Drakulić.

DIMENSION(S) OF (NON)EXISTENCE. THE ANATOMY OF OLD AGE AND ITS AFFECTIVE ASPECTS IN SOME SLAVENKA DRAKULIĆ'S SHORT STORIES

On the one hand, the topic of old age seems to be quite well developed in various types of cultural texts and subject literature, but on the other hand, one may get the impression that despite the fact that old age is an indispensable stage of human existence, it is sometimes – especially in contemporary (pop) culture promoting the cult of youth – marginalized, tabooed or even passed over in silence. In this paper, we will take a closer look at the evocative image of old age outlined by the Croatian writer – well-known also to Polish readers – Slavenka Drakulić. Based on her two books, collections of short stories: *Nevidljiva žena* and *O čemu ne govorimo* we will consider and gain insight into the issues that interest us. The analysis will focus primarily on the emotional aspect of old age – its feelings, experience and perception (both by the subject and their environment) – as well as (progressive) processes that are an immanent part of it, reflected in physical and mental (and psychosomatic) changes, and reflected, among others, in personal, family and, more broadly, general social relationships. The crux of our reflection will therefore be, in addition to a kind of thematic *spiritus movens* of Drakulić's work: the (female) body or pain, such issues as suffering, shame and forgetting. An attempt will also be made to sketch the image of a woman at the twilight of life with the entire range of problems she has to struggle with. Finally, we will try to answer the question of whether the topic of old age is currently – intentionally or not – marginalized, overlooked, omitted or even tabooed.

Key words: old age, emotions, pain, suffering, woman, taboo, short story, Slavenka Drakulić.

Kornelija Kuvač

Sveučilišta u Zadru – Odjel za kroatistiku
Zadar, Hrvatska

TRANSGENERACIJSKA TRAUMA I ANTIRATNI ANGAŽMAN U HRVATSKOM I BOSANSKOHERCEGOVAČKOM ROMANU 21. STOLJEĆA

Na temelju suvremenih spoznaja o kulturološkom kodiranju emocija koje, među ostalim, istražuju ekspresiju, reprezentacije i funkcije emocija u književnim tekstovima, istražuje se način na koji pisci 21. stoljeća tematiziraju transgeneracijsku traumu izazvanu ratovima na području Hrvatske i Bosne i Hercegovine. Istražit će se emocijski narativi izravne ratne traume kojima se konstruiraju likovi sudionici ratnih zbivanja, a potom i oni posredno pogođeni transgeneracijskom traumom, dakle neizravni sudionici rata (članovi njihovih obitelji i potomci). U uvodu će se ukratko definirati transgeneracijska trauma (Marčinko, Urlić, Grubrich-Simitis) da bi se potom, na temelju teorije narativne empatije S. Keen i kognitivne teorije emocija M. Nussbaum, istražio odnos reprezentacije transgeneracijske traume i antiratnog angažmana. Korpus će činiti romani dvojice hrvatskih i bosanskohercegovačkih književnika: *Živi i mrtvi* (2002) Josipa Mlakića te *Alfir* (2016) Irfana Horozovića, potom roman hrvatske književnice Ivane Šojat-Kuči *Ničiji sinovi* (2012) te *Otac od bronce* (2024) hrvatskoga književnika Gorana Tribusona. Prostor Hrvatske i Bosne i Hercegovine trajno je obilježen iskustvom i posljedicama Drugog svjetskog i ratova tijekom raspada bivše Jugoslavije. U radu će se istražiti na koji način književni tekstovi problematiziraju upisivanje transgeneracijskih trauma u pojedinačne i kolektivne identitete čime postaju poticajima novih ratnih sukoba te u kojem odnosu stoje reprezentacija traume i antiratni angažman. Ispitat će se jesu li autorska empatija i narativne tehnike kojima se prenose emocije vezane uz postratnu transgeneracijsku traumu doista privržene zadanim društvenim/političkim ciljevima i moralnim kodeksima ili se od njih odmiču te kako pojedini autori i autorice koncipiraju spoznaju i svijest o fenomenu rata.

Ključne riječi: emocijski narativi, teorija narativne empatije, transgeneracijska trauma, antiratni angažman, hrvatski i bosanskohercegovački roman 21. stoljeća.

TRANSGENERATIONAL TRAUMA AND ANTI-WAR ENGAGEMENT IN CROATIAN AND BOSNIAN- HERZEGOVINIAN NOVELS OF THE 21ST CENTURY

This paper investigates the way in which writers of the 21st century thematise transgenerational trauma caused by the wars in Croatia and Bosnia and Herzegovina. Research is based on contemporary knowledge about the cultural coding of emotions, which, among other things, explores the expression, representations and functions of emotions in literary texts. The emotional narratives of direct war trauma that are used to construct the characters participating in war events, and then also those indirectly affected by transgenerational trauma, i.e. indirect war participants (members of their families and descendants) will be explored. In the introduction, transgenerational trauma will be briefly defined (Marčinko, Urlić, Grubrich-Simitis) and then, based on S. Keen's theory of narrative empathy and M. Nussbaum's cognitive theory of emotions, the relationship between the representation of transgenerational trauma and anti-war engagement will be explored. The corpus will consist of novels by two Croatian and Bosnian writers: *The Living and the Dead* (2002) by Josip Mlakić and *Alfir* (2016) by Irfan Horozović followed by the novel by Croatian writer Ivana Šojat-Kuči *Nobody's Sons* (2012) and *Father of Bronze* (2024) by Croatian writer Goran Tribuson. The territory of Croatia and Bosnia and Herzegovina is permanently marked by the experience and consequences of the Second World War and the wars during the breakup of the former Yugoslavia. The paper will investigate how literary texts problematize the inscription of transgenerational traumas in individual and collective identities, thus becoming incentives for new war conflicts, and in what relationship do the representation of trauma and anti-war engagement stand. It will be examined whether the author's empathy and narrative techniques used to convey emotions related to post-war transgenerational trauma are really attached to the given social/political goals and moral codes or deviate from them, and how individual authors conceive knowledge and awareness of the phenomenon of war.

Key words: emotional narratives, the theory of narrative empathy, transgenerational trauma, anti-war engagement, Croatian and Bosnian-Herzegovinian novel of the 21st century.

Anes Osmić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

KNJIŽEVNOST I EMOTIVNA PISMENOST DJECE OSNOVNOŠKOLSKOG UZRASTA

Rad istražuje utjecaj čitanja i analiziranja književnosti na razvitak vještina emotivne pismenosti djece osnovnoškolskog uzrasta, pa tako predstavlja iskustvo sprovedenog eksperimentalno-longitudinalnog istraživanja koje je imalo za cilj provjeriti efekt radionica čitanja i analiziranja književnosti na razvitak vještina emotivne pismenosti djece uzrasta osnovne škole. Pored toga, u radu se donosi odgovor na pitanje koji književni tekst je adekvatan materijal za temu emotivne pismenosti u polju književnosti te kako ga interpretirati donoseći tako metode afektivne književne interpretacije i PRIIR književne interpretacije razmatrajući ove koncepte u okvirima književne emocionologije.

Ključne riječi: emotivna pismenost u polju književnosti, eksperimentalno-longitudinalno istraživanje, afektivna književna interpretacija, književna emocionologija.

LITERATURE AND EMOTIONAL LITERACY OF CHILDREN OF PRIMARY SCHOOL AGE

The article investigates the influence of reading and analysing literature on the development of emotional literacy skills in primary school-aged children. It thus represents the experience of an experimental longitudinal research conducted to verify the effect of workshops on reading and analysing literature on the development of emotional literacy skills of primary school-aged children. In addition, the paper provides an answer to the question of which literary text is adequate material for the topic of emotional literacy in the field of literature and how to interpret it, thus bringing the methods of affective literary interpretation and PRIIR literary interpretation, considering these concepts in the framework of literary emotionology.

Key words: emotional literacy in literature, experimental-longitudinal research, affective literary interpretation, literary emotionology.

Antonia Pintarić

Sveučilište u Zadru – Odjel za rusistiku
Zadar, Hrvatska

STILISTIKA STRAHA: *OBITELJ VURDALAKA* A. K. TOLSTOJA

Cilj je ovog rada istražiti kako je emocija straha reprezentirana u djelu *Obitelj vurdalaka* Alekseja Konstantinoviča Tolstoja. U svrhu ostvarenja ovog cilja, analiza će biti provedena u skladu s kognitivnolingvističkim shvaćanjem jezika, primarno uz primjenu teorije kognitivne gramatike; pri tome će lingvistička analiza biti informirana književnoteorijskim spoznajama o strahu kako bismo dali zaokruženu kognitivnostilističku sliku fenomena. Analiza će se fokusirati na uporabe jezika koje evociraju strah i oblikuju čitateljevu percepciju prijetnje kroz gramatičke obrasce i narušavanje kognitivnih shema. Pažnja će se posvetiti i spajanju kulturno specifičnih i univerzalnih elemenata straha, kao i njihovoj ulozi u stvaranju emocionalno kompleksnog iskustva za čitatelja. Smatramo da istraživanje pokazuje prednosti pristupa koji zagovaramo u vidu potpunijeg razumijevanja fenomena straha u književnosti i doprinosi razumijevanju toga kako jezik i njegova uporaba, pozadinski kognitivni mehanizmi i kulturni kontekst zajedno oblikuju reprezentaciju i percepciju ove emocije u književnom djelu, posebice u kontekstu slavenske književne i kulturne tradicije.

Ključne riječi: strah, kognitivna stilistika, A. K. Tolstoj, vurdalak.

A STYLISTICS OF FEAR: *THE FAMILY OF THE VOURDALAK* BY A. K. TOLSTOY

The aim of this paper is to explore how the emotion of fear is represented in the work *The Family of the Vourdalak*, by Alexey Konstantinovich Tolstoy. To achieve this goal, the analysis will be conducted in accordance with a cognitive linguistic understanding of language, primarily applying the theory of Cognitive Grammar. The linguistic analysis will be informed by literary studies theoretical insights into fear in order to provide a comprehensive cognitive stylistic picture of the phenomenon. The analysis will focus on the uses of language that evoke fear and shape the reader's perception of threat through grammatical patterns and cognitive schemas violation. Attention will also be given to the blending of

culturally specific and universal elements of fear, as well as their role in creating an emotionally complex experience for the reader. We believe that the research demonstrates the advantages of the approach we advocate, leading to a more complete understanding of the phenomenon of fear in literature and contributing to the understanding of how language and its use, underlying cognitive mechanisms, and cultural context together shape the representation and perception of this emotion in literary works, particularly in the context of Slavic literary and cultural tradition.

Key words: fear, cognitive stylistics, A. K. Tolstoy, vourdalak.

Olga Vojičić-Komatina

Univerzitet Crne Gore – Filološki fakultet Nikšić / Fakultet dramskih umjetnosti Cetinje
Podgorica, Crna Gora

RASLOJAVANJE ARHETIPSKIH MODELA KULTURE U DRAMSKIM KOMADIMA LJUBOMIRA ĐURKOVIĆA *PISAC PORODIČNE ISTORIJE, TOBELIJA I OTPAD*

Crnogorska drama nastajala u poznim osamdesetim godinama i kasnije upravo konstituiše raslojavanje društva, tranziciju i traumatičnost postkomunističke ere koja je produkovala raspad bivših jugoslovenskih republika, devastaciju ekonomskih, kulturoloških i identitetskih dobara i potpuno raslojavanje društva. Sasvim je jasno da su posljedice takvih uzročnih činilaca morale ostaviti trajne traume, te psihotična i delirijumska stanja na cjelokupni balkanski kolektiv. Takva stanja psihe detektuje Đurković u svojim dramskim komadima, smatrajući da posljednje decenije dvadesetog vijeka jesu najbolji pokazatelj da je društvo rekonvalescencijent i da pozorišna umjetnost mora da primijeni terapijska sredstva osvješćenja i katarze, ukoliko se želi opstati u sljedećem vijeku. Crnogorski kulturni milje ponajviše njeguje prošlost i tradicionalne vrijednosti, živi u stereotipima kolektivnih mišljenja, predrasuda i tabua, stoga su takvi modeli najranjiviji i najpodestniji za disolucije i psihička podvajanja, prvenstveno senzitivnih intelektualnih individua, a potom i cjelokupnog kolektiva. Ove drame demonstriraju slabost patrijarhalnih zajednica koje ne raspolažu istinom i milošću, donose nov i drugačiji pogled na različitost svake vrste – nacionalno i konfesionalno identitetsku, političku, seksualnu, rodnu i umjetničku. Samo direktan obračun sa svim nazadnostima ljudskog mišljenja i djelovanja, može donijeti okrenutost ka ljudskosti – sebi boljem i drugom doživljenijem. No, razmeđi takvih odnosa, nužno se rađa i kult ranjivosti nesagledivih posljedica. Ove drame jesu upravo implikatori takvih međuljudskih odnosa.

Ključne riječi: trauma, raslojavanje društva, katarza, drama, različitost.

STRATIFICATION OF ARCHETYPAL MODELS OF CULTURE IN THE PLAYS OF LJUBOMIR ĐURKOVIĆ (*PISAC PORODIČNE ISTORIJE, TOBELIJA AND OTPAD*)

The Montenegrin drama emerging in the late 1980s and later distinctly captures the stratification of society, the transition period, and the traumas of the post-communist era. This period produced the disintegration of the former Yugoslav republics, devastation of economic, cultural, and identity assets, and the complete stratification of society. It is evident that the consequences of such causal factors had to leave lasting traumas, psychotic and delirious states, on the entire Balkan collective. Đurković detects such states of psyche in his dramatic works, considering the last decades of the twentieth century as the best indicator that society is convalescent and that theatrical art must employ therapeutic means of enlightenment and catharsis if it is to survive in the coming century. The Montenegrin cultural milieu primarily cherishes the past and traditional values, living in the stereotypes of collective opinions, prejudices, and taboos. Therefore, such models are the most vulnerable and most susceptible to dissolution and psychological divisions, primarily of sensitive intellectual individuals, and subsequently of the entire collective. These plays demonstrate the weakness of patriarchal communities that lack truth and compassion, bringing a new and different perspective on various forms of diversity – national and confessional identity, political, sexual, gender-related, and artistic. Only a direct confrontation with all the backwardness of human thought and action can turn towards humanity – towards a better self and a more realized other. However, at the intersection of such relationships, a cult of vulnerability with unforeseeable consequences necessarily emerges. These plays can serve as indicators such interpersonal relationships.

Key words: trauma, social stratification, catharsis, drama, diversity.

Alojzija Zupan Sosič

Univerza v Ljubljani – Filozofska fakulteta
Ljubljana, Slovenija

EMPATIJA V ROMANIH IVANA CANKARJA

V prejšnjem stoletju se je začela znanost bolj sistematično ukvarjati s čustvi, saj je konec 20. stoletja veliko pozornosti posvetila čustveni inteligenci, prav tako empatiji. Slednjo je razlagala kot sposobnost sočustvovati, razumeti in pomagati drugemu, kar je bistveno za naše individualno in kolektivno počutje. Ivan Cankar je v svojem celotnem literarnem in političnem delovanju, predvsem poglobljeno pa v romanih, izražal svojo empatijo na več načinov. V romanu *Na klancu* je prepričljivo ubesedil socialno empatijo, ko je opisoval socialne krivice na senzibilen in senzitiven način. Prav tako je njegova empatija zelo očitna v romanih *Hiša Marije Pomočnice* in *Gospa Judit*, kjer je posebej usmerjena v ženske in otroke.

Ključne besede: Cankar, empatija, romani.

EMPATHY IN THE NOVELS OF IVAN CANKAR

In the last century, science began to deal more systematically with emotions, since at the end of the 20th century it paid a lot of attention to emotional intelligence, as well as empathy. Empathy is interpreted as the ability to sympathize, understand and help others, which is essential for our individual and collective well-being. Ivan Cankar expressed his empathy in many ways throughout his literary and political work, especially in depth in his novels. In the novel *Na klancu*, he convincingly expressed social empathy when he described social injustices in a sensible and sensitive way. Also, his empathy is very evident in the novels *Hiša Marije Pomočnice* and *Gospa Judit*, where it is especially directed at women and children.

Key words: Cankar, empathy, novels.

5.

Slavističke teme:
Savremena slavistička
književna i kulturalna
istraživanja

Rafaela Božić

Sveučilište u Zadru – Odjel za rusistiku
Zadar, Hrvatska

Vanda Božić

Sveučilište Algebra
Zagreb, Hrvatska

KNJIŽEVNI KLASIK I VIDEOIGRA

U suvremenom svijetu transmedija vjerojatno nije nikakvo iznenađenje da su brojni romani žanra fantasy i znanstvene fantastike pretvoreni u videoigre. *The Witcher* (niz video igara proizvođača CD Projekt, 2007 – 2015), *The Lord of the Rings* (cijeli niz igara raznih proizvođača), *Dune* (najmanje šest videoigara), *Game of Thrones* (najmanje jedanaest videoigara raznih proizvođača, navedimo samo jednu od popularnijih: *Cyanide SA*, 2012), među najpopularnijim su predstavnicima ovoga trenda. Možda je iznenađujuća činjenica da je sve više i videoigara koje su temeljene na književnim predlošcima ili se postmodernistički s njima poigravaju kroz različite oblike citatnosti. Navedimo neke primjere: *Evgenij Onjegin* (Dreamlore Games, 2009), *Mumu* (Herocraft, 2009), *Životinjska farma* (Nerial, 2020), *Alisa u zemlji čudesa* (videoigra American McGee's Alice proizvođača Rogue Entertainment, 2000), *Preobražaj* (Ovid Works, 2020), *Patnje mladoga Werthera* (Mad Cream Games, 2023). Različite igre u različitoj su mjeri bliske izvornim tekstovima, a neke se od svojih izvornika poprilično razlikuju, primjerice videoigra temeljena na romanu u stihovima A. Puškina *Evgenij Onjegin* (Dreamlore Games, 2009) znatno odstupa od originala te uključuje brojne likove iz drugih djela klasične ruske književnosti. Naime, glavni junak Puškinova romana u stihovima, Evgenij Onjegin, zajedno s doktorom Bazarovom (iz romana *Očevi i djeca* Ivana Sergejeviča Turgenjeva) i s maćehom Tatjane Larine (u izvornom tekstu Tatjana Larina ima majku, a ne maćehu) provodi eksperiment pretvaranja kmetova u žive mrtvace, dok su svi likovi naslikani u stilu anime. U našem radu pokušavamo odgovoriti na pitanje što u smislu doživljaja klasične književnosti može donijeti (i odnijeti) njihova tranzicija u novi medij videoigre.

Ključne riječi: videoigra, književni klasik, transmedija.

A LITERARY CLASSIC AND A VIDEO GAME

In the modern world of transmedia, it's probably no surprise that many fantasy or science fictions novels have been turned into video games. *The Witcher* (a series of video games by CD Projekt, 2007–2015), *The Lord of the Rings* (a whole series of games by various manufacturers), *Dune* (at least six video games), *Game of Thrones* (at least eleven video games by various manufacturers, let's name just one of the more popular: *Cyanide SA*, 2012), are among the most popular representatives of this trend. Perhaps the surprising fact is that there are more and more video games that are based on literary classics or play with them in a postmodernist way through various forms of quotation. Here are some examples: *Evgeny Onegin* (Dreamlore Games, 2009), *Mumu* (Herocraft, 2009), *Animal Farm* (Nerial, 2020), *Alice in Wonderland* (American McGee's Alice video game produced by Rogue Entertainment, 2000), *The Methamorphosis* (Ovid Works, 2020), *The Sufferings of Young Werther* (Mad Cream Games, 2023). Different games are close to the original texts to varying degrees, and some of them are quite far away from their originals, for example, the video game based on A. Pushkin's verse novel *Evgeny Onegin* (Dreamlore Games, 2009) deviates significantly from the original and includes numerous characters from other classic Russian works literature. Namely, the main hero of Pushkin's novel in verses, Evgeny Onegin, together with doctor Bazarov (from the novel *Fathers and Children* by Ivan Sergeevich Turgenev) and with Tatiana Larina's stepmother (in the original text Tatyana Larina has a mother, not a stepmother), conducts experiment to turn serfs into the living dead, while all the characters are painted in anime style. In our paper, we try to answer the question, what can their transition to the new medium of video games bring (and take away) in terms of the reader experience of classical literature.

Key words: video game, literary classic, transmedia.

Mirna Brkić Vučina

Sveučilište u Mostaru – Filozofski fakultet
Mostar, Bosna i Hercegovina

USMENOKNJIŽEVNI INTERTEKST U PRIPOVIJESTI *NADALA BAKARKA* ADOLFA VEBERA TKALČEVIĆA

U hrvatskoj se književnosti 19. stoljeća, kao i u književnostima drugih europskih naroda, usporedno s buđenjem nacionalne svijesti javlja sve veće zanimanje hrvatskih autora za narodno pjesništvo i ostalo hrvatsko narodno blago. U ozračju buđenja nacionalne svijesti u usmenoj se književnosti traže i pronalaze temelji domorodnoga jezika preko kojega se uspostavlja izravna veza s autohtonim i autentičnim hrvatskim stvaralaštvom. Adolf Veber Tkalčević (1825.–1889.), jezikoslovac, pripovjedač, putopisac, književni kritičar, propovjednik i prevodilac, jedno je od najznačajnijih imena hrvatskog 19. stoljeća. Napisao je ukupno sedam pripovijesti. Od njegovih bakarskih pripovijesti najuspjelijom se smatra *Nadala Bakarka*, pripovijest o ženi mornara koja ostaje vjerna svom mužu usprkos svim kušnjama. U pripovijesti se Tkalčević znatno služi elementima hrvatske usmene književnosti i tradicije, što sve pridonosi plastičnom i uvjerljivom prikazu bakarske sredine i likova u pripovijesti. U radu dakle interpretiramo pripovijest *Nadala Bakarka* kroz prizmu hrvatske usmene književnosti te tradicijskih običaja i vjerovanja.

Ključne riječi: hrvatska književnost 19. stoljeća, *Nadala Bakarka*, usmena književnost.

THE ORAL NARRATIVE INTERTEXT IN *NADALA BAKARKA* BY ADOLF VEBER TKALČEVIĆ

In the Croatian literature of the 19th century, as well as in the literature of other European nations, in parallel with the awakening of national consciousness, there is an increasing interest of Croatian authors in folk poetry and other Croatian national treasures. In the atmosphere of the awakening of national consciousness, the foundations of the native language are sought and found in oral literature, through which a direct connection is established with autochthonous and authentic Croatian creativity. Adolf Veber Tkalčević (1825–1889), linguist, storyteller, travel writer, literary critic, preacher and translator, is one of the most significant names of the Croatian 19th century. He wrote a total of seven narratives.

Nadala Bakarka, a story about a sailor's wife who remains faithful to her husband despite all the trials and tribulations, is considered the most successful of his stories. In the story, Tkalčević makes considerable use of elements of Croatian oral literature and tradition, all of which contribute to the plastic and convincing portrayal of the Bakar environment and characters in the story. In this paper, we interpret *Nadala Bakarka* through the lens of Croatian oral literature and traditional customs and beliefs.

Key words: Croatian literature of the 19th century, *Nadala Bakarka*, oral literature.

Đurđica Čilić

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

KAKO PISATI O RATU I OSTATI ŽIV

U referatu će se opisati i usporediti tri non fiction djela poljske literature koja se bave ratom u bivšoj Jugoslaviji, s naglaskom na rat u Bosni i Hercegovini devedesetih godina prošlog stoljeća. To su reportažno-dokumentarna knjiga Dawida Warszawskog *Obrona sarajevske pošte* (*Obrona poczty sarajewskiej* 1995), djelo poljske novinarkе i ratne izvjestiteljice Miłade Jędrysik *Drugi front* (*Inny front* 2015) te dokumentarističko svjedočanstvo Wojciecha Tochmana *Kao da jedeš kamen* (*Jakbyś kamień jadła* 2008). Analizirat će se pozicija i perspektiva autora u odnosu na temu i događaje koje opisuju, komparirarirati reportažni, novinarski i literarni postupci te njihovi učinci na vjerodostojnost i objektivnost. Konačno, predstaviti će se recepcija i odjeci tih djela u Poljskoj.

Ključne riječi: poljska reportaža, non fiction, rat u Bosni i Hercegovini.

HOW TO WRITE ABOUT THE WAR AND STAY ALIVE

This paper will describe and compare three non-fiction works of Polish literature dealing with the war in the former Yugoslavia, with a particular emphasis on the war in Bosnia and Herzegovina during the 1990s. The books selected for analysis are Dawid Warszawski's reportage-documentary book *Defence of the Sarajevo Post Office* (*Obrona poczty sarajewskiej*, 1995), Polish journalist and war reporter Miłada Jędrysik's *Second Front* (*Inny front*, 2015), and Wojciech Tochman's documentary testimony *It's Like Eating a Stone* (*Jakbyś kamień jadła*, 2008). The authors' positions and perspectives will be analysed in relation to the subject and events they describe. Reportage, journalistic, and literary techniques will be compared, as well as their effects on trustworthiness and objectivity. Finally, the reception and echoes of these works in Poland will be presented.

Key words: polish reportage, non-fiction, war in Bosnia and Herzegovina.

Srebren Dizdar

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

NAPORI STARIJE GENERACIJE BRITANSKIH PISACA NA POPULARIZACIJI I PREVOĐENJU KLASIKA RUSKE KNJIŽEVNOSTI NA ENGLESKI JEZIK U RANOM 20. STOLJEĆU

Ruska književnost je zainteresirala britanske intelektualne i kulturne krugove u kasnom 19. stoljeću, prvenstveno kroz prve prevode na njemačkom i francuskom jeziku djela Turgenjeva, Tolstoja i Dostojevskog. Zbog svježine pristupa i obrade tema iz svakodnevnog života, a još i više mističnih i duhovnih pogleda njihovih autora, koji uglavnom nisu bili prisutni u tadašnjim književnim djelima na engleskom jeziku, ruski pisci su zadobili vatrene promotore među vodećim britanskim piscima tog vremena, kao što su Matthew Arnold, G. B. Shaw, Arnold Bennett, John Galsworthy, G. H. Wells i Henry James. Pored njihovog vidljivog zanimanja za Rusiju i ono što se u njoj događalo, ovi istaknuti britanski intelektualci su konzistentno zagovarali prevođenje djela pomenutih ruskih autora, kao i drugih, poput Čehova ili Gorkog. U radu se prati razvoj te “zaludenosti za sve rusko”, koje je trajalo do izbijanja Oktobarske revolucije i svrgavanja carističkog režima.

Ključne riječi: klasici ruske književnosti, zanimanje u Britaniji za “sve rusko”, zagovornici i promotori ruske književnosti među vodećim britanskim intelektualcima i piscima.

EFFORTS OF OLDER GENERATION OF BRITISH AUTHORS TO PROMOTE AND TRANSLATE RUSSIAN LITERATURE CLASSICS IN THE EARLY 20TH CENTURY

Russian literature came into the focus of interest of the British intellectual and cultural circles in the late 19th century mainly through the first translations of Turgenev, Tolstoy and Dostoevsky in German and French. Due to its freshness and treatment of everyday life, as well as their treatment of diverse mystic and spiritually topics, mostly absent from contemporary works in English, these Russian authors found their fervent supporters and promoters among the leading British writers of the time, such as Matthew Arnold, G. B. Shaw, Arnold Bennett, John Galsworthy, G. H. Wells and Henry James. In addition to their avid interest

in Russia and its affairs, these prominent British intellectuals consistently advocated translations of aforementioned classics and the other Russian writers, such as Chekhov and Gorky, whose books enjoyed a high popularity in the early 20th century. The paper traces a development of this “craze about everything Russian”, which lasted until the outbreak of the October revolution and dissolution of the Czarist regime.

Key words: Russian literature classics, interest in Britain for “all things Russian”, advocates and promoters of Russian literature among leading British intellectuals and authors.

Dragica Dragun

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera – Filozofski fakultet

Osijek, Hrvatska

REPREZENTACIJA PRIJATELJSTVA U SUVREMENOJ HRVATSKOJ DJEČJOJ KNJIŽEVNOSTI

Rad se bavi reprezentacijom prijateljstva u hrvatskim dječjim književnim tekstovima (romanima) objavljenima od dvije tisućite godine. Prijateljstvo prožima sve životne situacije te mijenja oblik ovisno o kognitivnim, socijalnim i emocionalnim karakteristikama pojedinca (protagonista) te društvenim normama. Prijateljstva mogu varirati u razini privrženosti, zajednički provedenom vremenu, intenzitetu i intimnosti, a kroz produljene razgovore i ponavljanja zajedničkih aktivnosti prijatelji mogu odigrati važnu ulogu u svim aspektima života. Pokušat će se i utvrditi dolazi li do nove konstrukcije, ili dekonstrukcije, prijateljstva u dječjim književnim tekstovima u odnosu na ranije tekstove, one prije dvije tisućite godine.

Ključne riječi: suvremena dječja književnost, prijateljstvo, reprezentacija, roman.

REPRESENTATION OF FRIENDSHIP IN CONTEMPORARY CROATIAN CHILDREN'S LITERATURE

This paper explores the representation of friendship in Croatian children's novels published since 2000. Friendship influences every aspect of life and evolves based on the cognitive, social, and emotional traits of the individual (protagonist) as well as societal norms. Friendships can differ in levels of attachment, time spent together, intensity, and intimacy. Through extended conversations and shared activities, friends can play a key role in all areas of life, especially in the most important ones. The study also aims to assess whether contemporary children's literature presents a new construction or a deconstruction of friendship compared to earlier texts, particularly those published before 2000.

Key words: contemporary children's literature, friendship, representation, novel.

Dolores Grmača

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

DIVKOVIĆEV MALI NAUK IZMEĐU RUKOPISA I TISKA

U fokusu izlaganja bit će modusi supostojanja rukopisa i tiskane knjige na primjeru jednoga od najpopularnijih djela na narodnome jeziku, *Nauk krstjanski s mnozijiemi stvari duhovnijemi i vele bogoljubnijemi* fra Matije Divkovića (1563–1631), koje je od 1616. do 1738. objavljeno u dvadesetak izdanja na bosanici, ali i vrlo često prepisivano sve do sredine 19. st. Poznato je naime pet glagoljskih rukopisa koji sadrže prijepise iz Divkovićevih djela, među kojima je posebno važan prijepis Antona Depope na otoku Krku koji nastaje 1625–1630, te prijepis Ante Raspovića koji nastaje u Zadru 1772. Divkovićeva su djela čitana i u Dubrovniku, prijepise na latinicu načinio je Đuro Matijašević krajem 17. stoljeća, a 1786. u novootvorenoj dubrovačkoj tiskari Toma Ivanović na latinici tiska *Plač B. D. Marije* iz malog *Nauka*. Ovom će prigodom također biti predstavljen dosad nepoznati prijepis na latinicu iz pera fra Mate Mikića koji nastaje u 19. stoljeću u Tuzli s posvetom fra Martinu Nediću datiranom 4. listopada 1860. Zanimljive su sličnosti u intervencijama priređivača Divkovićeva malog *Nauka* i prepisivačkih praksi, pojedina su izdanja naime ikavizirana i čakavizirana kao i glagoljski prijepisi, na nekim su mjestima stihovi skraćivani, a na drugima dodavani. Stoga će se analizirati postupci prilagodbe teksta publici te, što je osobito važno, utjecaj rukopisnoga prenošenja teksta koji je vidljiv u pojedinim izdanjima, a posebice u latiničkom izdanju koje je priredio don Anton Gladilić (Venecija 1709).

Ključne riječi: bosanski franjevci, Matija Divković (1563–1631), *Nauk krstjanski*, rukopisna tradicija.

DIVKOVIĆ'S SMALL DOCTRINE BETWEEN MANUSCRIPT AND PRINT

The paper focuses on the modes of coexistence of manuscripts and printed books as exemplified by one of the most popular vernacular works – *Nauk krstjanski s mnozijiemi stvari duhovnijemi i vele bogoljubnijemi* by Matija Divković (1563–1631) – published in about twenty editions in the *bosanica* (Croatian Cyrillic) script from 1616 to 1738, and repeatedly copied until the middle of the 19th

century. Five Glagolitic manuscripts are known to exist containing transcripts from Divković's works. Among those, particularly important are the transcript of Anton Depope in 1625–1630 from the Island of Krk and the transcript of Ante Raspopić created in Zadar in 1772. Divković's works were also read in Dubrovnik. Transcripts in Latin script were made by Đuro Matiješević at the end of the 17th century. In 1786, in the newly opened printing house in Dubrovnik, Toma Ivanović printed a Latin script edition of *The Tears of the Blessed Virgin Mary* from small *Doctrine*. On this occasion, a so far unknown Latin script transcript will also be presented, written by Fr. Mate Mikić in Tuzla, dated 4 October 1860, and dedicated to Fr. Martin Nedić. There are interesting similarities between the interventions made by the editors of Divković's small *Doctrine* and the copying practices. In fact, certain editions were adapted to Ikavian and Čakavian (as in the Glagolitic transcripts), with the verses either shortened or added. The analysis thus includes the processes of adapting the text to the audience and, importantly, the influence of handwritten text transfer, which can be observed in some editions, particularly in the Latin script edition by Anton Gladilić (Venice, 1709).

Key words: Bosnian Franciscans, Matija Divković (1563–1631), *Nauk krstjanski*, the manuscript tradition.

Sabira Hajdarević

Sveučilište u Zadru – Odjel za klasičnu filologiju
Zadar, Hrvatska

PRILOG POZNAVANJU HRVATSKE EROTSKE/ PORNOGRAFSKE KNJIŽEVNOSTI: *NAPRDALJKE* STIPANA BANOVIĆA

Stipan Banović (1884. – 1961.), intelektualac rodom iz Zaostroga (Makarska rivi-jera), današnjoj je javnosti relativno nepoznat, a u svoje doba bio je važan, utje-cajan i izrazito svestran pisac, folklorist i filolog. Objavljivao je pjesme i priče u važnim časopisima poput *Hrvatskog kola*, *Crvene Hrvatske*, *Narodnog lista*, *Pokreta*, *Hrvatske riječi* i *Vijenca*. Iza sebe ostavio je i jedan životinjski ep (*Lisičje evanđelje*), novele, putopise, ali i vrijedne eseje o književnoj ostavštini Andrije Kačića Miošića, Petra Preradovića i Silvija Strahimira Kranjčevića. Okušao se i u znanstvenim radovima na razmeđu folkloristike i klasične filologije (“Motivi iz *Odiseje* u narodnoj hrvatskoj pjesmi iz makarskog primorja” te “Anakreontski trag u Vrazovu epigramu *Svakome svoje*”). Za Maticu hrvatsku sakupio je oko 7000 stihova narodnih pjesama iz svoga rodnog kraja, a bavio se i povijesnom podlogom narodnog pjesništva (rasprave su mu objavljene u *Zborniku za na-rodni život i običaje Južnih Slavena* 1921. te 1928. godine). Zasad je zanemarena Banovićeva zbirka intrigantnog naslova *Naprdaljke*; rukopis zbirke dosad nije adekvatno obrađen ni filološki analiziran, a čuva se u Franjevačkom samostanu u Zaostrogu. Smatram važnim oteti zaboravu ovu zbirku i predstaviti je znan-stvenoj javnosti i potencijalnim čitateljima te na taj način doprinijeti poznavanju opusa njezina autora. Namjeravam prezentirati stanje rukopisa, definirati sadržaj i topiku zbirke, detektirati njezine literarne utjecaje i izvore, analizirati njezinu erotiku i seksualnost likova koji se u njoj pojavljuju te definirati žanrovsko odre-đenje zbirke, tj. provjeriti je li opravdanije njezino svrstavanje u okrilje erotske ili pornografske književnosti. Poseban osvrt zaslužuje intrigantan i humorističan naslov ove zbirke; u njezinu sadržaju pokušat će se detektirati razlozi ovakvoga imenovanja.

Ključne riječi: Stipan Banović, *Naprdaljke*, erotska književnost, pornografija.

CONTRIBUTION TO THE STUDY OF CROATIAN EROTIC/ PORNOGRAPHIC LITERATURE: *NAPRDALJKE* BY STIPAN BANOVIĆ

Stipan Banović (1884–1961), an intellectual from Zaoštrog (Makarska Riviera), is relatively unknown to the contemporary public, although in his time he was an important, influential, and remarkably versatile author, folklorist, and philologist. He published poems and short stories in major journals such as *Hrvatsko kolo*, *Crvena Hrvatska*, *Narodni list*, *Pokret*, *Hrvatska riječ*, and *Vijenac*. His opus includes a beast epic poem (*Lisičje evanđelje*), novellas, travelogues, as well as valuable essays on the literary legacy of Andrija Kačić Miošić, Petar Preradović, and Silvije Strahimir Kranjčević. Banović also published academic papers at the intersection of folklore studies and classical philology, including “Motivi iz *Odiseje* u narodnoj hrvatskoj pjesmi iz makarskog primorja” and “Anakreontski trag u Vrazovu epigramu *Svakome svoje*”. For an edition of Matica hrvatska, he collected around 7,000 verses of folk songs from his native region. Also, he investigated the historical background of folk poetry (his studies were published in the volume *Zbornik za narodni život i običaje Južnih Slavena* in 1921 and 1928).

Thus far, Banović's collection bearing the intriguing title *Naprdaljke* has been neglected; the collection's manuscript is kept at the Franciscan Monastery in Zaoštrog and it has not yet been adequately studied or philologically analysed. I find it important to rescue this collection from obscurity and to present it appropriately both to the academic community and to its potential readers, thereby contributing to a deeper understanding of its author's opus. I intend to present the condition of the manuscript, define the contents, theme and motifs of the collection, identify its potential literary influences and sources, analyse the levels of its erotica and its characters' sexuality, and define the genre of the collection, i.e. explore whether this collection should be considered erotic or pornographic. Special attention will be given to the intriguing and humorous title of this collection, and the reasons for the naming will be explored through the analysis of the text itself.

Key words: Stipan Banović, *Naprdaljke*, erotic literature, pornography.

Adijata Ibrišimović-Šabić

Univerzitet u Sarajevu – Filozofski fakultet
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

IZMEĐU HISTORIJE I FIKCIJE: ROMANI GUZELJ JAHINE *ZULEJHA OTVARA OČI, DJECA VOLGE* I *EŠALON ZA SAMARKAND*

U radu se analiziraju tri romana ruske spisateljice Guzelj Jahine, *Zulejha otvara oči* (2015), *Djeca Volge* (2018) i *Ešalon za Samarkand* (2021). Vrlo važna komponenta ovih romana jeste autoricino insistiranje da se siže temelje na povijesnim dokumentima i činjenicama. Ispituju se načini na koje autorica koristi historijske činjenice, dokumente i svjedočanstva, uklapajući ih u svoje fiktionalne narative koji osvjetljavaju tragične aspekte sovjetske prošlosti, tematizirajući sovjetsku represiju, kolektivizaciju, glad, prisilno raseljavanje i deportacije kao povijesne traume koje oblikuju kolektivne i individualne narative.

Pokazuje se kako žanrovska hibridnost Jahininih romana te osobita mješavina fikcije (elemenata mitologije, magijskog realizma, simbolike) i historijskih činjenica suštinski problematiziraju pitanje statusa prošlosti i njenih tragova, problematiziraju pitanje prirode povijesnog znanja, odnosno historijskog pamćenja, postavljajući i pitanje statusa sjećanja. Ustvrđuje se da Jahinini romani spadaju u okvir “književnosti sjećanja” koja je usmjerena na rekonstrukciju prošlosti kroz prizmu individualnih i kolektivnih iskustava, pri čemu se često problematiziraju oficijelni narativi i otkrivaju i osvjetljavaju marginalizirani glasovi i priče.

Metodom interdisciplinarnog pristupa koji uključuje povijesnu, sociološku i književnu analizu, ispituje se na koji način romani Guzelj Jahine rekontekstualiziraju zaboravljene i/ili prešućivane priče.

Ključne riječi: historija i fikcija, književnost i trauma, povijesno i kulturalno pamćenje, književnost sjećanja, Guzelj Jahina.

BETWEEN HISTORY AND FICTION: THE NOVELS OF GUZEL YAKHINA – *ZULEIKHA OPENS HER EYES*, *A VOLGA TALE*, AND *ECHELON TO SAMARKAND*

This paper analyzes the literary works of the Russian writer Guzel Yakhina, focusing on three of her novels: *Zuleikha Opens Her Eyes* (2015), *A Volga Tale* (2018), and *Echelon to Samarkand* (2021). A key aspect of these novels is the author's insistence on grounding the plots in historical documents and facts. The paper examines how Yakhina uses historical events, documents, and testimonies, integrating them into her fictional narratives, which shed light on the tragic aspects of Soviet history, particularly Soviet repression, collectivization, famine, forced resettlement, and deportations as historical traumas that shape both collective and individual narratives.

The paper highlights the genre hybridity in Yakhina's works, characterized by a unique mix of fiction (including elements of mythology, magical realism, and symbolism) and historical facts. This hybrid approach fundamentally challenges the status of the past and its traces, questioning the nature of historical knowledge and memory, as well as the status of remembrance itself.

It is argued that Yakhina's novels belong to the realm of "literature of memory", which focuses on reconstructing the past through the lens of individual and collective experiences. In this context, official narratives are often challenged, and marginalized voices and stories are uncovered and illuminated.

Using an interdisciplinary approach that combines historical, sociological, and literary analysis, the paper explores how Yakhina's novels recontextualize forgotten and/or suppressed stories, creating space for new interpretations of Soviet history and its traumas.

Key words: history and fiction, literature and trauma, historical and cultural memory, literature of memory, Guzel Yakhina.

Katarina Ivon
Sveučilište u Zadru
Zadar, Hrvatska

ROMAN OTAC JAGODE TRUHELKE – PRIMJER ANTIRATNOG DISKURSA 30-IH GODINA XX. STOLJEĆA

U izlaganju se analizira roman *Otac Jagode Truhelke* koji je izlazio u nastavcima u *Hrvatskoj smotri* 1931. godine (br. 1–12). U kontekstu autoričina stvaralaštva nepravедno je ostao na razini gotovo bibliografske jedinice, a kao zasebna knjiga izlazi tek 2024. godine u izdanju nakladničke kuće Ognjište iz Zagreba. U prvom je dijelu izlaganja u fokusu situiranje romana u 30. godine XX. stoljeća koje su u hrvatskoj književnoj i kulturnoj povijesti, u poetičkom smislu, okrenute društvenoj tematici, angažirano se uključujući u nacionalne i socijalne probleme, dok su u ideološkom smislu značajnije polarizirale hrvatsku kulturnu (književnu) javnost.

U drugom se dijelu izlaganja slijedom naratološke teorije (Grdešić 2015; Peleš 1999) pristupa interpretaciji središnjih likova romaneskne strukture i njihovih prožimanja i međudjelovanja – sarajevskog Židova Zadika i njegov sina Isaka, koji stradava u Prvom svjetskom ratu i ostavlja sina Leona. Kao psihemske narativne figure (Peleš) likovi se interpretiraju u kontekstu (sarajevskog) prostora koji postaje temelj semantičke substrukture romana. Prostornom kategorijom razotkriva se ambijent i društveni (svjetonazorski) spacij, što je od presudne važnosti za razumijevanje odnosa i dinamike psihemskih i sociemskih figura u romanu. Na otemskoj razini romana osim prizvanog disfunkcionalnih obiteljskih odnosa, iščitavamo angažirani antiratni diskurs koji je ovjeren autoričnim iskustvom sarajevske (ratne) prošlosti, no usmjeren i ratnoj budućnosti koja se naslućuje. Konačno, u kontekstu Truhelkina stvaralaštva 30-ih godina XX. stoljeća predstavlja, uz roman *Zlatko* 1934. te roman *Vječna zaručnica* 1939., zanimljiv prilog antiratnog pisma.

Ključne riječi: *Otac*, Jagoda Truhelka, 30. godine XX. stoljeća, naratološke teorije, antiratni diskurs.

THE NOVEL *OTAC (FATHER)* BY JAGODA TRUHELKA – AN EXAMPLE OF ANTI-WAR DISCOURSE IN THE 1930S

The presentation analyses the novel *Otac* (eng. *Father*) by Jagoda Truhelka, which was published in serials in the *Hrvatska smotra* in 1931 (issues 1–12). In the context of the author's work, it was unfairly left at the level of almost a bibliographic unit, and as a separate book it was only published in 2024 by the Ognjište, publishing house from Zagreb. The first part of the presentation focuses on situating the novel in the 1930s, which in Croatian literary and cultural history, in a poetic sense, turned to social themes, engaged in national and social problems, while in an ideological sense significantly polarized the Croatian cultural (literary) public.

In the second part of the presentation, following narratological theory (Grdešić 2015; Peleš 1999), the interpretation of the central characters of the novel's structure and their interpenetration and interaction is approached – the Sarajevo Jew Zadik and his son Isak, who perishes in World War I and leaves behind his son Leon. As psychic narrative figures (Peleš), the characters are interpreted in the context of (Sarajevo) space, which becomes the basis of the semantic substructure of the novel. The spatial category (intuitively) suggests the ambience and social (worldview) space, which is of crucial importance for understanding the relationships and dynamics of psychic and social figures in the novel. At the thematic level of the novel, in addition to the evoked dysfunctional family relationships, we read an engaged anti-war discourse that is verified by the author's experience of Sarajevo's (war) past, but also directed towards the war-like future that is intuited. Finally, in the context of Truhelka's work in the 1930s, it represents, along with the novel *Zlatko* (1934) and the novel *Vječna zaručnica* (1939), an interesting contribution to anti-war writing.

Key words: *Otac*, Jagoda Truhelka, 1930s, narratological theories, anti-war discourse.

Amila Kahrović Posavljak

Karl-Franzens-Universität – Graz Institut für Slawistik
Sarajevo, Bosna i Hercegovina

FIGURA POKAJNIKA I PITANJE AMNESTIJE: ROMAN *MONAH HOKAJ* VUKA DRAŠKOVIĆA

Roman *Monah Hokaj* Vuka Draškovića je odmah po objavljivanju stekao status knjige koja propituje historijske istine o ratovima devedesetih te pravi otklon od dominantno nacionalistički koncipiranih romana koje je Drašković pisao osamdesetih godina dvadesetog vijeka. *Monah Hokaj* je priča o Simonu Olujiću, koji devedesetih godina postaje snajperista i puca na opkoljeno Sarajevo čineći zločine koji su i na njemu, kao počinitelju, ostavili neizbrisiv trag. Postavljen kao priča identitarne drame i pokajanja, roman pledira na ono što se u savremenim promišljanjima često naziva suočavanje s prošlošću. No, budući da to suočavanje može biti višeznačno, cilj izlaganja je propitati kako je u romanu koncipirana figura pokajnika te kakav je njen odnos prema drami identitetskih promjena i dovodi li, i u kojoj mjeri, do relativizacije i(li) amnestiranja zločina pri čemu bi se pokajnikova strogost prema sebi pokazala kao retorička strategija.

Ključne riječi: roman, narativ, pokajnik, identitet.

THE FIGURE OF THE PENITENT AND THE PROBLEM OF AMNESTY: *THE NOVEL MONAH HOKAJ* BY VUK DRAŠKOVIĆ

Vuk Drašković's *Monah Hokaj* was described as a novel questioning the historical narratives about the wars of the 90s as soon as it was published. It is perceived as a story that takes a real turn from the novels Drašković wrote in the eighties based on nationalist ideas. *Monah Hokaj* is the story of Simon Olujić, who became a sniper shooter in the 1990s, shooting at besieged Sarajevo and committing crimes that left an indelible mark on him as a perpetrator. Written as an identity drama and a story of repenting, this novel pleads for confronting the past. However, since this confrontation can be ambiguous, the goal of the presentation is to question how the figure of the penitent is made in the novel and its relationship to the drama of identity changes on a personal and collective level in the story, and whether and to what extent it leads to relativization and/or amnesty of crimes, where the severity of the penitent can function as a rhetorical strategy.

Key words: novel, narrative, penitent, identity.

Julijana Kovačević Kotorić

Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera – Filozofski fakultet
Tuzla, Bosna i Hercegovina

POPULARIZACIJA I INTERNACIONALIZACIJA KNJIŽEVNE BAŠTINE KROZ PROJEKTE DIGITALNIH ZBIRKI U BOSNI I HERCEGOVINI

U radu se istražuje kako projekti digitalnih zbirke, poput Digi.ba i sličnih inicijativa, doprinose popularizaciji i internacionalizaciji književne baštine Bosne i Hercegovine. Digitalna humanistika, kao interdisciplinarno područje, omogućuje očuvanje kulturnog nasljeđa kombiniranjem tradicionalnih metodologija i suvremenih tehnologija. Digitalne zbirke čuvaju, katalogiziraju i diseminiraju književna djela, rukopise i povijesne dokumente, čineći ih tako pristupačnima istraživačima, studentima i široj javnosti diljem svijeta. Posebno se naglašava važnost daljnjeg razvoja i prilagodbe digitalnih platformi kako bi se osigurala održivost i širenje kulture kroz inovaciju. Digitalne zbirke stvaraju platforme koje ne samo da omogućuju očuvanje vrijedne književne i kulturne građe, već je i reinterpretiraju u kontekstu suvremenog istraživanja i obrazovanja. Kroz primjenu inovativnih alata i interaktivnih platformi za učenje, ove zbirke omogućuju dublje razumijevanje narativa i identiteta, predstavljajući bogatstvo kulturne povijesti regije. Jedan od ključnih aspekata rada je i prikaz načina na koje digitalne zbirke pomažu u prevladavanju lokalnih izazova, uključujući etničku osjetljivost i tehnička ograničenja unutar Bosne i Hercegovine. Ove platforme pružaju primjer uspješne suradnje između akademskih i kulturnih institucija, čime se grade mostovi između različitih zajednica i potiče dijalog o identitetu i kulturi. U kontekstu internacionalizacije, digitalne zbirke uz podršku međunarodnih mreža igraju trenutačno možda i ključnu ulogu u globalnoj promidžbi bosanskohercegovačke književnosti. Osiguravajući da književni radovi pronađu put do čitatelja iz cijelog svijeta, digitalne zbirke ne samo da čuvaju naslijeđe, već ga i aktivno proširuju izvan geografskih granica. Ovim radom se i dodatno naglašava nužnost ulaganja u digitalne alate i resurse te potreba za jačanjem infrastrukture koja će omogućiti daljnji razvoj i održavanje digitalne humanistike u Bosni i Hercegovini te stvaranje dinamičnog kulturalnog prostora koji će nadahnuti nove generacije.

Ključne riječi: digitalne zbirke, književnost, identitet, dijalog, kulturno naslijeđe.

POPULARIZATION AND INTERNATIONALIZATION OF LITERARY HERITAGE THROUGH DIGITAL COLLECTIONS PROJECTS IN BOSNIA AND HERZEGOVINA

The paper investigates how digital collections projects, such as Digi.ba and similar initiatives, contribute to the popularization and internationalisation of literary heritage in Bosnia and Herzegovina. Digital humanities, as an interdisciplinary field, enables the preservation of cultural heritage by combining traditional methodologies and contemporary technologies. Digital collections preserve, catalogue, and disseminate literary works, manuscripts, and historical documents, thus making them accessible to researchers, students, and the general public around the world. Particular emphasis is placed on the importance of further development and customisation of digital platforms to ensure sustainability and dissemination of culture through innovation. Digital collections create platforms that not only enable the preservation of valuable literary and cultural materials but also reinterpret them in the context of contemporary research and education. Through the use of innovative tools and interactive platforms for learning, these collections enable a deeper understanding of the narrative and identities, showcasing the wealth of the region's cultural history. One of the key aims of the paper is to demonstrate how digital collections help overcome local challenges, including ethnic insensitivity and technical limitations present in Bosnia and Herzegovina. These platforms represent a successful collaboration between academic and cultural institutions which bridges the gap between different communities and encourages dialog about identity and culture. In the context of internationalisation, digital collections, with the support of international networks, currently play a crucial role in the global promotion of Bosnian-Herzegovinian literature. By ensuring that literary works find their way to readers across the world, digital collections not only preserve heritage but also actively disseminate it outside geographical borders. This paper also emphasizes the necessity of investing in digital tools and resources, as well as the need to strengthen the infrastructure that will enable further development and maintenance of digital humanities in Bosnia and Herzegovina, creating a culturally dynamic space that will inspire younger generations.

Key words: digital collections, literature, identity, dialogue, cultural heritage.

Urszula Kowalczuk

Uniwersytet Warszawski – Wydział Polonistyki
Warszawa, Polska

MIĘDZY XIX A XXI WIEKIEM. DOŚWIADCZENIA EMIGRACYJNE W PERSPEKTYWIE NAJNOWSZYCH POLSKICH BADAŃ LITERACKICH

Przedmiotem mojego referatu będą teoretyczne zagadnienia polskiego współczesnego literaturoznawstwa coraz bardziej zainteresowanego badaniem problemów takich jak: migracja, emigracja, niejednoznaczność tożsamościowa na obczyźnie, zmiana ról pisarskich związana z wyjazdem z rodzimego kraju. Dzisiejsze polskie badania w tym zakresie nie ograniczają się wyłącznie do literatury współczesnej, lecz służą wypracowywaniu pożytecznych perspektyw badawczych także w odniesieniu do pisarzy XIX wieku, kiedy Polska była pod zaborami. Pozwala to znajdować nowe możliwości opisu trwałości i powtarzalności doświadczenia wychodźczego w polskiej kulturze. Te zagadnienia metodologiczne i metaliterackie będą się w moim tekście łączyły z kwestiami historycznoliterackimi. Pokażę mianowicie, jak nowoczesne perspektywy badawcze mogą być pomocne w nowym odczytaniu wybranych tekstów reportażowych i autobiograficznych wielkiego polskiego pisarza Józefa Ignacego Kraszewskiego, napisanych przez niego podczas przymusowego pobytu w Dreźnie w latach 60. XIX wieku. W jego tekstach ważne było nie tylko pokazanie konsekwencji przekroczenia granicy polsko-niemieckiej, lecz także słowiańsko-germańskiej oraz reakcji na zmiany w regionie środkowoeuropejskim po klęsce Austrii pod Sadową w 1866 roku. Wykażę dzięki temu, że już w wieku XIX ustalił się katalog stałych problemów, które powracają w polskiej literaturze emigracyjnej do czasów dzisiejszych.

Słowa kluczowe: literaturoznawstwo polskie, emigracja, tożsamość pisarza, Józef Ignacy Kraszewski.

BETWEEN THE 19TH AND THE 21ST CENTURY. EMIGRATION EXPERIENCE IN THE PERSPECTIVE OF THE LATEST POLISH LITERARY STUDIES

The subject of my paper will be the theoretical issues of contemporary Polish literary studies, which are increasingly focusing on examining problems such as: migration, emigration, identity's ambiguity abroad, a change of the role of writing related to leaving the home country. Nowadays Polish research in this area is not only limited to contemporary literature, but it influences the development of useful research perspectives also in relation to the 19th century writers, during which time Poland was partitioned between Russia, Prussia and Austria. This allows us to find new possibilities for describing the permanence and recurrence of the emigration experience in Polish culture. These methodological and meta-literary concepts will be further presented within the history of literature context. Namely, I will show how modern research perspectives can be helpful in a rereading of selected reportage and autobiographical texts of the great Polish writer Józef Ignacy Kraszewski, written by him during his forced stay in Dresden in the 1860s. In his works it was extremely important not only to show the consequences of crossing the Polish-German border, but also the border between the Slavic and Germanic cultures and traditions as well as the reaction to the changes in the Central European region after the defeat of Austria at Sadowa in 1866. As a result of that I am going to prove that a catalogue of permanent problems, which have recurred in the Polish emigration literature until the present time, was already established in the 19th century.

Key words: Polish literary studies, emigration, writers' identity, Józef Ignacy Kraszewski.

Victoria Legkikh

Technical university of Munich – Language center
München, Njemačka

SOVIET LIFE THROUGH THE EYES OF LOCOMOTIVES: RAMONA OF REZO GABRIADZE

In 2012 Rezo Gabriadze performed *Ramona*, a new version of his puppet show *The Locomotive*. This is a tragic romantic story about love between two locomotives – Ramona and Ermon. In the performance, locomotive Ermon departs and Ramona remains at the station. But in spite of prohibition to leave the station, Ramona agrees to help the circus and not only bring them to the desired place but also agrees to replace a sick trapeze artist, dying cause of a fall. The play shows the Soviet world through the prism of romantic and sentimental but at the same time ironical and even absurd view. The Soviet time is shown at the same time stable (everybody knows what to expect) and mobile (the protagonists are in constant move). We can see interesting parallels with cartoons (*Parovoyic iz Romashkovo*) and literature (Gogol's *Nos*). There are a lot of dichotomies: children – adults, alive – created, masculine – feminine. The end of the show is at the same time tragic and full of hopes. Ermon destroys itself after the death of Ramona. But after melting two new locomotives were made. The death of Soviet culture metaphorically shown in the story was tragic for many inhabitants but the new life was giving some hopes to keep the best with a new way.

Key words: Soviet culture, theatre, post-Soviet, Russian literature.

СОВЕТСКАЯ ЖИЗНЬ ГЛАЗАМИ ПАРОВОЗОВ: РАМОНА РЕЗО ГАБРИАДЗЕ

В 2012 году Резо Габриадзе представил *Рамону* — новую версию своего кукольного спектакля *Локомотив*. Это трагическая романтическая история о любви двух паровозов — Рамоны и Эрмона. В спектакле паровоз Эрмон уезжает, а Рамона остается на станции. Но, несмотря на запрет покидать станцию, Рамона соглашается помочь цирку и не только довезти их до нужного места, но и заменить сломавшую ногу воздушную гимнастку. Рамона срывается и умирает. Спектакль показывает советский мир через призму романтического и sentimentalного, но в то же время ироничного

и даже абсурдного взгляда. Хотя советское время показано более менее стабильным (все знают, чего ожидать), главные герои находятся в постоянном движении. Мы видим интересные параллели с мультфильмами (*Паровозик из Ромашково*) и литературой (Гоголь *Нос*). Финал спектакля одновременно трагичен и полон надежд. Эрмон после смерти Рамоны разбирает себя. Но после переплавки нам показаны два новых паровоза. Гибель советской культуры, метафорически показанная в рассказе, была трагичной для многих жителей, но новая жизнь давала надежду сохранить лучшее в новой реальности.

Ключевые слова: советская культура, театр, постсоветское пространство, русская литература

Danijela Lugarić Vukas

Sveučilište u Zagrebu – Filozofski fakultet
Zagreb, Hrvatska

PROGONJENA RUSIJA: IZVOĐENJE PROŠLOSTI U POSTSOVJETSKOM RUSKOM ROMANU U DRUGOJ DECENIJI XXI. STOLJEĆA

U postsovjetskoj Rusiji tijekom druge decenije XXI. stoljeća, desetljeća obilježnog dubokom krizom simboličkog poretka, državnom aneksijom transgresije i transformacijom društvenih normi, kulturni i ideološki sporovi često su se pretvarali u bitke oko individualnog sjećanja unutar sveobuhvatnih politika povijesti. U tom je kontekstu zanimljivo primijetiti da su nekoliko uzastopnih godina romani koji tematiziraju sovjetsku prošlost bili naširoko čitani (Mihail Šiškin, *Pis'movnik*, Sergej Lebedev, *Predel zabvenija*), neki su osvajali najprestižnije književne nagrade (na primjer, *Manastir Zahara Prilepina* 2014., *Zulejha otkryvaet glaza* Guzel' Jahine 2015., *Aviator* Evgenija Vodolazkina 2016., *Pamjati pamjati* Marije Stepanove 2017.). Romani iz druge decenije XXI. stoljeća, tematski usredotočeni na sovjetsku prošlost, razotkrivaju razlike u odražavanju sovjetske ostavštine na razinama koje nadilaze površinski sadržaj, ponajviše na dubljim razinama vremenskih struktura narativa. Bilo kroz inscenaciju i refleksiju rada sjećanja kroz transformaciju pisama u epistolarni roman (*Pis'movnik*), kojim se stvara mitopoetsko kružno vrijeme, ili unutar forme dnevnika (*Aviator*), što kreira iluziju suprisutnosti prošlih i sadašnjih vremena ili kroz "magični historicism", odnosno razotkrivanje traumatične prošlosti kroz groteskno izglobljeno vrijeme u Lebedevljevom romanu *Predel zabvenija* – u svim tim slučajevima, autori osmišljavaju sovjetsko nasljeđe unutar viševremenskih razina gdje se prošlost, sadašnjost i budućnost isprepleću na složene i nerijetko provokativne načine. U ovom se izlaganju bogata vremenska kartografija suvremenog ruskog romana promatra kao antropološko-kulturološka kategorija koja arhivira i odzrcaljuje – čineći da vrijeme "govori našim jezikom", tj. humanizirajući ga dajući mu lingvistički oblik – široke političke i kulturne rascjepe unutar postsovjetskog ruskog društva, obilježenog poremećajem, eliminacijom ili barem razmještanjem odnosa između prošlosti i budućnosti. Velika popularnost književnih reimaginacija nasilne sovjetske prošlosti u ruskom književnom polju tijekom druge decenije XXI. stoljeća svjedoči istovremeno i o "opsjednutosti prošlošću" i "pomračenju budućnosti" (A. Assmann), dok je paradigmatički pomak fokusa s budućnosti čiji

horizont se smanjuje i sažima na prošlost koja se širi i povećava (Ch. Lorenz) u ruskoj prozi u drugoj deceniji XXI. stoljeća ne samo da svjedoči o promjenama u predodžbama o mogućim perspektivama budućnosti nego i deteritorijalizira znanja o prošlosti. Ova će prezentacija ponuditi pregled niza suvremenih ruskih romana, usredotočujući se na njihove temporalne strukture dok ih metodološki postavlja u lokalne specifičnosti i globalne tokove proizvodnje znanja u studijama pamćenja. Cilj prezentacije je osvrnuti se na uvide stečene ispitivanjem specifičnih strategija komemoracije u postsovjetskoj ruskoj književnosti, koje se u postojećim istraživanjima često opisuju kao “svinuto tugovanje” (A. Etkind) i “nakon pamćenja” (M. Schwartz, N. Weller, H. Winkel).

Ključne riječi: suvremeni ruski roman, druga decenija XXI. stoljeća, sovjetska prošlost, temporalnost.

HAUNTED RUSSIA: PERFORMING THE PAST IN THE POST-SOVIET RUSSIAN NOVEL OF THE 2010S

In the post-Soviet Russia of the 2010s, a decade characterized by a deep crisis of symbolic order, marked by the state's annexation of transgression and the transformation of social norms (I. Kukulin), cultural and ideological disputes have often been transformed into battles over individual memory within overarching politics of history. In this context, it is interesting to note that for several consecutive years, novels exploring the Soviet past were widely read (Mikhail Shishkin, *The Light and the Dark – Pis'movnik*, Sergei Lebedev, *Oblivion – Predel zabvenia*), some receiving the most prestigious literary awards (for example, Zakhar Prilepin's *Abode – Obitel'* in 2014, Guzel' Iakhina's *Zuleikha Opens Her Eyes – Zuleikha otkryvaet glaza* in 2015, Evgenii Vodolazkin's *The Aviator – Aviator* in 2016, Maria Stepanova's *In Memory of Memory – Pamiati pamiati* in 2017). Novels of the 2010s, thematically centred around the Soviet past, expose discrepancies in reflecting the Soviet legacy on levels that go beyond the surface content, most notably at deeper levels of temporal structures of narratives. Be it through staging and reflecting the workings of memory through transformation of letters into epistolary novel (*The Light and the Dark*), which creates mythopoetic circular time, or within form of a diary (*The Aviator*), which creates an illusion of co-presence of past and present times, or through “magical historicism”, i.e. unravelling the traumatic past through grotesque “out of joint” time in Lebedev's *Oblivion* – in all these cases, the authors choose to make use and make sense of the Soviet past within multi-temporal levels where past, present, and future

intermingle in complex and occasionally provocative ways. In this presentation, the rich temporal cartography of the contemporary Russian novel is considered an anthropological-cultural category that archives and traces – by making time “speak our language,” i. e. humanizing it by giving it a linguistic form – broad political and cultural splits within post-Soviet Russian society, marked by disruption, elimination, or at least relocation of relations between the past and the future. The widespread popularity of the literary reimaginings of the violent Soviet past in Russian literary field throughout the 2010s echoes both the “obsession with the past” and “the future eclipse” (A. Assmann), while the paradigmatic shift of focus from “the ‘shrinking’ future to the ‘expanding’ past” (Ch. Lorenz) in Russian prose writings of the 2010s not only testifies to the changes in envisioning possible futures, but also de-territorializes the images of the past. The presentation will offer an overview of a number of contemporary Russian novels, focusing on their temporal foundations while placing them methodologically in both local contingencies and global flows of knowledge production in memory studies. The goal of this presentation is to reflect on the insights gained from examining the specific commemoration strategies in post-Soviet Russian literature, in existing scholarship often referred to as “warped mourning” (A. Etkind) and “after memory” (M. Schwartz, N. Weller, H. Winkel).

Key words: contemporary Russian novel, 2010s, the Soviet past, temporality.

Claudia Mayr-Veselinović

Alpen-Adria Univerzitet u Klagenfurtu – Institut za slavistiku
Klagenfurt, Austrija

UTOPIJA I STVARNOST U SAVREMENOJ KNJIŽEVNOSTI

Ovaj članak istražuje utopiju i stvarnost u modernoj bosanskoj, hrvatskoj i srpskoj književnosti iz perspektive književnosti i kulture. Cilj je da se razumeju različiti književni odgovori na istorijska i politička dešavanja u ovim zemljama i da se analiziraju načini na koje autori koriste utopijske vizije i realistične predstave da ukazuju na društvene i kulturne probleme. Članak će pokriti širok spektar književnih žanrova i stilova, uključujući romane, kratke priče, eseje i pesme, u rasponu od 90. godina XX veka do danas. Analizom tekstova se pokaže uloga utopije i stvarnosti u književnosti ovih prostora, povezujući istorijske i političke kontekste koji utiču na književnu produkciju čime se može diskutovati nastanak određenih diskursa u književnosti i analizirati narative o naciji, etničkoj pripadnosti, polu i klasi u tekstovima. Analitičke metode uključuju analizu tekstova, diskusiju, teoretske okvire kulturoloških studija, rodne studije i teorije utopije i distopije. Literatura uključuje dela autora kao što su Svetislav Basara, Boris Dežulović, Miljenko Jergović, Drago Kekanović, Đorđe Lebović, Nebojša Lujanović, Semezdin Mehmedinović, Jovan Nikolić, Vedrana Rudan, Saša Stanišić, Predrag Špišić, Olja Savičević-Ivančević, Marko Vidojković, Zoran Živković i Faruk Šehić. Ova dela će poslužiti kao osnov za istraživanje i analizu utopijskih i realističnih elemenata u novoj književnosti zemalja regiona.

Ključne reči: društvo, kultura, savremena književnost, stvarnost, utopija, zapadni Balkan.

UTOPIA AND REALITY IN CONTEMPORARY LITERATURE

This article explores utopia and reality in modern Bosnian, Croatian and Serbian literature from the perspective of literature and culture. The goal is to understand the different literary responses to historical and political events in these countries and to analyse the ways in which authors use utopian visions and realistic representations to point to social and cultural problems. The article will cover a wide range of literary genres and styles, including novels, short stories, essays and poems, spanning from the 1990s to present day. The analysis of the texts

shows the role of utopia and reality in the literature of these areas, connecting the historical and political contexts that influence the literary production, which allows to discuss the emergence of certain discourses in literature and analyse the narratives of nation, ethnicity, gender and class. Analytical methods include text analysis, discussion, and theoretical frameworks of cultural studies, gender studies, and theories of utopia and dystopia. Literature includes works by authors such as Svetislav Basara, Boris Dežulović, Miljenko Jergović, Drago Kekanović, Đorđe Lebović, Nebojša Lujanović, Semezdin Mehmedinović, Jovan Nikolić, Vedrana Rudan, Saša Stanišić, Predrag Špišić, Olja Savičević-Ivančević, Marko Vidojković, Zoran Živković and Faruk Šehić. These works will serve as a basis for research and analysis of utopian and realistic elements in the new literature of the countries of the region.

Key words: contemporary literature, culture, reality, society, utopia, Western Balkans.

Daniel Mikulaco

Sveučilište Jurja Dobrile u Puli – Filozofski fakultet
Pula, Hrvatska

MUSTAFA MADŽAR KAO POSTTRAUMATSKA PROZA

U ovom izlaganju riječ je o ponešto drugačijem, a nadam se, i smislenijem pristupu analizi znamenite Andrićeve novele *Mustafa Madžar* iz 1923. godine. Ta novela “iz turskih vremena”, opravdano je proglašavana jednim od Andrićevih najuspjelijih novelističkih tekstova, često je karakterizirana i atributima najzagonetnijeg ili najmističnijeg pa i najmračnijeg njegova teksta. Ponajčešće je žanrovski određivana kao ekspresionistička novela lika, odnosno tragičkog antijunaka, kojom, kako tvrdi pretežiti dio dosadašnjih interpretacija i analiza, Andrić propituje pitanje postojanja zla u svijetu i nemogućnosti ostvarenja dobra. U ovom se pak istraživanju polazi od pretpostavke da je Andrić oblikovao lik Mustafe Madžara kao osobu koja boluje od psihičkih posljedica ratnih iskustava, odnosno psihičkoga poremećaja danas poznatog pod nazivom PTSP te će se to pokušati i dokazati na primjerima iz novele.

Ključne riječi: Ivo Andrić, *Mustafa Madžar*, novela, trauma, posttraumatska proza, PTSP.

MUSTAPHA MAGYAR AS POSTTRAUMATIC PROSE

This presentation deals with a somewhat different, and hopefully, more meaningful approach to the analysis of Andrić's famous short story *Mustapha Magyar* from 1923. That story “from the Turkish times” was justifiably declared one of Andrić's most successful short stories, and is often characterized by the attributes of his most enigmatic or mystical, even darkest text. It is often defined by genre as an expressionist character short story with a tragic anti-hero, with which, according to the majority of interpretations and analyses, Andrić questions the existence of evil in the world and the impossibility of achieving good. In this research, we start from the assumption that Andrić created the character of Mustapha Magyar as a person who suffers from the psychical consequences of war experiences, i.e. mental disorder known today as PTSD, and we will try to prove this by using short story citations.

Key words: Ivo Andrić, *Mustapha Magyar*, short story, trauma, post-traumatic prose, PTSD.

Žarko Milenić
Sveučilište u Zadru
Brčko, Bosna i Hercegovina

ROMAN *TEŠKO JE BITI BOG* BRAĆE STRUGACKI I NJEGOVA FILMSKA ADAPTACIJA ALEKSEJA GERMANA

U izlaganju će biti riječi o romanu A. i B. Strugackog *Teško je biti bog* (1964.) i njegovoj istoimenoj filmskoj adaptaciji Alekseja Germana iz 2013. godine. Aleksej German je imao namjeru još 1968. snimiti film po scenariju Strugackih da bi mu se namjera ostvarila tek 2013. kad je snimio film po scenariju Svetlane Karmelite. Dok je roman Strugackih primjer znanstveno-fantastičnog djela u subžanru takozvane povijesne znanstvene fantastike, njegova filmska adaptacija je primjer art odnosno autorskog filma koji se ne može smatrati tipičnim žanrovskim ostvarenjem. Nastao je kontroverzni, avangardni no vizualno dojmljiv film. U romanu Strugackih riječ je o planetu u kome žive njezini žitelji na razini zemaljskog srednjeg vijeka. U filmu Alekseja Germana redatelj nastoji vizualno dočarati sve ono negativno što se veže za srednji vijek.

Ključne riječi: braća Strugacki, znanstvena fantastika, srednji vijek, filmska adaptacija, Aleksej German, ruski art film.

THE NOVEL *HARD TO BE A GOD* BY STRUGATSKY BROTHERS AND ITS FILM ADAPTATION BY ALEKSEI GERMAN

The presentation will be focused on the novel by A. and B. Strugatsky *Hard to Be a God* (1964) and its eponymous film adaptation by Alexei German from 2013. Alexei German had intended to make a film based on the Strugatsky script as early as 1968, but his intention was realized in 2013, when he made a film based on the script by Svetlana Karmelita. While the novel by Strugatsky is an example of a science fiction piece in the subgenre of so-called historical science fiction, its film adaptation is an example of an art or auteur film that cannot be considered a typical genre achievement. The result is a controversial, avant-garde, but visually impressive film. The plot of the novel by Strugatsky is about a planet where its inhabitants live at the level of the earthly Middle Ages. In Alexei German's film, the director tries to visually evoke everything negative that is associated with the Middle Ages.

Key words: Strugatsky Brothers, science fiction, Middle Ages, film adaptation, Alexei German, Russian art film.

Gala Naseva

Karl Franzens University of Graz – Institute of Slavic Studies
Graz, Austrija

UTJELOVLJENJE KOLEKTIVNIH NARATIVA: IMPROVIZACIJSKO POZORIŠTE U SAVREMENOJ MAKEDONSKOJ PRODUKCIJI

Ovaj rad istražuje inovativni proces osmišljavanja kolektivnih dramskih djela u savremenom makedonskom teatru, fokusirajući se na produkcije *Stvari o kojima ne govorimo* (*Raboti za koi ne zboruvame*, 2021), *Skopjani* (*Skopjani*, 2022) i *Glumice* (*Glumici*, 2021). Osmišljeno pozorište, kao kolaborativna umetnička forma, omogućava glumcima, rediteljima i drugim pozorišnim praktičarima da generišu originalne scenarije kroz improvizaciju i zajedničke naracije, što rezultira predstavama koje odjekuju ličnim i socio-kulturnim temama. Ova studija ima za cilj da ispita metodologije korištene u stvaranju ovih radova, naglašavajući dinamičku međusobnu igru između iskustava umjetnika i nastajanja kolektivnog pripovijedanja. Analizom tematskog sadržaja, razvoja karaktera i recepcije publike ovih specifičnih pozorišnih produkcija, rad ima za cilj da otkrije značaj osmišljenog pozorišta u odrazu savremenih kulturnih narativa i negovanju osećaja kolektivne pripadnosti i solidarnosti. Nalazi će se također baviti kako širenje granica unutar pozorišnog izraza može pojačati i utjecati na emocionalnu rezonancu predstava.

Cljučne riječi: improvizacijsko pozorište, kolektivna dramaturgija, kulturni narativ, kolektivno pripovijedanje, emocionalni odjek.

EMBODIMENT OF COLLECTIVE NARRATIVES: IMPROVISATION THEATRE IN CONTEMPORARY MACEDONIAN PRODUCTIONS

This paper explores the innovative process of devising collective drama works in contemporary Macedonian theatre, focusing on the productions *Things we don't talk about* (*Raboti za koi ne zboruvame*, 2021), *Skopjani* (*Skopjani*, 2022), and *Actresses* (*Glumici*, 2021). Devised theatre, as a collaborative art form, allows actors, directors, and other theatre practitioners to generate original scripts through improvisation and shared narratives, resulting in performances that

resonate personal and socio-cultural themes. This study aims to examine the methodologies employed in creating these works, emphasising the dynamic interplay between the artists' experiences and the emerging collective storytelling. Through analysing the thematic content, character development, and audience reception of these specific theatre productions, the paper aims to unveil the significance of devised theatre in reflecting contemporary cultural narratives and fostering a sense of collective belonging and solidarity. The findings will also address how expanding boundaries within theatrical expression can amplify and affect the emotional resonance of performances.

Key words: devised theatre, collective dramaturgy, cultural narrative, collective storytelling, emotional resonance.

Pavel Ocepek

Univerzitet u Ljubljani – Filozofski fakultet
Ljubljana, Slovenija

NA PUTU PREMA SEKSUALNOM OSLOBOĐENJU: ANALIZA SEKSUALNOSTI U ROMANIMA BISERE ALIKADIĆ *LARVA* I *KRUG*

U ovom radu seksualnost u romanima *Larva* (1974) i *Krug* (1983) Bisere Alikadić razmatra se metodama književne interpretacije, te feminističke, sociološke i književne analize. Polazi se od teorije seksualnosti kao društvene strukture i od tzv. kritičkih studija seksualnosti, pri čemu se u obzir uzimaju identifikacioni elementi restriktivne i permissivne seksualne kulture, postavljeni u okvir društvenih promjena unutar organiziranosti seksualnosti, karakterističnih za kasnomoderna društva. U oba romana, koji su karakterizirali književni prostor Bosne i Hercegovine 70-ih i 80-ih godina prošlog stoljeća, autorica kroz literarizaciju seksualnosti, tačnije, kroz literarizaciju seksualnog oslobođenja i seksualnog užitka, artikulira ideje, teme i motive koji se zgušnjavaju oko antagonizma između seksualnog kosmopolitizma (sekularizacija, detradicionalizacija i individualizacija) i seksualnog fundamentalizma (moral, tradicija, patrijarhat). Diskursi o seksualnosti u oba romana proizlaze iz dvije strategije. U prvoj strategiji, uloga seksualnosti je dvojaka: unutar braka, njen primarni cilj je rađanje, a izvan njega preljuba. Druga strategija se zasniva na konceptu muške i ženske seksualnosti, pri čemu se razlika između ova dva koncepta najjasnije manifestuje heteroseksualnim normama dvostrukog standarda i identifikacionim elementima restriktivne seksualne kulture. Analiza također dokazuje da se Bisera Alikadić, artikulirajući seksualnost i njene slike, uhvatila u koštac sa mnogim društvenim tabuima i da se literariziranjem seksualnosti pridružila onim književnim umjetnicima koji su, baveći se seksualnošću i seksom u svojim djelima, imali, i još uvijek imaju, ključnu ulogu u oblikovanju javnog diskursa o seksualnosti i, što je najvažnije, u preoblikovanju seksualnih normi u društvu.

Ključne riječi: seksualnost, društvene promjene, restriktivna i permissivna seksualna kultura, seksualne norme, Bisera Alikadić, *Larva*, *Krug*.

ON THE WAY TO SEXUAL LIBERATION: AN ANALYSIS OF SEXUALITY IN THE NOVELS *LARVA* AND *KRUG* BY BISERA ALIKADIĆ

In this paper, we discuss sexuality in the novels *Larva* (1974) and *Krug* (1983) by Bisera Alikadić through literary interpretation, feminist, sociological and literary analysis. In doing so, we start from the theory of sexuality as a social structure and we draw on the so-called Critical Sexualities Studies and take into account the identifying elements of restrictive and permissive sexual culture, which we place in the context of the social changes in the organisation of sexuality characteristic of societies in late modernity. We note that in both novels, which marked the Bosnian-Herzegovina literary space in the 70s and 80s of the last century, the author discusses sexuality, more specifically sexual liberation and sexual pleasure, to formulate ideas, themes and motifs that explore the antagonism between sexual cosmopolitanism (secularisation, detraditionalisation and individualisation) and sexual fundamentalism (Christian morality, tradition, patriarchy). The discourses on sexuality in both novels derive from two strategies. In the first strategy, the role of sexuality is twofold: within marriage, its primary goal is procreation, and outside of it, adultery. The second strategy is based on the concept of male and female sexuality, where the difference between the two concepts is most clearly manifested by the heterosexual norms of the double standard and the identifying elements of a restrictive sexual culture. The analysis also proves that by articulating sexuality and its images, Bisera Alikadić tackled many social taboos and that, by turning sexuality into literature, she joined those literary artists who, by addressing sexuality and sex in their works, play a pivotal role in shaping public discourse on sexuality and, most importantly, in reshaping sexual norms in society.

Key words: sexuality, social change, restrictive and permissive sexual culture, sexual norms, Bisera Alikadić, *Larva*, *Krug*.

Damir Ovčina

Sarajevo, Bosna i Hercegovina

NEPREDVIDLJIVOST ROMANA

Rad govori o postupku uobličavanja likova i ritmu rečenice u romanu *Kad sam bio hodža*. Razmatrajući načelo na kojem počiva, govorit ću o “nepredvidljivosti” ponašanja likova koji su usmjeravali priču do slike koja je i bila polazište za pisanje ovog romana. Sloboda u stvaranju likova podrazumijeva slobodu čitanja i slobodu mišljenja kao princip na kojem počiva ili kojem teži ljudski život. Tako se i u rečenici koja ne mari za školski pravilnik njihovog građenja ipak osjeća ritam bez kojeg se masa riječi lako rasprši i nestane u olakosti kao najdubljem izrazu bezidejnosti pisca.

Ključne riječi: roman, likovi, ritam, sloboda, nepredvidljivost.

THE UNPREDICTABILITY OF THE NOVEL

The paper discusses the process of shaping characters and the rhythm of sentences in the novel *Kad sam bio hodža*. Considering the principle on which it is based, I will talk about the “unpredictability” of the behavior of the characters who directed the story to the image that was the starting point for writing this novel. Freedom in creating characters implies freedom of reading and freedom of thought as the principle on which human life rests or strives. Thus, even in a sentence that does not care about the school rulebook of their construction, one still feels the rhythm without which the mass of words easily disperses and disappears into ease as the deepest expression of the writer’s lack of ideas.

Key words: novel, characters, rhythm, freedom, the unpredictability.

Terézia Struhárová

Univerzita Komenského v Bratislave – Filozofická fakulta
Bratislava, Slovensko

POSTULÁTY DIELA SLOVENSKÉHO POLONISTU PAVLA WINCZERA

Literárnovedný príspevok sa zameriava na významnú osobnosť v dejinách slovenskej polonistiky Pavla Winczera, pričom zvýšenú pozornosť venuje recepcii jeho diela *Súvislosti v čase a priestore*. Pavol Winczer v ňom precízne analyzuje prichádzajúce avantgardné podnety nielen do slovenskej a českej poézie, ale porovnáva ich aj s poľskou avantgardou. Svojou precíznou analýzou konkrétnych básnických textov prináša pohľad na ucelený obraz začiatku avantgardnej poetiky v týchto literatúrach a upozorňuje na jej prepojenosť s procesmi súčasnej básnickej tvorby.

Kľúčové slová: polonistika, avantgarda, poetika, poézia.

POSTULATES OF THE WORK OF THE SLOVAK POLONIST PAVOL WINCZER

This literary-scientific paper focuses on Pavel Winczer, an important personality in the history of Slovak Polish Studies, and pays particular attention to the reception of his work *Connections in Time and Space*. In it, Pavol Winczer meticulously analyses the incoming avant-garde impulses not only in Slovak and Czech poetry, but also compares them with the Polish avant-garde. Through his precise analysis of specific poetic texts, he presents a comprehensive picture of the beginning of avant-garde poetics in these literatures and draws attention to its interconnectedness with the processes of contemporary poetry.

Key words: avant-garde, Polish studies, poetics, poetry.

Saša Vojtechová Poklač

Univerzita Komenského v Bratislave / Univerza v Ljubljani – Filozofická fakulta
Bratislava, Slovaška

PODOBA ZAHODNOSLOVANSKIH NARODOV V IZBRANIH DELIH SLOVENSKEGA PISATELJA FRANA MASLJA PODLIMBARSKEGA

V članku bo analizirana podoba zahodnoslovanskih narodov (Čehov, Slovakov in Poljakov) v izbranih delih slovenskega pisatelja Frana Maslja Podlimbarskega (1852–1917). Kot vojak in kasneje častnik je kar 32 let deloval po raznih garnizijah (npr. Sveti Jurij pri Bratislavi, Košice, Dunaj, Dunajsko Novo mesto, Terezín, Olomouc, Tuzla), na številnih manevrih in izletih, ki so potekali po omenjenih krajih, pa se je navduševal nad domačim (slovanskim) prebivalstvom in njegovimi tradicijami. Predmet analize bo cikel *Moravske slike* (1904), ki je sestavljen iz treh delov (*Na Hani*, *Izlet na Radhošť*, *Z manevrov na Slovaškem*), prav tako pa bo obravnavana črtica *Izlet v Krakov* (1907), ki je nastala med Masljevim nekajdnevним bivanjem na Poljskem. V ospredju zanimanja bo avtorjevo dožemanje narodnih, socialnih in kulturnih razmer pri zahodnoslovanskih narodih na prelomu iz 19. v 20. stoletje.

Ključne besede: slovenska književnost, Češka, Poljska, Slovaška, prelom iz 19. v 20. stoletje, Fran Maselj Podlimbarski.

THE IMAGE OF THE WESTERN SLAVIC NATIONS IN THE SELECTED WORKS OF THE SLOVENIAN WRITER FRAN MASELJ PODLIMBARSKI

The article analyses the image of the West Slavic nations (Czechs, Slovaks and Poles) in selected works by the Slovenian writer Fran Maselj Podlimbarski (1852–1917). As a soldier and later officer, he served for 32 years in various garrisons (e.g. Sveti Jurij near Bratislava, Košice, Vienna, Vienna Novo mesto, Terezín, Olomouc, Tuzla), and during his many manoeuvres and trips to the places as mentioned above, he was fascinated by the local (Slavic) population and their traditions. The analysis will focus on the cycle *Moravske slike* (1904), which consists of three parts (*Na Hani*, *Izlet na Radhošť*, *Z manevrov na Slovaškem*), and will also take into account the text *Izlet v Krakov* (1907), which was written during

Masljev's several-day stay in Poland. The focus of interest is the author's perception of the national, social and cultural situation of the West Slavic peoples at the turn of the 19th and 20th centuries.

Key words: Slovenian Literature, Czech Republic, Poland, Slovakia, the turn from the 19th to the 20th century, Fran Maselj Podlimbarski.

Miloslav Vojtech

Univerzita Komenského v Bratislave – Filozofická fakulta
Bratislava, Slovensko

OBRAZ BOSNY A HERCEGOVINY V SLOVENSKEJ LITERATURE 19. STOROČIA

Príspevok sa bude venovať obrazu Bosny a Hercegoviny v slovenskej literatúre 19. storočia, s dôrazom na obdobie postromantizmu a realizmu (1850 – 1900). Práve 19. storočie je obdobím, v ktorom pozorujeme zintenzívnenie záujmu slovenských autorov o témy týkajúce sa minulosti a prítomnosti južnoslovanských národov. Tento záujem korešponduje s celoeurópskym trendom objavovania Balkánu v 19. storočí, pričom v slovenskom kultúrnom prostredí sa tento záujem navyše spája s myšlienkami o všeslovanskej vzájomnosti, do ktorej sa včleňovali aj slovanské etniká Balkánu. V centre pozornosti bude najmä séria satirických listov slovenského postromantického prozaika Gustáva Kazimíra Zechentera Laskomerského (1824 – 1908), v ktorých zobrazil viaceré vojenské konflikty na území Bosny a Hercegoviny v druhej polovici 19. storočia, a básnická zbierka slovenského realistického básnika, prozaika a literárneho kritika Svetozára Hurbana Vajanského (1847 – 1916) *Tatry a more* (1879), v ktorej sa autor ako vojak rakúsko-uhorskej armády vyrovnáva s okupáciou Bosny a Hercegoviny v roku 1878, ktorej sa osobne zúčastnil. Predmetom záujmu bude aj jeho korešpondencia z tohto obdobia, ktorá reflektuje jeho autentické zážitky z pobytu v Bosne a Hercegovine.

Kľúčové slová: slovenská literatúra, Bosna a Hercegovina, 19. storočie, Gustáv Kazimír Zechenter Laskomerský, Svetozár Hurban Vajanský.

THE IMAGE OF BOSNIA AND HERZEGOVINA IN SLOVAK LITERATURE OF THE 19TH CENTURY

The article is dedicated to the image of Bosnia and Herzegovina in Slovak literature of the 19th century, focusing on the period of post-romanticism and realism (1850–1900). The 19th century is the period in which we observe an intensification of interest of Slovak authors in themes related to the past and present of the South Slavic peoples. This interest corresponds to the pan-European trend of the discovery of the Balkans in the 19th century, while in the Slovak cultural sphere this interest is also linked to the ideas of pan-Slavic mutuality, which also

included the Slavic ethnic groups of the Balkans. The focus is mainly on a series of satirical letters by the Slovak post-romantic writer Gustáv Kazimír Zechenter Laskomerský (1824–1908), in which he describes a series of military conflicts on the territory of Bosnia and Herzegovina in the second half of the 19th century, and the poetry collection of the Slovak realist poet, novelist and literary critic Svetozár Hurban Vajanský (1847–1916) *Tatry a more* (1879), in which the author, as a soldier in the Austro-Hungarian army, deals with the occupation of Bosnia and Herzegovina in 1878, in which he personally participated. His correspondence from this period, which reflects his authentic experiences from his stay in Bosnia and Herzegovina, will also be the subject of interest.

Key words: Slovak literature, Bosnia and Herzegovina, 19th century, Gustáv Kazimír Zechenter Laskomerský, Svetozár Hurban Vajanský.

